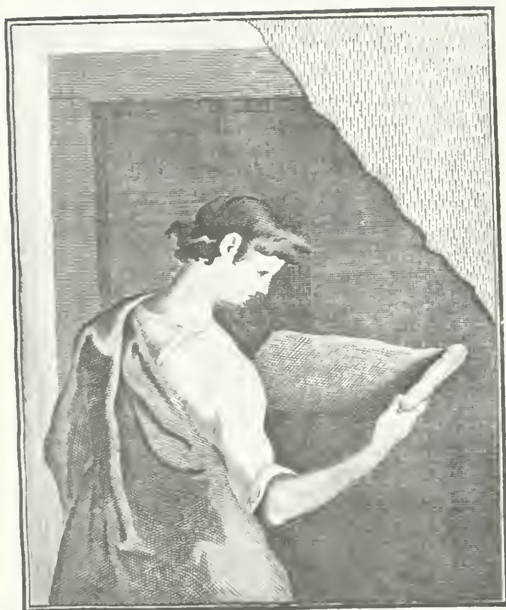

SOUPIS
PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH
V KRÁLOVSTVÍ ČESKÉM

OD PRAVĚKU DO POČÁTKU XIX. STOLETÍ.

VYDÁVÁ

ARCHAEOLOGICKÁ KOMMISSE
PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

ŘÍZENÍM SVÉHO PŘEDSEDY

JOSEFA HLÁVKY.

XXI.

POLITICKÝ OKRES MLADOBOLESLAVSKÝ.

NAPSAL

FRANTIŠEK BAREŠ.

V PRAZE 1905.
NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

SOUPIS

PAMÁTEK HISTORICKÝCH A UMĚLECKÝCH

V POLITICKÉM OKRESU

MLADOBOLESLAVSKÉM.

NAPSAL

FRANTIŠEK BAREŠ.

V PRAZE 1905.

NÁKLADEM ARCHAEOLOGICKÉ KOMMISSE PŘI ČESKÉ AKADEMII CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

TISKEM ALOISA WIESNERA V PRAZE,
KNIHTISKAŘE ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA
PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ.

PŘEDMLUVA.

Politický okres mladoboleslavský, jehož památek historických a uměleckých soupis podávám, skládá se ze samosprávných okresů mladoboleslavského a novobenáteckého. Zabírá dolní Pojizeří, na jihu ohraničen jest řekou Labem. Území jeho činí přechod ze středních Čech do severních. S ústředím vlasti naší sdílel své osudy i ve příčině kulturní, s ním se vyvíjel umělecky; zvláštního osobitého rázu nemá; vlivu severu byl a jest blízký, otevřený. Zevrubněji o tom jsem pojednal v Archaeologických Památkách, v díle XXI.

Při práci soupisné pomocni mně byli: pan *Ant. Anderle,* professor reálky v Ml. Boleslavi, jenž nakreslil farní kostel v Kosmonosích; pan *Fr. Beneš*, stavitel v Bezně, narýsoval půdorys a podélný řez kostela v Bezně, pak půdorys tamního zámku; pan *Karel Fichtner*, adjunkt městského stav. úřadu v Ml. Boleslavi, půdorys a detaily kostela v Jabkenicích, půdorys hřbitovní kaple v Rejšicích; pan *J. Heson*, assistent reálky v Ml. Boleslavi, zámecký kostel v Nových Benátkách; pan dvorní rada prof. *Jos. Schulz* a pan vrchní správce *Sev. Fechtner* půjčili kresby novostránovské — ostatní všechny kresby a některá facsimile zvonů pracoval pan *Alois Masák* v Praze.

Fotografické snímky pořídili: pan řed. *V. Rudolf*, tajemník král. města Ml. Boleslavě, pan *Ladislav Čepička*, učitel v Jabkenicích, pan *Jan Kosík*, majitel hostince v Ml. Boleslavi, a fotografové: pan *Arnošt Benda,* pan *Fr. Böger,* pan *Jan Römišr* v Ml. Boleslavi a pan *Fr. Duras* ve Slaném, kteří se mnou cesty po okrese konali a všem přáním a pokynům ochotně vyhověli.

Vzácnou radou a dobrými službami dílo podporovali pan *J. J. Kořán*, ředitel kanceláře České Akademie, a pan *Zdeněk Wirth,* assistent umělecko-průmyslového musea v Praze.

Že byl soupis Boleslavska vydán v rozměrech, jak toho vyžadovaly jeho kulturní a historický význam a důležitost, stalo se zásluhou *obou okresních zastupitelstev* v Mladé Boleslavi i v Nových Benátkách, jejich pánů starostů *Cyrila Papouška* a *Václava Čančíka,* okresních tajemníků a našich milých přátel pana Dra. *Bedřicha Bobka* v Mladé Boleslavi a pana *Jos. V. Bayera* v Nových Benátkách.

Všem buďtež povinné, nadšené díky vzdány.

V městě Mladého Boleslava nad Jizerou v měsíci lednu 1906.

František Bareš.

Benátky Nové viz Nové Benátky.

Bezděčín.

Na návsi dřevěná ZVONIČKA*) pod šindelovou stříškou se zvonkem, 0·21 *m* vysokým, 0·30 *m* v průměru; na plášti relief sv. Anny s podpisem: S. ANNA. Na vrchu letopočet: A. 1817.

Bezno.

Jaroslav Schaller: Topographie des Königreiches Böhmen 1785 91; Joh. S. Sommer: Königreich Böhmen, Bunzlauer Kreis II., 79; V. Vaněk: Okres mladoboleslavský, 44; Aug. Sedláček: Hrady a zámky, X., 380.

V městysi i okolí našly se mlaty, přesleny, kostra pod kamenem v sedě pohřbená (Pam. XI., 480.), ve dvou pahrbcích v obci bronzové ozdoby doby la Teneské; v čís. 52. popelnice a kosti; v domě č. 4. parohy a růžky zašpičatělé, provrtané (Památky XI., 480.).

Bezno připomíná se již l. 1050: kostel sv. Kosmy a Damiána ve St. Boleslavi měl tu roční plat na několika poddaných. L. 1371 připomíná se Bohuněk Libiše z Bezna. Od r. 1460 drželi B. Bzenští z Prorubí, od r. 1694 Jan Záruba z Hustířan; od r. 1706 Arn. ze Schützů a na N. Benátkách; od r. 1724 J. Jáchym Pachta z Rajova, kteří drželi B. až do r. 1761; Fr. Jos. hr. Pachta ozdobil B. kostelem, farou, sochami a zámkem. Nyní jest majitelem J. V. císař František Josef.

---

*) (Právě se staví nová zvonice a kaple.)

Bývaly zde dvě TVRZE, (1694) jedna ve Velkém, druhá v Malém dvoře.

ZÁMEK VELKODVORSKÝ vystavěl l. 1750 Fr. Jos. hr. Pachta; byla v něm i domácí kaple. L. 1817 lehl popelem a l. 1818 znovu vystavěn v nynější podobě. Budova dvoupatrová, obstavěná byty úřednickými a hospodářskými staveními, jen část s úpravou původní. Do dvora přichází se od strany východní, po mostě, branou, sklenutou segmentově a obstavěnou toskánskými polosloupy, jež nesou úseky kládí, římsu segmentově prohnutou a úzkou attiku s pískovcovými vásami na nárožích.

Od brány k postranním budovám a dále kolem dvora vede zeď ohradní, svrchu barokně zprohýbaná, na nárožních pilířích vásy.

Ve dvoře v pravo stojí kovárna — dříve vrátnice a obydlí drábovo s vězením — prolomená uprostřed předsíní; po jejích stranách toskánské polosloupy s úseky kládí. Kolem této budovy obíhá nízká attika; nad nárožími zakulacenými vásy pískovcové. V průčelní straně niky, okna s úzkými chambranami. Nad středem (předsíní) hranolový, hmotný nástavec ořímsovaný, výše s maskami na nárožích. Střecha attikou zakrytá, valbová.

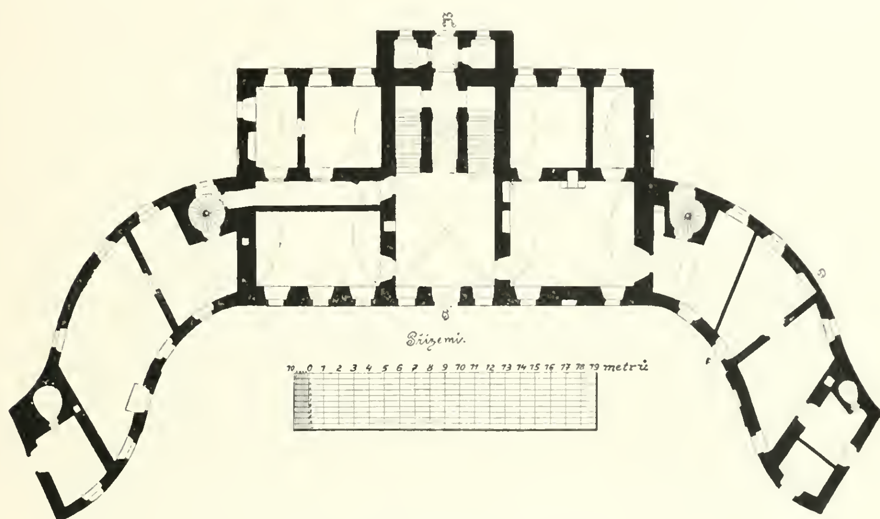

Obr. 1. Bezno. Zámek z r. 1818.

Z hospodářských stavení zachována v původní úpravě obydlí služebnictva: mají mansardu, na stěnách ploché liseny, nad vchodem tympanon štítový, segmentový. Na straně severní špýchar, s mansardou a čtvercovými okny. Na obydlích pod otlučenou omítkou původní malby nástěnné: napodobené cihloví, šedá, architektonická výzdoba a kartuše s emblemy.

Zámek sám stojí ve středu západní strany dvora. Průčelí, dvoupatrové, skládá se z hlavní budovy o risalitu trojosém a dvou trojosých postranicích a ze dvou přiléhajících užších, jednopatrových křídel po stranách, v půdorysu zakřivených. (Obr. 1.)

Risalit trojosý: v přízemí vchod s rámem pravoúhlým, barokně profilovaným, po stranách dvě okna; na rozích hranolové pilíře, na nichž zdvihají se a oběma patry jdou polosloupy s pseudojonskými hlavicemi a čabrakovitými ozdobami, za nimi ve zdi ploché pilastry s podobnými hlavicemi. — Podobné pilastry dělí plochu risalitu na tři pole: ve středním poli v prvním patře vchod na balkon (moderní), po jehož stranách okna všechna sklenuta polokruhově: nad nimi ploché nástavce s římsami ve voluty nad středem zatočenými, a mušlemi, střední okno má ještě festony laurové. Okna ve druhém patře se chambranou. — Na římsou, podloženou plochými konsolami a oblomenou, zdvihá se trojhranný štít, v jehož průčelní ploše ciferník.

Obr. 2. Bezno. Půdorys zámku. Přízemí.

Postranice s okny v přízemí a druhém patře (pravoúhlými) chambranou zdobenými, v prvém patře s římskami volutově po stranách stočenými, silnou římsou kordonovou; mezi okny dvojice pilastrů s barokově-jonskými hlavicemi. — Nad těmito postranicemi ve střeše vikýře s otvorem oválovým a římsou po stranách volutově stočenou.

Nad slemenem bizzarní věžička (válec zúžený na volutových nohách).

Křídla postranní mají dole okna pravoúhlá, bez ozdoby, vchody ve středu; v patře tytéž pilastry jako na hlavní budově a římsy nad okny volutově do středu stočené. Nad středním oknem štítek trojhranný s attikou; pod tímto oknem balkon nesený dvěma konsolami volutovými a klenákem spodního vchodu. Balkon prohýbá se segmentově, balustráda prolamována růžicemi.

Nárožní průčelí těchto křídel, jednoosá, mají touže výzdobu. (Obr. 2.)

Zadní průčelí hlavní budovy do parku jest obdobné s předním, jen ve druhém patře zde tytéž pilastry jako v prvním mezi okny. Před risalitem v celé jeho šířce vystupuje do prvního patra terasa, zděná, střízlivá: stěny její se dvěma okny a vchodem do průjezdu bossážovány. Balustráda s pískovcovou římsou plná, neprolamovaná.

Zadní façady křídel liší se jen tím, že štítek nad středem jest segmentovou římsou korunován, a že balkon předstupuje a zabírá dvě okna.

V přízemí vede do hlavní budovy průjezd valeně sklenutý do hvězdice, s lunetami nad okny; odtud vede středem sklenutá chodba do

Obr. 3. Bezno. Kostel sv. Petra a Pavla.

zahrady, po stranách schodiště, lomená v pravém úhlu, klenutá plackami. Místnosti v prvním i druhém patře s rovnými stropy.

Za zámkem zahrada s vraty proti hlavní budově, po jichž stranách ořímsované sloupy s vásami a s erbovními štíty, kteréž drží ve spárech gryfové. Uprostřed parku sochy čtyř ročních časů, pískovcové, po stranách sochy Venuše Anadyomené a perly se rodící; po různu na sloupích sošky putti a ohromné vásy pískovcové.

V »Malém dvoře« všechna hospodářská stavení jsou novější, jen špýchar z počátku 17. stol. Stavení patrové s okny pravoúhlými se chambranou; stěny byly pokryty diamantovou rustikou, nyní zabílenou. Dvéře bossážované, v klenáku pískovcový relief: znak Bzenských z Prorubí a letopočet 1605. Nad tím vlys kroužkovaný s rosettami po stranách

Obr. 4. Bezno. Podélný řez kostela.

a puklicí ve středu. Na vrchu massivní štítek trojhranný, pískovcový, se závěsami po stranách.

FARNÍ KOSTEL SV. PETRA A PAVLA. Jako farní připomíná se l 1357; v době husitské patřil straně kališnické. Po katolické reformaci fara obnovena l. 1650 a matriky založeny; bezenští farářové obstarávali na čas i kostel v Chotětově.

Vedle kostela stávala tehdy KAPLE se sochou Panny Marie bolestné, nyní na malém oltáři. U kostela stála VĚŽ kamenná, na níž visely tři zvony, čtvrtý na kostele. L. 1698 připomíná se křtitelnice cínová. Kaditelnice nová darována byla l. 1798 od faráře Jos. Dittricha.

Nynější kostel byl vystavěn v letech 1750—55; návrh, plán narýsoval patron hr. *Pachta Fr. Jos.*, stavbu provedl — dle arch. zem. musea — »*Häger*« ve slohu »italském«. Stará věž zůstala státi, než l. 1763 blesk ji zapálil, až i zvony se rozlily. Nové zvony slil *Jan Jiří Kühner*, stály 2242 zl. Nové hodiny zhotovil pražský hodinář *Josef Uhl* (stály 400 zl.). Nový oltář vymalován l. 1750 (100 zl.), křižovou cestu maloval *Josef Bubák*, malíř v Bělé (250 zl.), varhany postavil *Josef Spiegel* v Praze. L. 1850 přeložen hřbitov od kostela za městys, a kaple tu postavena.

Kostel sv. Petra a Pavla jest stavba barokní, orientovaná, jednolodní, s věží, krytá nízkou břidlicovou mansardou, se sanktusem. (Obr. 3.)

Kněžiště, zakončené polokruhem, s pěti okny, s barokně vykrojovaným nadpražím a s imitovaným klenákem; okno závěrové i postranní jsou zkrácena. Nad závěrem štítový nástavec s prohnutou římsou (nad lichým oknem) s volutovými křídly po stranách. — Ku kněžišti přistavěny po stranách oratoř a sakristie.

Loď jest podélná, její strany uprostřed půdorysu silně vyduté Deset oken, jež upravena jsou jako v kněžišti. Vchody s prostým opažením kamenným. Na západním konci v síle zdiva dvě šneková schodiště na kruchtu a na věž s malými oválnými a polokruhovými okny. Stěny kostelní budovy jsou členěny pilastry: na vysokých stylobatech, s ploše kanellovanými dříky, s čabrakovitými hlavicemi a prázdným kládím. Na nich spočívá vyložená a oblomená římsa, s vyzdívkami v koutech.

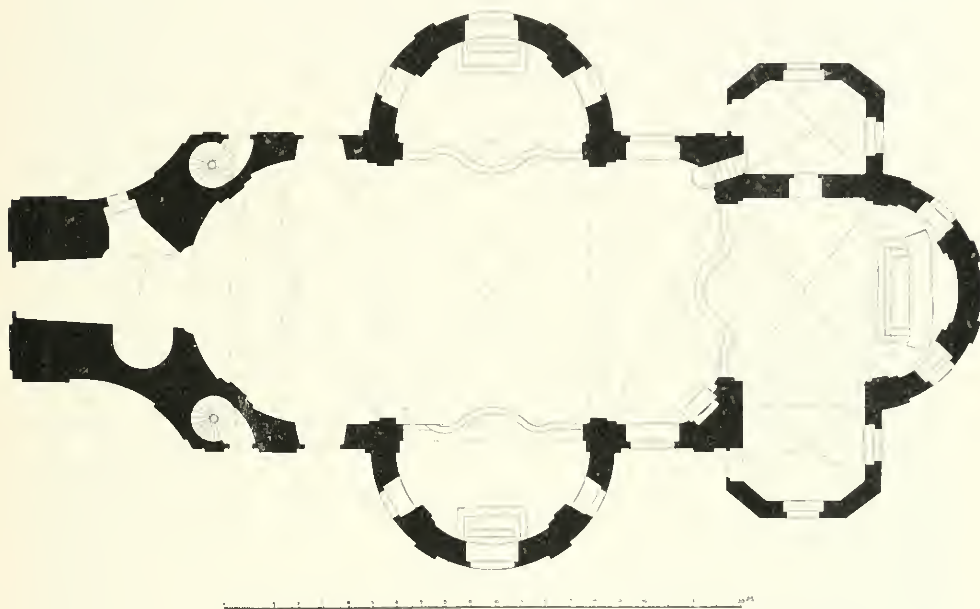
Věž do výše okapní římsy zabrána v kostelní budovu Hlavní průčelí její děleno dvěma sdruženými jonskými pilastry, nesoucími prázdný trojúhelníkový štít nad okapní římsou, kolem obíhající. V přízemí portál segmentový s pískovcovým opažením, po jeho stranách pilastry s hlavicí volutovou, jež nesou štítovou plochu omezenou římsou, nad středem prohnutou; v ploše její nápis (porušený):

NOBILIS dd
LIBER BARO DE REŸHOFEN*)

*) Dle zprávy P. G. Wahnera v archivu zem. mus. zněl nápis ten: CoMes paChta LIber baro De reIIhoffen ereXIt.

Nad portálem v prvním patře široké okno na kruchtu, ve věži umístěnou. Zdivo věže nad okapní římsou děleno dvěma římsami na rozích zaoblenými. Na stěnách dvojice pilastrů s pseudojonskými hlavicemi — po stranách širokých oken — nad jichž kládím římsa polokruhem vypjatá, nejvýše okapní římsa. Střecha věže má tvar kaditelnice s vikýři a bání. (Obr. 4.)

Vnitřek. Kněžiště zakončeno polokruhem, sklenuto konchou s výseči a plackou na pendantivech. Po stranách vchod pravoúhlý do sakristie a segmentový do oratoře. Před touto rokoková třídílná lože, v půdoryse

Obr. 5. Bezno. Půdorys kostela.

vydutá, ozdobená řezbami, sochami andělů (s mečem, kosou a štítem), navrchu nástavec se sochami sv. Maří Majdaleny a marnotratného syna.

Loď jest sklenuta dvěma obdélnými plackami, kopulí nad středem a konchami v postranních kaplích. Uprostřed chrámu krypta, v níž pochováni členové panských rodin bezenských: dva náhrobky jich (Bzenských z Prorubí) zasazeny byly do zdi pod kruchtou.

Kruchta se sprohýbanou balustradou dřevěnou.

V přízemí věže předsíň sklenutá plackou; po stranách boží hrob a prázdný výklenek. (Obr. 5.)

Okna vesměs se chambranami a klenáky. — Na rozích a mezi okny sdružené pilastry na vysokém soklu, hladké s jonskými hlavicemi; kládí hladké, oblomované. — Na klenbách fresky od *Hagera* z l. 1764, přemalované *Fr. Majšaidrem* ze Žel. Brodu r. 1868. Rámce fresek roko

Obr. 6. Bezno. Kostel sv. Petra a Pavla. Pohled do vnitřku.

kové, v rozích ornamentální výplně. Opravou ztratily na svém původním rázu: v kněžišti allegorie církve: na skále tvrz, před ní klečí papež, po jeho straně tiara; v lodi: 1. zázrak na jezeře rozbouřeném: Kristus kráčí po hladině, Petr, že nevěřil, zapadá; 2. v kopuli výhled do nádherné architektury centrální, barokní, s korintskými sloupy a kopulí; andělé přinášejí s výše klíč — budova to nebeského království; 3. obrácení sv. Petra; 4. ve věži nad kruchtou hudoucí andělé

Hlavní oltář: tabernákl s prohýbanou predellou, bohatým římsovím a vásami. Na zdi nesen dvěma anděly v bohatém rámu rokokovém obraz slušný, přemalovaný: sv. Petra a Pavla dává žoldnéřům zjímati

římský úředník; v pozadí Pantheon. V nástavci oko boží ve sboru andílků. Z pol. 18. stol. (Obr. 6.)

Zábradlí před oltářem řezané, s prolamovanými náplněmi. Z pol. 18. stol.

Kazatelna nad křtitelnicí — ve způsobu oltáře, odpovídající protějšímu oltáři stejnou výpravou: Nad rakvovitou mensou predella s vásami; nad ní stěna obstavená pilastry s úseky římsovými, nesouc ve svém středu

Obr. 7. Bezno. Kostel sv. Petra a Pavla. Kalichy z r. 1769 a 1730.

kazatelnu, řečniště třístranné, s konkavními boky: uprostřed v kartuši relief krajiny, před ní křest Páně. Stříška pětihranná, jejíž římsa napřed rozpoltěná se tu stáčí ve voluty; na ní nástavec ukončený hlavami andílků. Z pol. 18. stol.

Na protějším oltáři predella s vásami, na ní skříň se sochou Piety, dobrá barokní práce; pod ní kříž s Jezulátkem, na vrchu hierogramm MARIA.

Oltář sv. Jana Nepom.: na trojdílné predelle reliefy: zpověď královny, výslech u krále, svržení s mostu; nad středem veliká mušle. Nad ní obraz sv. Jana, novější, v rámu zdobeném řezbou rocaillových

ozdob a mřížek; na rozích sedí andílkové. V nástavci oko boží. Z pol. 18. stol.

Oltář sv. Anny: na predelle narození, obětování a učení Panny Marie. Obraz sv. Anny novější. V nástavci v paprscích monogram IHS. Před postranními oltáři zábradlí jako před hlavním oltářem. Z pol. 18. st.

Obr. 8. Bezno. Kostel sv. Petra a Pavla. Monstrance 1. z pol. XVIII. stol., 2. rokoková.

Varhany s trojdílnou skříní velkou a podobnou menší, umístěnou v balustrádě. Kolem řezby rocaillové; navrchu stojí anděl se zrcadlem (dle jména varhanáře: *Spiegel*).

Zpovědnice čtyři, trojdílné, podobné ložím před oratoří, ale jednodušší.

Kalich 0·262 *m* vys., rokokový, krásný. Na obrubě nohy: MVnIfI. CentIa De HasLaVer CVratI (t. j. l. 1769). Noha jeho osmilaločná s tepanými rocailly a klasy, růžemi a hrozny; nodus vásovitý s podobnou de-

korací, plášť kuppy 0·095 *m* šir., kartuše rocaillové zase s klasy, růžemi a hrozny. Značky (Obr. 7.)

Druhý kalich vys. 0·233 *m*, kuppa 0·088 *m* šir. Noha s nápisem: Ant. Wokaun S . M . E . P . Canon. D. Archi-Ep. Prag. Cancellar. ad. 1730. Noha šestilaločná, podval s ornamentovými poli stříbrnými; plocha nohy na šest dílů rozdělena: ve třech mušle, ve třech reliefy: sv. Tomáš Aquin., sv. Jan Nepomucký a sv. František; nodus vásovitý s litými hlavičkami andílků v akanthových rámcích; v plášti střídají se reliefy v kartuších: sv. Jan Křtitel, sv. Ludmila a sv. Václav s růžemi. Značky: první uražena, druhá nezřetelná. (Obr. 7.)

Třetí kalich 0·235 *m* vys., kuppa 0·09 *m* šir. Noha okrouhlá s dekorací hroznů, klasů, mezi bohatými rozvilinami akanthovými; nodus s medaillony prázdnými v akanthové dekoraci; pláštík prolamovaný z akanthových rozvilin kolem oválových medaillonů s reliefy sv. Petra a sv. Pavla. Z konce 17. stol.

Ciborium rokokové, 0·42 *m* vys., měděné, pozlacené; méně cenné. Z pol. 18. stol.

Monstrance vysoká 0·56 *m*, z mědi, zlacená, rokoková. Kolem koruny dva rámečky: jeden architektonický, druhý rocaillový. Prostřední ceny. (Obr. 8.)

Druhá monstrance 0·72 *m* vys., měděná, zlacená a stříbřená, slušná práce. Na noze osmidílné nasazeny volutové ozdoby a rocaillové kartuše; nodus vásový. Z pol. 18. stol. (Obr. 8.)

Pacifikál sv. Jana Nepom., 0·30 *m* vys., noha okrouhlá; paprskový s dvojnásobným rámečkem, rokokový. S authentikou, ale bez letopočtu; podepsán Ant. Petrus, arcib. pražský.

Reliquiář rokokový, 0·225 *m* vys., s nohou ellipsovou a prosekávanou deskou ze mřížek a rocaillů.

Zvony visí na věži kostela; slity od *J. Jiř. Kühnera* v Praze.

1. Ucha: šest lvů. Kolem hořejšího okraje ovinut jest vlys květinový: lodyhy, lupeny a květy.

Na jedné straně: Matka boží bolestná držíc na klíně mrtvé tělo Pána Krista. Výška reliefu 0·39 *m*. Pod tím:

 VIRGINI MATRI DOLOROSÆ LÆTA VOCE OBLATA

Na druhé straně: Erb Pachtovský a nápis:

DVRCH DES KÜHNERS HAND BIN ICH ALHIR IN GROS BEZNO. BEKANT

Hořejší rostlinná dekorace. Výška 0·78 *m*, průměr 1·06 *m*.

2. Ucha a rostlinná ozdoba podél hořeního okraje tytéž jako u předešlého.

Pod ní nápis:

☛ fVLMInIs ICtV CaDens
sVrreXIt pragÆ eX prIstIno Ære refVsa
☛ DIVIs petro — paVLoqVe apostoLIs
pIIs sVM — tIbVs saCrata
☛ LIberaLI proCV — ratIone faCta
a franCIsCo Iosepho — E r b. — CoMIte paChta
LIbero barone — a reYhofen

DOMINO IN BEZNO HORKA GABEL ET
WAITEN, SAC: CÆS: REG: APOS: MAI: ACTVALI - INTIMO -
NEC NON INCLITI IN REGNO BOHEMIÆ GVBERNY CONSILŸ
ARIO SVPREMO, MONTIVM ET MONETARVM PRÆFECTO
CONSESSVS DELEGATI SVMMI PRINCIPIS ET COMISSORVM
PRÆSIDE, ETZ ETZ: TIT: PLENIS:

Lístek, pak:

EXISTENTIBVS P: T:
FRANCISCO ANTONIO DE HASLAVER LOCI CURATO ✳

Ozdoba z listů a květů.
Na dolejším okraji (jeden řádek):

CAROLO BOSSI, CAPELANO BENEFICIATO ✳ IOANNE CAROLO ✳ PECHER INSPECTORE ÆCONOMICO ✳ IOANNE GEORGIO MEISNER ADMINISTRATORE ✳ IOANNE ANTONIO RVBOSCH OECONOMO ✳ ANTONIO BORETZKI JVDICE ✳ MATHIA PROGSA ET IOAN KVNDRAT ✳ SENIORIBVS PAGI ✳ 3 medaillony.

Na druhé straně: Vínek květinový ut supra. Reliefy sv. Petra a Pavla (vys. 0·30 *m*). Pod nimi:

naCh grosen hageLs pranD prIngt Iohann georg
kV̈hners hanD In VöLLIgen stanD

Pás rozvilinový.
Na dolním okraji text ut supra. — Výška 1·05 *m*, průměr 1·25 *m*.
3. Ucha: šest lvů (poprsí). Kolem horního lemu pláště táž květinová ozdoba.
Na plášti: *a*) Relief sv. Jana Nepom. a sv. Anny (výška 0·20 *m*). Pod tím:

☛ laUDI sanCtÆ annÆ et IoannIs nepoMVCenI

b) Erb svob. pána z Pachtů, vysoký 0·25 *m*. Pod ním:

IOHANN GEORG KV̈HNER GOSS VNS IN PRAG 1764.

Na dolejším okraji pláště pásek rozvilin po celém obvodu.
Výška 0·66 *m*, průměr 0·62 *m*.

4. Sanktusník: Při horním kraji nápis:

LETHE PAИIE MCCCCCXLV KE CSTI PAИV BOHV

Výška 0·47 *m*, průměr 0·49 *m*. Pod chorem na zdi do lodi obrácené zazděny jsou dva náhrobky pískovcové, vysoké 1·97 *m*, široké 1·14 *m*, z počátku 17. století. Dva rytířové (vysoké reliefy) v plné zbroji, s mečem v ruce, u nohou v pravo erb Bzenských z Prorubí, v levo přilba. Obě epitafia jsou dobře zřetelná, ač přebílená, písmo však po okrajích zamazáno. (Obr. 9.)

Obr. 9. Bezno. Kostel sv. Petra a Pavla. Náhrobek z poč. 17. stol.

V kobce pod věží ve dlažbě pískovcový náhrobek s nápisem:

LETA PA	NIE 1747
DNE 29	OCTOB
RIS W PA	NV VSNV
LA PANI	ZVZANA
CLARA O	WDOWIE
LA SPAT	NA ZL

. . . . NOWEHO . . . . .
. . . VA MAGE WIEKV SWE
HO 81 LET 11 NEDIELE
A ZDE NA TOMTO MIES
TIE ODPOCZIWA
OCZEKAWAGE SSTAST
NEHO WZKRZISSENI

Asi příbuzná tehdejšího faráře Fr. Špatného, jež byla v bývalé kapli pochována.

KOSTNICE jako ve Strenicích, jen v přízemí kopule. Na oltáříku Pieta ze dřeva v zasklené skříni. Z pol. 18. stol.

Zvonek v lucerně z 18. stol., nepřístupný. Železný kříž z počátku 19. stol. Na dveřích slohové přítuhy a vkusné kliky.

Vchod na hřbitov ozdoben rokokovými vásami.

FARA blíže kostela na návsi. Hned na první pohled se prozrazuje, že jest téhož původu jako kostel; byla vystavěna l. 1765 nákladem Fr. Jos. hraběte Pachty. V půdorysu jest obdélník s rohy oblými, na delších stranách vydutiny segmentové.

Dekorace stěn: dole okna obdélníková s velikými klenáky, římsa kordonová nahoře oblá; v patře okna v křídlech čtvercová, v risalitě podélná a polokruhem přepjatá; mezi okny dvojice pseudojonských pilastrů, kladí prázdné, mansarda břidlicová. V průčelí sedmiosém balkon na hmotných konsolách, ve voluty zatočených; portál čtyřhranný. (Obr. 10.)

Přízemí sklenuto plackami a valeně s lunetami; na schodišti pískovcové balustrády. V patře ploché stropy.

Obr. 10. Bezno. Fara z r. 1765.

V pokojích portréty Fr. Jos. hraběte Pachty a jeho manželky (1·26 × 1·05 *m*). Obrazy slušné, na plátně malované. Hrabě drží v rukou nárys fary s nápisem:

ÆDIFICII PAROCHIALIS MAGNO BEZ
NENSIS INSIGNIS PATRONVS.
CVI BENEDICTIO SIT et SaLVS
seMpIterna
1765.

Před farou SOCHA SV. FRANTIŠKA XAV. Sv. František vyobrazen leže na skále pod stromy. Na podstavci nápis:

kV poCtIe
WZNESSENEHO
InDIanskeho aposstoLa sWat
frantIsska XaWerÿa
sstatVI tVto postaWIL

VROZENŸ NABOZNY PAN
FRANTISSEK XAWER SKRŸZEK
RZEDITEL PANSTWI BZENSKEHO
ZA PANOWANJ
GEHO EXCELENCY PANA PANA
HRABIETE PACHTY.

Nápis jest orámován, pod rámem pak stojí: H. V. — F. M. (Obr. 11.)

Obr. 11. Bezno. Socha sv. Františka Xav. z pol. 18. stol.

Po druhé straně fary SOCHA SV. JANA KŘTITELE. Svatý Jan vylévá vodu z mušle.

Za školou tři SOCHY »U TŘECH SVATÝCH«, Kalvarie: kříž, jejž objímá matka Páně, po stranách sv. Máří Majdalena a sv. Jan.

Před velkou hospodou SOCHA SV. ŠIMONA-JUDY.

U rybníčku SOCHA SV. NOTBURGY se srpem v jedné ruce a s nádobkou v druhé, z níž uděluje dárky dítku; na podstavci dva erby

Obr. 12. Bezno. Socha sv. Notburgy z první pol. 18. stol.

v kartuších. Výška podstavce 2 *m*, výška sochy, přesně modelované, také 2 *m*. (Obr. 12.)

SOCHA SV. JANA NEP. na novějším kvádrovém podstavci, 4 *m* vysoká. Na rozích stylobatu voluty, na desce ověšené festony erb Schützů s nápisem:

IN
saeCVLo DoLorVM

Byla postavena po velkém moru. Světec drží v jedné ruce kříž ve druhé biret.

V Malém Bezně u silnice k Chotětovu SOCHA SV. VOJTĚCHA, uměle modelovaná.

Tyto sochy postavil z největší části v pol. 18. stol. Fr. Jos. hrabě Pachta z Rájova.

U silnice ku Strenicům BOŽÍ MUKA z vrstveného kamene s výklenky a střechou prejzovou. Též z 18. stol.

Obr. 13. Bon Repos. Zámeček. Pohled na hlavní průčelí.

Bon Repos.

Severozápadně od města Lysé na výšině, uprostřed lesa blíže vesnice Čihadla, umění a vědy milovný hrabě Fr. Ant. Špork pro odpočinek v lesním zátiší a pro zábavu chytati ptáky vystavěl ZÁMEČEK, KAPLI sv. Jeronyma a při ní EREMITÁŽ s byty pro kněze a poustevníka l. 1715. Vyzdobil si budovy tyto freskovými malbami a sochami, které připisují se *Braunovi*, a z nichž obraz sv. Jeronyma, přenesený do Lysé, za dílo *Brandlovo* se pokládá. L. 1768 koupil to vše arcibiskup Příchovský a připojil k Benáteckému panství. Zámeček, přední budovu, přestavěl, i taneční síň, a nazval místo toto Bon Repos. Schaller (p. 103.) nazývá les »Čihadlo« »Mons Sti Hieronymi«, kdež prý jest nádherný zámek a krásná kaple sv. Jeronyma. Ještě l. 1827 jmenuje se v arch. mus. pěkná kaple sv. Hieronyma, nyní spustlá a vedle ní i kaple sv. Prokopa: pouť svatoprokopská byla v Bon Repos navštěvována z dalekého okolí.

1. Zámeček přední jest stavení barokní, dobře zachované, nízké, podélné, na terase, se dvěma věžovitými stavbami po krajích a risalitem uprostřed. V risalitu jsou dvéře s římsou segmentovou, na koncích ve voluty zatočenou, po stranách pilastry ploché s pseudojonskými hlavicemi. Takové pilastry opakují se na nárožích sdruženě. Mezi nimi po oknu.

Nad risalitem vížka s hodinami. Úprava tato se opakuje na pokrajných staveních. Prostřední, podélné stěny jsou hladké, prolomené okny (čtyřmi, dvakráte), s orámováním plochým a barokním štukovím, jež nese římsy. Římsa okapní, kolem celé budovy obíhající, jest silně profilována. (Obr. 13.)

Zadní strana jest podobně článkována — s portálky v podélných stěnách.

2. Stavení druhé, zadní, spustlé, uzavírající dva obdélníky, jimž čtvrtá strana vždy schází, s ambity dovnitř otevřenými. Na stěnách venkovských zbytky fresek, jmenovitě v západním koutě, kde bývala kaple*): obrazy ze života Pána Krista. Nad římsou hautrelief: Matka Boží kojící.

Obr. 14. Bon Repos. Zámeček. Vnitřek tanečního sálu.

Uvnitř sál s kamny empirovými a freskami z doby původní (z 1715): v rámech barokních výjevy lovecké, chytání ptáků, čehož všude se účastní dívka, prý dcera Šporkova. V druhých pokojích fresky rokokové.

3. Druhá kvadratická skupina domů hospodářských jest obydlena a průjezdní.

4. Sál, podélné stavení s mansardou: postranné zdi hladké, s pěti páry oken a plochými pilastry na nárožích. V průčelí dřevěné dvéře s pískovcovým orámováním, členěné plochými pilastry s pseudojonskými hlavicemi, na nárožích sdruženými. Uvnitř freskové malby z časů hr. Příchovského (z konce 18. stol.): mezi okny vásy s květinami, nad nimi festony. Nahoře vyložená římsa. Na stropě fresky: pagody, čínské glorietty,

*) sv. Jeronyma.

pštrosi, ananasy, los, ptáčkové. — Na severní straně sloupy se třemi oblouky, oddělená část pro hudbu s týmiž freskovými malbami: na strópě v oválových rámcích štukových andělé hrající na hudební nástroje. (Obr. 14.)

5. Na západní straně kaple gotická, novější.

6. Venku za lesem kaplička čtyřboká, jejíž stěny jsou členěny plochými pilastry s pseudojonskými hlavicemi a lvími hlavičkami, římsou a kopulí; nad ní pne se vížka osmistěnná s lucernou; na vrchu stříška s křížem. Před kaplí ve čtyrech rozích dva andělé vztyčení v divadelní pose a dvě lebky na vysokých podstavcích. Vnitřek sklenut kopulí, otevřenou do lucerny. (Obr. 15.)

Obr. 15. Bon Repos. Kaple.

Boží Voda

lázeňské místo v Chlumu. L. 1594 v účtech města Ml. Boleslavě nazývá se »Studánky v Chlumu«. Po míru v Cáchách (1748) k léčení po vesnicích kolem rozložen celý pluk vojska. V 18 stol. vystavěla Ml. Boleslav nový lázeňský dům »při marianském pramenu« a KAPLI SV. ANNY: stavení čtyřboké, s opěráky v rozích, barokní, se sedlovou střechou a vížkou. Jest sbořena, obrazy a sochy jinam přeneseny. Poblíž kapličky nalezeny dva svitky z dvojitého zlatého drátu spiralovitě stočené (zem. museum).

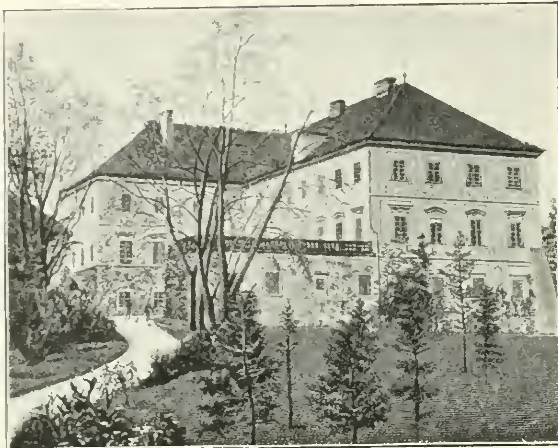
Bratronice.

SOCHA SV. FLORIANA u aerarní silnice, pískovcová, 3·20 *m* vysoká, l. 1902 opravená, silně polychromována. Na plinthu hranolový stylobat na okraji volutově do vnitř stočený, deska bohatě profilovaná s kartuší uprostřed, podstavec (užší) a na něm socha světcova v tradicionelní úpravě. Na stylobatu letopočet 1773.

Březno.

Schaller IV., 88, Sommer II, 15, Sedláček X., 42, Vaněk, Okres mladoboleslavský 142. Jizeran 1892, Pam. Arch. XIII., 178. Knihy na faře: pamětní od l. 1789. zádušní počty od l. 1736.

Březno připomíná se poprve l. 1255 (Hostilka z Března); bývalo tehdy v držení pánů z Vartmberka. L. 1544 připomíná se tu TVRZ,

Obr. 16. Březno. Zámek. Pohled z parku.

pustá. L. 1552 Otík z Bubna zdědil Březno a v jeho držení zůstali páni z Bubna až do l. 1749. Od l. 1751 přešel v moc hraběcí rodiny Kounické. L. 1765 velikým požárem v Březně byl zachvácen i zámek. Hrabě Kounic vystavěl zámek nový, nynější, l. 1770.

ZÁMEK, budova dvoupatrová, skládá se ze dvou křídel v pravém úhlu k sobě přiléhajících, krytá taškovou valbou. Hlavní průčelí na západě opřené na rozích na opěráky; ve středu mírně vystupující risalit. Kolem oken ploché chambrany, nad okny lomené římsy, na parapetech štukoví (ovocné motivy, guirlandy, masky, poprsí). Jižní křídlo dvoupatrové s přistavěnou jednopatrovou vrátnicí. Na straně severní přistavěno přízemní křídlo (prádelna): na ploché jeho střeše pak terasa s kuželkovou balustradou, pískovcovou. (Obr. 16.)

Zámek původně byl spojen dlouhým stavením (pro úředníky) s kostelní oratoří, nyní toto stavení sbouráno.

Uvnitř v přízemí i v obou patrech ve středu rozlehlé síně, po obou stranách schodiště a chodby. Přízemí sklenuto valeně, v patrech stropy ploché. Výzdoba stěn čabrakovitými pilastry a nikami.

Vnitřní zařízení jest moderní, v některých síních též starší předměty archaeologicky i umělecky cenné, z nichž většina jest importována. Proto jen u výběru vytýkáme: nábytek intarsovaný, džbán s víčkem a nápisem: G. H. D. 1686; sklenici 0·285 *m* vysokou, zelenou s erbem pěkně malovaným a letopočtem 1629 a pod erbem: A LVCE VITA. Rokoková kamna bílá, spodek na třech nohách s rocailly, svršek končí mušlovou volutou; vysoká 3 *m*. (Obr. 17.) Jiná kamna, podobná, vyšší, s dekorem ovocným a rostlinným; kamna hranolová s vasou

Obr. 17. Březno. Zámek. Baroková kamna.

na vrcholu; kredenc importovaná ze Solnohradu; hodiny s nápisem: Dresden, nábytek z vlašských Benátek. Malby, zámky, dvéře empirové.

K zámku přiléhá anglický park, založený na místě zbořených stodol, pivovaru a skleníků: na sloupech plotu ořímsovaných a vybíhajících v komolý jehlan: tesané šišky piniové, koule nebo rokokové vásy.

Obr. 18. Březno. Kostel sv. Václava. Pohled do kněžiště.

FARNÍ KOSTEL SV. VÁCLAVA. L. 1384 byl farním; farář Hereš v Březně uvádí se jako rozsudí v jisté při (Tadra, Soudní akta II., 257). V době husitské katolická fara zanikla. — O většině pánů březenských známo (Hložek ze Žampachu, Bubnové), že se znali k bratrské Jednotě a někteří mezi Bratry boleslavské pochovati se dali. Po válce třicetileté obstarávali církevní potřeby při kostele v Březně mniši kláštera františkánského v Ml. Boleslavi, jak se l. 1747 praví, po 80 let. Léta 1747

zřízen tu byl stálý kněz, farář, ale bydlil zatím v domku nyní č. 76 blíže kostela; pro obilí, hospodářské nářadí a p. vykázána mu chalupa nyní č. 36, kteráž dlouho zvala se »kněžskou«. Farní dům nynější vystavěn až l. 1776 nákladem 4000 zl.

Kostel ku poctivosti sv. Václava posvěcený vystavěn byl l. 1718 nákladem Adama Maxm. hraběte z Bubna, protože dosavadní byl příliš malý. Stavitelskou práci vykonal *Jiřík Prokop*, mistr zednický z Března, tesařskou *Jiřík Král* z Bakova. Se stavbou počalo se již l. 1710, ale mezi tím se sřítil i s lešením, čímž se stavba pozdržela.

L. 1817 dáván nový krov na kostel nákladem 6000 zl., kteroužto práci provedl *Jan Pulda;* po ten čas četl farář mši svatou venku u sochy sv. Floriána. L. 1819 dávána nová podlaha. L. 1801 spadla s průčelní stěny socha sv. Petra a l. 1818 jinou nahrazena.

L. 1822 od zvláštní komise shledáno, že bohatá výzdoba na průčelní straně kostela jest příliš těžká a zdi že nemohou ji snésti; proto sňata byla nejsv. Trojice a přenesena do kaple v Telibi a sv. Václav ku poli »kněžskému«. Za to postavena nynější předsíň.

Téhož léta 1822 pobořena hřbitovní zeď kolem kostela a všechny sochy, znamenité práce kamenické, zmizely, pamětní kniha neví, kam! Hřbitov od kostela vzdálen a nový založen u sochy sv. Leonarda l. 1788 a kříž tu postaven. L. 1836 dostal nový kříž s Kristem Pánem, pěkně malovaným. L. 1857 byl i tento starý hřbitov opuštěn, jakožto nezpůsobilý, a založen nynější.

L. 1810 byly kostelní věci poslány do Mladé Boleslavě k přelití: odevzdán i kalich z l. 1651, jejž hrabě Kounic vykoupil za 92 zl., rovněž monstranci. L. 1820 sedlák J. Dlask ze Lhoty daroval nynější křížovou cestu, malovanou od *Ant. Košateckého*, malíře bakovského; l. 1821 postranní oltář Matky Boží dal »štafírovati březenský cech«, což vykonal *Haken* z Dol. Bousova (za 200 zl.): odtud zval se oltářem cechovním. L. 1837 matrony v M. Lhotě věnovaly sochu sv. Anny v harasovém obleku a za sklem, aby jim byla na všechna procesí vydávána.

Budova kostelní jest barokní stavba.

Presbytář jest zavřen pěti stranami osmiúhelníka, nižší, nežli stavba chrámová. Zdi jeho prolomeny jsou dvěma okny, třetí v závěru zazděno. Zaklenuta jsou segmentově, ostění jich profilováno. Nad okny sochy sv. apoštolů (na konsolách): Filipa a Frant. Ser. Po obou stranách přístavky; severní spojoval kostel se zámkem.

Loď lisenami rozčlánkovaná, má na stranách po čtyřech oknech, jež jsou vypravena jako v presbytáři. Nad nimi sochy apoštolů. Na straně jižní: S. ANDREAS, S. BARTOLOMEVS, S IOANNES, S. —? Po straně severní (zámecké): S. MATHIAS, S. THOMAS, S. IVDAS, S. SIMON.

Dvéře ve stěně severní pravoúhlé, s ostěním jako u oken profilovaným.

Průčelí. L. 1822 přistavěna nynější předsíň s hlavním vchodem, po jeho stranách čtyřhranné sloupy s římskými hlavicemi, spojené segmentovým obloukem. Na nároží sdružené liseny, na nich kládí a trojúhlý štítek. Průčelní stěnu zdobí niky se sochami: v pravo, dole: S. IOANNES, nad tím menší socha: S. CASIMIRVS; výše nika s mušlovou výzdobou: S. ANNA,

Obr. 19. Březno. Kostel sv. Václava. Kalvarie z 18. stol.

nad tím menší: S. FLORIAN; — v levo dole: S. ADALBERTVS a S. LIDMLA; výše v mušlové nice: S. ELISABETHA a nad tím socha neznámého světce. Nad předsíní: S. PETRVS a S. PAVLVS.

Vnitřek: Presbytář sklenut závěrem a klenbou valenou s lunetami; jest nižší a užší. Po stranách dvojí oratoř s otvory segmentem uzavřeným. (Obr. 18.) Pod oratoří na straně evangelia obraz: zámek Litice na památku

jakéhosi neštěstí, které tu potkalo pána z Bubna; na protější straně pod oratoří obraz, také historický, s nápisem:

Halt ſtehe ſtill ſchau an den Fall
Allein der große Gott hatt nicht gewolt

---

den zum Grab (?) Thut weißen
Daß der Fall Verurſachen ſollt
ſamt allen Heiligen im Himmelzelt

---

in Augenblick brach Holz und eißen
darum ſey gott gelobt ohne End alle Zeit.
den 26. Auguſti Anno 1710.

Na obraze nedokončená stavba, s ní řítí se zedníci, dole jiní, zámečtí, ve sběhu.

Vítězný oblouk, půlkruhový, spočívá na pilastrech s římsovými hlavicemi.

Loď jest rozdělena na čtyři travée, jež oddělena jsou pásy na pilířích; do každého travée prolomeno jest po jednom okně v pravo i v levo. Klenba valená a silně lunetovaná. Na stropě malby: 1. oko boží, v rozích andílčí hlavičky, vše v rámci barokově zprohybaném; 2. IHS, po stranách andílkové, v rámu okrouhlém; 3. desatero, v rámu; 4. nad chorem kříž v paprscích, vše zarámováno.

Sakristie v levo z kostela, vchod s opažením oblomeným, pískovcovým; sklenuta valeně s lunetami — dvoudílná; nad ní oratoř, jež na zadní straně měla pokoj, z něhož se šlo do sbořeného křídla zámeckého.

Naproti na straně jižní též u presbytáře kaple otevřená segmentovým obloukem, nad ní též oratoř. Obě oratoře otvírají se do kostela segmentem, sklenuty jsou křížově bez žeber. Přístup na obě oratoře šnekovými schodišti.

Hlavní oltář: Obraz sv. Václava. Sv. Václav na úsvitě na cestě do chrámu dostižen najatými pochopy, zachytil se a drží se rukou kruhu ve dveřích chrámových. Výjev tento osvětluje v pozadí pochodeň. Nad ním vznášejí se andělé nesoucí věnec mučedlnický. Rám barokový, s bohatým kolem ornamentálním vyřezáváním, z roku 1710; obraz nesou andělé. Nahoře, v oblacích, obraz nejsvětější Trojice, jejž nesou dva andělé. Po straně obraz sv. Vojtěcha a známé dva historické obrazy pod oratořemi.

Postranní oltáře s řezbou akanthovou. Na obou nápis: EX VOTO. 1. Na prvním obrazy svaté Rodiny a archanděla Míchala (v nástavci); 2. na druhém sv. Antonína Pad. a v nástavci Zvěstování Panny Marie. Oba oltáře i s obrazy z polovice 18. stol. — Osm svícnů současných.

Kredenční oltář: mensa zprohýbaná s otupenými rohy. Na ní skříň vyřezávaná: dole v otvoru uhlí žhavé, nahoře sošky tří mládenců v peci ohnivé (naturalisticky podáno); v nástavci kříž, pod ním sv. Máří Majdalena, po stranách Panna Maria a sv. Jan. Pěkná práce z 18. stol. (Obr. 19.) Kazatelna současná, z 1. pol. 18. st., slušná práce barokní.

Obr. 20. Březno. Kostel sv. Václava. Kazatelna z 18. stol.

Na řečništi sochy čtyř otců církevních, uprostřed v mušlové kartuši Zvěstování P. Marie; na stříšce čtyři evangelisté, nejvýše Ježíš. (Obr. 20.)

Kalich vysoký 0·178 *m*. Noha šestikruhová s podvalem s vysekanými křížky. Na plochách kruhů:

1. OD VROZENE
HO P. P. KVNATI
JAROSSLAWA . HRA
BIET . Z BVBNA . A

Z LITIC . NA . BR
ZEZNI . SKASSO
WIE . A LITIC
G : M : C:
RADDY . A . HEYTMAN
KRAYSKYHO

2. Ornament stuhový a liliový. 3. Znak pánů z Bubna s nápisem: K . I . H . Z . B . G . M . R . , dole 1 . 6 . 5 . 1., 4. = 2., 5 Erb s podpisem: L . P . H . Z . B . 6. = 2.

Obr. 21. Březno. Kostel sv. Václava Kalich z l. 1651

Noha ukončena šestihrannou deskou a nápisem:

EuSebie | Hrabinka | z Bubna | Rozena | wratislawka |

Z mitrouic | wlastni Seſtra Lidmili | Poletini | Hrabinki | z Bubna.

Ořech — balustr, číše nahoru vyhnutá, v průměru 0·08 *m*, hladká. (Obr. 21.)

Monstrance sluncová, 0·35 *m* vys., z mosazi, postříbřená a pozlacená. Noha ellipsová s tlačeným ornamentem stuhovým a ovocným; na paprscích dva rámečky. Práce rokoková z 2. pol. 18. stol. (Obr. 22.)

Křtitelnice 1·70 *m* vysoká, dřevěná, na třech spárech. Nodus kulovitý s řezaným ikartušemi a ovocem; o něj opírají se nohama dva andělé držící kotel; ten jest okrouhlý, vásovitý s píšťalami, z předu plastický erb pánů z Bubna. Víko s obrubou vaječníkovou jest dvojdílné, na něm hlavy andílků; nejvýše na stonku křest Páně. Výborná práce z počátku 18. stol. (Obr. 23.)

Cínové lampy věčné (čtyři) ozdobené hlavami andělů na řetízcích z 18. stol.

Svícny na hlavním oltáři (šest) vysoké: dva 0·51 *m*, dva 0·49 *m*, dva 0·465 *m*; všechny z počátku 18. stol.

Socha sv. Jana Nepom., dřevěná, ve výklenku u postranního oltáře; na konsole hlavy andílkův a obláčky. Socha komponována tradicionelně. Vysoká 1·30 *m*. Z poč. 18. stol.

Nad vchodem do sakristie obraz na plátně: hrad Litice, v rámu, rokokovém. Obraz sv. Vojtěcha, na plátně, 18. stol. Obraz Matky Boží sedmibolestné, z 18. stol.; sv. Notburgy, z poč. 19. stol. Křížová cesta (novější). Na zpovědnici socha sv. Josefa. Varhany s řezbou akanthovou, současné s postranními oltáři.

Obr. 22. Březno. Kostel sv. Václava. Monstrance z pol. 18. stol.

Obr. 23. Březno. Kostel sv. Václava. Křtitelnice dřevěná z počátku 18. stol.

U dveří do sakristie v kostele zazděn jest náhrobek vys. 1·52 *m* a široký 1·00 *m*: mladý rytíř ve zbroji, s přílbou sňatou u nohou, na druhé straně znak bubnovský. Ruka spočívá na rukověti meče. Kolem čte se nápis:

Leta P: 1631 dne 12 Měſycze dubna. Uro — zeny Pan Pan Herz-man Sſtaſtney z Bubna, ſwobodney Pan na Litici a na Brezne mage — (dolejší okraj s nápisem schází) — nal, Gehožto mrtwé Tělo tuto Pohrzbeno w wirze Oczekawa Blahoſlaweneho wzkrziſſeni.

Před hlavním oltářem červená pískovcová deska, 1·48 *m* × 0·98 *m*, kryje sklípek, kryptu*); do ní vytesán jest znak pánů z Bubna a nad ním do kamene vryt jest nápis:

ANNO 1721 DIE 29. NOVEMBRIS
IN DOMINO OBIIT ILMVS
D: D: ADAMVS MAXMILIANVS
S: R: I: COMES DE BVBNA
ET LITIZ S: C: R: M: CAMER:
ÆTATIS SVÆ ANN: 74.

Obr. 24. Březno. Zvonice z 16. stol.

ZVONICE stojí osaměle, poblíže presbytáře, na polední straně kostela: Kamenná věž čtyřhranná, jejíž jedna strana má rozměru 8·50 *m*, při hranách maltovou štukou ozdobená, se střechou stanovou o dvou makovicích. (Obr. 24.) Přízemí jest sklenuto.**) Do prvního poschodí vedou schůdky na vnější straně zvonice. V malé síňce spatřuje se krb v rohu, ostatek zaujímá obydlí zvoníkovo. Odtud vedou schody ke zvonům, kde

*) L. 1819, když dávána nová podlaha, byla hrobka tato otevřena a našly se v ní: dvě velké rakve, pět malých a rakev skleněná; též tři křížky mosazné. Délky měla 4½°, šířky 1½°. Zároveň otevřena i druhá hrobka uprostřed kostela, která nemá žádného nápisu a uvnitř shledalo se pět rakví, mezi nimi též patřící matce tehdejšího faráře Scheibla; délky měla 6°, šířky 2°.

**) Rozpravy Společnosti přátel starožitností III., 86.

zeď jest prolomena čtyřmi okny goticky sklenutými. Zdivo jejich jest silné 1·75 *m*, výška oken (světlost) 2·63 *m*, šířka 1·50 *m*. V tomto dolejším lešení visí dva zvony, stejné téměř velikosti.

Za starých časů mívala věž tato báň a makovici, již prý l. 1660; vychází to na jevo z listiny, která při zasazování nového »globusu« l. 1770 byla tu nalezena. L. 1797 byla dávána nová báně, kterou zhotovil *Joachim Volfrám*; l. 1833 opravována a při té příležitosti našly se v ní listiny z l. 1718 a 1797 L. 1869 byla prudkou vichřicí shozena, od té doby má nynější podobu.

Dva zvonky a cymbal pro hodiny, jenž sem byl ze zámku přenesen, visí v hořejším lešení.

1. Zvon *Petra* zvonaře z Hradce, jenž hned potom přenesl sídlo své do Ml. Boleslavě, má výšky 0·75 *m*, průměru 1·07 *m*. Ucha jsou tvaru do úhlu zahnutých pásů.

Kolem hořejšího okraje vine se nápis dvěma řádky:

LETHA ⁝ PANIE ⁝ M ⁝ D ⁝ XL ⁝ VI ⁝ TENTO ⁝ ZWON ⁝ GEST SLYT ⁝ KETOZETY ⁝ A ⁝ K OHWALE = ⁝ PANV ⁝ BVOHV ⁝ WSSEMOHVOZYMV ⁝ DOBRZEZNA ⁝ PO ⁝ OHNY ⁝ SKRZE ⁝ PETRA ⁝ ZHRADOZE ⁝

Na plášti reliefy: sv. Josef a Bůh otec (?).

2. Největší zvon má výšky 0·78 *m*, průměru 1·07 *m*. Ucha tvaru pruhového pokryta květinou. Hořejší okraj ovinut jest vlysem komponovaným z rozvilin ve volutách se proplétajících, v nichž sedí ptáčkové, proti sobě hledící; šířka vlysu 0·10 *m*. Pod ním:

Na straně jižní:

MIKVLASS STARSSI Z BVBNA
NA LITICZYCH A ZAMBERCZE

Erb pánů z Bubna.

LETA PANIE 1598 SLYT
GEST TENTO ZWON KE CZTI AC
HWALE BOZI ZA SPRAWOWANI A
DRZENY STATKV BRZEZENSKEHO
VROZENEHO A STATECZNEHO RYTI
RZE PANA MIKOLASSE STARSSIHO
Z BVBNA A NALITICZYCH ZAMBERCZE
ABRZEZNE

Medaillon s opisem:

YAKVB Z GRANOWA W LETECH
LXXXIII LETA 1545.

Uprostřed relief starce.

Medaillon s reliefem.

Na druhé straně:

OFKA ZBVBNA ROZENA Z ZAMPACHV
ANA BR Erb ZEZNE
Hložků ze
Žampachu.

SLYT GEST OD YAKVBA
MIELNICZKEHO W BOLE
SLAWY MLADEM NAD
GYZERAV

Medaillon: Jakub z Granova. Medaillon s reliefem.

V hořejším lešení visí zvonky:

3. *Václava* zvonaře se stěnami silně prohloubenými; otočen jest vlysem z 19 figurek (řada sedmi figurek se opakuje + 5). Pod nimi čte se nápis:

SLIT GEST TENTO
ZWONECZ OD WACZ
LAWA ZWONARZE
W MLADE BOLESLAWI
NAD GYZERAV LETHA
PANE 1585

Výška i průměr 0·34 *m*.

4. Při hořejším okraji otočen jest páskou listovou.

Pod ní vine se kolem nápis:

LAVDATE DOMINVM OMNES GENTES·A·D·1660

Tato slova ověšena jsou lístky akanthovými, z nichž hledí Pricqueiovi andílkové. Na plášti střídají se dvakrát kartuška s I H S (s křížkem), kterou nesou andělé, s andílčími hlavami okřídlenými. Výška 0·23 *m*, průměr 0·29 *m*.

Na návsi SOCHA SV. FLORIANA, pískovcová, asi 4 *m* vysoká. Socha světcova stojí na podstavci hranolovém: na něm v kartuši korunované, v předu, spatřuje se:

S
FLORIA
NVS

Na soklu sochy: MDCCXVII.

Slušná práce baroková.

Naproti stojí SV. PROKOP, asi 5 *m* vys. Z pískovce, i podstavec pískovcový, dvojnásobný, pěkných poměrů.

Z předu allianční erb plastický, pod ním do kamene vryto:

EX Voto
HaeC statVa faCta
Et posIta pro HONO
RE et gLorIa SaN
CtI ProCopII a SV
saNNa CoMItIs
sa BVBNIANA
NATA CLariana
1730.

V zadu:

SWatij proko
pe Prof za naf
BYChoM opa
troWanI Bij
Lij oD Wffeho
zLeho.

SOCHA SV. VÁCLAVA, sňatá s průčelí kostela, pískovec, vysoká 2·00 *m*. Pěkný barok, komposice běžná.

SV. LINHART, socha u hřbitova, pískovcová, přes 4 *m* vysoká; na zvláštním soklu socha světcova, po jehož stranách leží kůň a vůl. Na podstavci nápis:

+ + +
TVto StatVI ke Czti =
sWatého LYnharta
WYhotoWYti =
DaLo MIeftys
BRzezno
Anno 1752.

Při cestě ku Lhotě SOCHA SV. ISIDORA, přes 3 *m* vysoká, pískovcová. Na podstavci čtyřbokém nápis:

S:
IZIDORA
TVto StatVI =
na paMatkV:
pro opatroWanI
zLého WyhotoWItj
DaLa obeCz
BRzezenfka.
Anno 1753.

V zadu relief výjevů ze života světcova s letopočtem 1753. Světec s pravicí na srdci a v haleně.

Brodce.

Sedláček X., 369.

Městečko na silnici od Ml. Boleslavě k N. Benátkám, u Sommera nazvané Slezská, kde sestupuje s lesnaté pláně dolů k Jizeře. Osada starožitná: l. 1282 patřily Brodce kapitule vyšehradské (Regesta, II.). V Brodcích stávaly kostel, fara, snad i zámek, jež časem přeneseny byly do Horek.

Obr. 25. Brodce. Sousoší Panny Marie z pol. 18. stol.

L. 1575 byly nadány erbem od Albrechta Zd. Kaplíře ze Sulevic. Na radnici PEČEŤ s nápisem:

PECZIET MIESTECZKA BRODECZ NAD GIZERAV
15 znak 75

Na vížce hodiny s CYMBÁLY, které jsou holé a ZVONEK, vysoký 0·27 *m*, šir. 0·37 *m*. Při korunce sedm listův akanthových, dolů obrácených. Na plášti relief: korunování Panny Marie a pod ním letopočet 1735.

Na náměstí pískovcové SOUSOŠÍ: Matka Boží růžencová se sv. Dominikem a sv. Teresií na trojnásobném, zprohýbaném podstavci; v zadu anděl v oblacích též na zvláštním podstavci. K sousoší tomu vedou troje schody. Z pol. 18. stol. (Obr. 25.)

Na silnici k Luštěnicům mezi borovicemi SOCHA SV. VAVŘINCE v dalmatice, z 18. stol.

L. 1835 obnoven KŘÍŽ »Na hatích« k Luštěnicům.

Obr. 26. Bukovno. Kostel sv. Jana.

Bukovno.

Bývala zde TVRZ, po níž psala se vladycká rodina »z Bukovna«. L. 1408 připomíná se Pešík, panoše z Bukovna, ve sporu se svým sousedem Janem z Michalovic (Tadra, Soudní akta VI., 214). V 16. století Hradečtí z Bukovna byli v držení domů v Ml. Boleslavi.

KOSTEL SV. JANA NEPOMUCKÉHO byl vystavěn l. 1769 a l. 1770 od vikáře boleslavského K. Rossiho vysvěcen. (Hraběnka Marie Jana Nepomucena Herzaňová na Kosmonosích odkázala 1200 zl., aby někde na panství kosmonoském byla postavena kaple ku cti sv. Jana Nepom.) L. 1773 zřízen tu první kaplan, l. 1775 založeny matriky, l. 1791 založen nynější hřbitov a l. 1858 dosavadní expositura povýšena na faru.

Kostelík sv. Jana, orientovaný, stojí uprostřed návsi na terase a kopečku. (Obr. 26.)

Presbytář okrouhlý, členěný čtyřmi pilastry, jež nesou římsu kolem kostela obíhající. Nad presbytářem valba pětistranná, každá hrana na pilastr sbíhající, s plechovým sanktusem. Okna dvě, segmentová.

Loď mírně z půdorysu vybočuje, v ní po jednom okně, segmentově sklenutém.

Věž čtyřhranná, římsou kolem kostela obíhající rozdělená: v dolní části portál segmentově přehnutý, s pískovcovým obložením, s římskou prohnutou, pak okno segmentové též s římskou; v horní části, která jest o málo nižší, takové také okno a hodiny. V obou patrech po stranách liseny. Nad věží dvojí přílba. Všechny rohy zaobleny.

Vnitřek: Presbytář sklenut valeně; na klenbě freskový obraz sv. Jana Nepomuckého ve štukovém rámu barokově zprohýbaném, jemuž po stranách koří se andělé. Loď sklenuta valeně s lunetami. Na stropě freska: Kristus učí národy. Po stranách v rozích obrazy: 1. Ty jsi Petr; 2. desatero; 3. oběť Abrahamova; 4. Kristus v zahradě Getsemanské. Kruchta na dřevěných sloupích, vyložená, zprohýbaná barokně a oblamovaná; z téže doby, jako oltáře.

Hlavní oltář barokní: kříž, jemuž koří se andělé. Všechno dřevěné a pozlacené. Po stranách nade dveřmi za oltář vedoucími vásy. Hlavní obraz sv. Jana Nep. v bohatém rámu v rozích zprohýbaném, s bohatou řezbou akanthovou, jejž nesou andělé.

Postranní oltář v pravo dřevěný, prázdný, s volutami po stranách; na tabernaklu soška Panny Marie ve skřínce zasklené, po stranách sošky sv. Josefa a sv. Anny, andělé; nahoře obraz Madonny, po stranách sošky andělů.

Kazatelna okrouhlá, nahoře orámovaná, dole s vydutým podvalem. Pilastrem rozdělena jest na dvě pole, v nichž kartuše s festonky. Na střeše lambrekin, sochy zlacených andělů, desatero s okem Božím nahoře.

Oltáře a kazatelna z r. 1770.

Křtitelnice kamenná z l. 1629, podoby kalichové, vysoká 1·08 *m*, s víkem 1·76 *m*, se skupinou plechovou: Křest Páně: »Agnus Dei.«

1. Kalich pozlacený, vys. 0·225 *m*, noha oválová, ovinuta páskem z listů akanthových, na stonku nodus obložen akanthy, druhý nízký válec, číše holá, 0·09 *m* v průměru.

2. Kalich, noha zprohýbaná, s obloučky; obloučky otočen jest i stonek a v nich provazce; jinak holý. Výška 0·23 *m*, průměr 0·09 *m*.

Pacifikál stříbrný: noha zprohýbaná, nodus kartušový, Kristus ukřižovaný též stříbrný, ramena kříže ukončena trojlisty. Všechny tyto tři předměty z téže doby, jako kostel.

Zvony byly sem přeneseny ze starého kostela, nyní zrušeného, v Hor. Stakorách. Starší z nich vysoký 0·61 *m*, v průměru 0·53 *m*, otočen jest nad korunkou čtyřmi oblouny (2 + 2), mezi nimiž čte se oblíbený u *Pricqueye* nápis:

SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM IN SÆCVLA
A D ❀ 1658 ❀

Pod nápisem pásek drobných Pricqueyovských rozvilin, ověšený dole festonky, jež se střídají s akanthovým listem dolů obráceným. Na plášti reliefy Kalvarie a na protější straně Madonny, mezi nimi na straně 3. a 4. Pricqueyovy andílčí hlavy, jakož i pod Madonnou; nad andělíčky v medaillonech dva erby.

2. Druhý zvon, stejně veliký, má výšky 0·51 *m*, v průměru 0·64 *m*. Na jedné straně relief sv. Jana Nepomuckého, na protější straně nápis novější:

Tento zvon jest v roku 1663 za panování pana rytíře Mladoty ze Stakor v Mladé Boleslavi slit a dne 30. září 1852 na náklad společných příspěvků občanů a dobrodinců přelit v Praze od *Karla Bellmanna*, c. k. dvorního zvonaře.

3. V sanktusu, výška 0·30 *m*, průměr 0·33 *m*. Na plášti relief sv. Prokopa s ďáblem u nohou; dole po stranách I . K . S . — 1773. (Joh. Krist. Schunka.)

SOCHA PANNY MARIE na návsi, postavená nákladem Josefa Jíry z Bukovna dle pamětnice farní l. 1762, chronogram však dává letopočet 1752. Na pískovcovém podstavci s bohatou římsovou hlavicí stojí pozlacená socha Madonny na světakouli potírajíc nohou hada; kolem hlavy hvězdová gloriolla. Na stylobatu čte se nápis:

HonorI
atqVe
VenératIonI
DeIparæ
In CoeLosa ssVMptæ
eX
sIngVLarI pIetate
ereXIt
Io: Ii:

Na zadní straně poznamenán rok opravy 1886.

Hoř. Cetno.

Sedláček X. 390 — Vaněk 121. — Sommer 146.

Cetno, též Ceteň Horní a Dolní (jako Vtelno — Vtelen, Slivno — Sliven), bývalá tvrz a dvůr poplužní nad Skalským potokem, podle níž nazývala se vladycká rodina Cetenských z Cetně, o níž napsal A. Rybička v Památkách Arch. VIII.

Na dřevěném sloupu pod stříškou ZVONEK, mající v průměru 0·39 *m*, výšky 0·30 *m*. Kolem korunky dva kruhy a pod nimi ovinuta kolem zvonu ozdoba květinová. Na plášti relief svatých Petra a Pavla; dole na protější straně: I · G · K · 1764 (*Johann Georg Kühner*).

Čejky.

Pam. arch. XVII. 720. — V. Vaněk 114.

Na ostrožně nízkým lesem porostlé nad potokem Skalským jižně od Strenic uchovaly se ZŘÍCENINY KOSTELA SV. KATEŘINY, jenž

Obr. 27. Čejky. Zříceniny kostela sv. Kateřiny.

býval farním l. 1354; podací právo vykonali tehdy Jošt a Jeník z Čejk. L. 1668 připomíná se jako zřícenina, očazené kameny nasvědčovaly, že zašel požárem. (Obr. 27).

Stál za dvojnásobným příkopem, na terase 1·20 *m* vysoké. Z průčelní strany na západě zachovaly se zdi 4 *m* vysoké, s otvorem — někdejším portálem a oknem nad ním (zbytkem), 0·80 *m* širokým. Nejvíce zdiva zbylo na straně jižní. Kostelík, stavba gotická ze 14. věku, skládal se z presbytáře polygonového, jehož strana měřila 2·17 *m*, a lodi obdélné, jejíž délka činila 6·80 *m*, šířka 5·50 *m* — presbytář měl o 2 *m* méně. Kolem obíhal sokl 1 *m* vysoký, tesaným pískovcem obložený; opěracích pilířů a značek neshledáno. Síla zdiva 0·85—0·90 *m*; nároží, sokl, ostění triumfálního oblouku bylo z tesaného pískovce, jehož zbytky i ve zříceninách, profilované, se nacházejí. Vchod a okno v záp. průčelí s vylámaným ostěním dle tvaru zdiva, měly tvar hrotitého oblouku. Zaklenut byl klenbou žebrovou,

základky viděti na zdivu. V západním průčelí zejí otvory po trámech kruchtových.

Pod chrámkem při kopání našly se kostry (20) a to po celé délce kostelíku, s tváří k východu, a při nich hřeby, mosazné kroužky, mince z doby Přemyslovců, ano i nádobky, popelničky.

Čejtice

(ve starší době též Čejetice, Hoření, Hrubé Č.).

Při dvoře poplužním stávala tvrz: l. 1250 seděl na ní Slavek z Čejtic. V 16. století připojeny k panství boleslavskému (později kosmonoskému), od něhož odprodány l. 1738 s Újezdcem (Neuberk).

Na rolích k Dalovicům nacházejí se popelnice a jiné zbytky praehistorické.

Na návsi na dřevěném sloupu zavěšen ZVONEK 0·37 *m* široký a 0·28 *m* vysoký. Kprunka otočena torem, ověšeným listy akanthovými. Na plášti anděl strážný; pod reliefem nápis: I · G · K · 1763. (*Johann Georg Kühner.*)

Čejtičky

(obyčejně nesprávně dle němec. Malé Čejtice).

Při kopání nynějšího nádraží našly se popelnice s bronzovými náramky, kosti a kostry.

U cesty k nádraží KŘÍŽ z pískovce hrubě tesaný, 3 *m* vysoký, na dvojnásobném hranolu; ramena jeho končí se trojlisty. Na stylobatu pozlacený relief bolestné Matky Boží, na desce letopočet 1798.

Na dřevěné zvoničce (sloupu) ZVONEK s reliefem: S. IOSEPH a letopočtem 1832.

Čihadlo.

Ves; poblíže v lese hrabě F. A. Špork vystavěl ZÁMEČEK řečený Bon Repos, kde chytáním ptactva se bavil. (Viz heslo: Bon Repos.)

Na návsi ZVONEK; vysoký 0·24 *m*, v průměru 0·29 *m*. Kolem hořejšího okraje nápis: VALENTIN LISSIACK GEGOSS MICH IN PRAG 1740. Pod nápisem řada andílků-hudebníků. Na plášti relief sv. Floriána.

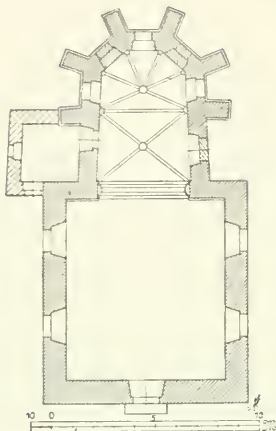
Dalovice.

Jihovýchodně od vesnice na stráni nad Jizerou rozsáhlé pohřebiště se žárovými hroby: popelnice, bronzové ozdoby, hliněné věci (hračka) chovají se v museu mladoboleslavském.

Na ostrožně před blízkým dvorem Oujezdem nacházejí se stopy bývalého hradiště. Pam. arch. XIV., 605.

Uprostřed vesnice na lípě ZVONEK vysoký 0·33 *m*, široký 0 38 *m*. Na plášti relief sv. Jana Křt., pod ním nápis: S. IOHANN. Z počátku 19. stol.

Debř.

Obr. 28. Debř. Půdorys kostela sv. Barbory.

Schaller IV. 86. — V. Vaněk 140. — Rozpravy společnosti přátel star. III. 89. — Kirchenrechnung v. J. 1757.

Při kopání nádraží »josefodolského« přišlo se na popelnice, kosti, bronzy a jiné praehistorické nálezy.

KOSTEL SV. BARBORY, filialní, do Kosmonos příslušný. Připomíná se jako farní l. 1363 po smrti plebana Mauritia (Lib. conf. I., 27). V dobách husitských fara zašla a nebyla obnovena. L. 1770 vystavěna nová předsíňka, l. 1802 koupena nová kaditelnice za 17 zl. a udělána nynější zpovědnice.

Stavba gotická, z polovice 14. století. (Obr. 28. a 29.)

Presbytář zavřen pěti stranami pravidelného osmiúhelníka se šesti opěráky 0 70 *m* širokými, o jednom ústupku, jež ztuženy jsou moderně — a o kosině. Sokl 0·70 *m* vysoký, skosený, pískovcový, obíhá kolem. Okno v závěru kulaté, ostatní dvě zvětšena a překlenuta polokruhem.

Obr. 29. Debř. Pohled na kostel sv. Barbory od jihovýchodu.

Sakristie přistavěna na severní straně leta 1770, k ní se víže jeden opěrák. — Štít průčelní na západě nový, trojúhelníkový, se zubatou ozdobou cihlovou.

Valba tašková bez vížky. Stěny hladké. Do jižní strany presbytáře zazděn vchod pravoúhlý, barokní.

V n i t ř e k. P r e s b y t á ř dlouhý 7·20 *m*, široký 4·60 *m* (v polygonu jen 4·00 *m*). Skládá se z křížového travée a závěru. Žebra hrušková 0·165 *m* silná; svorníky hladké, pomalovány rosetami. Konsoly v závěru a u triumfálního oblouku: dvojitý plinthus a jehlan, jehož základna jest pětistranný osmiúhelník; konsoly ve středu: jehlan — šestiboký dvanáctiúhelník s pannelem. (Obr. 30.)

T r i u m f á l n í o b l o u k široký 4·50 *m*, silný 0·85 *m*. Uprostřed archivolta profilovaná, nesená římsou vyžlabenou a konsolami o čtyřech plinthech a jehlanech (šestibokých dvanáctiúhelnících). Jeho sokl pískovcový, 0·50 *m* vysoký, svrchu vyžlaben.

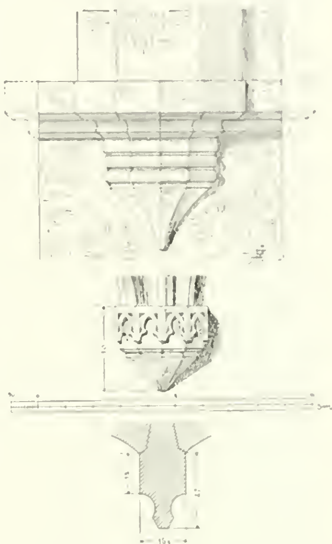
L o ď ploše krytá, dlouhá 8·80 *m*, široká 7·65 *m*, s okny (2 + 1) jako v presbytáři a kruchtou moderní (se sloupkovou balustrádou).

H l a v n í o l t á ř rokokový, slušný, s pěknou řezbou a umělými sochami sv. Kateřiny a sv. Barbory. Oltářní obraz sv. Barbory novější. (Obr. 31.)

P o s t r a n n í o l t á ř e z konce 17. století se sloupy korintskými a kládím; po stranách listové řezby. Obrazy: na levém Pán Ježíš (poprsí), v nástavci Veraikon; na pravém Panna Maria, v nástavci sv. Anna. Všechny přemalovány.

K a z a t e l n a empirová.

K r u c i f i x na stěně v presbytáři, řezaný, dosti nedokonalý, barokní z l. 1686, darovaný písařem kosmonoským Tomášem Gablerem.

Obr. 30. Debř. Konsola pod triumfal. obloukem, konsola v kněžišti a profil žebra.

Na dvou k o r o u h v í c h s o š k y řezané z 18. stol.

K a d i t e l n i c e z l. 1802.

O b r a z B e t l e m a. »Pravý obraz města B. se svým okolím, které nynějšího času proti Jerusalemu se nachází . . . právě vyobrazeno od jednoho z řádu sv. Františka, německé říše, jenž ve svaté zemi od r. 1749—1752 sloužil . .« Nahoře v oblacích Bůh Otec. Dole Betlem se svými biblickými památnostmi. Poblíž něho, »na dostřel«, chrám, v němž Kristus se narodil. V okolí stáda s pastýři a Arabové na koních, velbloudech.

Z p o v ě d n i c e z l. 1802.

ZVONICE v s.-záp. koutě, stavení na hmotném zděném spodku, čtyřstranném; dole kostnice a schodiště. Věž osmiboká, s okny polokruhovými se třemi klenáky, krytá cibulí šindelovou, s lucernou. Z počátku 18. stol. (Obr. 32.)

Z v o n y. 1. Větší a starší, vysoký 0·65 *m*, široký 0·82 *m*. Ucha pletencová, kolem koruny gotický nápis ve dvou řádkách:

Obr. 31. Debř. Kostel sv. Barbory. Pohled do kněžiště.

Obr. 32. Debř. Zvonice u kostela sv. Barbory.

anno x domini x milesimo x cccc x tercio x illa x campana s fusa x est x per x magistrum x bartholome x

in x nova x civitate x pragensi x laus x deo x patri x omnipotenti x et x beate x marie x semper x am.

Na plášti relief sv. Barbory.

2. Menší zvon má výšku 0·42 *m*, průměr 0·58 *m*. Ucha se stromkovou ozdobou. Podél koruny nápis:

LETHA PANIE 1573 (SL)IT GEST KECTY:
CHWALE PANV BOHV OD PET.

Na plášti v reliefu znak Vančurů z Řehnic, nad ním tento nápis:

ZA VROZEŇEHO · PANA
FRYDERYCHA WANCZVRY
ZREHNIC A NAKRNSSTE
ASOLCI ZA GEHO PANOWAN
SLIT | Erb | GEST

Pískovcová SOCHA SV. JANA NEPOM. pod novou kapličkou z r. 1797; na podstavci relief sv. Pavla.

SOCHA SV. BARBORY, 0·50 *m* vysoká, podstavec 2 *m* vysoký. Hranol, po stranách dva polosloupy toskánské, na stylobatech; hlavice s vejcovcem. Nad sloupy kaplička s moderními obrazy. Počátek 17. stol. (Obr. 33.)

Obr. 33. Debř. Socha sv. Barbory.

Dobrovice.

A. Sládeček, Dobrovice a okolí; Vaněk, 145; Aug. Sedláček, X., 333—338; Památky VIII., 249 a 426, XV., XVIII., 453; Menčík, Zápisky kněze P. Rosy; Sommer, Bunzlauer Kreis II., 88.

V cihelně u boleslavské silnice objeveny kulturní jámy, pece podoby džbánové, kostěné nástroje, přesleny, nádobky černě zbarvené s oušky i bez nich, mlat a j.

Osada prastarého původu na úpatí Chlumu, nesoucí jméno svého zakladatele Dobrovíta, jinak neznámého; slula po věky Dobroviceves. Mstidruh z Chlumu na Dobrovicevsi připomíná se leta 1249. V držení této rodiny zůstala Dobroviceves až do r. 1545, kterého leta od bratří z Chlumu koupil ji Adam Budovec z Budova, jenž l. 1551 prodal Dobroviceves: tvrz, dvůr, pivovar, mlýny atd. Anně z Vartenberka, vdově po Janovi z Biberštejna, jež se provdala po druhé za Jindřicha z Valdštejna. Na žádost tohoto povýšil král Ferdinand l. 1558 Dobroviceves na město, aby dva trhy roční a týdenní každé pondělí užívala; odtud slula »Dobrovice«.

Jindřich z Valdštejna vystavěl KOSTEL a ZÁMEK. Syn jeho Heník, muž učený, zřídil v Dobrovici knihtiskárnu, lékárnu a latinskou školu. Valdštejnové přestavěli zámek Vinařice, jež nazvali »Nový Valdštýn« a kostely v Týnci, Semčicích, Žerčicích a Rejšicích.

Poslední dědička tohoto zboží, které koupěmi vzrostlo na přední v Boleslavsku, Marie Anna, vdala se l. 1735 za Josefa Viléma knížete z Fürstenberka. Poslední kněžna Fürstenberkovna Josefa odkázala dědictví toto sestřenci Maxmiliánovi knížeti z Thurn-Taxisů l. 1808, kterýžto rod je od té doby drží.

FARNÍ KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE.

L. 1370 po smrti tehdejšího plebána praesentován na faru dobrovickou kněz Martin z Prahy. V době husitské církevní správu v Dobrovici vykonávali kněží kališničtí, za Heníka z Valdštejna luteránští, na př. Dentulín, jehož epitafium se v kostele dosud chová; poslední Pavel Černovický.

Po katolické reformaci nějaký čas obstarávali tu bohoslužbu Minorité z Mladé Boleslavi. Obnovená fara katolická v Dobrovici byla jediná na celém panství a kolem

l. 1650 fářové dobrovičtí spravovali kostely v Sejcíně, Týnci, Semčicích Žerčicích, Jabkenicích, Loučeni, Všejanech a Struhách.

Původní kostel, prý dřevěný, byl posvěcen sv. Michaelu archandělu, a ostal státi dlouho ještě, když nynější kostel byl vystavěn; nazýval se kapli »německou« (že byl luteránským), do níž do krypty se pochovávalo ještě l. 1761.

Nynější kostel vystavěl Jindřich z Valdštejna v letech 1569—1571 ve slohu pozdní gotiky. Ozdobil jej malbami freskovými, z nichž některé,

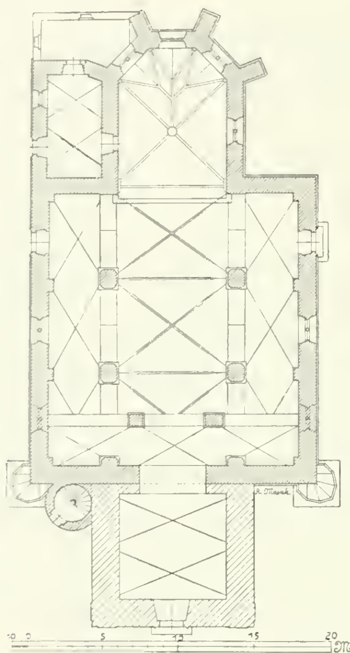
Obr. 34. Dobrovice. Kostel sv. Bartoloměje. Pohled od severovýchodu.

(texty písma svatého) v presbytáři pod malbou při pozdějších restauracích se objevily. Z obrazů zarámovaných valdštejnský strom rodový dal již l. 1582 zhotoviti Karel z Valdštejna, a l. 1608 rozmnožil jej Jindřich z Valdštejna: proti jeho obrazu (trojnásobnému) klečí jeho dvě manželky a jeho tři dítky.

Poněvadž v té době od Valdštejnů malbami byl krášlen též zámek, připomíná se tehdy v Dobrovici několik umělců: l. 1576 malíř *Abraham*, jemuž ku pomoci přibral Jindřich Valdštejn pomocníka *Kyliána* z Mladé Boleslavě; l. 1599 *Arnošt*, malíř, uměním svým sloužil panu Heníkovi, jenž mu dal zálohu 40 kop na zakoupení domu v Mladé Boleslavi, a když

brzy malíř zemřel, žádal pan Heník, aby byl v dům ten sám uveden. V letech 1611—14 jmenují se dva němečtí malířové *Kristian Alexander Laujen* a *Kreger Kargus* z Würtemberska, jenž nejprve pro pana Heníka pak pro V. Cetenského v kostele sejcínském pracoval.

Po 100 letech od Eleonory z Valdštejna l. 1732, v kteréžto době staré pohořelé, opuštěné kostely na celém panství k nové podobě nynější ze zřícenin povstávaly, i kostel dobrovický byl podroben důkladné obnově, hlavně uvnitř: všechna téměř vnitřní zařízení a malby svorníku a květinová dekorace žeber pocházejí z té doby.

Obr. 35. Dobrovice. Půdorys kostela sv. Bartoloměje.

I oltáře jsou z té doby; jen oltář sv. Dismy jest starší a oltář Madonny byl sem přenesen leta 1775 ze zrušeného kláštera v Jičíně.

Na hlavní oltář obraz sv. Bartoloměje maloval *Fr. Barbieri;* oltář sv. Jana pořídil svým nákladem farář Toman leta 1736; l. 1741 postaven oltář sv. Antonína Pad.; starý oltář prodán na Týnec za 15 zl. — K oltáři sv. Barbory koupeno 14 sošek svatých patronů českých; oltář sv. Josefa dle ostatních upraven l. 1764; tuto práci vykonal dobrovický štafír *Václav Parnek* za 115 zl. Kalichů kolem l. 1700 (za faráře Soukupa) bylo pět, z nichž jeden byl darován l. 1685 od Jakuba Jeřábka, jiný l. 1691 od Jakuba Krona.

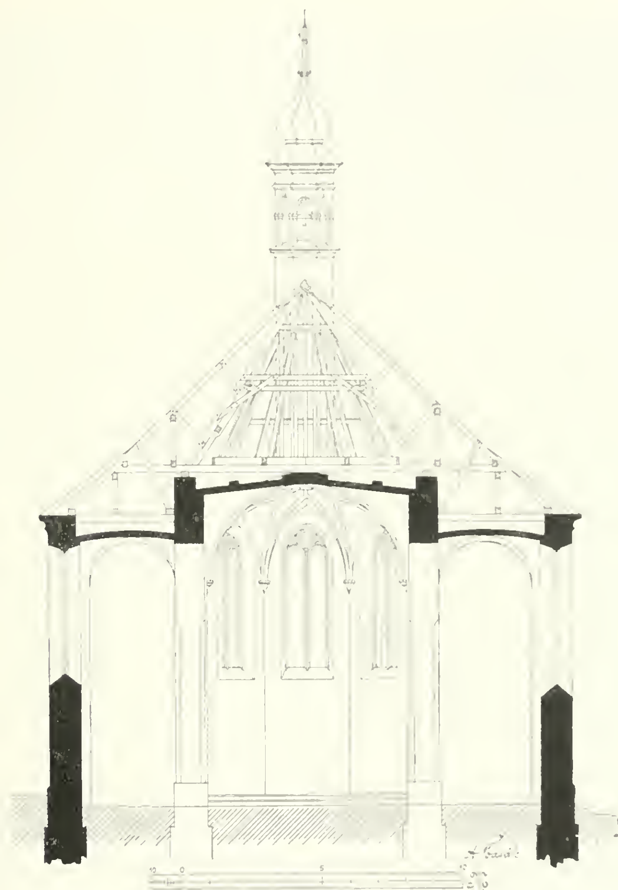
L. 1755 postavena nynější massivní věž: návrh vypracoval pražský stavitel *Fr. Ign. Prée*, stavbu provedl loučenský polír *Jan Kyllich.* Na novou věž přeneseny ze staré dřevěné zvonice všechny zvony; l. 1761 postavena na ni při hudbě a intrádách báň a na ni kříž.

Kazatelna opravena l. 1764, a přenesena na nynější své místo od oficírské stolice; následkem toho levé křídlo kruchty musilo ustoupiti, bylo sneseno.

L. 1763 pořízen nový boží hrob nákladem 90 zl.; l. 1786 opatřena nynější kamenná křtitelnice.

L. 1813—14 provedeny větší opravy; l. 1838 pořídil »lucernu« mistr tesařský *Josef Hendl*; l. 1845 zednický mistr *Vomáčka* vykonal některé opravy, postavil vížku sanktusovou; téhož roku z dobrovolných darů koupena do kostela křížová cesta, 14 obrazů.

Vnějšek. (Obr. 34., 35. a 36.) Presbytář uzavřen jest pěti stranami pravidelného osmiúhelníka se soklem, opěráky o jednom ústupku oŕímsovaném a nahoře s kosinou. Okapní římsa moderní. V severním rohu přistavěna sakristie do stejné šířky s lodí a k ní na východě další moderní přístavek. Okna sakristie prostá, portálek pravoúhlý s profilovaným rámem barokním.

Obr. 36. Dobrovice Příčný řez kostelem sv. Bartoloměje.

Loď obdélná, nižší, se třemi páry oken a se dvěma postranními vchody. Kolem celé budovy obíhá sokl. Portál na jihu renaissanční, s vyloženou římsou profilovanou v nadpraží; podobný portál na severní straně. Obě nároží na západě podepřena diagonálními opěráky, vzhůru se zúžujícími.

Budova kryta jest taškovým sedlem, sanktus pobit plechem, s lucernou a bání, stěny hladké.

Věž na západě, hmotná, čtyřboká, po výšce římsou dělená; v přízemí v průčelí portál s barokním profilovaným rámem, nad ním římsa vyložená a zajímavě lomená. Okno na kůr se chambranou jako portál

profilovanou. Nad kordonovou římsou oválová okna na tři strany, nad nimi velká, polokruhová na všechny strany (ke zvonům). Okapní římsa prohnuta segmenty. Kryt: zkomolený jehlan s otupenými hranami a prohnutými boky, nad ním kopule s lucernou a bání.

Do severního koutu mezi věž a loď vstavěno schodiště barokní, šnekové se čtyřmi okénky obdélníkovými a vchodem pravoúhlým, kryto prejzy.

Obr. 37. Dobrovice. Kostel sv. Bartoloměje. Pohled od kruchty.

Vnitřek. (Obr. 37. a 38.) Kněžiště: okna tři, závěrové zazděno, páté zakryto sakristií — hrotitá, bez špalety, dvojdílná, dělená prutem vyžlabeným na obě strany. Kružby: 1. tři plaménky do kruhu nade dvěma oblouky polokruhovými; 2. = 1.; 3. dva plaménky nade dvěma oblými nosy. — Klenba: v závěru tři úzké a hluboké kápě, jichž hrany lemují polychromovaná žebra; od jich styků jednotná pak žebra zase se sbíhají v jedno, jež teprve běží ke kulatému svorníku, v němž protíná se i kříž žeber druhého pole. Žebra jsou mírně vyžlabena a sbíhají na konsoly

jehlanovité, ukončené kuličkou. Triumfální oblouk není zvláště vyznačen; na místě tom žebra sbíhají na delší konsolu římsovitou, dolů zúženou a kuličkou zakončenou. — Na severní straně portálek do sakristie, pravoúhlý s kamenným rámem.

Trojlodí: loď střední stejně široká s kněžištěm, lodi postranní o polovici užší — děleno jest dvěma páry pilířů pískovcových, v půdo-

Obr. 38. Dobrovice. Kostel sv. Bartoloměje. Pohled od hlav. oltáře.

ryse pravoúhlých, s hranami otupenými (až do náběhu oblouků), na podstavci hranolovém. Na ně a na pár přízedních polopilířů na západní stěně sklenuty tři páry oblouků polokruhových, slabě jen ve vrcholu zaostřených, hladkých, bez profilu.

Klenba hlavní lodi pokračuje z presbytáře ve stejné výši; tvoří tři pole křížová, dělená příčnými žebry. Žebra jsou jen ostrá, z malty, sbíhají dolů bez podpory, tvořice ploché, skoro polokruhové lunety. — V postranních lodích tři páry oken, z nichž dva páry jsou hrotité, níže než v presbytáři položené, dvojdílné, s podobným prutem a kružbou — v se-

verní lodi: 1. tři plaménky do kruhu nade dvěma obloučky; 2. tři plaménky do kruhu nade dvěma oblými nosy; — v jižní lodi: 1. kříž v kruhu nade dvěma oblouky; 2. = druhému ze sev. lodi. Třetí pár oken zbarokisován.

Klenby postranních lodí: po třech polích křížových bez žeber, jež sbíhají na pilíře bez podpor a na ploché pilastry při zdích vnějších bez hlavic a patek.

Na západě kruchta sklenuta na dva čtyřhranné pilíře a nesena třemi oblouky a klenbami křížovými bez žeber, jež prostoupeny jsou oběma polopilíři střední lodi a plochými pilastry v koutech postranních lodí. — Kruchta má dřevěné zábradlí, ve středu vyložené barokně. V podkruchtí prolomena zeď obloukem do podvěží, jež sklenuto jest dvěma kříži bez žeber s hlubokými kápěmi.

Sakristie sklenuta dvěma kříži bez žeber; na východě přístavek s plochým stropem.

Žebra pomalovaná laurovými věnci, do nichž vplétány ovocné skupiny; na svorníku holubice. V plochách klenby umístěny malby heraldické:

1. v kněžišti: a) Na klenbě —

v kříži orel rakouský s erbem království českého na prsou, drží folii s nápisem:

ZA KRALOWANI NEGASNEGSSIHO A WELIKOMOZNEHO ZISARZE MAXMILIANA II. UHERSKEHO A ZIESKEHO KRALE TENTO CHRAM PANIE NAKLADEM | UROZENEHO PANA PANA GINDRZICHA Z WALDSTAGNA A NA DOBRAWIZI SINA DOBRE PAMNIETI UROZENEHO PANA PANA WILIMA Z WALDSTAGNA STIEPANIZA NA LOMNIZI, ZAŽAL | SE STAWIETI WE STRZEDU PRZED SWATIM GIRZIM LETA 1569 A DOKONAN STASSNIE PRZIŽASU SLAWNOSTI SESLANI DUCHA SWATEHO . LETA PANIE 1571. —

V postranních polích:

α) v pravo: znak valdštýnský, kolem na folii:

ILLUSTRISSIMA AC EXCELLENTISSIMA DOMINA DOMINA; dole v poli, ohraničeném folií:

ELEONORA S . R . I . COMES . NATA CO | NIUGATA DE WALDSTEIN HIC AÑO 1717 | CONFEDERATIONEM CORPORIS CHRISTI HANC | QUE ECCLESIAM AN. VIDUITATIS SUÆ 2. DOMINI VERO | 1732 RENOVAVIT ET DECORAVIT.

β) v pravo: dtto.

ILLUSTRISSIMUS AC EXCELLENTISSIMUS DOMINUS DOMINUS —

IOAN IÕSS . S . R . I . COMES DE WALD . | STEIN HÆR . DO . IN DUX OBERLEUTEN | NISHBURK PETROWITZ PUR | KLITZ SENEC: TREBICZS: LANA INT . | ACT CONSIL . CAMER REGIS: BOEM . | IIÆR: PRÆSC . SUPR . REG . MARS . | CHAL . CAMER . PATRIÆ OB. 22.

APRIL AO 1731.

γ) v levo: dtto.

ILLUSTRISSIMUS AC EXCELLENTISS: DOMINUS DOMINUS. CAROLUS ERNESTUS R. R. I. COMES DE | WALDSTEINE. D: INN DOBROWITZ LAUCZIN S: | CÆSA: MAIE INTAC: CONFER: SUPPERCAMERA | RIUS REGI: AULÆ. CÆS. ORATOR ET POR | TUC PLE LEGA: SAVOI. ET AUREI VELLE | EQUES SPECIALIS SAPIEN:

OBI. 7. IAN
1713.

δ) v levo, dtto:

ILLUSTRISSIMA —
DOMINA
MARIA TERESIA
S · R · I · CO =
MES DE LOBKOWITZ INCONIUN
GATA COMES IN WALDSTEIN
DOMINA SINGULARIS
PRUDENTLE OBIIT
DIE A: D:

a) Na jižní stěně kněžiště, vedle okna:

ILLUSTRISSIMA —
DOMINA

dole v obdélné kartuši:

FRANCI. AUGUST. S. R · I · COMES DE WALDS | TEIN ORDIS: IOAN: HIROS · AC AUREI VELLE EQUES S · CÆSA | MAIE · INTAC. CONSIL. CAMER · EQUITUM SUPREM: AULÆ | CÆS · MARESCHALLUS: OBIIT ANO 1684.

b) Na severní stěně pod korunou ohromný celou stranu pokrývající hermelín s kulatými medaillony věncovými, v nichž nápisy do kola kolem znaků. Členové rodiny Valdštýnů a Fürstenberků a jich úmrtí (počtem 10). Z 2. polovice 18. století. Méně cenné než předešlé; podobný baldachýn namalován pod křížem barokním, řezaným.

2. V lodi:

a) na folii: GINDRZICH Z WALDSTAGNA A NA DOBROWICI SYN UROZENEHO PANA WILIMA Z WALDSTAGNA STIEPANIC PANA NA LOMNICI ANO DOMINI 1571.

b) ANNA Z WARTENBERKU NA DOBROWICI DCERA UROZENEHO PANA PANA Z WARTENBERKU NA DUBIE NEGWISSIHO PURKRABIHO PRAZSKEHO 1571.

c) MARKYTA Z LOBKOWIC A NA DOBROWICI DCERA UROZENEHO PANA PANA IANA Z LOBKOWIC NA TEGNIE HORSSOVSKEM A TACHOVIE NEIWYSSIHO PURKRABIHO PRAZSKEHO ANNO DOMINI 1571.

Ostatní erby — počtem 10 — s foliemi prázdnými: všechny pečlivě, slohově stylisovány a živě kolorovány.

Obr. 39. Dobrovice. Kostel sv. Bartoloměje. Pohled do kněžiště a na hlavní oltář.

Oltář hlavní: v zadu na stěně obraz nesený anděly. Rám architektonický s úseky říms volutových a segmentových; ve středu kartuš pěkného tvaru s nápisem: ALTARE
S. BARTHOLO
MÆI.

Obraz slušný, bez signatury, sytě malovaný: Sv. Bartoloměj přivázán ke větvím stromu, částečně nohama opřen o zem. Ruce modrají mu stažením; s levé ruky katan (v ústech drže nůž) dře mu kůži. Po straně na pařezu leží modré roucho světcovo, v zadu kůň a stan. Shora snáší se

andílek s palmou v ruce, světec oddaně naň hledí do výše. Nad obrazem čtyřlaločný obraz sv. Trojice v rámu, jenž tvoří (spodnímu) nástavec a je svrchu ozdoben soškami andílků (zašlý).

V předu tabernakl: kaplovitá architektura s diagonálními pilastry a římsami. (Mensa empirová z pozdější opravy.) Po stranách vchody vysoké s pěknými nástavci portálovými; nejvýše v oválových rámech anděly držené obrazy sv. Josefa a sv. Terezie. (Obr. 39.)

Postranní oltáře — dva a dva stejné:

A. Přední dva: sv. Antonína Pad. a sv. Jana Nepom.: nástěnná architektura s pseudokorintskými sloupy a pilastry, vysokým kládím, diagonálně postaveným. Svrchu nástavec s římsou barokně prohnutou, v něm emblemy. Na nárožích kládí sošky andílků. Tabernakl malý, mensy rakvovité s prázdnou kartuší.

Na pravém obraz sv. Antonína, v barvě tvrdý, v pohybu affektovaný, nucené komposice; v nástavcích na paprscích Ježíš; na levém obraz sv. Jana Nepom. (?) almužníka, zašlý, stejně tvrdý a nucený v pohybech; v nástavci Madonna v paprscích.

B. Oltář sv. Barbory a sv. Lazara: nástěnný rám s pilastry a římsou prohnutou, s úzkým nástavcem. Mensa rakvovitá, uprostřed skřínka zasklená se sochou, obklopená soškami, na nárožích andělé.

V severní lodi: Obraz stětí sv. Barbory, slušně malovaný; po stranách andílci nesou emblemy: věž, odznaky moci královské a kalich. Ve skříňce soška Madonny na rokokovém podstavci. Kolem na římsách, podstavcích a nárožích rozestaveno 14 drobných sošek čtrnácti pomocníků, řezaných zručně (něco přídavků rokokových i moderních). V nástavci monogram SBAR.

V jižní lodi obraz umírajícího Lazara, tvrdý; ve skříňce Jezulátko, kolem sošky 14 světců a světic, zejména mučedlníků. Po straně obrazu andělé v mušlích sedící, v nástavci monogram IHS.

V jižní lodi obraz Madonny nesený andílky, zasklený, v bíle polychromovaném rámu, svrchu s lambrekinem a baldachynem. Po stranách andělé strážní na přistavěných podstavcích. Na mense monogram MRA v kartuši. Čtyři cínové svícny barokní.

V sev. lodi socha sv. Dismy na kříži, modelovaná drasticky a nevkusně, polychromovaná, na bezcenné mense. Dva svícny barokní s krouženými stvoly, mosazné.

Kazatelna barokní, bohatě vypravená. Schodiště pravoúhlé, s chudou dekorací, řečniště okrouhlé, dolů súžené kuželovitě, ozdobeno pilastry a reliefem: Kristus s apoštoly na moři — zasazenými květy slunečnic a festony; na rozích emblemy sv. evangelistů: lev a vůl. Stěna za řečništěm zaoblena, po stranách pilastry. V kartuši boží oko, po stranách portiery shrnuté a držené šňůrami. Stříška bohatě obřímsovaná, s lambrekinem, nese sochu sv. Jana Křtitele a kartuš s emblemy ostatních evangelistů: orlem a člověkem.

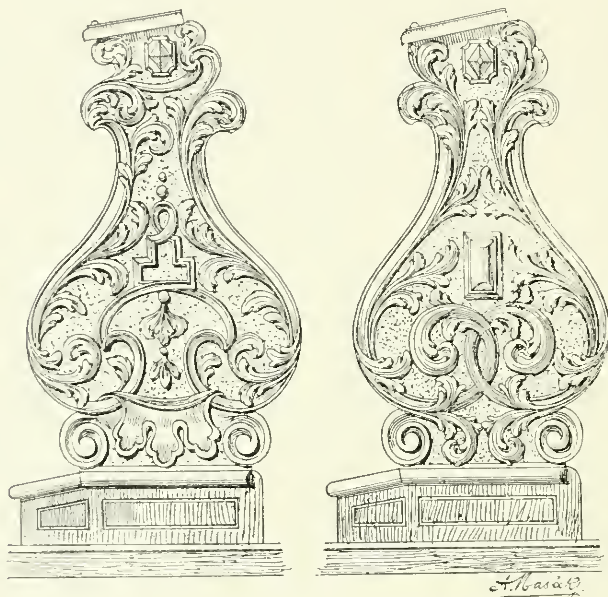
Křtitelnice dřevěná, empirová, vásovitá, s nohami, ověšená guirlandami vavřínovými; svršek kopulovitý s výjevem křtu Páně. Vysoká 1·44 *m* (i s víkem) Z l. 1786.

Dva svícny před hlavním oltářem, mosazné, trojnohé, s velkými články baňatými, na stvolu hladké, z pol. 18. stol. Na hlavním oltáři šest podobných mosazných, na noze trojboké, na kulích, beze značky.

Pontifikální křeslo skrovné, rokokové.

Lavice patronátní o třech polích, intarsované, prostá.

Presbytář od lodi dělí zábradlí balustrové, dubové.

Obr. 40. Dobrovice. Kostel sv. Bartoloměje. Řezby na postranicích lavic.

Dvě kropenky barokní z červeného mramoru.

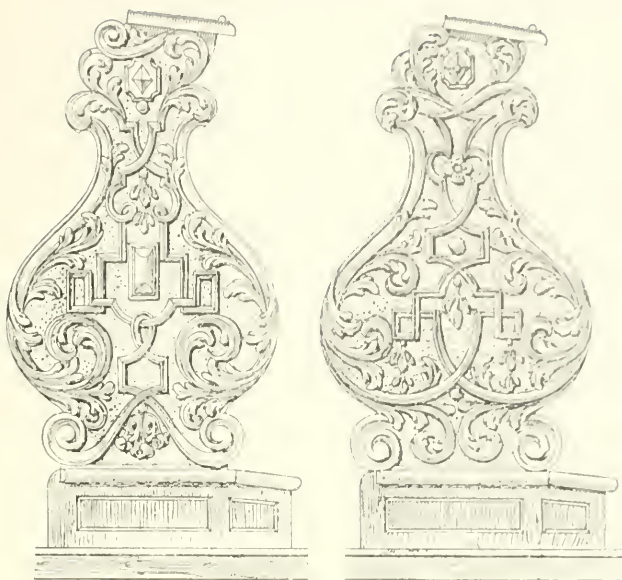
Zpovědnice v sev. lodi, slušně intarsovaná, s pilastrovou výzdobou a vásami, barokní, z první pol. 18. stol.

Zpovědnice v jižní lodi, barokní, s řezbou akanthovou, jinak chudá.

Lavice (28) ve střední lodi; postranice vyřezávány; motivy: akanth, slunečnice, pásky — celkem čtyři varianty. Barokní z první pol. 18. stol. (Obr. 40.)

Varhany v balustrádě kruchty: přední skříň trojdílná, bohatě řezbami zdobená a ořímsovaná; svrchu dva hudoucí andělé. — Na kruchtě velká skříň, rovněž trojdílná — střední část vyšší — se vkusnými nástavci a postranními řezbami. Z pol. 18. stol.

Odložené svícny cínové: 1. vysoký 0·50 *m*; po stranách drobné rozviliny, v nich: C D 1733 M D; 2. vysoký 0·27 *m*, strany prohloubené,

Obr. 40 *a*. Dobrovice. Kostel sv. Bartoloměje. Postrannice lavic. Druhé dvě varianty.

Obr. 41 *a*. Dobrovice. Kostel sv. Bartoloměje. Kružby z oken kněžiště a lodí.

v nich kartuše. Kolem kartuší rozviliny. V jedné kartuši hlavinka andílčí a

N C R
1679.

V sakristii dvě kredenční skříně barokně vyvinuté, bez řezby, částečně intarsované, s pěknými zámky. — Na dveřích sakristie barokně tepané zámky. — Několik barokních svícnů.

Kalichy: 1. Noha a nodus nové, kuppa s pláštíkem prolamovaným z akanthů, se vsazenými medaillony sv. biskupa a Boha Otce; poč. 18. stol.

2. Kalich rokokový stříbrný, zlacený, s tepanou nohou (v kartuších růže), s nodem vásovitým a pláštíkem na kuppě tepaným (v kartuších réva a klasy). Na noze nápis:

COMPARAVIT P ÆGIDIUS SIMON
CANONICUS REGULARIS
in stift Wittingau
1766.

3. Noha a nodus nové, na táhlé kuppě pláštík renaissanční, s vysoko tepanými hlavičkami andílků, páskovou ozdobou a festony. Kolem anthenion z liliovitého ornamentu. Konec 17 stol.

Monstrance pozlacená, 0·63 *m* vysoká. Noha otočena jest větévkou s výpustky spirálně se zatáčejícími a pokryta klasy, též vinnou révou. Nodus stlačený válec. Kolem lunully v oválovém věnci tepané klasy a větvičky vinné révy, jež dole jsou svázány sponkou. Ve zlatozáři stříbrná větev, v ní na zlatých paprscích andílčí hlavičky, nepravé drahokamy, po stranách dva andělé. Nejvýše Bůh Otec, nejníže holubice. Z let 1730tých. (Obr. 41.)

Obr. 41. Dobrovice. Kostel sv. Bartoloměje. Monstrance.

Pacifikál pozlacený, vys. 0·30 *m*. Noha oválová, ovinuta laurovým provazcem a pokryta listovím. Stonek uzlovitý s mušlovou dekorací. Na kříži Kristus Pán, tělo Páně uměle modellované, v rozích kříže rosety. Na opačné straně v kartuši barokní za sklem v kříži ostatky; v rozích kříže také rosety. Z let 1730tých.

V severní lodi do zdi zasazen jest pískovcový náhrobek s opisem:

1599 Z° Mage . a l^a : 1600 26° ma | Mar: Mar: Seſtry dwě Daubrawsky z Turttlſſtayna žiwo = | ty dokonawſſe tuto odpočžiwagi | čžekagice weſeleho wzkržiſſeni w spaſvteli ſwem Amen.

Nahoře po stranách krucifixu klečí dvě dívky s křížky na hlavách; kolem kříže na folii:

Qui passus es pro nobis IESV CHRISTE miſerere nostri I. H. S.

Pod klečícími podpisy:

Alena — Mar : Mar .

Dole plastický erb, po jehož stranách:

Jan		Dentu
Martin	Erb	linowe
Wýt		z Turt
		tlſſtay
		na

Na jižní stěně presbytáře dřevěné, trojdílné epitafium: svrchu rovná římsa profilovaná, ve vlysu ornamenty černě a červeně malované. Tři plochy epitafia orámovány jsou každá dvojím rámem perlovcovým se širokou lištou, pomalovanou jako hořejší vlys a posázenou bossážemi oválnými a kosočtverečnými. (Obr. 42.)

1. První obraz: Ježíš s křížem v levici v jakémsi sálu, dlážděném různobarevnými plotnami, po stranách s rozhrnutými zelenými portierami. U jeho nohou klečí tři dítky, v šedých šatech a s límci; po stranách: v pravo dvě paní v černých šatech a bílých kápích s límci, na levo tři mužové v černém obleku, s okružím, s kordy, klečí na polštářích: Jindřich Valdštejn v trojím věku.

Pod ženami nápis:

Illustrisimi Fundatoris prima coniunx fuit Anna ex Illustri | familia Wartenbergensi Altera Margareta ex Illustri | familia Lobkowiciana: ·

pod muži:

Illustrifsimus Domins Dnus Henricus Liber Baro de | Waldſtein DM . . in Dobrauicz et pieczic Hoc Templum Ædificari | curavit 1569 incœptum finitum 1571.

Na pravo:

2. Na shromáždění apoštolů seslány s hůry plamenné jazyky. Apoštolové sedí v sále se čtyřmi okny, dřevěným stropem a zvýšenou podlahou v pozadí. Shora holubice v záři a jazyky splývají dolů. Na všech pozorovati překvapení, dosti živě líčené. Všichni ve volných šatech splývavých až křiklavých barev; podpis:

Wylegi ducha ſweho — na wſſelike tělo, a prorokowatj budau Sy — nowe waſſy y dcery waſſe. (Pawla) III kapitole.

Na levo:

3. Rodokmen pánů z Valdštejna: Dole v krajině s vrchy modrými, na travnaté louce (v rohu kvítí a ovoce) leží muž v šedém, žlutě podšitém rouše, s černou čepicí na hlavě, hlavu podpíraje rukou. U sebe má kartuš obdélnou s nápisem:

Obr. 42. Dobrovice. Kostel sv. Bartoloměje. Epitafium valdštýnské

Ioannes Waldsstein vixit ... annvm .... •
ottocaro quinto Rege Bohemo.
po straně v oválovém medaillonu erb.

Na pravo název celého obrazu v obdélné kartuši:

Genealogia baronvm a Wald | stein, ab anno domini 1Z5Z (sti | rpe nondvm investigata) qvanta dili | gentia ex veteribvs monvmentis in | qviri atqve ervi poterat ; dvcit avtem | hæc familia nomen et originem a vetvsta | arce Waldstein, cvivs rvdera adhvc hodie prope | Tvrnoviam conspicivntvr.

Na levo v téže výši v kartuši:

Elaborata svnt hæc cv | ra atqve sedvlitate Caroli | a Waldstein ad perpetvæ rei memoriam vt sint *ΜΝΗΜΟΣΥ*: *NON* amoris erga posterita | tem. Anno virginei partvs — 1582.

Nvnc avtem renovata | cvra et impensis generosi | et magnifici baronis domini | Henicii a Waldstein in Dobro | vicio Kvnstberg et Chotiessicz 1608.

Z ležícího muže vyrůstá strom o haluzích, na nichž v oválových medailonech podoby členů rodu v dobových (16. století) krojích, celkem 92 hlaviček s poprsím. Poslední v řadě, HENRICH, není zachován. Pode všemi v podélných tabulkách podpisy: jména, tituly, někde i letopočet úmrtní.

Zvony. Jako všude v podchlumí stávala i v Dobrovici dřevěná zvonice a to na místě, kde nyní stojí socha Panny Marie, před kostelem; když byla vystavěna nynější věž postranná, byly tam l. 1765 zvony přeneseny.

1. Nejstarší z nich Maria má 1·15 *m* průměru a 0·92 *m* výšky. Kolem hořejšího kraje vlys 0·10 *m* široký, jehož středem jest satyr rozkročený, se dvěma ohony, které se ukoučují spirálně akanthem a stylisovanými květinami; po stranách závitky akanthové. Článek tento se opakuje.

a) Na straně východní v rámcích nápisy:

Hindrzich ſwaldſſteyna ana dobrowiczy kunczberre a charwatczych ſyn urozene ho pana pana wylema zwa ldſſteyna, ſſtiepanicych a na lomniczy.

Markyta zlobkowicz na do browiczy kuntzberre ach arwatizych dcera uroze neho pana pana jana zlob kowicz nateynie horſſowſk em a tachowie neyiwyzſſi ho purghrabi prazſkeho.

Erb. Medaillonek. Erb.
2 medaillonky.

Obr. 43. Dobrovice. Kostel sv. Bartoloměje. Nápis na zvoně. čís. 1.

Žalm 97.
Wywyſſte pana boha naſſeho a klaniey
te ſe podnozy noh geho. nebo ſwaty geſt.

Proutek akanthový.

Kolem dolení obruby po celé její délce gotický nápis (Pavel I. 13.) viz faksimile. (Obr. 43.)

Na straně západní pod známým už vlysem v rámci rostlinném, v jehož rozích a uprostřed horní i dolní strany masky jsou vyznačeny, čte se nápis:

Tento zwon ſlit geſt nakladem urozenych panuw panuw
wilima woka a henyka zwaldſſteyna bratrzi wlaſtnich
a nedilnych ſynuw zuſtalich podobry a ſlawne pamieti
dotcenem urozenem panu panu gindrzichowi zwaldſſtey
na a urozene pani pani markyty zlobkowicz na dobrowiczi
kuntzberce a charwatzych aby zwukem tohoto zwonu lidi
hwalam pana boha y kſliſſeni zachowany ſlowa geho ſa
wzbuzen dal ſe nagity do chramu panie. letha 1 . 58 . 7 .
za ſprawcze cyrkewniho knieze ondrzege piſeczkyho. SOLI
DEO GLORIA

Sedm figurek, hudebníci.

Dvě karyatidy proti sobě nesou tabulku s nápisem:

VDIELAN OD WACLAWA ZW
ONARZE MIESSTIENYNA MIESTA
MLADEHO BOLESLAWA NAD GYZERA

Gothický citát biblický (ut supra).

2. Zvon největší, uprostřed ostatních zavěšený, Bartoloměj, má průměru 1·45 *m*, výšky 1·08 *m*. Kolem hořejšího okraje nápis, řídce a zřetelně rozložený:

SIT NOMEN DOMINI BENEDICTVM EX HOC NVNC ET VSQVE IN
SECVLVM.

Akanthový pásek.

V plášti na straně východní vyraženy jsou tři znaky s těmito nad nimi písmeny:

1. H. Z W. 2. K. W. R. N. Z. H. 3. G. Z. W.*)

*) Znamenají: 1. Heník z Waldštejna, 2. Kristina Waldštejnská rozená Nybšická z Holtendorfu, 3. Jindřich z Waldštejna.

Na straně západní do rámu zasazen nápis:

LETHA PANIE MDCXVI DNE III. MAGE MIESYCE
SLYT GEST TENTO ZWON NAKLADEM G^0 M^I
WYSOCE VROZENEHO PANA PANA HENYKA
Z WALDSSTEYNA NA DOBROWICZY &$_c$ G^0 M^I
ARCYKNIZETE MAXIMILIANA NEYSTARSSYHO
RAKAVSKEHO RADDY A KOMORNIKA &$_c$
K PROBVZENY YAK KCHWALAM BOZÍM TAK
KMODLITBAM SKRAVSSENÝM O OCHRANV BOZI
ZA G^0 M^I TEZ G M^I VROZENAV PANI PANI
KRYSTYNV WALDSSTEYNSKAV ROZENAV
NYBSSYCZKAV Z HOLTENDORFV &$_c$ MANZELKV
G^0 M^I PANIE A GINDRZICHA ZWALDSSTEYNA
SYNA GICH MILOSTI

3. Třetí a nejmenší zvon »Ježíš« vysoký 0·96 *m*, v průměru 0·80 *m*. Původně slit byl od *Václava*, zvonaře v Ml. Boleslavi asi současně s hořejším Marií, jak neklamně dokazuje legenda, která na něm bývala: »Aby zvukem zvonu tohoto« (ut supra) a »chvalte pana, chvalte ho na cimbalích . . . .« L. 1664 byl přelit v Ml. Boleslavi od zvonaře *J. Pricqueye*, v nynější své podobě pochází též od *Pricqueye* (Mikuláše, syna) z l. 1718, jak hlásá chronogram, což shoduje se i s jménem patrona J. Josefa z Valdštejna.

Mezi dvěma vínky květinovými, z nichž dolejší jest širší, umístěn nápis:

☛ OD HROMOBITI A BAVRZKI WISWOBOD NAS PANE GEZYSSY KRISTE

Pod tím na plášti:

1. Na straně východní: dva erby v rámcích spojené korunou, vlastně stuhami pod korunou, po jejichž stranách umístěn nápis:

G: EXCELL: WY		SOCZE VROZENY
PAN PAN JAN		IOSEF S: RZIM
RZISSE HRA	Koruna	BIE ZWALD
SSTEYNA		
eLeonora	Erb Erb	zasnaVbena
a rozena		hrabIenka
z WaLDts		steIgna pro
s: bartoLoMIege		tak rozkazaLa

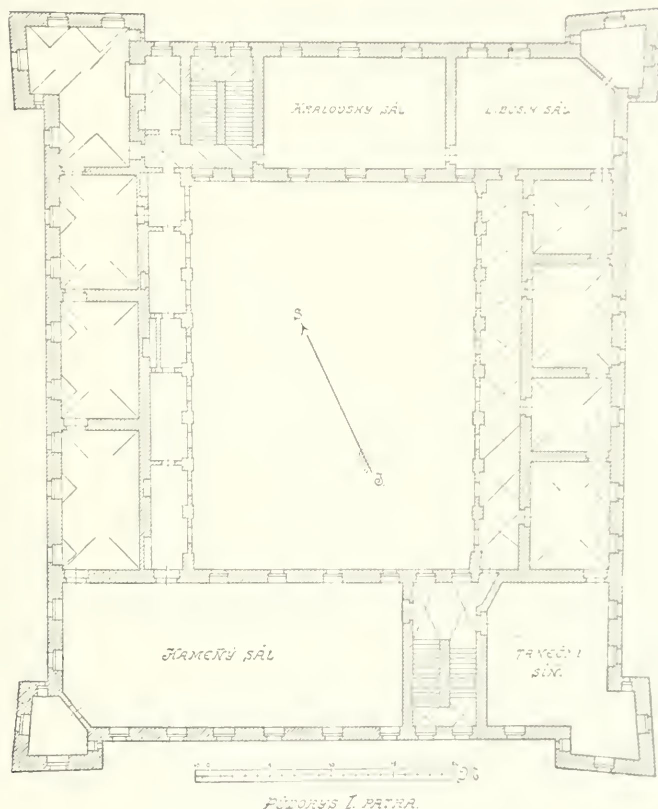
Chronogram, jenž dává letopočet 1718.

2. Na straně jižní obraz Madonny a pod ní pricqueyovská značka zvonařská.

3. Na straně západní ukřižovaný Kristus na květinovém podstavci; pod ním v kartuši nápis:

ZA SPRAWY HEGTMANSKE
V . P . IANA IG. RADONICZKEHO
A P . GIRZIHO SWOBODI
DVCHODNIHO DOBRAWSKEHO

4. Na straně severní obraz světice s ratolestí a mečem.

Obr. 44. Dobrovice. Půdorys zámku. (1. patro).

V lucerně zvonky: 4. Pozvánek a 5. Umíráček.

6. Zvonek v sanktusníku zcela prázdný.

Před kostelem pískovcová SOCHA PANNY MARIE na podstavci s prohnutými boky, soklem a římsou. Na podstavci relief Zvěstování Panny Marie. Z l. 1762.

Ve zdi hřbitovní: NÁHROBEK pískovcový, z počátku 19. stol.; dole relief andílka truchlícího nad sarkofagem s rakví, nad nímž sklání se smuteční vrba. Nápis (nahoře) nečitelný. — Druhý NÁHROBEK W. Mrkoše, jenž zemřel l. 1819; ve výklenku relief: nad mrtvolou úplně

zahalenou v měkký, splývající rubáš, pláče starší žena, s plenou na hlavě, vedle ní v levo mladší žena, v pravo tři dítky modlící se.

FARA v přízemí klenutá valeně a křížově; ostatek moderní; vystavěná l. 1709.

ZÁMEK vystavěl Jindřich z Valdštejna na místě bývalé tvrze leta 1578.

Byl postaven do čtverhranu s věžmi v každém rohu. Kolem byl obehnán příkopem, z něhož se zachovaly upomínky na straně západní a jižní, kde nyní jest zámecký park. Všechny výzdoby zámku provedeny ve slohu renaissančním. Ve dvoře byly arkady malované, z kterýchž maleb do nedávna některé se zachovaly. Pod největší věží na konci severním byla kaple, kterou ještě staří lidé pamatují; když byla zrušena, oltářní obraz byl přenesen na Týnce.

Ze síní zámeckých vynikaly rozsahem i uměleckou výpravou čtyři rohové:

1. Síň taneční: dřevěný strop ozdoben byl uprostřed valdštejnským erbem po stranách čtyřmi jinými erby, pak výjevy mythologickými, na okrajích arabeskami stěny byly krášleny krajinnými malbami.

2. Soud Libušin obsahoval fresky historické (výjevy z doby Libušiny), všechny osoby byly v životní velikosti.

3. Síň královská s obrazy českých knížat a králů, o nichž zmínku činí Dobrovský.

4. Síň kamenná, nazvaná dle dlažby — obrazy její ze starého věku a symbolické.

Když l. 1831 zámek změněn v cukrovar, plafondy se stropů přeneseny do Bělé, kdež se některé dosud chovají (na sýpce). (Viz Čas. spol. přat. star. čes. roč. VIII. 2.)

Ze zámku zbylo celé jen křídlo jižní, ze západního a jižního jen části, severní celé sbouráno. (Obr. 44.)

Okna částečně zmodernisována (zejména v přízemí), v patře s původními renaissančními římsami profilovanými nahoře i dole.

Portál s pískovcovou hrubou bossáží.

První věž, zachovaná na západě, má stěny děleny římsou, barokně profilovanou a krytou prejzy; v 1. a 2. patře původní okna, v 3. patře okrouhlé okno barokní, ve 4. ciferníky hodin. Střecha: cibule plechem krytá s lucernou a bání. Hodiny s cymbály. Jeden cymbál má průměr 0·835 *m*, výšky 0·60 *m*. Ucha hladká. Kolem koruny:

CHRISTOPF ꝏ SCHERB ꝏ ZV ꝏ PRAG ꝏ INN ꝏ DER ꝏ ALDEN ꝏ STAD ꝏ GVS ꝏ MICH ꝏ 1 ꝏ 6 ꝏ 0 ꝏ Z ꝏ

Pod tím pásek perlovcový a řada akanthů (v mezerách rosety) svislých, pod tím řada destiček s reliefy, výjevy to ze života o marnotratném synu (opakují se třikráte). Na plášti plastický znak Valdštýnů, po stranách:

H E — N I K ꝏ Z
WALDS — STEYNA ꝏ A
NA DOBRO — WICZY
LETHA — PANIE

Na věnci reliefy poprsí pána a paní s podpisy:

HANRICVS VALESI REX FRANCIÆ a ELISABET . ANG.

Na druhé straně reliefy evangelistů (Lukáš a Matouš), dole pásek rozvilin renaissančních.

Druhý cymbál z XVIII. stol., hladký.

Druhá věž na východě, ubořená do polovice.

Na půdě kus starého stropu z prvního poschodí; kasetty dělené lištami profilovanými, malby souměrně kol roset ve středu, v cviklech rozviliny, ptáci, zvířata, zvonky.

Obr. 45. Dobrovice. Radnice. Průčelí do náměstí.

V budově klenby křížové bez žeber a valené, některé valené s renaissančními lunetami.

Nádvoří čtverečné, kolem v přízemí chodba, otevřená oblouky hrotitě sklenutými na pilíře čtyřhranné, s bossáží pískovcovou. V patře členěny stěny pilastry toskánskými, na podélné poprsnice postavenými; zde byly oblouky loggie otevřené a sklenuté na úzké pilastry k pilířům.

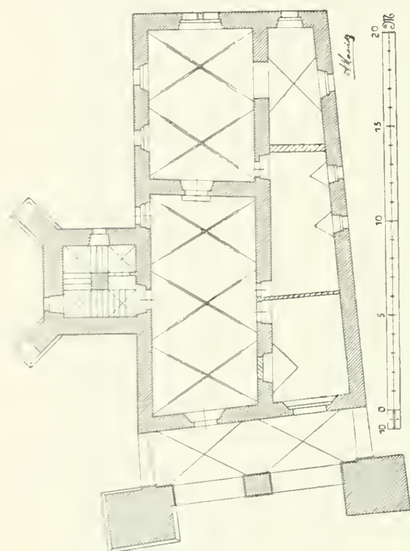
Proti zámku budovy dvora hospodářského kryté sedlem taškovým, střed nižší s branou polokruhovou uprostřed, postranní části vyšší o zvý-

šeném přízemku a patru; okna s pískovcovou bossáží renaissanční, některá již zmodernisována. Na stěnách prosvitá rustika z obdélníků.

Z křídel ven vystupujících zachováno v slohové úpravě východní. Má střechu povydanou na dřevěných trámech, štít v průčelí dvěma římsami dělený, vlnitě ohraničený, na vrchu pyramidka. Vedle užší stavení se slušným barokním štítkem. Za staveními dvůr s úpravou 19. stol.

RADNICE z druhé polovice 16. století, brzy potom kdy Dobrovice stala se městem. Budova obdélná, obrácená průčelím na východ do náměstí, s věží uprostřed jižní strany. (Obr. 45. a 46.)

Věž čtyřboká, strana 5·50 *m*, přiléhá jednou stranou k budově; oba volné rohy jsou podepřeny opěráky diagonálně postavenými, se soklem jehož profil zachován ve špižírně. Stěna rozdělena jest římsou, krytou taškami (s barokním profilem), nároží ozdobena maltovou bossáží. Okna čtyřstranná, s chambranami v přízemí i v obou poschodích, nad kordonovou římsou, menší a bez opažení. Okapní římsa renaissančního profilu, hluboce vyžlabená, nad ní podsebití dřevěné, otevřené nad každou stranou dvěma oblouky segmentovými. Obíhá kolem užšího polopatra se širokými čtyřhrannými okny.

Obr. 46. Dobrovice. Půdorys radnice.

Střecha tašková: lomený, komolý jehlan s lucernou a cibulovou stříškou.

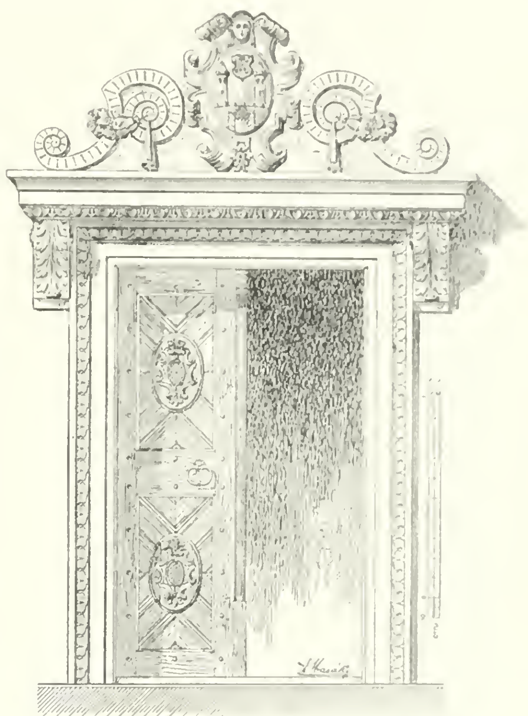
Uvnitř až do druhého poschodí vede schodiště, úzké, v pravých úhlech lomené, s novými, pískovcovými schody a původními klenbami křížovými bez žeber. Okna sem obrácená jsou vyšpaletována, některá zazděna a moderně upravena. Výše vedou dřevěné schody na galerii a odtud k lucerně. Zdivo má uvnitř ústupky, kolem oken velké oblouky (snad dřívější okna) pro menší zatížení. Zvonek v lucerně nepřístupný, novější, bez srdce.

Budova radniční jest jednopatrová, krytá sedlem šindelovým, s vikýři okrouhlými. Na straně jižní přistavěny do koutů u věže novodobé přístavby. Vedle přístavku až k protějšímu domu klene se segmentem brána s bossáží, již barokní.

Průčelí dlouhé 12·40 *m*, jednopatrové, opřené po stranách velice hmotnými opěráky diagonálními. Přízemí otevřeno do průčelí dvěma, na strany po jednom oblouku, jež sklenuty jsou na pilíř; klenba skládá se

ze dvou křížových polí bez žeber. Postranní oblouky poněkud nižší, opřeny na zdi vnější na plochý pilíř. Okno v přízemí moderně upraveno, vchod původní: portál obdélníkový, s kamenným rámem, vyloženým akanthy, nad ním konsolami volutovými a akanthovým listovím pokrytými nesená římsa, perlovcem opatřená. Nad ní nástavec, kartušovitě vykrojený, jehož bordury jsou rýhovány a zatočeny ve voluty, z jichž středu vychází ovocný feston a cíp šálu. Ve středu kartuš renaissanční se znakem města Dobrovice, nahoře ženská maska. (Obr. 47.)

V prvním patře průčelí čtyři okna zmodernisovaná. Nad okapní římsou, prejzy krytou, attika, po stranách vlnitě ohraničená, se čtyřmi okny sdruženými; nad attikou nová římsa, nad ní tři štíty, střední menší, postranní větší, již barokně upravené. Mají římsky, po stranách úseky rovných říms, šikmo postavených, ve středu zděné pyramidky. Za středním štítem (snad až v době barokní) přistavěn vyšší štít rovný, s plochými pilastry, s podobnými šikmými římsami a pyramidkou. Ostatní stěny hladké, římsa okapní moderní.

Obr. 47. Dobrovice. Portál radnice v přízemí.

Uvnitř dole i v patře klenby křížové s ostrými hranami; některé místnosti dole mají barokní valenou klenbu s lunetami; v prvém patře někde zvýšený strop rákosový. Portálky v patře s prostou profilovanou římsou v nadpraží.

Obrazy v radnici: Panna Maria z polovice 18 stol., svatá Rodina z konce 18. stol., dva oválové medaillony z počátku 18. stol. s portraity pana Jos. Valdštejna s chotí, pak dva velké portraity pana Fürstenberka a choti z pol. 18. stol.

Pečetidla:

1. Stříbrné, 0·042 *m* v průměru. Kolem okraje nápis:

SIGILLVM . MAIVS . OPPIDI . DOBROVIZENSIS + ANNO : 1604 : +

Uprostřed městský znak. Nahoře letopočet 1604 a monogram. Držadlo mosazné, moderní.

2. Bronzové, neporušené na moderním držadle. Průměr 0·053 *m*. Nápis:

PECET : DOBRAWITZ : RZEMESL^A KOWARZ : KOLARZ : ZAMECZ : BECZWARZ : RVCZNI : CZANKARZ LETA ✳

Uprostřed v erbu s kartušovým krajem šest emblemů, po stranách 165Z.

3. Bronzové, okrouhlé, v průměru 0·037 *m*. Kolem okraje opis:

PEC : CEC : HPOC · RZE . DKA . MEST . DOBROWICE . 1581 ✛

Emblem tkalcovský, jejž drží dva zbrojnoši.

4. Kamenné, břidlicové, průměru 0·045 *m*. Opis:

PECET MESTA DOVBRAVICE . PODKRAI . M. BOLESLAVSKA.

Z první polovice 19. století.

5. Oválné, mosazné, sekernické. Průměr 0·025 *m*. Emblem mlynářský, letopočet 17—37. Opis:

PECZ : RZEMES : MLINARZ : W MIEST : DOBRAWICZI.

6. Mosazné, oválné, průměr 0·027 *m*. Uprostřed sv. Václav se štítem a korouhví; po stranách písmena M K / I S Opis: P : MIESTA DOBRAWIC.

Konec XVII. stol.

ZVONEK POŽÁRNÍ na strážnici, venku zavěšený pod stříškou. Bez uch; u koruny pás laurový, pod tím:

LAVDETVR IESVS CHRISTVS A 1735.

Na plášti v kartuších monogramy MRA a IHS, reliefy sv. Jana Nepomuckého a anděla strážného.

DŮM čís. 62 (pošta) má vrata bossážovaná renaissančně, se štítem volutovým, jenž ukončen jest štítem trojúhelníkovým.

PANSKÁ NEMOCNICE s mansardou šindelovou.

SLOUP na náměstí. Na čtyřech stupních dvojnásobný stylobat s římsou, na něm kulatý sloup s attickou patkou a hlavicí, akanthy zdobenou, s perlovcem pod abakem. Pak socha sv. Jana Nep. zlacená, traditionelní. Na vyšším stylobatu čte se: A: 1695, ještě výše rok opravy totiž 1859.

NEJSV. TROJICE u cesty k nádraží. Na čtyřhranném stylobatu toskánský sloup se sousoším: mezi sochami Boha Otce a Syna stojí kříž, na něm holubice s rozpjatými křídly. Na stylobatu vyryt letopočet: A 1694 a letopočet opravy 1776. Ostatní nápisy nezřetelny.

Naproti stojí SOCHA ANDĚLA STRÁŽNÉHO, pěkně modelovaná, pískovcová. Na hranolovém podstavci z předu:

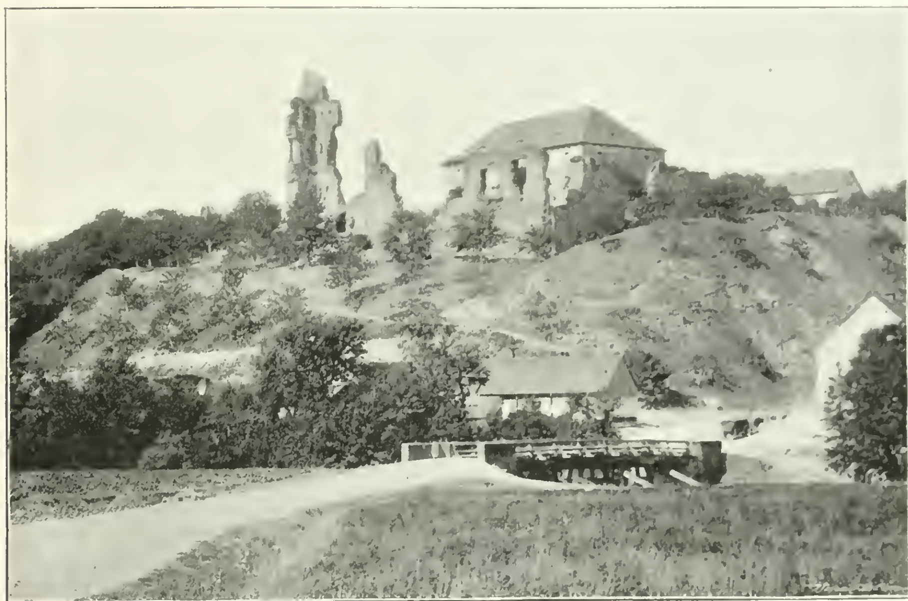
Angelis suis
Deus MaNdauit
Je te Vt custodi
ant te in OMNIbus
. . . .
psalm Lxxxx
AИИO
1719

Na druhé straně letopočet opravy 1862.

SOCHA SV. VÁCLAVA u silnice k Ml. Boleslavi, asi 2·50 m vysoká, z pískovce: na vysokém podstavci socha sv. Václava s kopím v pravici, levicí opírá se o starý český štít. Postavena byla l. 1757 nákladem Jana Růžičky, obnovena l. 1843, 1865 a 1896.

Dolní Slivno viz Slivno Dolní.

Dolní Stakory viz Stakory Dolní.

Obr. 48. Dražice. Pohled na zříceniny hradu od řeky.

Dražice.

Jar. Schaller 101. — L. Š., Nové Benátky 1865. — Aug. Sedláček X 236 — Kudrnáč. Adresář 81. — Čechy XII. 461

Na skalnatém ostrohu nad Jizerou, severně od N. Benátek, HRADNÍ ZŘÍCENINY a spustlý KOSTELÍK SV. MARTINA BISKUPA. Zříceniny, z několika kusů se skládající, obklíčeny jsou dosud hlubokým příkopem hradním. Kostel, někdy sv. Lidmile zasvěcený, stojí opodál na severozápadě při panském dvoře. (Obr. 48.)

ZÁMEK Dražice založil kolem r. 1264 Řehník z Dražic, dostavěl jej syn jeho biskup Jan do l. 1318. Ve válkách husitských, protože pán jeho

Aleš z Dubé přešel k Husitům, byl zámek tento od okolní šlechty katolické zpustošen — podle Schallera teprve od Jiříka z Poděbrad. Z doby jeho obnovy pocházejí ony svrchní přístavby cihlové; když pak l. 1526 Bedřich purkrabí z Donína vystavěl zámek Nové Benátky a tam sídlo své přeložil, pustly Dražice: l. 1599 připomínají se jako hrad pustý. Zdiva jeho užilo se časem na stavbu nynějšího špejcharu.

Obr. 49. Dražice. Část hradních zřícenin.

Zámek Dražice byl o dvou křídlech, jež svírala pravý úhel. Pochází dle svých stavebních vlastností ze začátku 14. st.; opravy z konce 15. a z 16. století, jsou cihlové, jen detaily pískovcové. Čelní strana byla obrácena k Jizeře; z ní zachovalo se nejvíce zdiva, trosky, z nichž dominuje onen kout na jihu svou výškou a zbytky gotických detailů. Jest to část levého ostění hrotitého portálu, profilovaného třemi pruty hruškovitými, mezi nimiž dva menší, vše na soklových, polygonových patkách. Vedle

okno hrotité s kružbou nosů, pak výklenek s volnou kružbou nosů (»sanktuarium«); část křížové klenby s konsolou v koutě, z níž vycházejí torsa žeber hruškovitých, ozdobených arkaturou výklenkův a na spodu maskou. Dále okno silně vyšpaletované, s ústupky pravoúhlými, profilované pruty na hraně postavenými. Výše okno novější, polokruhově překlenuté, bez kružby (Obr. 49.)

Na druhé straně: V přízemí zbytky klenby valené ze 16. stol., v patře okno hrotité s kružbou, růžice z nosů. Vnitřní stěny pannelovány

Obr. 50. Dražice. Kostel sv. Martina na bývalém hradě.

nosy. Vedle podobné okno. Výše okno čtyřhranné, s pannelem nosů. Zbytky krbů, okénka čtyřhranná a renaissanční ostění.

Studna, do skály tesaná, roubena jest pískovcovými kvádry; má hloubky asi 4 *m*.

Ve zříceninách dražického hradu bylo nalezeno pět dlaždiček, jichž velikost 0·22 × 0·19 *m*, chová u sebe okr. tajemník pan Bayer. Na dvou znak Jana IV. z Dražic, biskupa, na jednom znak Smila z Kremže. (Viz Čas. spol. přát. star. X. 80.)

KOSTEL SV. MARTINA, spustlý.

Vystavěn byl l. 1340 a zasvěcen sv. Lidmile od biskupa Jana z Dražic, jenž l. 1360 podal k němu kněze Otu (Libri conf. I., 131). I v době husitské byli k němu podáváni kněži katoličtí. V 16. a 18. stol. spravován

a přestavován. L. 1827 z rozkazu gubernialního byl dán do dražby za odhadní cenu 86 zl. 12 kr.; velký a malý olář, kazatelna a 8 lavic odhadnuty 16 zl. 4 kr. víd. m.

Kostel nynější jest gotický, orientovaný, bez věže, ze 16. stol. Západní průčelí zbarokisováno. Před ním vystavěna barokní předsíň, zděná, valeně sklenutá, se segmentovým vchodem, nad nímž nástavec s římsou po stranách volutovou; na nárožích pilastry ploché s římsovou hlavicí.

Průčelí proraženo oválným oknem a děleno čtyřmi pilastry; nad římsou štít lisenovaný, ve středu nika s pískovcovou sochou sv. Martina biskupa. Na nárožních pilířích vásy. Počátek 18. stol.

Presbytář zakončen třemi stranami šestiúhelníka (strana 1·60 *m*) a opřen čtyřmi opěráky o jednom ústupku s pískovcovou římsou a o kosině. Kolem něho a celé stavby obíhá sokl 1 *m* vysoký, vlnovkou profilovaný, z pískovce vysázený. Okna v kněžišti zazděna, jedno na jihu barokní. Na východě přístavek barokní s prejzovou střechou. Na severu sakristie obdélná, s oknem na východě. (Obr. 50.)

Stěny hladce omítnuty, římsa barokní, střecha valbová.

V lodi dvě okna barokní a dva portálky: 1. na straně jižní, hrotitý, s pískovcovou ovrubou, 1·30 *m* široký a 2·10 *m* vysoký; 2. na straně severní, 1·36 *m* široký, 3 *m* vysoký, s plochým profilem renaissančním v pískovcovém ostění.

Uvnitř. Kněžiště v 16. nebo zač 17. stol. sklenuto závěrem a klenbou křížovou bez žeber; žebra původní a konsoly usekány, zůstaly jen jich kameny ve zdi.

Na straně severní portálek do sakristie hrotitý, 0·78 *m* široký a 2 *m* vysoký, na pískovcové hraně otupený.

Vedle k východu otvor hrotitý 0·47 *m* vysoký, 0·10 *m* široký, na pískovcové hraně otupený, vyšpaletován v síle zdiva, na ostění profilován pravoúhlými ústupky.

Sakristie sklenuta valeně, okno barokní, na západě barokní otvor na kazatelnu; u okénka do presbytáře výklenek polokruhově sklenutý.

Oblouk triumfální polokruhový: v náběhu profilovaná římsa s římsovitou konsolou o třech článcích; oblouk hladký.

Loď se dvěma okny byla pokryta barokovým stropem na rákose, nyní beze stropu.

Kruchta na straně západní, ze začátku 18. stol., na třech polokruhových obloucích, s plochou dekorací štukovou. Balustráda cihlová, plná.

Stěny hladké; v presbytáři stopy malby: dole lambris z červené látky, pak pruh neznatelný, plocha mezi okny zeleně polychromována; v lodi ještě méně znatelné zbytky. Století 16.

V lodi výklenky pravoúhlé, barokní, na oleje.

Obr. 51. Horky nad Jizerou. Pohled na kostel a zámek.

Horky nad Jizerou.

Sedláček X., 369. — Schaller 97. — Sommer 74. — Pam. arch. XIII., 181. — Adresář 76. — Knihy na faře: 1. Kirchenrechnungen angefangen von 1724; 2. Computus ecclesiae Brodecensis ab a. 1735; 3. Liber memorabilium.

FARNÍ KOSTEL SV. MIKULÁŠE stával původně v Brodcích, odkud i s farou přenesen byl do Horek, proto po staletí jmenovala se fara Brodce v Horkách (podle pamětní knihy již l. 1440 a ještě počátkem 19. stol.).

L. 1357 připomíná se kostel tento farním: plebán tehdejší Michael vyměnil si faru tuto s farářem v Liblicích. (Lib. conf. I., 18.) — L. 1655 obnovena fara katolická a matriky založeny; od l. 1677 spravovali ji Minorité z Ml. Boleslavě; l. 1738 zřízena fara.

Současně vystavěn byl nynější kostel v letech 1723—1725 na místě starého sbořeného, jenž stál o málo východněji.

Vydání na tento kostel činila: mladobol. staviteli *Mik. Rossi* za stavbu 1800 zl. a za kostnici 150 zl., benáteckému tesaři *Ant. Stultzovi* za střechu 300 zl., do Kosmonos za cihly 200 zl., boleslavskému klempíři za plech na dvě věže 192 zl., tesaři z Lysé za krytbu taškami 98 zl., malíři pražskému *Janu Cajet. Monšovi* za tři obrazy na oltáře 850 zl., pražskému sochaři *Matyášovi Braunovi* za zhotovení tří oltářů 1 cent másla, 2 sudy piva a 1105 zl., témuž za 2 anděly a menší busty 52 zl., témuž za novou kazatelnu 240 zl. Suma vydání na nový kostel 10.357 zl. 35 kr.

Za nové varhany pražskému varhanáři *Jiřímu Dvorskému* 300 zl.

L. 1729 opatřena do nového kostela zpovědnice za 17 zl. rejn.; l. 1744 darem hraběcím křížová cesta, l. 1756 obraz sv. Sarkandra, l. 1784 nové ciborium (hr. Clam Gallas); l. 1807 do kaple zavěšen nový obraz Panny Marie (400 zl.).

L. 1835 provedena důkladná oprava kostela, která svěřena pražskému »Ziegeldeckerovi« *Schulzovi* — malíř *Bubák* z Ml. Boleslavě »oštafíroval« oltáře (i sochy na oltářích), někde zlatil — za odměnu 200 zl.; za vycídění obrazů dostal odměny 50 zl. Veškeren náklad na opravu: 2278 zl. 27 kr.

Kostel jest barokní, jednolodní, orientovaný, s věží ve středu západního průčelí, krytý taškovou valbou s pískovcovou balustrádou; zdvihá se na kopci a stoupá se k němu stromořadím po schodišti o 169 stupních. Nahoře na konci na pilířích stojí sochy Panny Marie a sv. Jana Nep. (z l. 1730). (Obr. 51.)

Jižní průčelí rozvrženo jest čtyřmi pilastry na profilovaných podstavcích, s hlavicemi pseudojonskými, nesoucími kládí složité, oblomené. Ve středních dvou pilastrech portál, lemovaný pískovcovým rámem, nad ním na nástavcích římsa, ve středu segmentem prohnutá. Nad portálem okno se štukovým lemováním dole ve voluty zatočeným, s prohnutou a vyloženou římsou. V postranních polích výklenky s mušlovou konchou

a soškami pískovcovými sv. Vavřince a sv. Šebestiana (z l. ca 1730). — Nad hlavní římsou vystupuje věž (7·45 *m* × 7 *m*), čtyřboká, s nárožními pilastry, profilovanou římsou a střechou cibulovitou s lucernou. Po stranách obstávky proláklé, na rozích pyramidky pískovcové. Uprostřed stěny nika se sochou sv. Prokopa. Okna široká, půlkruhem překlenutá. (Obr. 52.)

Obr. 52. Horky nad Jizerou. Kostel sv. Mikuláše. Pohled od jihu.

Stěny lodi a presbytáře hladké, členěné hladkými pilastry; okna i postranní vchod s chambranami, v náběhu profilovanými. Římsa hluboká, ostře profilovaná.

Vnitřek: Presbytář dlouhý 10·68 *m*, šir. 7·63 *m*, vysoký 10·68 *m* se třemi okny, ve čtvrtém oratoř, zřízená nad přistavěnou sakristií. — Vítězný oblouk půlkruhový, 6·52 *m* široký.

Loď obdélná, dlouhá 20·27 *m*, šir. 13·05 *m*, vys. 12·33 *m*, se šesti okny a dvěma vchody. Presbytář sklenut závěrem ze dvou trojúhelníkův a křížovou klenbou, loď třemi poli křížovými bez žeber. Klenba spočívá na pilastrech postavených v meziokní a v rozích (v presbytáři plochých, v lodi z líce vystupujících), sdružených, s římsovitou hlavicí

a úseky mnohonásobně oblamovaného kládí. Podobně pilastry opatřen i oblouk triumfální.

V západní třetině lodi vestavěna **v ě ž** na hlavní zdi průčelní (jižní) a na dvou pilířích hranolových. Těmito pilíři pole pod věží jest rozděleno na tři díly, sklenuté na pásy v podkruchtí i nahoře klenbami křížovými

Obr. 53. Horky nad Jizerou. Kostel sv. Mikuláše. Kazatelna a oltář P. Marie.

bez žeber. Tak utvořena **k r u c h t a** s balustrádou mezi stěnami lodi a pilíři vyzděnou, do středu vypjatou. Do levého pole vestavěno schodiště na kruchtu a na věž, dole čtyřboké, výše s otupenými rohy, s úzkými okénky.

Z presbytáře vede vchod do **s a k r i s t i e** (pravoúhlý), jež jest sklenuta křížově bez žeber a osvětlena dvěma okny; nad ní **o r a t o ř** podobně sklenutá, k níž vede šnek ze sakristie. V sakristii zařízení moderní, sochy a kamna domácí, zeleně polévaná. — Na dveřích kované **z á m k y** a **z á v ě s y**.

Hlavní oltář. Obraz oválového tvaru na plátně: sv. Mikuláš na schodišti chrámu rozdává dary (třem pannám). Nahoře nebe otevřené s duchem svatým a anděly; tvrdé barvitosti. Rám obrazu nesou andílkové svrchu Bůh Otec, Syn a holubice v oblacích, vše řezané. Mensa rakvovitá, na ní korunovaná, plastická kartuš, prázdná. Po stranách tabernakulu andělé, reliquiáře, vásy, sochy sv. Václava a sv. Víta — vše konventionelní barok z doby, z které kostel sám. — Dva svícny cínové 1·13 *m* vysoké, s andílky, dekorem rostlinným a plastickými akanthy. Osm svícnů cínových podobných menších, z 18. stol.

Kazatelna s krátkou galerií, vedoucí od schodů ze sakristie. Řečniště třístranné, s oblomenou římsou; na spodku prázdná kartuš plastická, emblemy sv. evangelistů Lukáše a Marka s jich zvířecími attributy; na poprsnici relief: křest Páně v Jordáně. Pod stříškou holubice, na stříšce pětihranné, s ostrými rohy, sochy druhých dvou evangelistů s attributy orlem a člověkem. Nejvýše Kristus. (Obr. 53.)

Oltáře postranní.

1. Architektura nástěnná barokní s pilastry, jichž římsové hlavice neseny jsou hlavičkami andílků; svrchu otevřený nástavec, po jeho stranách pilastry s volutovými konci (na nich andělé), svrchu kládí. Obraz ve středu bez zvláštní ceny: Maria Majdalena pod křížem. Po stranách sochy sv. Floriana a sv. Jana Křtitele, nad obrazem prázdná kartuš korunovaná.

2. Na druhém oltáři obraz: Nanebevzetí Panny Marie. Po stranách sochy sv. Jana Nepom. a sv. Františka. V nástavcích monogramy IHS a MRA. Oba z l. 1735.

3. Třetí oltář, současný s obrazem sv. Jana Nepomuckého, na plátně, přemalovaný na svou škodu. Šest dřevěných rokokových svícnů. Nad obrazem pěkně řezaný nástavec rámový s jazykem v reliefu. Po stranách sochy sv. Vojtěcha a sv. Lidmily. Na nástavci v paprscích relief boleslavské Madonny, kolem andílci.

Varhany malé, skříň barokní s řezbami, svrchu sošky: David s harfou a dva putti s mandolinou.

Kříže dřevěné, barokní, na žerdích. Pěkně jest řezaný krucifix na sloupu pod kruchtou, dřevěný, 1·38 *m* vysoký, s nápisem:

KE CTI A CHV
ALE BOZI
G . . . . .
CI
MLINARZ
PODRAZIC
KI
IAN ADA
MEK
1708.

U božího hrobu sochy sv. Jana a Matky Boží, barokní.

Zpovědnice prostá, na střeše socha sv. Jana Nep.; barokní. Křížová cesta bez ceny, z 19. stol.

Obr. 54. Horky nad Jizerou. Kostel sv. Mikuláše. Křtitelnice.

Obrazy na plátně: 1. Sv. Kristian klečí před křížem a modlí se; po stranách andělé s mitrou a berlou (z pol. 19. stol., přenesen z kaple z Josefova); 2. obraz svatých patronů českých: v oblacích staroboleslavská Madonna, dole klečí světci: sv. Václav, sv. Mikuláš, sv. Vít atd; z počátku 18. stol.; 3. Jan Sarkandr v černém rouše. Z úst mu vychází na folii: IESVS MARIA ANNA, v ruce drží modlitby; 4.—12. cyklus obrazů ve stejných rámech, totiž: motiv mřížkový a pentlicový, svrchu mušle, po stranách festony, dole kartuš s nápisy. Některé z nich byly na svou škodu přemalovány. Celkem jsou slušné co do barvitosti a dobře zachované: 4. sv. Petr v jeskyni, u otvoru zpívá kohout; 5. Pavel v žaláři v okovech; 6. sv. Řehoř jako papež, jemuž holubice do ucha našeptává, píše; 7. sv. Jeronym v jeskyni se lvem, píše, nahý; 8. narození sv. Jana; obklopen rodinou a přáteli; 9. sv. Jan sťat v žaláři; v pozadí vyhlídka do dvora na barokní architekturu; 10. křest Páně v řece Jordáně v krajině lesnaté; 11. sv. Augustin v rouše biskupském drží hořící srdce; 12. sv. Ambrož, otec církevní, píše do knihy, vyobrazen s úlem. — Všechny z první pol. 18. stol.

Obr. 55. Horky nad Jizerou. Kostel sv. Mikuláše. Nápis na křtitelnici z r. 1525.

Pacifikál z pol. 18. stol. s nohou pěkně tepanou (pentle, hlavy andílků, koše s úrodou, ovoce); nodus litý, na kříži nasázeny emblemy umučení Páně (dutky, houba, kladivo, kleště, kostky, hřeby). Zakřišťálované ostatky. Značky: 1. pražská a 2. $^{O}S^{W}$.

Meč Mikuláše Hartmana z Klaršteina z počátku 18. stol., visí na triumfálním oblouku.

Křtitelnice cínová, vysoká 0·29 *m*, víko 0·21 *m*. Víko cínové: Sv. Jan křtí Pána Krista; pozlaceno. Skupina tato spočívá na podstavci, opírajícím se o tři hlavy andílčí. (Obr. 54.)

Kolem hořejšího okraje otočen jest gotický nápis: prawi ✝ pan ✝ Krystus ✝ mally · dauczie · uczte · wssecky · narody. — K tomu na dolejším okraji: Krstiese ge wegmeno · otcze · y syna · y (d. s.?) (Viz facsimile. Obr. 55.)

Na hořejším kraji dvě lví tlamy, v nich cínové kruhy. Na plášti tři figurky: anděl s pochodní, císař s říšským žezlem a říšským jablkem a anděl s rohem hojnosti čtyřikrát se opakují; v prázdných mezi nimi tabulkách letopočty 1525 · 1525 · · Ostatek vyplňuje nápis (v rámci):

TOTO VDIELANO
NAKLADEM WOND
RZEGE Z HRVSSOWA

Kotel opírá se dole o tři plnovousé hlavy, jež přecházejí ve tři nohy, ukončené třemi spáry.

Zvony ve věži: 1. Největší, »sv. Mikuláš«, vysoký 0·70 *m*, v průměru 0·77 *m*; ucha pletencová, na plášti relief dvou světců; kolem koruny gotický nápis. (Obr. 56.)

Obr. 56. Horky nad Jizerou. Nápis na zvoně čis. 1.

2. Menší, mající výšku 0·50 *m*, průměr 0·58 *m*; ucha pletencová, na plášti relief sv. Pavla. Při koruně nápis gotickým písmem. (Obr. 57.)

Obr. 57. Horky nad Jizerou. Nápis na zvoně čis. 2.

3. Novější přelitý, vysoký 0·47 *m*, v průměru 0·60 *m*: Umgegossen zu Prag von *Carl Bellmann,* k. k. Hofglockengiesser 1823. — Na plášti relief umučení Páně.

Sanktusník: Ucha hladká, při koruně pás akanthový, na plášti relief Madonny, srdce plamenné, z druhého srdce vyrůstá květina; na věnci: I. G. K. 1763 (= *Johann Georg Kühner*).

Kolem kostela býval hřbitov; z křížů zachovaných starší jsou: dva pískovcové před kostelem ve zdi, vysoké 1·35 *m*, jejichž ramena jsou ukončena trojlisty, s pískovcovým Pánem Kristem na kříži. Nápisy vryté. — Podél zdi kostelní pět takových křížů stejné výšky, 1·30 *m*; první z l. 1758, pod druhým odpočívá: Mlynář Podražický Czigeheim dobře zaſlaužilý † 1758. Třetí jest z l. 1779. Pátý má vyrytý nápis:

Obr. 58. Horky nad Jizerou. Rám obrazu v kostnici.

VSNVL
W PANV
WELEBNY
A DVSTOGNY PAN
METHVDI-WISINGER
FARARZ
BRODECZKI
(WIEKV)
SWEHO
49 LET
ROKV
1798.

Pískovcový náhrobek ve zdi: na čtyřbokém, hranolovém podstavci, laurovým věncem ověnčeném, komolý jehlan též ověnčený, na vrchu kalich. Na jehlanu nápis (z Písma sv.), na podstavci pokračující: Uſnul w Panu Do | bře zaſlaužili Muž | Jan Sſipek ſauſed Hruſſowsky dne 13 | Řigna 1809.

Kostnice ve zdi hřbitovní (záp.); čtyřboká, taškovým stanem krytá, sklenutá plackou, v rozích podepřena pilastry. Z pol. 18. století. V kostnici obraz Panny Marie (rytina) s barokovým rámcem z pol. 18. století, korunovaným hierogramem MARIA. Podobný rámec na obraze sv. Salvatora. (Obr. 58.)

KAPLE NAROZENÍ PANNY MARIE, barokní, kterou l. 1762 dal postaviti farář brodecký Ryppelt. Loď kulatá, presbytář ve formě apsidy, v půdorysu o více než půlkruhu, stěny hladké se čtyřmi pilastry na profilovaném soklu. Kryto taškami, lucerna dřevěná, jež má místo střechy plechovou korunu. Z předu přistavěna předsíň, valeně sklenutá, o stranách vypouklých, taškami krytá; má portál pravoúhlý s novou mříží a pískovcovou chambranou. Po stranách portálu diagonálně postaveny pilastry

s volutovými hlavicemi, nad těmi římsa nesoucí nástavec: hmotná stěna ořímsovaná, prolomená okénkem (v němž jest zvonek, nový), a ukončená vásou z pískovce, po stranách volutové úseky. Kaple jest sklenutá kupolí, presbytář konchou. Okna v presbytáři dvě, malá, v lodi tři, barokně vykrojená. Na stěně sluneční hodiny. Římsa profilovaná. (Obr. 59.)

Nádobka na oleje, stříbrná, s nápisem: Sub | Vicario Foraneo Ioane Ignatio | Ruczky de Rucz | Proto-Notario appl. | Com. Palatino | Canonico | Litomerici. Sub R P | Cœlestino OSPT | 1699. wiegt 9 lot. Značka. Na vrchu: Brodecensis Anno 1699.

Obr. 59. Horky nad Jizerou. Kaple Panny Marie.

Obrazy: 1. Narození Pána Krista, na plátně, z 18. stol.

2. Sv. Notburga dává chléb žebrákům. Shora andělé s cepem a rolníkem v pozadí. Z 18. století.

3. Svatí a světice v rouše řádovém hledí k Panně Marii. Bez ceny. Konec 18. stol.

4. Sv. Antonín, v barokově vykrojeném rámu se signaturou: Iohannes Filipus Leubner P.

ŠPITÁL založen l. 1738 týmž panem Hartmanem z Klaršteina; přestavěný, zmodernisovaný.

ZÁMEK. Nejstarší známý pán »na Brodcích« jest Pešek, syn Fraňkův, z l. 1346; v témž století připomínají se v Brodcích vladykové z Měcholup (Tadra, Soudní akta). V 15. věku byl spojen na čas s blízkými Dražicemi. Další jeho držitelé jsou známá v Boleslavsku jména Hrzánové, z Rychnova, Vančurové, Kaplířové — kteří je ztratili konfiskací; l. 1623 koupil je cís. rada Mat. Arnoldýn z Klaršteina. Frant. Mik. Hartman z Klaršteina postavil kostel, špitál pro chudé a, jak se zdá, i zámek († l. 1738). Dědičkou po něm stala se Polyxena, vdova Des Foursová, jejíž syn Maxmilian prodal Horky hr. Krist. Clam Gallasovi († 1805), od Gallasů koupili je hr. Nostic-Rieneckové

Obr. 60. Horky nad Jizerou. Zámek. Pohled z parku.

Zámek rozkládá se pod kostelním vrškem v údolí jizerském a zastřen jest rozsáhlým parkem anglickým. Skládá se ze dvou křídel, severního a východního, a kde se stýkají, vypíná se věž, jež ukazuje na původ starší, počátek 16. století, kdežto zámek pochází asi z let týchž, jako kostel (1725). Svou úpravou upomíná na věž v Hrušově a v Košátkách. (Obr. 60.) K zámku vedoucí schodiště jest s pískovcovými odpočívadly a lenoškami. Křídlo severní postaveno na starém spodku. Průčelí bez ozdob, okna s pískovcovými chambranami, vchod s pískovcovým opážením. Stěny hladké. Po stranách dva výstupky. Klenby křížové bez žeber, na chodbách s lunetami, dosti zajímavé řešením plochy. Okna a dveře moderní, nábytek empirový, obrazy z 19. stol. Majolikové nádobí, vykládané skříně, truhly rokokové, barokové i lidové, cínové konvice se značkami; šestiplochá cínová láhev ze 17. století, džbánek bíle polévaný s ptáčky z l. 1717. U vchodu do parku mřížka: svršek ze 17. století, spodek z 18. století. (Obr. 61.) Za zámkem terasa s balustrádou zděnou. Park anglický.

Po chodbách gallerie obrazů asi 107 od pol. 18. do pol. 19. stol., portréty to hraběcích rodin Clam-Gallasovské a Nosticovské, všechny na plátně. Na měděném plechu olejomalba *Jacoba Ligossy,* dle nápisu: příchod sv. tří králů k Ježíškovi — z polovice 18. století.

V rámu řezaném allegorické malby na pergameně, oslavující založení kostela (?), z polovice 18. stol.

V kapličce pacifikál měděný, stříbřený, z konce 18 stol.

V křídle dole sklepy s valeným klenutím, se vchodem do zahrady na svahu.

Na plotových pilířích parku vásy pískovcové, empirové.

VĚŽ, nejstarší část zámku, čtyřboká, s pískovcovými nárožníky, s okénky dole čtyrstrannými, nahoře s oválovým hořejškem a barokním, vestavěným schodištěm. Střecha tašková s dřevěnou lucernou s hodi-

Obr. 61. Horky nad Jizerou. Zámek. Mřížové dvéře v parku.

nami a cymbály: 1. bez nápisu, hladký; 2. s nápisem: I G K IN PRAG 1781 (*Johann Georg Kühner*).

V PIVOVAŘE zbytky staveb z 18. století. Klenby křížové, bez žeber, portálek s maltovou chambranou, profilovanou. Na pilířích plotu mezi budovami dvora sochy pískovcové, bez zvláštní ceny: 1. sv. Liborius, 2. sv. v řádovém rouchu s černochem u nohou, 3. světice, snad Notburga, jež z košíku chlebem naplněného dítku poskytuje chléb. Budovy dvoru a administrační mají úpravu 18. století, štíty barokně zprohýbané, vše střízlivě provedeno.

Horky Velké.

A. Sedláček, X., 384 86; V. Vaněk 117; Pam. XI., 589.

Při stavbě vlečné dráhy nalezeny sídelní jámy se střepy s páskovou ozdobou, s nalepenou proužkou prstem ďubkovanou, kamenné a kostěné nástroje a j. Pam. XI., 589; Píč, Starožitnosti I., 1, tab. LIX. Dále přišlo se na bronzové kroužky, sponky, popelničky a p., kteréž byly odevzdány zemsk. museu v Praze.

Nad potokem Skalským vypíná se bývalá TVRZ V. Horky, s mohutnou věží, na ostrožně skalní. Po této tvrzi zvala se vladycká rodina »z Horek«, z nichž Věnek z H. vykonával právo podací v Čejkách v XIV. století. Z potomních pánů na H. pamětihodným se stal Václav Klusák z Kostelce, jenž tvrz nynější vystavěti dal jakémusi *Staškovi*, kameníkovi v Menším městě Pražském, jenž za tu práci, že ji dobře provedl, dostal

Obr. 62. Horky Velké. Tvrz

soudně přiřknuto 50 k. gr. Klusákové měli pohřeb svůj ve Strenicích, kdež spatřují se v kostele jejich epitafia. L. 1621 král. fiskus zabavil H. Gersdorfům z Malšvic — odtud šly prodejí z ruky do ruky, až l. 1744 koupil je Fr. Josef hrabě Pachta z Rájova a připojil je k Beznu; tím přestaly býti sídlem panským a přecházely v polozříceninu. Jdeme-li se silnice, od západu, projdeme nejprve prostranným dvorem, jejž uzavírají hospodářská stavení z 18. věku; na jednom z nich nade dveřmi stojí psáno: An. 1714. Naproti v kůlně pohozeny leží železné dvéře, pobité pásy ze 16. stol.

Na konci dvůr uzavírá stavení dvojkřídlé, obydlené, nad nímž vypínala se vížka se šnekem a hodinami, která však před 100 lety musila býti snesena. K ní družila se čtyřboká VĚŽ, opírající se na straně srázné do údolí o dva mohutné opěráky. Dole jsou sklepy, v přízemí goticky sklenutá místnost, zajisté kdysi kaple, jejíž žebra, hruškovitého profilu, sbíhají se ve svorníku, na němž jest vytesáno vladislavské W s korunou. Žebra zabíhají hrotitě do stěn. V prvním patře, do něhož se vcházelo z vedlejšího stavení, spatřují se dosud dvéře polokruhové, tvaru renaissančního, pískov-

cové. Okna jsou vyšpaletovaná, venku pískovcem obložená. Druhé a poslední patro jest kryto stropem povalovým. Zámecká budova od ostatních hospodářských stavení byla oddělena příkopem, jehož nepatrné zbytky se zachovaly. (Obr. 62.)

Horní Slivno viz Slivno Horní.

Horní Stakory viz Stakory Horní.

Hrádek.

Sedláček X., 362; Vaněk 41.

Nejstarší známý držitel jmenuje se Mikuláš z Hrádku, služebník Jeho Milosti krále l. 1297. Kolem r. 1400 drželi jej Myškové z Hrádku. L. 1485 jmenuje se »hrad Hrádek«. Hned potom byl připojen od Stránovských ze Sovojovic ku Stránovu a při něm zůstal. Avšak již l. 1545 neuvádí se ani jako »pustý«, byl už úplně zpustošený a od lidu rozebraný, patrně po velikém požáru v době bez jakýchkoli válek.

Nad Zámostí černé ZŘÍCENINY někdejšího Hrádku nad Jizerou, též nad Zámostí; v obecném lidu nazývá se Starý Stránov.

Ve zdi spatřují se díry pro trámy v podlahách, a na jižní straně stopy oken větších a menších. Zachoval se i hradní příkop, 4 *m* hluboký a přes 6 *m* široký, v němž vystavěny byly dvě chalupy; i ve zříceninách povstaly chalupy (4), na nichž znáti, že užilo se při jich stavbě zdiva hradního. Přístup k zámku byl od jižní strany; kde se cesta, po příkré stráni dosud zřetelná, končila, před příkopem stála bašta, v půdoryse tvaru vejčitého, s rybníčkem uprostřed. Tu ústila i druhá cesta od strany východní. Na severovýchodním úpatí Hrádku jest židovský hřbitov.

Hrušov.

Schaller 95; Sommer 78; Sedláček X., 69.

Bratřimil z Hrušova jmenuje se vrchním velitelem vojska Boleslava II. v bitvě na protější straně Jizery u Strašnova. Rytířská rodina z Hrušova odvozovala původ svůj od Miloty z Radče (1364—1401). L. 1628 ujal Hrušov Joachim st. Slavata na N. Stránově, jenž l. 1630 prodal jej Anně Arnoldýnové z Hyršové na Brodcích, s nimiž zůstal pak spojen. Odtud pustla tvrz Hrušov, za války třicetileté se v ní už nemohlo bydliti.

Stará TVRZ stávala na ostrožně mezi údolím Jizery a průrvou »Čertůvkou«, kde podnes se spatřují příkopy její. Z pozdější tvrze zbyla jen věž mohutná z konce 15. věku, jež na pláni své vévodí krajině boleslavské. Vypíná se v severozápadním konci dvora, uprostřed vesnice: vyniká mohutným zdivem v přízemí 2·45 *m*, nahoře 1·70 *m* silným, spoře a malými okny proražená. (Obr. 63.)

Věž jest čtyřboká, hranolová, z lomového kamene pískovcového, s nárožníky tesanými. Zdivo věže z 15. století, úprava oken a portálku do šneku ze 16., ostatní opravy z 18. a 19. stol. Stěny její hladké, omítané, děleny jsou uprostřed římsou pískovcovou, porušenou, jež bývala profilována plochým žlábkem. Střecha stanová s hranami otupenými, na ní lucerna s bání.

Přízemí zabírá jedna světnice, do níž vede zvláštní vchod, klenuta

Obr. 63. Hrušov. Věž býv. tvrze.

valeně s hrotitým obloukem; druhý vchod proražen výše se strany jižní, k němuž vedou schody dřevěné, novější; vchází se tudy do vyšších pater, která mají stropy povalové, nyní v pozměněných výškách. V těchto síních uvádějí Beckovský, Balbín, Schaller historické obrazy a památné portréty rodinné. V jihovýchodním koutě šnekové schodiště, kterým se vcházelo do vyšších pater.

V přízemí jsou dvě okna od strany západní do oné světnice; v patře po okénku střílnovém; jen na straně jižní onen vchod pozdější

s přistavěným schodištěm. Ve druhém — nad římsou — po okně (4), jež orámována jsou pískovcem, na východní straně, do šneku, sklenuto oválově; ve třetím po okénku »střílnovém«, ve čtvrtém: nejširší, polokruhově zaklenutá, po dvou. Římsa okapní dřevěná.

V lucerně zvonek, jímž se Ave Maria zvoní. Jeho noha hladká, kolem korunky laurový vínek, pak nápis:

AVE MARIA GRACIA PLENA DNS TECVM A: 1680.

Pod nápisem pásek rozvilinový, na plášti střídavě hlavy andílčí a konsolový ornament. (Zvonař *J. Pricquey.*) Výška 0·27 *m*, průměr 0·32 *m*.

Na silnici z Hrušova do Horek SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO na podstavci hranolovém: světec sklání se k andílku s křížem. Letopočet vytřen; dle pamětní knihy v Horkách vysvěcen l. 1751 (shoduje se!), opraven l. 1844 a 1885.

L. 1807 obnovena SOCHA SV. JANA NEP. »V kamenici«, téhož stáří.

L. 1757 vysvěcen železný KŘÍŽ na návsi mezi čtyřmi kaštany, l. 1844 obnoven.

Husí Lhota viz Lhota Husí.

Charvátce.

Sedláček X., 342.

Osada původu staroslovanského, v území kmene Charvátů.

Po TVRZI zdejší nazývali se vladykové z Ch.: l. 1382 Arnošt z Charvatců. L. 1555 Anna z Vartmberka, manželka Jindřicha z Valdštejna, koupí připojila je k Dobrovici. — Do dvora popl. vedou VRATA rokoková. Na návsi na dřevěném sloupu ZVONEK vysoký 0·20 *m*, v průměru 0·27 *m*. Kolem horního lemu pásek rozvilinový; na plášti světec s lilií, po stranách F. A. F — 1776.

Chotětov

osada starožitná; l. 1057 kníže Spytihněv daroval kostelu v Litoměřicích lán polí v Chotětově.

Na místě, kde stojí nyní cihelna p. Vraného, našly se zbytky popelnic, parohy atd.

Uprostřed osady vypíná se na místě povýšeném FARNÍ KOSTEL SV. PROKOPA, jenž jako farní připomíná se l. 1352, 1377 . . . (Lib. conf. III., 65.)

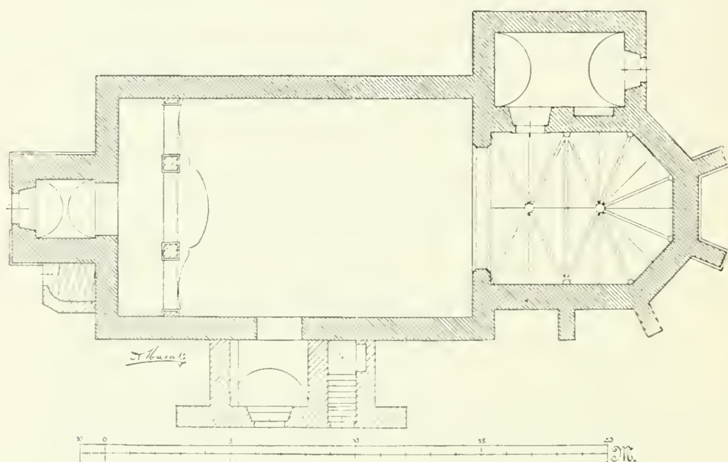
V době husitské byl kališnický (l. 1574 utrakvistický kněz Jan Sezemský — Arch. zem. Oeconomica . .). Po katolické reformaci spravován

byl od faráře bezenského (l. 1650 kn. Havlíka), l. 1681 obnovena fara v Chotětově a založeny matriky. (Obr. 64.)

Orientovaná stavba s věží v západním průčelí, gotická z l. 1546. Stáří kostela tohoto datováno jest nápisem na pískovcové desce, zazděné pod římsou závěru v kněžišti:

Slowo . Panie . zuſta .
na wieky . Leta . bozih .
1 . 5 . 8 . 6 . (Obr. 65.)

Presbytář ukončen jest pěti stranami osmiúhelníka. Na rozích čtyři opěráky, široké 0·60 *m*, s jedním ústupkem, svrchu skosené. Římsa ústupků profilována žlábkem. Čtyři okna s moderní úpravou, závěrové zkráceno nikou, v níž socha sv. Josefa, moderní. Vedle nahoře jmenova-

Obr. 64. Chotětov. Kostel sv. Prokopa. Půdorys.

ného letopočtu otvor okrouhlý se skosenou hranou, na níž vytesána maska (zabílená). Římsa okapní bohatě profilována.

Na severní straně sakristie, obdélná, s pískovcovou římsou a barokním vchodem.

Loď obdélná s pěti okny. Na jižní její straně předsíň opřená po stranách opěráky, s pískovcovou římsou, krytou prejzy. V patře předsíňky oratoř s okny na tři strany: v průčelí sdružená, na stranách jednoduchá s nad- i podokenní římsou renaissančního profilu. V průčelí předsíňky dvéře do lodi a na oratoř. Kolem ní a lodi obíhá římsa pískovcová, mělce vyžlabená. Průčelní štít trojúhelníkový s obrazem sv. Prokopa na dřevě malovaný, ve výklenku. — Štít lodi na západě obložen pískovcovou římsou.

Věž hranolová, do třetího patra gotická, čtvrté barokní ze druhé polovice 18. stol. — místo bývalého (?) podsebití. (Obr. 66). Jednoduché pilastry (tohoto svršku) na nárožích, římsa okapní vyložená; věž kryta jest

cibulovou plechovou bání. Do jižního koutu věže vstavěno novější schodiště. Na západě barokní vchod do věže, převýšený prohnutou římsou na krátkých pilastrech a prejzy krytou; kolem hladké opážení. Nad římskou okno, polokruhem sklenuté, v ostatních patrech střílny, nejvýše hodiny.

Stěny kostela hladké, omítnuté, střecha strmé sedlo, krytá prejzy, nad středem sanctus, vikýře s obdélnými otvory.

Obr. 65. Chotětov. Kostel sv. Prokopa.

Vnitřek. Presbytář: okna stejná s vnějškem. Klenba skládá se ze závěru a kříže; svorníky kulaté a hladké, konsoly — u triumfálního oblouku hrot zabíhá do stěny — stejné: jehlan z pěti stran osmiúhelníka, na něm plinthus, obloun, ústupky. (Obr. 67.) Žebra z čediče bezdězského, hruškovitá. (Obr. 68.) — Vchod do sakristie čedičový s pravoúhlým opážením, nahoře římsa jako nad vchodem západním. Sakristie sklenuta valeně. — Sanctuarium 0·70 *m* × 0·32 *m* za oltářem: ozdoba otlučena, dvéře železné z plochých pásů, šikmo se protínajících. Zámek gotický.

Triumfální oblouk segmentový, původní hrany sříznuty. Nad triumfálním obloukem kartuše nesená dvěma anděly; v ní nápis:

DIVo ProCopIo
præsVLI
opVs faCtVM (= 1773).

Loď obdélná, okna jako zvenčí; na jižní straně okno do oratoře: segmentové se dřevěnou balustrádou. Oratoř a pod ní předsíň sklenuty valeně s výseči. V předsíni kamenná lávka. Loď kryta jest ploše. Na

Obr. 66. Chotětov. Kostel sv. Prokopa. Průčelí s věží.

západě pod věží kobka, polokruhově sklenutá, do lodi segmentovým obloukem otevřená.

Empora jest opřena na tři oblouky a dva pilíře, s barokní balustrádou vyloženou, se dřevěným zábradlím a vásami; v ní skříň varhanní.

Hlavní oltář barokní se sloupy vrtulovými a hladkými korintského řádu, s obrazem sv. Prokopa. V nástavci obraz korunování Panny Marie, nový. Tabernákul s bohatou výzdobou roccailovou, po stranách východy za oltář, na nich poprsí sv. Václava a sv. Víta, za nimi vásy. Polychromie nová, koncepce šťastná, méně v provedení.

Kredenční oltář sv. Anny (v presbytáři): v obrazu i řezbě nástěnné architektury méně zdařilý. Z pol. 18. stol. Dva svícny dřevěné, vysoké, slušné koncepce: stonky prolamované z ornamentu roccailového. (Obr. 69.) Dva svícny cínové, barokní. 18. stol.

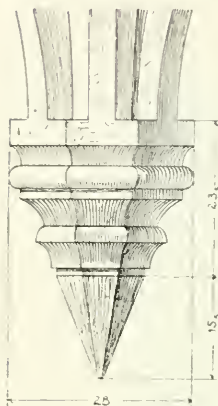
Obr. 67. Chotětov. Kostel sv. Prokopa. Presbytář s hlavním oltařem.

Postranní oltáře: 1. s ukřižovaným Kristem Pánem, socha v zasklené skříni; 2. s obrazem snětí Pána Krista s kříže; 3. s obrazem sv. Jana Nep. (nový) jsou svou řezbou architektury běžné rokokové práce. Svícny na nich plechové.

Kazatelna nad postranním oltářem rokoková s řezbou roccailovou. Řečniště v půdoryse zprohybané s reliefy svatých evangelistů.

Lavice dubové, s vyřezávanými postranicemi, pol. 18. stol.

Zpovědnice intarsovaná festony a hierogramem IHS, pol. 18. stol. Mříž před hlavním oltářem dubová, rokoková.

Obr. 68. Chotětov. Kostel sv. Prokopa. Konsola v presbytáři.

Obrazy: Zvěstování Panny Marie, na plátně, 18. stol. Ukřižovaný Kristus, slušná malba z 18. stol. Cesta křížová, novější.

Monstrance 1. Na noze osmistranné vytepány reliefy sv. Pavla, sv. Petra, sv. Jana Nep., sv. Prokopa, sv. Vojtěcha. Nodus roccailový. Vzadu na rámečku opis:

FIerI CUraWIt ADaLbertVs WenCesLaVs
De BLaha afEeCtV pIo pro ECLesIa
ChotIetoWIensI (= 1758).

Monstrance 2. vysoká 0·64 *m*. Na paprscích rámec roccailový. Ornament tepaný a z drátu: klasy, hrozny, Bůh otec, holubice. Posázena nepravými drahokamy. Nápis:

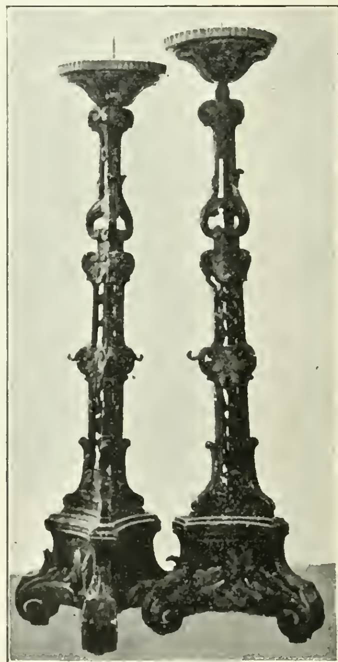
Ke CtI BožI a sWatého Prokopa saV zaChoWaLY a bernVa sWaV MInCY WYkaVpILY WIernY oWCžiCžkY ChotětoWskY. — J : P : Hgth (= 1813).

Kalich 1.: vysoký 0·24 *m*, průměru 0·095. Na spodní straně (obrubě) nohy opis: Tento . kalich . darowal . Pawel Kniaurek 1715. (Obr. 70.)

Na vrchní straně nohy značky: 1. Mezi dvěma věžemi postava (pražská?): 2. ᵀR; 3. **R. R.** Noha šestilaločná: páskový ornament tepaný, andílčí hlavičky, růže. Nodus baňatý se třemi medaillony a třemi dvojicemi hlaviček. Kuppa stříbrná, zlacená, pláštík plný, téhož dessinu jako noha, vroubený perlovcem a pláštěm šupin.

Kalich 2. Na pouzdru kozí potaženém tlačený ornamentální pásek a nápis:

PAROCH : ECCLES :
CHOTIETOVII :
1820.

Obr. 69. Chotětov. Kostel sv. Prokopa Dřevěné svicny.

Pacifikal 1.: vysoký 0·31 *m*, rokokový. Noha plechová, na kříži mosazném, postříbřeném, na paprscích probodené údy Kristovy; ve středu pod broušeným sklem svaté ostatky, kolem nepravé drahokamy.

Pacifikal 2.: vys. 0·33 *m*, rokokový s authentikou 1742; s ostatky sv. Prokopa. Rámeček roccailový na paprscích.

Pacifikal 3. vys. 0·29 *m*, paprskový, rámečkový; pozdní rokoko.

Konvičky 0·13 *m* vys. ozdobené perlovci a meandrem. Slušná práce empirová.

Věčná lampa cínová, z poč. 19. stol.

Kaditelnice mosazná, z 18. stol.

Obr. 70. Chotětov. Kostel sv. Prokopa. Kalich z r. 1715.

Křtitelnice cínová, vysoká 0·33 *m*. Kotlík průměru 0·36 *m*. Nohy (3) spárové, ukončeny vousatými hlavami, jež drží nádobku. Z pláště jejího reliefy otřené. Později přidělané dva kruhy železné. Dole vyryto 1531 WA . AR . AB . Víko hladké, cínové: na spodu jeho přidělán medaillon s reliefem Kalvarie. Na víku (vys. 0·50 *m*) dřevěná řezba: Křest Páně, barokní.

U zvonku do sakristie raménko kuté, železné, z 18. stol.

Zvony. Zvonice nízké, čtyřstěnné stavení z kamene, kryté taškovou střechou; stojí o sobě hned před kostelem při zdi hřbitovní. Vystavěna v letech 1759—60.

1. Zvon největší Prokop, vys. 0·98 *m*, v průměru 1·35 *m*. Ucha s maskami oděnců, u koruny guirlandy laurové, přepásané, na plášti nápis:

Tento ✳ Zwon ✳ ke ✳ cti ✳ a ✳ k chwále ✳ Pánu ✳ | Bohu ✳ Léta Panie MCCCCCXLVII slit.

Pod nápisem relief sv. Prokopa na konsole ornamentálné; pod tím;

Ke cti a k chwale Božj | a s. Prokopa Opata Za Panowánj Prwnjho Cýsaře Rakauského | a králo Českého FRANTISSKA | Zwon tento byl přelitý 1816.

Na dolejším okraji:

Ruptam refudit Pragae Carolus Bellmann civis Pragenus dne 30. Octobris 1816.

Na dolejším okraji řada stojatých akanthů. Druhá strana hladká.

2. Zvon sv. Anna poprvé přelit z puklého zvonu l. 1685 (zajisté že od *Jana Pricqueye*, zvonaře boleslavského) za faráře Jiřího Fr. Vormy nákladem Václava a Lidmily Bláhových, po druhé l. 1816 od *K. Bellmanna* a po třetí l. 1875 od *Josefa Diepolta* v Praze.

3. Vysoký 0·71 *m*, průměr 0·99 *m*, nazývaný císařský.

TENTO ZWON GEST KZADVSSI CHOTIETOWSKE MVZPRAWEN PRIWEDIZ NAS PANE WSLAWV NESKONALAV AMEN.*)

Pod tím pásek rozvilinový, v něm medaillon s textem po obrubě:

MARTIN HILIGER ME FECIT 161Z

Uvnitř medvěd nese v tlapě kořist (?) Orel říšský ve věnci vavřínovém.

4. V okně, »Bartoloměj«, vysoký 0·55, průměr 0·58. Na uchách větévka, po stranách stočené provazce. Gotický nápis:

Obr. 71. Chotětov. Kostel sv. Prokopa. Nápis na zvoně čís. 4.

Renaissanční erbík s korunovaným W. Na plášti relief sv. Bartoloměje, vys. 0·16 *m*. (Obr. 71.)

5. V sanktusu: l. 1862 slit od *K. Bellmanna* v Praze.

6. Druhý v sanktusu jest bez ucha, novější (»sv. Prokop a sv. Vavřinec«).

*) Chronogram dává letopočet 1612.

Cymbál na věži vysoký 0·31 *m*, v průměru 0·55 *m*. Ucha rýhovaná. Pláštík ozdoben rostlinným dekorem a hlavičkami andělů, s monogramem *Pricqueyovým* v kartuši (I : P:) a s emblemem zvonařským. Mezi dvěma hlavičkami letopočet 1679.

ZEĎ HŘBITOVNÍ krytá prejzy, opřená hranoly zdiva, má tři vchody: 1. jižní vchod sklenutý polokruhem, bossážovaný, po stranách sloupky obstoupený na stylobatech; na římse nástavce vásovité, barokní. 2. Severní s ostěním pískovcovým, jehož hrana jest skosena. 3. Západní branka, barokně upravená, k níž vede schodiště z návsi.

Obr. 72. Chotětov. Náhrobní kříž.

Na hřbitově pět KŘÍŽŮ železných, kutých, z konce 18. stol. (Obr. 72.) Kříž pískovcový rovnoramenný, s konci rozeklanými lupenovitě z l. 1809. Dva empirové jehlany z l. 1827, třetího bylo užito za ozdobu hřbitovního schodiště. V severní zdi chrámu náhrobek tvaru renaissančního s nástavcem, zakrytý maltou.

Na návsi SOCHY: korunování Panny Marie, pískovcová, zlacená, 5 *m* vysoká, s podstavcem trojdílným, ve středu prohnutým, na něm kartuše korunovaná, vybíhající ve voluty. Andělé nesou sousoší. Z 18. stol.

Sv. Jan Nepom. z pískovce, 3 *m* vysoký, opravován l. 1856 - 90. Na podstavci hranolovém s římsou.

Na rozcestí k Beznu a Vtelnu BOŽÍ MUKA: sokl osmihranný, dřík s osmi arkádami, vrchní římsa silně profilována. Kryta prejzy. Na vrcholi kříž železný, tepaný.

Na návsi u studánky KAPLIČKA S OBRAZEM SV. PROKOPA a nápisem:

StVDankV
ProkopkV nazWanaV
ſpogená ObeC Chotě
toWſká spraWaV Wáž
noſtI přIozDobItI
DaLa (= 1819).
Danyel III K 77 w

Chudíř.

Na dřevěné zvonici, sloupu se stříškou, vesnický ZVONEK, v průměru 0·27 *m*, vysoký 0·22 *m*.

Nahoře písmena a letopočet: F. A F. 1776; pod tím pásek z okrouhlých ornamentů, pod ním sv. Josef. L. 1903 přelit.

Obr. 73. Jabkenice. Pohled na kostel se zvonicí od severu.

Jabkenice.

(Ve starých pamětech též Jablkenice, Jablkynice.)

Sládeček, Dobrovice a okolí 520.

»U Koníčků« byly vykopány čtyři popelnice, u kapličky kosti, podkovy, ostruhy; mezi Jabkenicemi a Charvátcemi zlomky popelnic a na poli »Všeněmeckém« u Charvátců kostry lidské.

Osada starožitná. Na návrší nad rybníkem, jenž slove Hrádek, stávala TVRZ. První její známý pán jmenuje se Beneš z Děvína († 1322); l. 1371 připomínají se vladykové z Valečova, l. 1407 spojeny byly s Charvátcemi, l. 1555 od Jana purkrabí z Donína prodány Dobrovici.

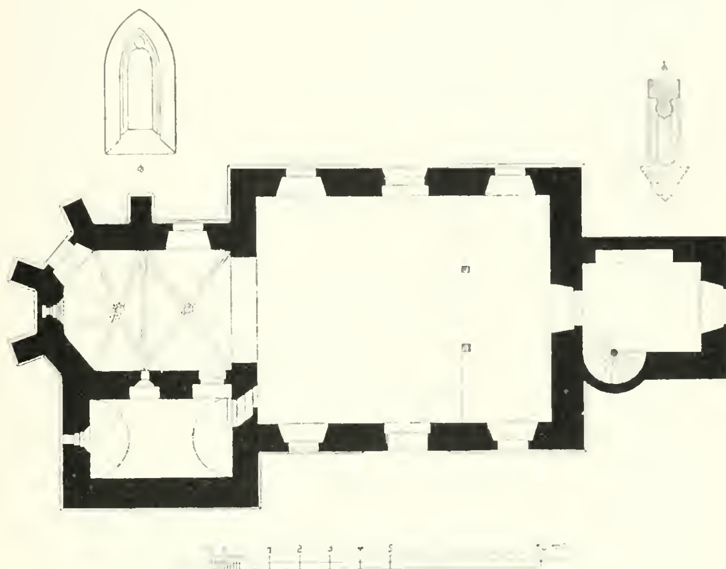
KOSTEL PANNY MARIE, filialní, náleží ku správě fary rejšické. L. 1359 připomíná se farář Jakub Matějů z Úval (L. conf. I., 88); farním zůstal až do l. 1427. Od té doby jest filialním. V době husitské přidržel se kalicha; po katolické reformaci patřil ku správě fary dobrovické, od

l. 1735 k Rejšicům. — L. 1698 v zádušních počtech uvádí se hlavní oltář s obrazem Panny Marie, l. 1730 poboční oltář.

Gotický, z počátku 14. stol., orientovaný, bez věže.

Presbytář zavřen jest pěti stranami pravidelného osmiúhelníka. Opěráky o jednom ústupku ořímsovaném, krytém taškami, s kosinou. Dvě okna zbarokisována (se chambranou), třetí zazděno, čtvrté zastavěno sakristií Nízký trnož a podkrovní římsa, profilovaná, obíhají celý kostel.

K ní na straně severní druží se sakristie, nižší, vystupující za šířku lodi, s gotickým oknem, vysokým 1·24 *m*, širokým 0·34 *m*, jež profilováno jest dvěma hranolovými pruty, ústupky a žlábky.

Obr. 74. Jabkenice Kostel P. Marie. Půporys. Nárys okna v sakristii. Konsola a profil žebra.

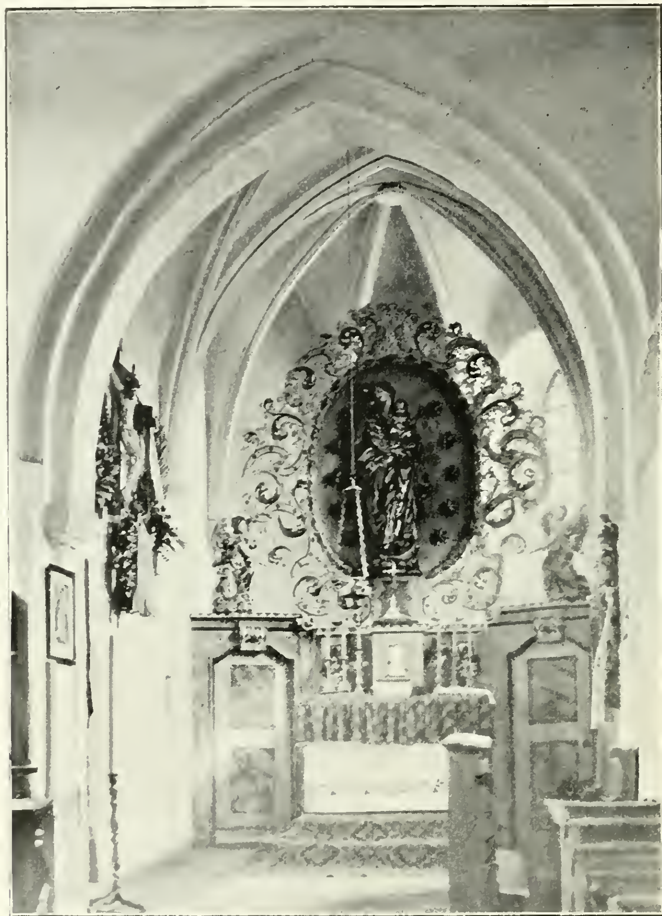
Loď širší než presbytář. Dva páry oken polokruhových. Do severní i jižní stěny proraženy portály goticky lomené. Severní vysoký 2·00 *m*, široký 1·00 *m*, s ostěním sešikmeným, v něm široký žlábek. Jižní: vnější ostění široce sešikmené, vnitřní profilováno dvěma hranolovými pruty, ústupky, žlábky. Výška 2·16 *m*, šířka 1·15 *m*.

Štít západní holý s úzkým podélným okénkem, v akroteriu pískovcový kříž, rovnoramenný. — K této straně tulí se předsíň barokní, s portálkem dřevěného ostění, nad ním vyložená římsa tašková. Nad ní attika, jež nese dva ploché pilastry a po stranách dva nástavce, uzavřené čarou zakřivenou a lomenou. Na pilastrech spočívá štítek trojúhelníkový, římsovaný.

Střecha šindelová, sedlová, na ní plechový sanktus s cibulí. (Obr. 73.)

Uvnitř. Presbytář sklenut jest křížově o jednom poli a závěru. Žebra profilovaná sbíhají se ve dvou svornících okrouhlých, holých. Příčné

žebro sbíhá na konsoly: na severu na jehlan dolů obrácený a deskami krytý, na straně jižní na masku. V závěru: šest žeber vybíhá ze svorníku: čtyři na konsoly rovněž jehlancové s deskami, dvě na konsoly onoho příčného žebra, na kteréž také sbíhají nejbližší dvě žebra z (druhého) travée; ostatní dvě jeho žebra opírají se o konsoly v koutech triumfalního oblouku, jehlancové, poloviční. — Okno za oltářem, zvenčí zazděné, vy-

Obr. 75. Jabkenice. Kostel P. Marie. Pohled do kněžiště.

soké 2 *m*, široké 0·82 *m*, hrotité, s nosy otřelými: vnitřní hrana sříznuta, vnější špaleta profilována třemi pruty, žlábky, ústupky. (Obr. 74.)

V postranních zdích výklenky pravoúhlé: severní vysoký 0·40 *m*, široký 0·30 *m*; jižní vys. 0·45 *m*, šir. 0·30 *m*, nahoře s obdélným výkrojkem.

Portál do sakristie hrotitý, se širokým žlábkem v ostění, vys. 2 *m*, šir. 1 *m*.

Sakristie sklenuta goticky, valeně. V pravo výklenky dva pravoúhlé (jeden proražen do presbytáře) a okno hrotité s nosy, hrana vnitřní sříznuta, široká špaleta sešikmena.

Triumfální oblouk nižší, hrotitý: široký hranolový obloun s dvěma hranolovými pruty po stranách; sbíhá na konsoly jehlancovité, dolů obrácené, kryté deskami.

Loď delší a širší: délka 10·80 *m*, šířka 7·04 *m*, výška 6 *m*. Kryta jest ploše. Při dveřích hluboké špalety.

Empora dřevěná, vydutá uprostřed, holá; spočívá na dvou dřevěných pilířích a třech trámech.

V předsíňce kryté prkny ve šneku schodiště na kruchtu.

Hlavní oltář barokní: v rámu elipsovém, ovinutém akanthovou řezbou socha Madonny s děťátkem, žezlem, na kouli, polychromovaná, v glorielle 12 hvězd. Rám nesou dva andělé, klečící nade dveřmi za oltář. Z 8 svícnů šest barokních na trojstranné noze, s dekorem rozvilinovým, srdcem, andílčí hlavou a letopočtem 1706. (Obr. 75.)

Oltář postranní se sochou Madonny ve skříňce a obrazem jejím — novější.

Kazatelna bezcenná.

Stolice v presbytáři pěkně řezaná, s letopočtem 1759 a monogramem AW.

Obrazy: Kristus ukřižovaný a sv. Jan Nepomucký, z 18. stol.

Křtitelnice, venku u zvonice se povalující, pískovcová, gotická, spodkem okrouhlá, s okrouhlou prohlubní. Její výška 0·92 *m*, šířka (průměr) 0·65 *m*.

Zvonice dřevěná v půdoryse osmihranná, s vysokou střechou, pak čtyřhranná s věží, šindelem krytou; v ní čtyři zvony.

1. Zvon v trámoví, vysoký 0·555 *m*, v průměru 0·58 *m*. Ucha větévková. Pod korunkou nápis gotický. (Obr. 76.)

Obr. 76. Jabkenice. Kostel P. Marie. Nápis na zvoně čís. 1. *)

2. Zvon v lešení zvonice: vys. 0·73 *m*, v průměru 0·82 *m*. Ucha větévková. Pod korunou gotický nápis. (Obr. 77.)

Na plášti relief Madonny.

3. V lešení vedle předešlého velký zvon, vysoký 0·86 *m*, v průměru 1·14 *m*. Slit byl v Ml. Boleslavi od *Václava*, zvonaře, l. 1585, pak rozražen a přelit l. 1849 v Č. Lípě.

Reliefy: Ukřižovaný — sv. Václav — Panna Maria — sv. Jan Nep. — sv. Václav.

Nápisy: *a*) Na jedné straně:

1585
Paní Markyta Waldštýnka, rozená z Lobkovic
paní na Doubravici
1849

Obr. 77. Jabkenice. Kostel P. Marie. Nápis na zvoně čís. 2.

*) Doplněný nápis zvonu č. 1. dei ≡ et ♁ sanctorum + omnium + = č. 2. … es canta.

Paní Marie Isabella, kněžna z Thurnu Taxisu, rozená z Elzů
patronka kostela Jabkenického, paní na Doubravici a Loučíně,
Wlkawě, Niměřicích, Cetně a Skalsku.
Pan František Pfaifer v Reyšicích
Jan Šrámek, vrchní a právní úředník v Doubravici
Emanuel Janovský, počet vedoucí, Jan Šimon, rychtář v Jabkenicích
Jan Mrkvička soused, jenž mne přivezl.

b) Na druhé straně:

Ke cti a chvále Matičky Boží do vsi Jabkenic léta Páně
1585 v Mladé Boleslavi slit a po rozražení za dlouhý
čas od zvonaře Karla Paula v České Lípě
v roce 1848 zase přelit. Volám Vás často
k radosti, často k žalosti, vždy ale k pobožnosti;
dejž Bůh bych Vás jednou svolal a zvukem svým
doprovodil do věčné blaženosti.

4. Zvonek venku, pod stříškou. Vysoký 0·32 *m*, v průměru 0·35 *m*. Nahoře, kolem okraje, listy dolů obrácené. Po jedné straně hlava andílka a kolem ní věnec listový. Po druhé straně nápis:

SLYT GEST — OD WACLAWA — ZWONARZE
MESTA MLADEHO-BOLESLAWA NAD GYZERAV
LETHA PANE 1592.

5. V sanktusu zvonek hladký, bez nápisu, z 19. století.

KAPLE (Boží muka) u cesty k Pečicům, vysoká 5 *m*, zděná, čtyřboká (dole širší), s lisenami na nároží a uprostřed na příč, ve stěnách niky: s ostěním vystupujícím z líce, žlábkovaným, segmentově přepnutým. V nich sochy sv. Vojtěcha, sv. Lidmily, sv. Prokopa; čtvrtá prázdná. Nad každou stranou nad římsou štítky trojúhelníkové. Nad stříškou uprostřed tepaný kříž železný s letopočtem 1583. (Obr. 78.)

Obr. 78. Jabkenice. Boží muka.

Jiřice.

Na dřevěném sloupu v půdorysu čtvercovém, 5·5 *m* vysokém, ve výši 4·5 *m* visí ZVONEK 0·20 *m* vysoký, 0·22 *m* v průměru. Na plášti relief sv. Josefa, jak tento zvonek se nazývá, na okraji pak se spatřuje:

I · W · K · 1799.
(Johann Wenzel Kühner.)

Jizerní Vtelno.

Sedláček, X., 359. — Čechy X., 454. — Vaněk, 43.

Blíž domku č. 55. »šance« 6 *m* vysoké. Pam. arch. XIV., 507. V museu boleslavském je odtud bronz. kruh.

Vtelno, původně Vtelen, bylo sídlo vladycké rodiny, jež zvala se odtud ze Vtelna a podací při kostele sv. Jiří vykonávala. Ctibor ze Vtelna připomíná se l. 1255.

Z bývalé TVRZE, která stávala proti nynějšímu Nov. Stránovu, za údolím a silnicí do Zámostí, zachovaly se jen nuzné stopy; v 15. věku vystavěna nová tvrz t. ř. Nový Stránov.

SOCHA SV. JANA z r. 1725. (Obnov. 1867 a 1881.) Podstavec hranolový s volutami pod římsou a s guirlandou ovocnou. Světec udílí klečícímu žebráku almužnu z mušlovité mísy. V předu kuté rámě s lucernou — šestiboká hvězda.

Kbely.

Na dřevěném sloupku pod stříškou ZVONEK, jímž se Ave Maria zvoní; kolem korunky mezi dvěma liniemi nápis:

VALENTIN LISSIAK GOSS MICH IN PRAG 1748.

Na plášti: *a*) Na přední straně sv. Jan Nepom.

b) Na zadní straně nápis:

MACHEN LASSEN
ROSALIA DVCHATSCHIN
DVRCH IOHANN MATHIAS TRAVMPAZER.

Kojovice.

Na dřevěném sloupu pod šindelovou stříškou ZVONEK, vysoký 0·235 *m*, v průměru 0·27 *m*. Pod korunkou pás hojného dekoru rostlinného. Na plášti dva reliefy sv. Petra a Pavla, níže čtyři linie a na dolním okraji:

I · G · K · 1764. (*Johann Georg Kühner.*)

Kolomuty.

Sedláček X., 42.

TVRZ stávala zde od časů pradávných. L. 1311 připomíná se Jan z Kolomut. Poslední pán na Kolomutech, Jan Řepa z Neveklova, prodal l. 1513 tvrz Kolomuty, dvůr poplužní a dvůr řeč. Čejkovský městu Boleslava Mladého. Ještě l. 1595 se tu tvrz jmenuje. Na místech, kde stávala, vykopávají se kusy nádob i předhistorických; zvláště pěkný jest kachel

z 15. století s podobou rytířskou. Ve vesnici nad kamennou kapličkou ZVONEK vysoký 0·22 *m*, v průměru 0·30 *m* Hořejší okraj jest ozdoben listy akanthovými, vzhůru obrácenými, stylisovanými. Na plášti Madonna hada potírajíc. Jí po stranách:

I ◆ G ◆ K ◆ | Madonna | 1781 (*Joh. Georg Kühner*).

Na protější straně: WENZEL PETER MATHIAS RIES.

Kosmonosy, městys.

Sedláček X., 221. — Čechy, 417. — Vaněk, 136.

V cihelně pod Babou objeveny kulturní jámy, bronzové spony, zbytky popelnic. Arch. Pam. XIV., 509.

Osada původu starožitného: l. 1186 Hrdoň, vladař knížete Bedřicha, daroval ji řádu sv. Jana jerusalemského. L. 1364 vykonávali tu právo podací páni na Zvířeticích. Začátkem 16. století Zachař ze Stránky zřídil tu dvůr poplužní, při čemž Adam Krajíř v letech 1560—70 TVRZ vystavěl, na níž i zemřel l. 1588. Po roce 1600 přeneseno na Kosmonosy sídlo panské (z Ml. Boleslavi), od l. 1628 držel je Gottfr. Hendrych hr. Pappenheim, cís. general, jenž zámek zbudoval. Od l. 1650 drželi Kosmonosy Černínové, z nichž Humprecht a syn jeho Jak. Heřman ozdobili Kosmonosy stavbami: nynější zámek »do čtyř úhlů zbudovaný, šindelem krytý«, kostel sv. Kříže (1674), klášter a při něm gymnasium piaristského řádu (1688), Loreta s kaplí sv. Martina. Založili v Kosmonosích »řemeslnickou obec«, kterou od robot osvobodili a z níž vyšli někteří umělci. Stavbami se zadlužili: nejprve odprodali (1738) Čejtice a Luštěnice, pak (1739) i Kosmonosy (dražbou). Koupila je Marie roz. šl. Putzova provdaná za Ferd. Max. hr. Herzana z Harasova. Po její smrti zadlužené panství koupila (1759) Johanna Nepom. hr. z Martinic, jež se vdala poprvé za Josefa šl. de Bolza a po druhé za Fridr. Gotth. z Mirbachu, kapitána saského (1785). Tento pojal za manželku Barboru Šerksovou z Ml. Boleslavi, z kteréhož manželství pochází Gotth. Fridr. hr. z Mirbachu. Zemřel 1824.

ZÁMEK vystavěl Heřman Černín, nejvyšší purkrabí král. Českého, v letech 1703—1709. L. 1703 mlynář rožatovský prodal klády a prkna, která poddaní kosmonosští a kostečtí odváželi do Kosmonos na »velikou stavbu«; téhož leta 1703 potrestán V. Konopas, že v novém zámeckém stavení kradl železo; l. 1709 Kateřina podala žalobu na *Kryšt. Fišera*, zedníka, jenž u ní na kvartýru byl a na zámeckém díle pracoval; l. 1711 13./3. psal úředník Grimb (Grimm) hejtmanovi do Prahy, V. Vondrovi, že stavitel zámku *Aliprandi (Jan)* má vybráno 109 zl.

L. 1835 a 1836 byl zámek opravován nákladem 96.190 zl., přistavěna celá čtvrť polední do parku k Ml. Boleslavi obrácená. (R. 1905 přestavěn.)

Zámek kosmonoský stojí na západním konci městyse, v parku anglickém.

Budova baroková, o čtyřech křídlech, jež uzavírají obdélníkový dvůr. V rozích dvoupatrové věžovité stavby. Kryt jest šindelovou mansardou.

Průčelí na východ obrácené, obnoveno jest ve své jižní části empirově. Střed tvoří nepatrně vystouplý risalit o pěti osách, dvoupatrový. (Po stranách křídla z líce nevystupující, jsou též dvoupatrová, o dvou osách.)

Portál (Obr. 79.) ve středu průčelí, polokruhového zakončení, s pískovcovým profilovaným opažením: jeho klenák pokryt jest maskou, s otevřenými ústy, která rozvíjí se po stranách v akanthové listy na podložené podélné kartuši. Po stranách portálu sdružené diagonální pilastry s hlavicí volutovou, od níž visí feston, nesoucí spolu s jmenovaným klenákem balkon, segmentově vypnutý, balustrový, na jehož pilířích stojí vásy pískovcové, s reliefy festonův a s plastickými hlavami na okrajích. — Po stranách portálu v přízemí dva vchody užší, olemované pískovcovou chambranou (levý nyní zazděn), nad nimiž oválové okno a nástavec. V patře pět oken vysokých, polokruhových, s ozdobnou římsou, uprostřed lomenou do úhlu nebo oblouku, s různými klenáky. — Druhé patro, oddělené římsou pádnou, má pět oken oválných, s římsami jako dole lomenými, kdež jsou umístěny plastické mušle a festony. Nad svrchní římsou (okapní) v mansardě tři vikýře, s otvory okrouhlými, dolů zúžené s pěkně prohnutými římsami. Z původních, tepaných dekorativních chrličů zbyl jeden. Části mezi křídly o dvou osách, prolomené dvěma okny, s jednoduchými římsami rovnými. Křídlo pravé má v přízemí dvě menší okna, v prvním patře jako v risalitě, ne však polokruhová a v římse místo klenáku mušli. Vikýř jako v risalitě. Křídlo levé upraveno střízlivě, k jižnímu průčelí: okna s římsami plochými, stěna druhého patra členěna plochými pilastry s hlavicemi římsovými; římsa okapní na konsolách, nad ní štít trojstranný, v jehož rozích palmetové akroterie. (Obr. 80.)

Obr. 79. Kosmonosy. Portál zámku.

Průčelí severní jednopatrové, se zvýšeným přízemkem. Obě postranní křídla vystupují z líce, v těch rozích zakulacené výplně. Ve středu portál s plochými pilastry po stranách a štítkem trojstranným nad římsou. V přízemku (zvýšeném) okna čtvercová, v patře římsou odděleném: ve středu pět oken s římsami jako napřed lomenými (s mušlemi), v postranních polích po 4 oknech s římsami rovnými. Postranných křídel dolejší partie pojaty (do výše římsy) stejnou dekorací, výše okna podélná, neozdobná. Vikýře jako napřed.

Průčelí západní: pravá strana empirová, shodná s onou empirovou na východě; ostatní původní shodné v dekoraci s oním východním průčelím: jen že střední část není dvoupatrová a splývá v jedno s celkem.

Obr. 80. Kosmonosy. Zámek. Pohled na průčelí.

Portál lemován bossažovanými pilastry a nástavcem, v němž veliký klenák, na vrchu římsa.

Průčelí jižní i s přilehlými částmi (věžovitými) přistavěno l. 1836, s reminiscencemi empirovými. Zdi původní i věžovitých křídel zachovány, dekorace však moderní. Ve středu — o sedmi osách — dole do výše kordonové římsy otevřená sella terrena o třech obloucích polokruhových, sklenutých na hranolových pilířích s malými římsami. Sklenuta jest třemi kříži bez žeber. V pozadí mezi dvěma pilíři terasa, od níž vedou na obě strany schodiště z terasy vchod na dvůr zámecký. V patře sedm oken, pravoúhlých, s podélnými římsami, před nimi na dřevěných krákorcích podélný balkon se dřevěnou balustrádou. Stěny ploché, okna s plochými římsami, nad středem štít trojstranný — s plastickým erbem —; římsa postranných křídel na konsolkách, nad stranami štítky trojúhelníkové, v rozích palmettové akroterie.

Nádvoří čtyřstranné. Tři strany původní, čtvrtá (jižní) empirová. Členěny na přízemek, zvýšený přízemek a první patro. V přízemku okna

čtyrhranná s plochými chambranami; podobně ve zvýšeném přízemku, oddělena plochými lisenami a převýšená plochými římsami. V patře jsou členěny stěny arkaturou maltovou (= pilastry s plochými oblouky), v jejichž plochách jsou proražena okna s římsovitými nástavci. (Čtvrté, jižní křídlo má ploché stěny, okna bez ozdob, mezi nimi: ploché pilastry.) Tři portály s jednoduchou bossáží a segmentovým tympanonem — čtvrtý, východní jest trojnásobní, půlkruhový, s podobnou výzdobou.

Průjezdy jsou sklenuté valeně, jen ve čtvrtém, východním jest rozsáhlý vestibul, sklenutý plackou a lunetami; v jeho stěnách dekorační výklenky, po obou stranách z vestibulu vedou schodiště — levé s balustrádovým zábradlím jest zazděno a proměněno v obydlí.

Schodiště jest široké, lomené v pravých úhlech, sklenuté plackami nebo valeně, s římsami pod klenbou, v patře schodiště sklenuto valeně se štukovými zrcadly; z něho vedou šneky na půdu. (Mezipatro adaptováno na byty s plochými stropy, moderně upravené.)

Ve východním křídle průčelním zachován prostranný sál, zabírající pět oken průčelních, před prostředním balkon. Sál jde oběma patry. Kryt jest na rákos, rohy zakulaceny.

Vchod ze schodiště, od západu: dveře (4) do sousedních pokojů na sev. a jih, mezi nimi jsou dva pískovcové krby s ozdobami rokokovými; nad nimi zrcadla s rámy rokokovými. Stěny jsou pomalovány architekturou z 18. století, v základním tonu bledě fialovém, se žlutými detaily. Dole kolem dřevěný lambris, nad ním pilastry kanelované s hlavicemi kompositními; mezi nimi okna, zrcadla a dvéře. — Nad okny dekorativní kartuše a výplně s festony; nad zrcadly festony a lovecké emblemy; nad vchody nástavce s kartušemi, na nich vásy, někde andílky držené.

Strop: Na pilastrech spočívá kládí, kolem oblamované, na něm attika s kuželkovou balustradou, kterou nese osm kyklopů (na pilířích květinové vásy). Nad attikou sklenuta jest v oblacích budova bez stropu, jímž jest výhled na freskovou malbu obsahu mythologického: bohyně v šatě vlajícím přijímá adoraci mladíka okřídleného, jenž jí podává věnec; po stranách dvě panny a v oblacích okřídlený Hermes.

LORETA. Dle zprávy kraj. inženýra l. 1831, kdy byla opravována, jest zbudována dle vzoru pražské Lorety nákladem hr. H. Černína kolem l. 1700, nejspíše od *Jana Aliprandi*, jenž té doby v Kosmonosích jinou prací byl zaměstnán, jak tomu i bohatá reliefní její výzdoba nasvědčuje.

Loreta jest budova obdélná, orientovaná, z cihel, s plochou střechou, omítnutá, sešlá; nejlépe jest zachována strana jižní. Stojí uprostřed ambitů, rozestavěných kolem do obdélníku, jež do nádvoří se otvírají řadou arkad polokruhových, sklenutých na hladké pilíře; kryta taškovou valbou. (Obr. 81.)

Stěny Lorety jsou proraženy v podélných stranách dvěma vchody s pískovcovými chambranami; nad nimi trojúhelníkové štítky se zubořezem, vejcovcem a akanthovou římsou.

Obr. 81. Kosmonosy. Loreta s kaplí sv. Martina.

Obr. 82. Kosmonosy. Loreta; strana severní.

Stěny členěny nejníže ořímsovaným soklem, jehož plocha jest vyplněna v kosočtverečních, čtverečních a trojúhelníkových obrysech basreliefy náboženských výjevů, znakův a geometrických obrazců; vše valně porušeno. — Nad soklem vystupují ploché pilastry, kanelované, s korintskými hlavicemi, sdružené: na podélných stranách po šesti, na příčných po čtyrech, jež nesou kládí renaissančně vypravené: na břevnoví perlovec a dva páry různého vejcovce, ve vlysu meandr, římsa na konsolách s akanthy, krytá prejzy. Nad římsou attika neprolamovaná, zdobená polovičními balustry a hranolovými pilířky. — Mezi pilastry niky po dvou nad sebou, s archivoltou zdobenou perlovcem a akanthovým klenákem; v nikách sochy: dole bibličtí mužové, v horních ženské figury (bohyně?). (Obr. 82.) — V plochách mezi pilastry reliefy biblické: na sev. stěně sňatek P. Marie a narození Páně. Pod tím 4 čtvercová pole s erby černínskými a monogram Marie; na východní straně: smrt P. Marie, vraždění křesťanův a v oblacích andělé nesou Loretu; na str. jižní svatí tři králové a pastýřové klaní se Ježíšku. (Pod reliefy erby a MRt jako nahoře [sev.]; reliefy na straně západní silně poškozeny.) V dolení polovině jest čtyrboké okno a napřed zděný oltář na stupních, travou zarostlých.

Ve vlysu mezi hlavicemi pilastrů štukové festony a guirlandy, vysoko plastické, držené stojícími orly; na vých. straně mimo to korunovaný dvojí erb černínský; hlavice andělů.

Vnitřek Lorety kryt jest plochým stropem. V něm z cihel vyzděn menší chrámek, valeně sklenutý, na jehož stěnách nápodobeny fresky, opravené l. 1832. Oltářík barokní se čtyřmi svícny cínovými (současnými), v něm socha mouřenínské Panny Marie, ze dřeva řezaná, se šatem vyšívaným a tepanými korunkami.

KAPLE SV. MARTINA V LORETĚ, původně farní kostel, jenž jako farní připomíná se l. 1364. V době husitské zanikla fara v Kosmonosích, v 17. stol. byla sice obnovena, ale v Michalovicích a Kosmonosy tam přikázány. Kostel tento l. 1702 obnoven jakožto součástka nově založené Lorety; o tom podává kosmonoský hejtman Hofstädter zprávu na Mělník (o požáru v Kosmonosích). L. 1782 byl pak s Loretou kostel zrušen. L. 1851 opraven, i kopule nad kaplí; l. 1831 řemeslnické bratrstvo koupilo sem monstranci, správce továrny A. Lieman koupil zvon (sv. Antonín) a obec řemeslnická l. 1833 druhý.

Kaple sv. Martina jest vestavěna do východních ambitů. Jest tvaru oválného, krytá šindelovou kopulí s křížem, Na ni a na ambity přistavěno patro se třemi arkádami (pro kruchtu). Uvnitř jest sklenuta konchou se 12 lunetami. Cípy klenby spočívají na římsových úsecích. Stěny proraženy sedmi okny čtyrhrannými a pěti slepými. Na hladkých stěnách namalováno sloupoví. Na západě dřevěná kruchta. Oltář a kazatelna slušných barokových forem. Oltář ve výklenku se sochou sv. Martina, v nástavci holubice; před oltářem mřížka.

Za oltářem uloženo deset obrazů pohřebních, které se údům obce řemeslnické na rakev dávaly. Na jednom z nich je nápis:

Tito ERBY zgednany od Pocestne Obce Rzemeslnicki Kosmonos toho času za zPrawj těchto Panu, Pana Rychtara Jana Maděry, Wencl Marek, Wencl Ssimonek, Konssel Josef Lobek, Jan Blažek, Obecni Wten čas malowano Wměsycy Februar Roku 1817.

Kolem kaple v přízemí přistavěny oratoře a sakristie.

VĚŽ stojí na severu od Lorety, osamělá: čtyrboký hranol, čtyřpatrový. Zdivo o dvou ústupcích, děleno třemi římsami. Na rozích maltová bossage. Okna v prvém patře oválná, ve druhém čtyrboká, sdružená, ve třetím polokruhová sdružená, ve čtvrtém s ciferníky hodin. Okapní římsa krytá prejzy, spočívá na plochých pilastrech. Věž kryta jest homolovým jehlanem na prismatickém spodku, nahoře báň se sluncovou rosetou.

Věž vznikla současně s Loretou. Původní plán její, podepsaný hr. Humprechtem Janem Černínem a tesařským mistrem *Hans Natterem* chová se v archivu jindřichohradeckém. Ve příčině této stavby chová se v témž archivu psaní italského stavitele *Francesca Carratiho* z 16. června 1673, jímž žádá za rozhodnutí, mají-li býti schody dřevěné nebo kamenné. *Carrati* stavěl té doby Černínský palác v Praze (Herain, v »Staré Praze«, 202).

Na věži Lorety visí dva zvonky.

1. Větší na straně západní — věž při zvonech jest na čtyřech stranách okny prolomena — má výšky 0·52 *m* průměru 0·59 *m*. Hořejší okraj ověšen jest listy a vinnými hrozny. Pod tím v oválném rámci obraz světice s Ježíškem a klečící dívčí postavou. Pak nápis (latinkou)

Gewidmet von der Kosmonoser Handwerksgemeinde

Na protější straně: Gegossen von K. W. Paul in böhm. Leippa 1833.

Dole vínek z dubového listí se žaludy.

2. Druhý má výšku 0·36 *m*, průměr 0·44 *m*.

Relief Ukřižovaného, pod ním stojí Marie — jinak holý.

Na hřbitově proti západní straně Lorety jehlan, náhrobek Ant. Dubské z l. 1818; na něm erb, vavřínový věnec a na třetí straně amfora.

FARNÍ KOSTEL SVATÉHO KŘÍŽE. Základní kámen k němu položen l. 1673, dostavěn l. 1764; l. 1688 30. července položen základní kámen ku stavbě piaristické kolleje při něm; l. 1699 Piaristé podali resoluci stran dostavby gymnasia. Přiložen pak nákres na vrata od *Aliprandiho*. S *Aliprandim* vyjednávali též o kazatelnu, jež měla býti z černého dřeva se zlatými lištami a figurami svatých apoštolů. L. 1710, když fundator hr. Heřman Černín zemřel, byl v kryptě té pochován (srdce zůstalo na Hradčanech); tehdy scházely ještě dva oltáře a zvony, na jichž pořízení dal Frant. Josef Černín piaristům 1500 zl.

Léta 1744 postaven oltář sv. anjelů v očistci; malíř pražský *Frant. Lichtenreiter* maloval obraz hlavní i v nástavci obraz sv. Barbory; architekturu oltáře zhotovil sochař dobrovický *Prokop Vyšohlid*, sochy a ozdoby ostatní sochař kosmonoský *Josef Jelínek*.

L. 1745 zřízen jest chor prací kosmonoského sochaře *Jos. Jelínka,* jemuž dáno 51 zl. 15 kr. Téhož léta 1745 oltářní obraz sv. Antonína Paduánského maloval *Michal Pischel,* malíř pražský, za 60 zl., a znova vypravil oltář sv. andělů nákladem 220 zl. Na věži zřízena zvonice, a do ní opatřeny dva zvony slité od *Jana Jiřího Dietricha* v Novém městě Pražském za summu 485 zl.

L. 1749 udeřil blesk do prostřední věže a poškodil ji; byla téhož ještě roku opravena, a spolu i sochy sv. Josefa a Panny Marie.

L. 1784, když Piaristé převedeni byli do Ml. Boleslavi, stal se kostel sv. Kříže farním — jako již dříve Piaristé to byli, kteří vykonávali farní správu od l. 1698 v Michalovicích a kostelní výkony ve všech kostelích na panství kosmonoském. Piaristé vzali si všecko s sebou, zvony přenechali Minoritům v Ml. Boleslavi, kteří by byli rádi do Kosmonos se přesídlili. Když však této žádosti exkvardiána jejich P. Laura Therme od úřadů vyhověno nebylo, koupil od nich zvony kosmonoský ředitel panství Jan Thürmer za 312 zl. 12 kr. L. 1838 opatřen nový obraz Zvěstování Panny Marie, sochy na oltáři tomto opraveny a vyzlaceny. L. 1855 obnoven obraz sv. Josefa proti oltáři Panny Marie od *Jana Žáka,* malíře v Mn. Hradišti a poblíže visící obraz sv. Martina, starý, zaměněn malbou téhož malíře.

KOSTEL SV. KŘÍŽE dříve klášterní, nyní farní, vévodí s výšiny své s bývalým klášterem krajině okolní. Vedou k němu řady košatých lip, na jichž počátku stojí dvě kaple oltářní: po jich stranách sdružené pilastry s oblomeným a mnohonásobným kládím, uvnitř ve vyhloubené prostoře mensa s tabernaklem a obrazem freskovým, nyní novým. Svrchu štít trojstranný, prejzy krytý, v jehož ploše plastické alianční dva znaky korunované.

Průčelí kostela k jihu obrácené rozčleněno jest sdruženými pilastry na tři pole: v prostředním, širším portál pravoúhlý nad třemi schody s pískovcovým orámováním. Nad ním nástavec římsovitý a kartuš s monogramem $\frac{M}{MP}$ $\frac{A}{OY}$, nesená dvěma anděly, z pískovce Na dveřích železný kruh, slušná práce, na přítuze, současný. Nad portálem v štukovém rámci moderní freska: pozdvižení sv. kříže.

V postranních polích výklenky s pískovcovými sochami sv. Josefa Kalasanského a Panny Marie. Ony pilastry nesou kládí mnohonásobné, prejzy kryté, dělící hořejšek tvaru kaplového. V jeho středu okno s obloukem segmentovým, orámované pilastry s volutovými hlavicemi, nesoucími římsu; po jeho stranách letopočet: $\frac{16}{74}$. Nad oknem v ploše štítu trojúhelníkového plastická kartuš se znakem černínským, korunovaná. (Obr. 83.)

Postranice hladké, okna v lodi až nad kaplemi segmentová, nízká, s plochými chambranami. — Střecha na kaplích pultová, na lodi a v presbytáři sedlová, s vížkou v průsečníku osy kostelní a osy klášterního průčelí — štíhlou, kamennou, osmistěnnou, s plechovou cibulí.

S kostelem těsně sloučen jest bývalý KLÁŠTER, nyní ústav pro choromyslné, filiálka zemského v Praze, částečně i presbytář a sakristii kostela v sebe pojímaje. V rozích této budovy, obklopující čtyrstranný dvůr, v průčelní straně stojí dvě věže čtyřhranné, dělené do výše římsou kordonovou, prejzy krytou; v přízemí portálek pravoúhlý, nad ním ještě na straně východní okno pravoúhlé a takové ještě o málo výše — nad

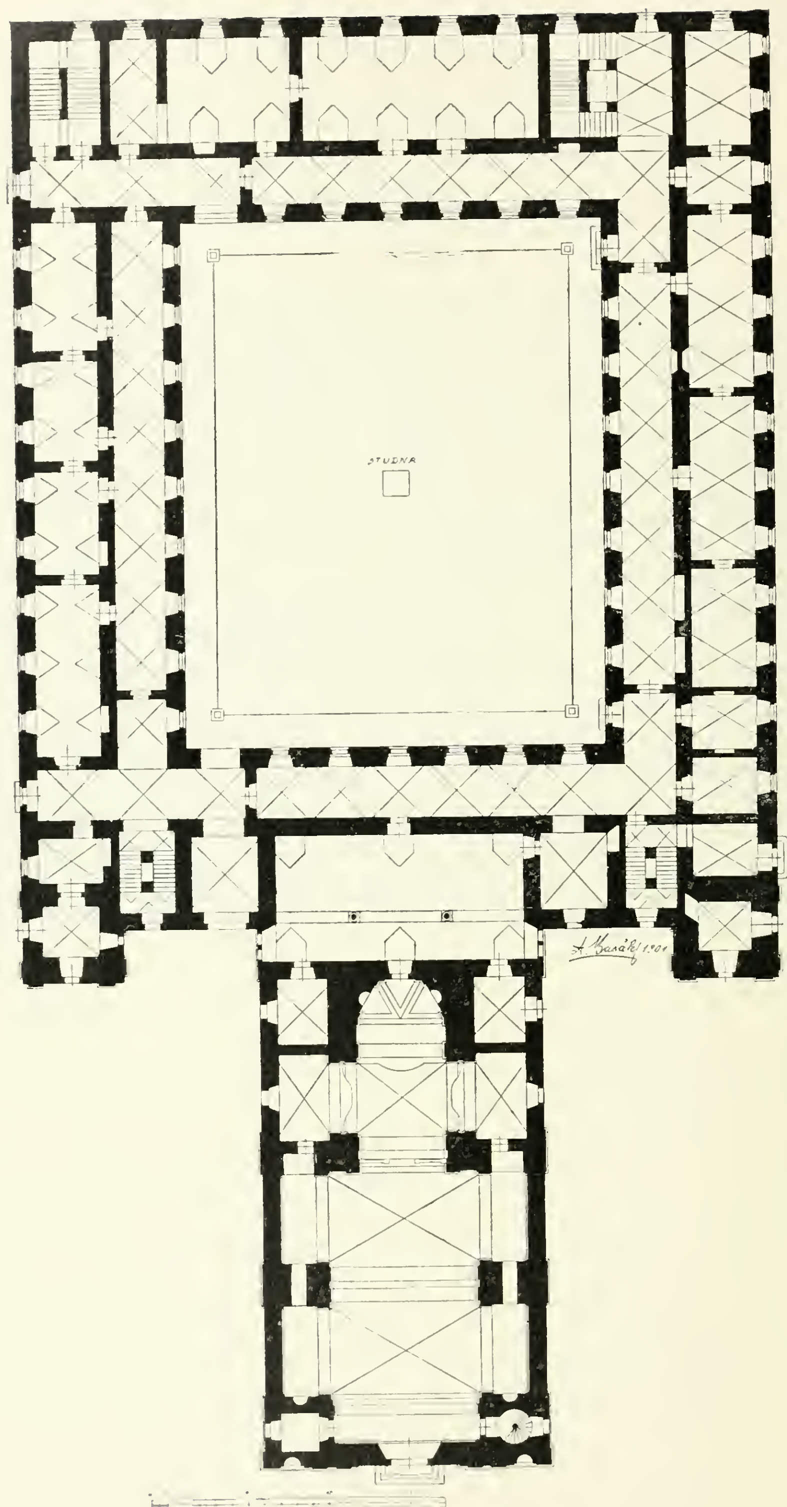
Obr. 83. Kosmonosy. Farní kostel sv. Kříže.

římsou (dvojnásobnou) okno s polokruhovým obloukem, výše ciferník hodin. Na nárožích pilastry. Nad okapní římsou báň cibulovitá, plochá, s vikýři, lucernou a menší bání.

Budova kláštera tvoří kvadraturu: kolem ochoz, dole i nahoře, sklenutý křížově bez žeber, otevřený do dvora dole oblouky, nahoře okny. Místnosti klášterní sklenuty dílem křížovou dílem lunetovou klenbou. Façada moderní. Kryt: sedlová střecha. Uprostřed dvora studna. (Obr. 84.)

Klášter vystavěn l. 1688, l. 1784 opustili jej Piaristé, l. 1797 koupil jej baron Leitenberger a zřídil v něm továrnu na šátky. Když továrna byla přenesena k Jizeře, najímala se budova soukromým osobám; l. 1869 koupil ji zemský výbor a zřídil v ní ústav pro choromyslné. Přistavěno druhé patro a postupem času více nových budov

Vnitřek kostela. Presbytář jest bez oken; po stranách dole kaple, nahoře oratoře, s vypnutou zděnou balustrádou kuželkovou. Délka presbytáře 11·80 *m*, šířka 5·50 *m*.

Obr. 84. Kosmonosy. Bývalý klášter a kostel sv. Kříže. Půdorys.

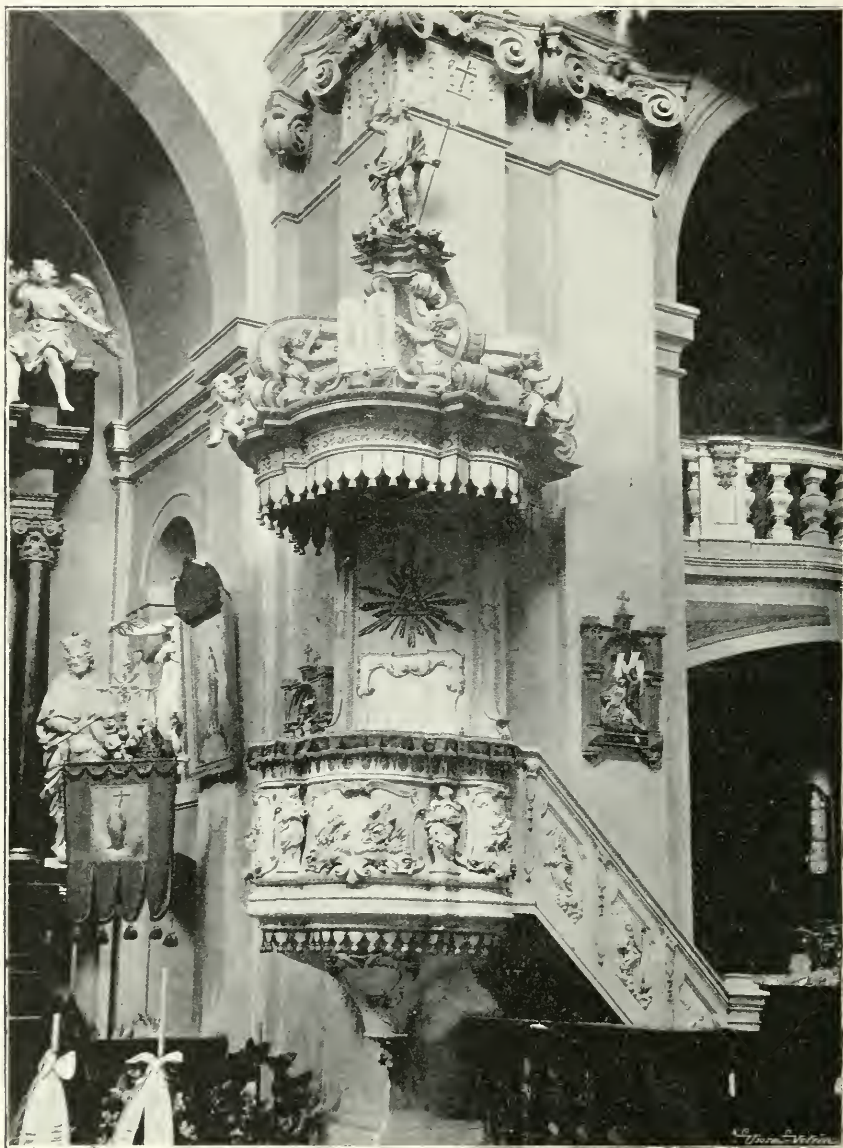

Obr. 85. Kosmonosy. Kostel sv. Kříže. Pohled do kněžiště.

L o ď obdélná, širší. Délka lodi 28·60, šířka 9·30 *m*. Čtyři okna po stranách, nad kaplemi, segmentová, nízká, páté na kruchtě, obdélníkové. Po stranách dva páry kaplí, s polokruhovou archivoltou.

K r u c h t a podklenuta plochým segmentem, úzká, s dřevěnou balustrádou, uprostřed vypjatou. Ozdoby její čabrakovité, řezané a emblemy hudby: bubny, trompety; na vypnutém středu znak černínský, korunovaný.

K l e n b a křížová bez žeber: v lodi dvě travée dělené sdruženými pásy, v kněžišti jedno pole a koncha. Pod konci klenby římsa kolem

Obr. 86. Kosmonosy. Kostel sv. Kříže. Kazatelna.

obíhající, na dvojích pilastrech, barokně jonských s hlavicemi andílků, v lodi jiného tvaru (s křídly dolů) než v presbytáři.

Hlavní oltář z hnědého mramoru umělého. V pozadí na stěně dva pilastry s kládím, ozdobeným stuhami, obstupují výklenek s krucifixem, ze dřeva řezaným. Nad kládím ve středu Bůh Otec, andělé a holubice. V předu stěna predelly s tabernaklem a tumbou; dva postranní vchody s barokními rámy a pěkně komponovanými nástavci. V bocích stěn výklenky se sochami Panny Marie a sv. Jana. Na celé architektuře jsou na-

sazeny ozdoby ze dřeva řezané; lasturové, kartuše, mřížky, vásy, znak černínský (na tumbě). (Obr. 85.)

V kaplích presbytáře jsou oltáře bílé, sloupové, korintského řádu, s nástavci. Po straně evangelia: se sochou sv. Antonína ve skřínce, po stranách sochy sv. Antonína a sv. Františka. Po straně epištoly se sochou sv. Jana Nepom.; po stranách socha sv. Blažeje (se svící) a sv. Ambrože. Na obou oltářích po dvou svícnech cínových, barokních.

Oltáře postranní: Na obou předních dvojice sloupů korintských oblých na široké predelle, nese kládí, na němž andělé a andílkové; pak nástavec, klidně upravený, s oválovým obrazem, nad nímž římska se prohýbá. Na pravém (po straně epištoly) hlavní obraz čtrnácti pomocníků (patronů země České), též sv. Josefa, veliký 2·90 *m* × 1·40 *m*. V nástavci sv. Antonína a pod hlavním obrazem obraz sv. Aloisia malovaný na plátně, v rámu empirovém (mladším); po stranách sochy sv. Vojtěcha a sv. Prokopa v životní velikosti. (Pod obrazem sv. Aloisia skřínka se svatými ostatky.) — Na levém oltáři hlavní obraz Zvěstování Panny Marie, pod ním zasklená skříň novější s voskovou soškou Ježíška. V nástavci Bůh Otec, po stranách sochy sv. Václava a sv. Víta, v životní velikosti.

Obr. 87. Kosmonosy. Kostel sv. Kříže. Křtitelnice.

Oltáře další: Dvojice sloupů vrtuiových s hlavicemi kompositními. Kládí diagonální, oblamované, nástavec lemován dvěma pilastry. I zde andělé.

Na straně evangelia: hlavní obraz sv. Anny; po stranách sochy sv. Alžběty a sv. Zachariáše, v nástavci dobrý pastýř. Dole v kapličce soška sv. Anny.

Na straně epištoly (šestý): Duše v očistci, v nástavci obraz sv. Barbory, po straně sochy sv. Petra a Pavla.

Pod hlavními obrazy u obou posledně jmenovaných oltářů byly sem přidány reliefy rokokové: pod prvnějším relief sv. Alžběty, pod druhým Vzkříšení Lazarovo.

Všechny oltáře z počátku 18. věku.

Zábradlí před hlavním oltářem: sloupky též z umělého mramoru.

Oltář na oratoři z někdejšího kostela ve Stakořích, sloupový, s obrazem sv. Havla a P. Marie — ze 17. stol.

Kazatelna se schodištěm rovným, na něm reliefy sv. Ambrože, sv. Řehoře, sv. Jeronyma (s lebkou) a sv. Marka (se lvem). Na řečništi zprohýbaném pětkrát v kartuších čtyři evangelisté. Klobouk pětistranný zprohýbaný s anděly nesoucími desky (desatero přikázání), nahoře na volutách Spasitel. Z poč. 18. stol. (Obr. 86.)

Křtitelnice vysoká 1·20 *m* s víkem, průměr 0·37 *m* (0·45 *m*), s okrajem. Víko řezané s křížem. Kotlík cínový zvonovitý na třech nohách se spáry, jež spočívají na kulích. Na kotli nápis:

Fons baptismalis Parochialis Ecclesiae | Cosmonosensis renovatus A⁰ 1785 | Sub Decano Loci Adalberto Preisler. (Obr. 87.)

Obr. 88. Kosmonosy. Kostel sv. Kříže. Zpovědnice.

Zpovědnice třídílné s řezanými festony a nástavci: medailony ve stuhové výzdobě. (Obr. 88.)

Varhany prosté trojdílné s anděly hrajícími a vásami. Nové.

Monstrance vysoká 0·56 *m* s kartušovým rámečkem a nepravými drahokamy na lunule a melchisedechu. I druhá a třetí monstrance rokokové. (Obr. 89.)

Kalich vysoký 0·242 *m*. Noha nová; kuppa široká 0·09 *m* s pláštíkem prolamovaných akanthů, v nich hlavy andílčí a medaillony ovalové, prázdné svrchu, věnec vavřínový. (Zajisté r. 1810 vykoupený, noha však zůstala zabavena a nahrazena novou.)

Druhý kalich, noha nová, pláštík na kuppě (šir. 0·103 *m*) z akanthů s většími andílky.

Pacifikál s authentikou z r. 1734, vys. 0·28 *m*; na noze osmilaločné tepané hlavy andílčí, kolem středu — kříže — tepané kartuše. Značky (na noze): 1. Znak Menšího města Pražského s letopočtem 173?, 2. I. L. znak s 5 věžmi — snad též Menšího m. Pr.

Miska cínová: značky: 1. lev vzpřímený, 2. čáp nad vodou, letopočet nezřetelný; — 18. stol.

Nádobky na sv. oleje, stříbrné, s letopočtem rytým 1699.

Reliquiář s authentikou z r. 1776, vys. 0·30 *m*, kartušovitý, s litým nodem a oválovou nohou.

Dalmatika: na novou látku našity jsou staré erby barokové hrabat Černínů, zlatem kladeným. Druhá dalmatika barokní.

Parament rokokový, bílé lemy na nové látce.

Obraz sv. Trojice na plátně v rokokovém rámci (1822) — z 18. stol.

V sakristii, která jest velice prostranná, jest vchod do hrobky, v níž pochovávali se oudové řádu Pobožných škol. Z hrobky této byly vyneseny a v sakristii se chovají tyto tři desky:

1. Deska cínová s nápisem:

Obr. 89. Kosmonosy. Kostel sv. Kříže. Monstrance.

MARIA IOSEPHA NE-
POMVCENA PLATZERIN
SPONSO COELESTI IVNC
TA SPONSA
HIC IACET
REQVIEM PRECARE LECTO
OBIIT XXIX IANVAR A. D. MDCCLIX.

2. Erb.

Nápis do desky rytý písmem italským:

Graf v. Bolza
Fridericus Augustus
Antonius Iosephus
Iohannes Nepomucen
Philippus . . .

geb. 14. Aug. 1760 auf der Herr
schaft Cossmanos gestorben
in Dresden den 23. Martii
1761 nachm.
(Dítě.)

3. Deska cínová vysoká 0·60 *m*, široká 0·35 *m*. Na zadní straně napsal bývalý tajemník kosmonoský p. Jos. Bayer: Hrabě Heřman Jakub Černín postavil v Kosmonosích piaristský klášter, loretu a zámek. Zemřel zde 8. srpna 1710 a pohřben byl v Praze v kostele sv. Víta (nejv. purkrabí kr. Českého), kde dosud jeho náhrobek se spatřuje. Srdce a vnitřnosti ve zvláštní schránce, na které byl dolejší nápis, byly pohřbeny v Kosmonosích, v kryptě sv. Kříže.

Nápis jest latinský, vyrytý do desky písmem italským, velice obšírný, z něhož vyjímáme:

Quoniam Thesaurum suum
in Lauretano Coeli Domino
repositum credidit,
hic etiam Cor suum esse voluit
Excellentissima Pietas
dum
Hac Arcula
Nobilissimi sanquinis Viscera conlusit
Illustrissimi et Excellentissimi Domini Domini
HERMANI IACOBI
S. R. I. Comitis Czernin de et in Chudenitz Haereditaris
Domini in Petersburg . . .
Hujus Lauretanae Aediculae
Munificentissimi fundatoris
quem
ut
Ab Octavo Augusti 1710 complecta
anno aetat. quinquagesimo
primo requiescentem in
Pace . . .
Precare viator.

V sakristii obrazy farářů kosmonoských, na plátně, svěží, malované sytými barvami.

1. Adalbertus Preisler, natus 1714, a parochia Michalovicensi ad Cosmonosensem translocatus 8. Junii 1764, obiit 1799 (decanus Turnoviensis).

2. Franc. Ph. Schorm, natus Roždalovicii 1762, obiit 1819 Cosmonosii (decanus, vicar. secretarius, inspector relig. ad gymnasium Neoboleslaviense).

3. Jos. Car. Bělohoubek, natus Boleslaviae 1792, † 1847 (decanus).
4. Vinc. Procházka, nat 1807, † 1874 (decanus, consist., vicarius).

V sakristii uloženo »Rituale seu agenda romano pragensis« s pěknými rytinami. Vytištěno: Vetero Pragae typis archiepisc. in collegio S. Norberti per Georgium Sam. Beringer 1700. Stran 436.

Zvony visí na věži východní.

1. Pod korunou hořejší okraj ovinut jest pásem květinovým a stuhovým, jejž nesou andělé. Na plášti sv. Michal. Při dolní ovrubě mezi dvěma květinami nápis:

ANNO ÆRÆ CHRISTIANÆ 1745.

Výška 0·60 *m*, průměr 0·76 *m*.

2. Týž pásek rozvilinový. Na plášti relief biskupa, asi sv. Donát. Dole týž nápis. Výška 0·48 *m*, průměr 0·60 *m*.

3. Umíráček. Pod korunkou mezi dvěma liniemi nápis:

HVMBERTVS COMES CERNIN 1670.

Výška 0·21 *m*, průměr 0·26 *m*.

(Oba zvony z l. 1745 slil — dle pamětní knihy — *Jan Jiří Dietrich*, zvonař na Novém městě Pražském.)

Zvonky ve vížce:

1. Větší vys. 0·47 *m* (s korunkou), šir. 0·47 *m*. Ucha hladká, u koruny věnec vavřínový a pásek květinový, mezi tím nápis: ☛ ✠ FVSA ECCLESIÆ CosMonossenÆ s: CrVCIs sChoL: PIAr: (= 1713).

Na plášti reliefy: sv. Jan Nepomucký, krucifix, Madonna a hierogram MRA nesený dvěma anděly; pod ním zvonařský emblem Pricqueyův.

2. Menší zvonek vys. 0·40 *m*, šir. 0·375 *m*. Ucha hladká, u koruny věnec vavřínový a vlys jako nahoře, mezi nimi nápis: ☛ ✠ S. MARIA ORA PRO NOBIS A. 1723.

Na plášti reliefy: sv. Jan, Madonna, medaillon se znakem NP, hierogram MRA jako u prvního zvonu.

Bývalý vojenský ústav, »ŠTIFT« jest stavení podlouhlé, s jednoduchou façádou a šindelovou střechou mansardskou.

Vystavěl jej hr. Bolza a pronajal za »štift« 36. pluku pěšímu, kde i obecná škola byla umístěna. L. 1793 koupil jej továrník Leitenberger, l. 1871—92 byl od zemského výboru určen pro choromyslné ženského pohlaví.

FARA. Stavbou svou ukazuje na druhou pol. XVIII. stol., s taškovou mansardou; na pilířích při vjezdu pískovcové vásy rokokové. L. 1773 byla tato farní budova vysvěcena od tehdejšího vikáře P. Václ. Strassera, faráře na Skalsku. Kostelní pečetidlo z l. 1785.

SOCHA SV. JANA NEPOM. před zámkem, pískovcová, pěkná. Podstavec hranolový, ořímsovaný, v předu v kartuši zámek a chronogram:

sIC
IN COELIs
gLORIATVR
ET
IN TERRIS
HONORATVR
SANCTVS
IOANNES NEPOMVCENVS
ITA PRÆSTANS
sILENTIO
VT CETERI
ELOQVIO.

Na zadní straně:

Diese
Statue hat Dem
heiligen Joannes
won Nepomůk
zu ehren
Aufrichten lafsen
in Jahr
1747
LeopoLDUs : CRIsto-
PhoRVS CAstneR
Der Zeit
Burggraf Der
herrfchafft
Cofmanof.

Po straně světce dítko. Dole na soklu M : C : snad značka sochaře.
Socha sv. Jana Nepom. za zámkem směrem k Debři, pískovcová.

Na protější straně:

nVLLVs
SPERAVIT
IN DOMINO
ET
CONFVsVs
EST :
nVLLVs
INVOCAVIT
IOANNEM
ET
DESERTVs
EST.

DIESE
SVATVEN HAT
DEM HEYLICHEN
IOANNIS VON NE-
POMUC ZU EEH
REN AUFRICHTEN
LASSEN IN IAHR
1728
IOANN ADALBERT
WEBER DAMAH
LIGER KORNSCH
REIBER IN
COSMONOS.

Nad Loretou k boleslavské silnici KŘÍŽ 4 *m* vysoký; na přední straně podstavec relief sedmibolestné Matky Boží. Římsa nade středem prohnutá, v ní mušle. Na zadní straně nápis:

1758
CrVX haeC qVare CVbas
IesV
sIt CLaVIs In astra-
VIrgo
sVb haC gLaDIIs
Laesa DoLore
tVI (= 1758).

Pod Loretou na pilíři SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO; malá, z pískovce. St. 18.

Pod zámeckým parkem, při pěšině z Ml. Boleslavě, pískovcová SOCHA PANNY MARIE: na dvou stupních dvojnásobný stylobat hranolový, hořejší na podstavci volutově zakončeném. (Obr. 90.) Socha Panny Marie, souměrně, něžně provedená na oblacích s andílky. Nápisy:

1. Na str. sev.: fæCVnDæ MatrI
constrVXI
eX
pIo Voto
fæCVnDItateM
posCens (= 1722)

Obr. 90. Kosmonosy. Socha Panny Marie pod parkem.

2. Na str. vých.:
aCCIpe DeVotIs
tIbI fIgIt
MVnera VotIs
Is qVI est
DIVa LIbens
VIrgo MarIa
CLIens (= 1722)

3. Jih:
aMans
DeI paræ
serVVs
hoCCe opVs
posVIt (= 1722)

4. Západ:
Mens Dat Cor
Cor Vota VoVet
qVæ
fIgo parentI
nVMInIs a CarLoV(t)
LaVDe perenet
opVs (= 1722)

OBORA kolem lesa téhož jména, na návrší hned nad Kosmonosy, ohrada kamenná se zbytky rondellů.

Kosořice.

A. Sládeček, Dobrovice a okolí, str. 515—518.

Při odvodňování této krajiny přišlo se kopáním na hromadný praehistorický nález: tři palstavy s okraji, dva náramky a spiralovitý závitek, vše z bronzu: jeden palstav vzal jsem pro museum v Ml. Boleslavi, vše ostatní p. dr. Píč pro museum zemské l. 1903.

V Kosořicích jest nyní poplužní DVŮR knížecí, k panství dobrovickému příslušný. Před časy bývala při něm TVRZ, po níž zvala se vladycká rodina »z Kosořic«. Hartul z Kosořic, asi kolem l. 1350. Jindřich z Valdštejna koupí připojil je k Dobrovici. Tvrz zde zašla. Nynější stavení hospodářská pocházejí z 18. stol.

Uprostřed návsi kamenná kaplička a na ní ZVONEK vysoký 0˙24 *m* (0˙26 *m*), v průměru 0˙33 *m*. Pod korunou otočen jest laurovým provazcem, pod ním čte se nápis: SLIT NAKLADEM OBCZE KOSORZITSKE A° 1693. Pod nápisem pásek květinový, ověšen jednotlivými listy akanthovými, jež střídají se s hlavičkami andílků. (Dílo zvonaře *J. Pricqueye* v Ml. B.)

Nedaleko mostku stojí pískovcová SOCHA SV. JANA NEP. z l. 1794, obnovená l. 1894.

Košátky.

Sedláček X., 392; Schaller IV., 137; Sommer II., 85; Adressář 80.

Na ostrožně »Kamenec« stopy starého hradiště, snad sídelní místo župy »Kamenecké«. Dr. Píč v Arch. P.

Košátky l. 1429 kapitola boleslavská najala Marešovi z Nové Vsi; l. 1421 na tvrzi Košátkách seděl Zikmund z Veitmile a po něm jiný téhož jména, jenž připomíná se ještě l. 1481. Dcera Dorota vdala se za Václava Bezdružického z Kolovrat a v rodě tomto zůstaly podnes, ač v rozmanitých jeho odvětvích: l. 1802 ujali Košátky Libšteinští z Kolovrat, od l. 1861 drží je Krakovští z K.

Dle Sedláčka vystavěli tvrz Košátky pánové z Veitmile nebo první Kolovratové. Jest to tvrz zachovaná a obydlená: po mostě přichází se ku bráně, v ní jsou kladky pro zdvihací most,*) střílny; druhá brána postranní, ve středu všech staveb mohutná věž hmotná; kolem široký příkop pro vodu, nyní v lučiny změněný.

Předhradí obklopuje poplužní dvůr na třech stranách; budovy přízemní — nyní částečně adaptované moderně, z části původního vzhledu z konce 16. stol. se sgraffity a čtvercovými okénky. Na stěně do dvora v dolejších částech ovocné festony a figurální ozdoby, hrubě rýsované, jež výše do rustiky štukované přecházejí. Předhradí toto otevřeno jest dvěma branami: 1. jižní, směrem k Byšicům, prostou, segmentem skle-

*) Dle zpráv Sommerových byly tu tehdy (1834) ještě dva padací mosty.

nutou z 18. století; 2. východní, původní z konce 16. věku. (Obr. 91.) K ní vede přes bývalý příkop, jímž běží Vrutický potok, moderní zděný most s pískovcovou balustrádou. Brána jest věžovitá, otevřená klenbou segmentovou s úpravou z maltové bossage. V koutech oblouku kladky pro zdvihací most, nad branou tři střílny s kamenným obložením. Kryt šindelový, valbový. Vnitřek nepokrytý s barokovým otvorem do dvora.

ZÁMEK sám skládá se z průčelních budov s věží a z budov různého stáří, jež společně dvůr, nepravidelný mnohoúhelník, uzavírají. Obě ty strany průčelní a celá severní, dvakráte v půdorysu lomená, pocházejí z konce 16. stol., věž jest starší,*) ostatní budovy a přístavby jsou z 18. a 19. věku.

Obr. 91. Košátky. Brana ke tvrzi.

VĚŽ čtyřboká, mohutných rozměrů, hladkých stěn, trojpatrová, se čtvrtým nízkým polopatrem, krytá stanem taškovým, s lucernou. Nade všemi stranami barokní štíty v průčelním s ciferníkem. (Obr. 92.)

Okna mají barokní úpravu, pískovcové chambrany, jen okno v třetím patře do nádvoří jest čtvercové, na hraně sešikmeno, zdá se původním. V polopatře malá čtvercová okénka.

Na stěně do dvora čtyři znaky: nejvýše znak z konce 14. — nebo poč. 15. století, podélný, silně plastický; níže tři ze 17. stol. pěkně tesané s bohatými fafrnochy.**) (Obr. 93.)

Křídlo pravé, o šesti osách, nepravidelně vzdálených. V přízemí portál, půlkruhem sklenutý, obložený prostou bossagí a římsou; okna v patře s římsami rovnými a profilovanými.

Levé křídlo o šesti osách rovněž nepravidelných, dvoupatrové, s podobnými okny. Poboční stěna levého křídla podepřená dvěma novějšími opěráky, má po dvou oknech v patrech. Na jednom je mříž novější z 18. stol. Poboční strana pravého křídla zachovala v původní úpravě jen jedno okno v patře a na okně v přízemí mříž železnou s kovaným nástavcem ze 17. stol.: pruty profilu kulatého vycházejí od střední masky a zatáčejí se v kruhové soustředné spirály. Ve vedlejším okně mříž z prutů

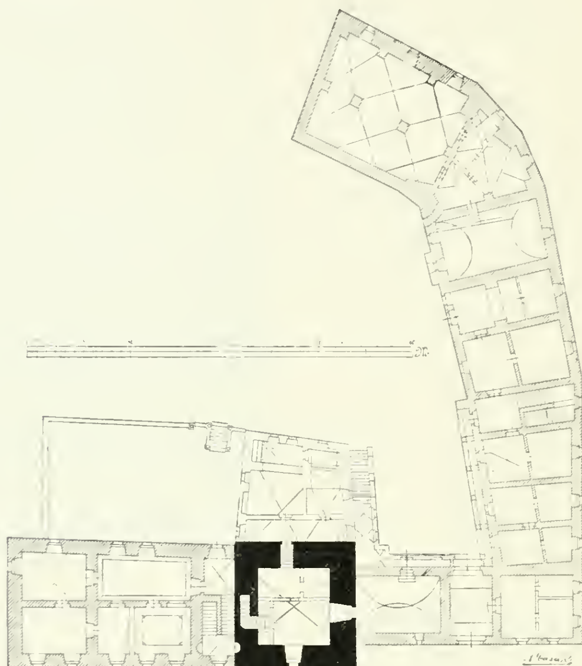
*) Sedláček, Hrady a zámky, X., klade ji do XV. stol.

**) U Sedláčka jich význam

profilu kosočtvercového, prostrkávaných se vkládaným oválovým a větevnatým ornamentem z polovice 17. stol.

Strany nádvorní levého křídla s původními komíny, orámovanými okny a hladkými stěnami. — K věži po celé její šířce přistavěn přístavek s pultovou střechou, barokní, z počátku 18. stol. Portálek do něho vedoucí má chambranu pískovcovou s kapkami.

Niveau před levým křídlem a před tímto přístavkem, jest zvýšeno a přístupno schody s pískovcovou, kuželkovou balustrádou, barokní, s kulemi na nárožích.

Obr. 92. Košátky. Půdorys tvrze.

Zadní strana křídla levého s rustikou a okny bez opažení.

Ostatní budovy (pivovar, byty) jsou nízké, střízlivé budovy s moderní úpravou.

Vnitřek: Dole klenby bez žeber, většinou barokní, valené, s lunetami. Portálky barokní s kapkami, podobné s krby. Jinak stropy hladké, rákosové. Nábytek moderní.

V předsíni Kristus, barokní práce, ze dřeva řezaný, a supraporta na plátně (z pol. 18. stol.): dva andělé s květinovou štafáží.

KAPLE »Matky Boží« v přízemí v levém křídle s úpravou z 19. stol., sklenutá stropem zrcadlovým, se dvěma okny, s třetím do chodby. V ní empirová kamna, fialově, s černým nádechem, polévaná: Na tambouru ověšeném guirlandy a medaillony a opleteném akanthovými listy, kanel-

Obr. 93. Košátky. Průčelí tvrze.

lovaném, se zubořezem pod římsou stojí sloupovitý svršek, ukončený vasou; svršek kanellován; jeho podstavec ověšen též guirlandy.

Lavice prosté. Oltář: mensa rakvovitá, tabernakl s obrazem Panny Marie bezdězské; dva reliquiáře ze dřeva řezané, s ozdobou akanthových listů a stuh, dva jiné, podobné ale bohatší.

Reliquiář měděný, zlacený, rokokový. 4 svícny barokní, cínové. Kropenka cínová.

Obrazy:

1. Obraz Umučení Páně na hlavním oltáři z konce 15. nebo počátku 16. století. Kristus pní ve středu vysoko, po stranách dva lotři. Pozadí za kříži ve svrchní partii vzorkováno, v rozích rozviliny. V pozadí andělé přinášejí kalichy pod bok a ruce krvácející; dole u nohou anděl třetí v rouše zlatém. Níže krajina: v levo les, vedle přístavní město s vysokým kostelem, z něhož po silnici táhnou vojáci pěší i na koních. V pravo též les se skupinou vojáků a žoldnéřů, kteří o Kristovo roucho metali los. (Obr. 94.)

Pod křížem kupí se v pravo: žoldnéři pěší i na koních, v šatech brokátových, v brnění, s praporci a na nich erby, na hlavě turbany,

Obr. 94. Košátky. Tvrz. Oltářní obraz v kapli P. Marie. Z konce 15. neb zač. 16. stol.

Obr. 95. Košátky. Kaple P. Marie v tvrzi. Obraz Večeře Páně.

chocholy, čapky. Koně s nádhernými postroji. Na zemi kosti, psíček. Uprostřed nich pod křížem světice, objímající kříž, na hlavě čelenku a závoj, vlasy natočené splývající, šat nádherný, rukávy sdrhované, sukně a svrchní roucho široké, volné; v levo jiné ženy. Uprostřed nich Matka Boží v mdlobách, podporována sv. Janem, v širokém volném rouše barvy modravé. Výše zase zástup vojákův a židů; hejtman na bělouši probodá bok Kristův.

Obraz malován na plátně, na podkladě křídovém na dřevěné desce nalepeném (2·56 *m* × 1·75 *m*), komposice přeplněná. Barvy živé, provedení téměř miniaturní, štafáž má dosti perspektivy.

Obr. 2.—14. patří k obrazu oltářnímu, s nímž činí celek věcný i formální. Všechny jsou malovány na plátně s křídovým podkladem, na dubové desce přilepeném (jednotlivé 1·23 *m* × 0·71 *m*) z konce 15. nebo počátku 16. stol., v jednoduchých rámcích listových, později nevkusně zeleně natřených. Na obraze (5.) »Večeře Páně« v pravém rohu na nádobě signatura: HANS R. Všechny provedeny spůsobem jako obraz hlavní na oltáři. Svrchu ohraničeny jsou segmentovým obloukem z prutu, z něhož rozviliny akanthové se rozvětvují. V pozadí, kde toho štafáž dovoluje, zlaté pole se vtlačeným vzorkem granátového jablka.

2. Večeře Páně 1·23 *m* × 0·70 *m*. Vzadu vyhlídka do krajiny. Apoštolé všichni shromáždění sedí kolem stolu, sv. Jan s hlavou v klíně Kristově; na stole beránek, chleb, nože, sklenice; na zemi pes, kočka, džbán, koš s chleby. V pozadí jizby umývání nohou. (Obr. 95.)

3. V zahradě Getsemanské. V popředí Kristus (na obrubě šatu IHESVS), apoštolové, někteří s knihou v ruce, spějí; nad skalou anděl s kalichem, v pozadí Malchovi uťato ucho.

4. Kristus u Piláta. Pilát v bohatém brokátu myje si ruce; v pozadí ukazuje Krista židům.

5. Kristus bičován. Rány rozděleny jsou souměrně po celém těle; katané ve španělském kroji, na zemi, v pozadí síň na sloupech s lavicemi rozvilinovými: v ní výjev: Kristus plván.

6. Kristus korunován. Kristus sedí na kamenné tubě. V pozadí síň na sloupech, kde se radí páni s Pilátem; vyhlídka na město s věžemi.

7. Kristus na cestě ke Kalvarii. Klesá pod křížem, vrací Veronice roucho. V pozadí z brány městské vycházejí Maria a Jan, v pravo vzadu staví kříže na Kalvarii.

8. Kristus sňat s kříže. K. v náručí Panny Marie, Marie Magdalena líbá mu ruce, sv. Jan lká. Na zemi různé kusy, lebka . . . V pozadí snášejí tělo Kristovo; v pravo hrob Kristův.

9. Kristus v hrobě. K. leží v kamenné tumbě, na níž čte se nápis: IESVS — IV — REX; maží jej Marie Salome a Magdalena; nad ním sklání se Šimon, Marie a sv. Jan. V pozadí snášejí lotry (v pravo), v levo podpírá sv. Jan klesající Marii.

Obr. 96. Košátky. Kaple P. Marie v tvrzi. Obraz Nanebevstoupení Páně.

10. Kristus vstává z hrobu — z podobné tumby kamenné; zbrojnoši padají k zemi; v pozadí krajina s řekou; učeníci přicházejí se podívat.

11. Nanebevstoupení Páně. Nahoře v oblacích nohy, pod nimi na hoře zanechané šlépěje, kolem zástup apoštolů s Marií ve středu. V pozadí krajina s vodou. (Obr. 96.)

12. Kristus v očistci. Odvádí Adama a Evu do zadu, shluk hříšníků v plamenech, čerti, krokodilové, netopýři.

13. Seslání Ducha sv. Apoštolové sedí na stolicích, v popředí Panna Maria v rouše jako všude modrém; tváře ostře charakterisované. V pozadí široké okno, jímž přilétá holubice v záři a paprscích.

14. Smrt Panny Marie. P. Maria v kamenném hrobě; dále tři osoby: mnich, dívka a žena se modlí. Nad hrobem Kristus přijímá duši její (s korunou); kolem apoštolové. V pozadí architektura renaissanční s kasetovým stropem, sloupy s ozdobnými hlavicemi, s klenbou křížovou, okna se skelnými malbami.

15. Umučení Páně z počátku 16. stol. na dubové desce (0·82 *m* × 0·61 *m*) na křídovém podkladě. Kristus a lotři zsinalí s výrazem utrpení. Pod křížem v pravo židé ve vysokých špičatých kloboucích a žoldnéři s halapartnami. Pod křížem sv. Maří Majdalena s rouškou zelenou, Matka Boží a sv. Jan, se ženami v turbanech. Pozadí zlaté, nevzorkované. Kresba méně správná, provedení hrubé, barvy mdlé.

16. Sv. Trojice: na plátně, zašlý; z pol. 18. stol.

17. Třináct obrazů Panny Marie a 12 apoštolů na plátně, menších, barokních: postavy celé v arkádě půlkruhové s podpisy. Apoštolové se svými atributy, s rouchy vlajícími. Z konce 18. stol.

18. V okně visí obraz Panny Marie klatovské, kopie. Pod obrazem erb s letopočtem 1374 a nápis: Vera effigies Thaumaturgae Statuae B. V. Mariae Valle sub | Roczostin Bohemiae ad PP Augustianos Fundationis Kolowrateae.

Ve věži ZVONEK přelitý l. 1866 od Anny dcery *Karla Bellmanna* v Praze. Původní nápis gotický, jenž na přelitý byl přenesen: anno milesimo sexcentesimo decimo pro pace. CYMBÁLY: dva, hladké, novější.

Uprostřed zámeckého nádvoří stojí SOUSOŠÍ: na trojdílném podstavci vypouklém a po stranách volutami ohraničeném plastický erb korunovaný, od něhož visí guirlandy ovocné. Na tomto podstavci Madonna, po stranách sv. Jan a sv. Václav klečící. Na zadní straně kartuš plastická s guirlandy a nápisem: Zřídil Fr. W. Nowohradský hrabě z Kolowrat s manželkou Josefou rozenou hr. Hrzanovou z Harasova leta Páně 1730. — Obnoveno l. 1866 a 1900.

SOCHA SV. JANA NEPOM. před tvrzí. Podstavec hranolový s vypuklou přední stranou, na něm ze štuku kartuš s vytřelým nápisem, po stranách a pod římsou čabrakové ozdoby. Socha s andělem, jenž podává světci relief Panny Marie staroboleslavské.

Mezi dvěma vysokými lípami KAPLIČKA SV. JANA NEP. Ve výklenku obraz sv. Jana, pod ním zámek košátecký a erb kolovratský. Vedle nápis vytřelý: Tuto spustlou kapličku obnovil a obrazem sv. Jana opatřil Kolowrat . . . Z 18. stol.

Krnsko.

A. Sedláček: X. 364—68; Vaněk: 28; Sommer: 140.

Na blízku hradiště s hliněnými valy. Arch. Pam. XIV., 507. U cesty k Boleslavi a tamtéž na rozcestí ke Strenicům praehistorické nálezy.

L. 1354 jmenuje se Arnošt z Krnska, jenž vykonával právo podací v Čejkách a u sv. Jiří pod Krnskem; l. 1476 Jan Tovačovský prodal Krnsko Janovi Vančurovi z Řehnic a v rodě tomto nejdéle se udržely. L. 1726 koupil je Josef Fr. hrabě z Vrbna a l. 1798 Václav hrabě Špork. L 1873 sňatkem Rosalie hraběnky Šporkové přešlo Krnsko s Řehnicemi na Vratislavy z Mitrovic.

Ves se zámkem na stráni nad potokem Skalským naproti Novému Stránovu. ZÁMEK vypíná se příkře nad strání a jest přístupným od strany východní a severní. Postaven byl na místě TVRZE (která se ještě l. 1464 připomíná) v 16. století; v nynější podobě své byl přestavěn l. 1727 od Josefa hrab. Vrbny; naposledy opraven, jak erb šporkovský nad hlavním portálem hlásá, za hraběte Šporka.

Z dílčích cedulí l. 1650 dovídáme se o vnitřních místnostech: v přízemí byly kuchyně, sklepy, světničky a konírny, všechno klenuté. Jmenují se palác nový a palác starý, andělská světnice, zbrojnice stará a nová, fraucimor s komorou; l. 1685 rozeznával se starý a nový dvůr: starý zámek měl dva paláce, kolem zeď s rundelem a pevný most.

Zámek tvoří čtyři křídla kolem čtverečného dvora rozložená. Tři křídla zachovala původní renaissanční úpravu ze 16. stol., křídlo severní jest barokní. Budova jest kryta šindelovou mansardou. (Obr. 97.)

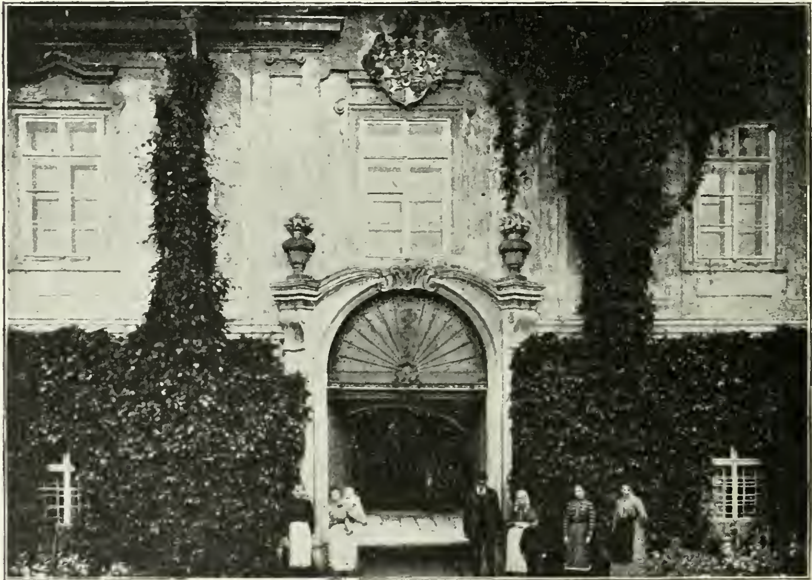
Severní průčelí má ve středu risalitu portál polokruhový, dekorovaný po stranách pilastry a kládím; v klenáku plastická mušle, na rozích dvě vásy. Nad portálem okno, nad ním plastický znak Šporků. Stěny risalitu členěny jsou pilastry s hlavicí pseudojonskou, s úseky kládí a římsou trojúhelníkově lomenou. Nad risalitem nízká attika s okénkem ve středu, prohnutá, po stranách vásy. Nad attiku vystupuje věž čtyřboká se skosenými rohy, krytá stlačenou cibulovou bání, která jest ukončena plechovou vásou. (Obr. 98.) Nad všemi stranami dekorativní vikýře, v průčelní straně ciferník hodin, v ostatních nízká okna.

Jižní průčelí s podobným risalitem, jenž ukončen jest trojdílným štítem na attice, barokně vykrojeným; — nad středem segmentová římsa, po stranách voluty s pískovcovými kulemi. Vikýře ve střeše i okna slohově vypravená, s lomenými a segmentovými římsami.

Východní a západní strana hladké, s vikýři ve střeše. Uprostřed východní strany vystupuje jednopatrový přístavek. v jehož přízemí zachováno původní úzké okénko ze 16. věku se skosenými hranami.

Obr. 97. Krnsko. Zámek.

Obr. 98. Krnsko. Portál zámku.

Obr. 99. Krnsko. Jan hrabě Špork.

V nádvoří strana severní hladká s průjezdem barokně sklenutým, v ostatních zachovány renaissanční arkády (severní zazděny), polokruhové, sklenuté na čtyřbokých pilířích, pískovcové, bossageované; klenby ochozu křížové bez žeber s hlubokými lunetami.

Vnitřek zámku. Místnosti v přízemí klenuty valeně, v patře s plochým stropem. Ve východním přístavku v přízemí kuchyně s krbem a komora, do níž vede polokruhový vchod se železnými dveřmi, z počátku 17. stol. Stropy v patře ploché, částečně klenuté, kamna ve všech pokojích empirová, taktéž nábytek a svícny empirové; dvéře moderní. Na chodbách a v pokojích visí obrazy, malované na plátně a dřevě, různé ceny umělecké, ze 17. až počátku 19. stol. Mezi nimi jest 22 portrétů, mezi nimi též papež Benedikt XIII. z l. 1729.

Obr. 100. Krnsko. Zámek. Biskup hrabě Špork.

Hlavně zastoupeny jsou podobizny rodiny Šporkovské: 1. hr. Marie Anna (1731); 2. Jan, říšský hr. Špork, generalissimus veškeré cís. jízdy † 1679*) (Obr. 99.); 3. Jan Josef Š. (1730); 4. Eleonora Marie Kateř. rozená z Finecken, se signaturou l. 1670: *Joa. Richter* pin.; 5. Fr. Antonín, říš. hr., tajný rada a nejv. purkrabí kr. Č. (mal. 1725); 6. Jan Václav Joachim, tajný rada, komoří, nejv. hofmistr k. Č., president soudu nad appell. (konec 18. stol.), malba primitivní; 7. Eleonora, rozená Clary-Aldringen, manželka předešlého; 8. Rosalia Apollonia, rozená baronka Vratislavová z Mitrovic * 1666 † 1747; 9. Jan Ferdinand, obrister Landjägermeister in B. * 1664 † 1711; 10. Josefa Apollonia Barb. Šporková, provdaná Pachtová; 11. Jan Michael, říš. hr. Šp., appellační rada * 1692 † 1738; 12. Jan Ant. * 1689 (10. a 11. synové Jana Ferd. čís 9.); 13. Jan Václ. Adaugt, komorník a gubern. sekretář * 1803 † 1832; 14. Jan Václ. Em, komorník, podpluk. * 1754—1828; 15. Jan Rudolf, podmaršálek a maj. 25 pluku 1756 † 1806; 16. Rosalia Jana, roz. baronka z Langendorfu; 17. Jan Karel, kom. a nejv. lovčí k. Č. * 1722 † 1790; 18. Jan Leopold Fr. 1758 † 1841; 19. Jan Rudolf, světící biskup 1695 † 1759. (Obr. 100.)

Černá silhouetta stříhaná.

Historické a biblické obrazy: Kristus 12letý v chrámě; Kristus vyhání kupce, požár Říma za Nerona, požár Troje — stol. 18.

---

*) V maršálské uniformě. Nohou stojí na hlavě Turka; v pozadí boj s Turky.

Obraz svaté Maří Majdaleny (z konce 18. stol.).

Lidové výjevy (2) z 18. stol.

Lovecké výjevy dva z 18. stol. Krajiny 4 (jedna na dřevě) + 2 + 3 + 2 + 6 — Zátiší 6 + 2 + 2: ovoce, květiny, bažanti, kohout a koroptev (z 18.—19. stol.). Zvířata 2 + 1 + 1 (pes Koudelka s podpisem: Sa Koudelka se gmenugu sem mlsný Pes a pečeni milugu (z konce 17. stol.). Architektury 11 + 2 + 2 ze 17.—19. stol.: Benátky, Colosseum, vítězná brána v Římě, chrám a náměstí sv. Petra v Římě atd. —

Obrazy jsou v rokokových a empirových rámcích, s emblemy válečnými, nebo loveckými, řezanými, v nástavcích.

Pušky na kamen, lovecké:

1. S podpisem vyrytým na hlavni: IOHAN WIDMAN IN PRAG.
2. Se značkou na zámku: IOS. Fruempt in WIEN.
3. Na hlavni: ANTON STEIN GASTINGR À PRAG.

Z chodby v prvním patře vchází se do domácí kaple, kryté plochým stropem. Oltář z počátku 18. stol. s novějším obrazem sv. Trojice. Po stranách obrazy (4) z poč. 19. stol. Na stěnách obraz sv. Antonína poustevníka z poč. 18. stol., sv. Jana Nep. z pol. 18. stol., Panny Marie Bezdězské (18. stol.), a portrét (konec 17. st.). Missály: z l. 1712, vytištěný v Olomouci a z 1755 v Praze.

V knihovně některé knihy šporkovské: Das christliche Jahr 1733 s rytinou hr. Šporka na titulním listě, die Tugendschule der Christen (A. Fr. Špork) a mnohé rukopisné, latině psané.

Na půdě ve skříni portréty šporkovské (10) z 18. a 19. stol. na př.: Maria Anna hr. Šporková l. 1745 »*Josef Beisch* pinxit«. Spousta archivalií, nejvíce hospodářských, na hromadách.

Ve vížce CIMBÁLY hodin, ve štítě hodiny sluneční.

U vrat do nádvoří v pravo z kamene tesaný ERB pánů z Vrtby z první pol. 18. stol. Z nádvoří tohoto, jež uzavírají hospodářská stavení, vedou VRATA a cesta k zámku, průčelní straně. Po obou stranách jich na pískovcových podstavcích, mnohonásobně profilovaných, stojí SOCHY pískovcové: v pravo sv. Antonína Pad., v levo sv. Františka Xav. Pod sochami na římse erby a pod nimi nápis (pod sv. Antonínem):

IAN WACZLAW
WANCZVRA Z RZEHNITZ

v levo pod sv. Františkem:

IOHANNA ANNA MARIA
WANCZVROWA ROZENA FRVWEINKA Z PODOLI.

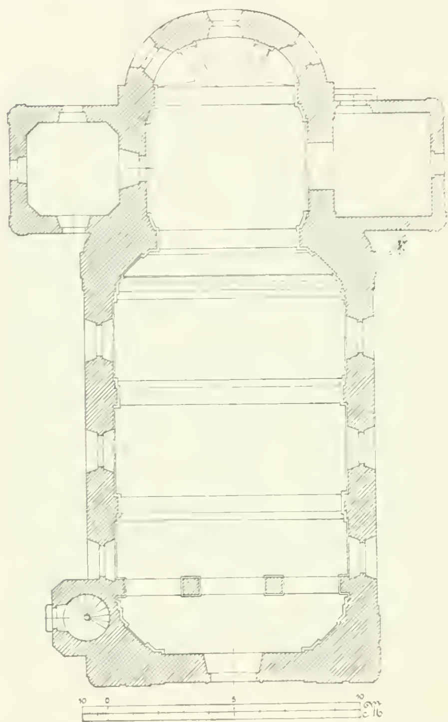
Na dvoře pískovcový, tesaný ZNAK pánů z Vrtby (šest lilií).

KOSTEL SV. JIŘÍ POD KRNSKEM U ZÁMOSTÍ.

Schaller 146. Vaněk 28. Kniha pamětní na faře z l. 1765.

Osada starožitná při řece Jizeře; v 16. století se nazývá nejednou městečkem. Za časů Schallerových ukazovaly se na náměstí v Z. — pranýři na blízku pak hora Šibeniční.

Kostel uvádí se ve XII. století mezi farními a sice ve Vtelně. Vladykové vtelenští podací právo tu vykonávali, které teprve l. 1717 bylo přeneseno prodejem na Krnsko. L. 1350 fara vtelenská odváděla 22 gr. pololetního desátku komoře královské. V době kališnické byl kostel v letech 1547—51 od Jiříka Vančury z Řehnic přestavěn; v té době opatřeny zvony. Po roce 1620 stal se filialním a patřil ku správě farářů strenických. L. 1764 obnovena tu fara, l. 1787 vystavěn nynější kostel: starý pobořen do základů, nový rozšířen o nynější presbytář. Poslední důkladnější oprava byla provedena l. 1861.

Obr. 101. Krnsko. Půdorys kostela sv. Jiří.

KOSTEL nynější jest stavba orientovaná, baroková, bez věže.

Presbytář jest okrouhlý s pěti okny, z nichž páté, prostřední jest slepé. (Obr. 101.) Okna jsou polokruhová, s klenákem, v rozích zprohybaná, s ostěním silně profilovaným. Stěny oživeny plochým pilastrem a polopilastrem na jižní a též na sev. straně. Pilastr spočívá na patce s hlavicí římsovou, vlysem kanelovaným a kládím. Ku presbytáři přistavěna nízká, čtyřboká stavení, na severu sakristie, na straně jižní kaple.

Loď o málo širší, podélná se třemi (dvakráte) stejnými, jako v presbytáři. Na obou nárožích ploché polopilastry sdružené s hlavicemi jako v presbytáři.

Průčelí rozděleno jest římsou podkrovní na dvě části: portál s ostěním profilovaným, nad ním na volutových pásech římsa, uprostřed polokruhově prohnutá; po stranách, na nároží po dvojici pilastrů již známých. V hořejší části nika s mušlovou dekorací a nápisem:

SVATÝ JIŘÍ
PATRONE NÁŠ
ORODUJ ZA NÁS.

Po stranách tytéž pilastry a volutové přístavby. Nad tím římsa a nad ní štítek trojúhelníkový se železným křížem, tepaným, v akroteriu.

Nad presbytáří sanktus s lucernou čtyřstrannou, s cibulí, makovicí a křížem dvojitým. Střecha mansardová. (Obr. 102.)

Uvnitř. Presbytář sklenut konchou a závěrem; po straně severní sakristie a naproti oratorium, jež l. 1868 dal patron tehdejší zříditi. Oltář

Obr. 102. Kostel sv. Jiří pod Krnskem.

s obrazem sv. Jiří na zdi zavěšeným od *Hellicha* z l. 1861, na tabernakulu Ukřižovaný a pod ním skupina světic, po stranách andílkové, na vrchu kříž.

Triumfální oblouk polokruhový. Za ním po jedné straně kazatelna: řečniště okrouhlé s reliefem: Kristus na lodi s apoštoly na rozbouřeném jezeře, svršek (s lambrekinem) na způsob české koruny s anděly a se září; z 18. století.

Naproti oltář sv. kříže a pod ním soška Panny Marie ve skřínce zasklené, kterou daroval ze své kaple Jan Václav hrabě Příchovský l. 1766

Před tímto oltářem jsou dvě krypty Vančurovské; l. 1861 našly se tu rakve, tabulky, na jedné s nápisem, že l. 1625 31. dec. zemř. Anna Slavatová, rozená Šliková z Pasaunu a Weiszkirchen na Stránově a tu byla pochována.

V lodi při stěnách pilastry, tři po každé straně, jež spojují pásy, kterými jest rozdělena klenba na tři pole, poslední nad kruchtou.

Obr. 103. Pacifikály v kostele sv. Jiří pod Krnskem.

Oltář s obrazem sv. Františka Seraf. od Hellicha z l. 1861; po stranách sochy sv. Jana Nepom. a sv. Barbory s kalichem; v nástavci srdce Kristovo z l. 1861. Na protější straně oltář s obrazem sv. Václava; po stranách sochy sv. Barbory a sv. Kateřiny, v nástavci srdce Panny Marie (z 1861).

Kruchta na 3 obloucích, jež nesou dva sloupy, s balustrádou zprohýbanou a prolamovanou ornamentem geometrickým.

Dva kalichy: 1. vysoký 0·25 *m*, šir. 0·09 *m*, rokokový novější. 2. Vys. 0·23 *m*, šir. 0·095 *m*: noha šestilaločná, dřík hranolový, nodus baňatý, číše holá. Punc IP. Z letop. čitelno 17 . . Z druhé polovice 18. stol.

Dva pacifikály, křížový a baldachýnovitý, oba z 1. pol. 18. stol. (Obr. 103.)

Křtitelnice kamenná, vys. 1·70 *m*. Na podstavci kalichové podoby ze 16. věku, číše okrouhlá několikrát žlábkovaná; na vrchu soška sv. Jana Křtitele, plechová, pozlacená.

Na kamenné této křtitelnici četl se nápis:

LETA 1570 DAL TVTO PAMATKV VDIELATI ADAM KOLARZ Z KATVSICZ.

Náhrobek ve zdi za oltářem veliký 1·92 *m* × 1·06 *m*. Rytíř v plné zbroji, pěkné, výrazné tváře. V pravici drží přilbu, v levici řemen od zbraně, u nohou má erb. Po čtyřech okrajích čte se písmem pěkně vytesaným nápis:

Leta Panĕ Tisycyho Pietisteho Pa|desateho trzetiho w Nedieli na ponděli před Swatu panau Barbory| umrel Vrozeny a statecny Rytíř Pan Jiřík Wančzura z Rzehnic a na Walečowě. Pan Buh rac mu milostiw byti.

Zvony umístěny jsou na nízké zvonici kamenné, osamělé na stráni postavené:

1. Největší z nich průměru 1·11 *m*, vysoký 0·99 *m*. Kolem korunky vlys 0·09 *m* široký obsahující biblický výjev: vraždění dítek v Betlemě. Výjev opakuje se třikrát, na čtvrtém místě stojí nápis:

TEHDY HERODES WIDA ZE BY OKLAMAN BYL
OD MVDRZCV Y ROZHNIEWAL GEST WELMI A
POSLAL ZBIT WSSECKY DITKY KTEREZ BYLY WBE
TLEME Y WEWSSECH KONCINACH GEHO. (Medailon.)

Pod tím pásek 0·09 *m* široký z vinné révy komponovaný.

a) Na plášti:

Medaillon.

Karyatida	GIRZI WANCZVRA Z RZE HNIC A NA STVDENCE	Karyatida
sv. Václav (0·24 *m*)	Erb Vančurů z Řehnic 0·25 *m*	sv. Zikmund (0·24 *m*)

b) Na pravo odtud:

LETA . 15 . 81 XVI DNE MIESYCZE
SRPNA . SLIL GEST TENTO ZWON
SPOMOCY BOZI WONDRZEY ZWO
NARZ PRAZSKY WBOLESLAWY
MLADEM NAD JIZERAV.

c) Na třetí straně (dál v pravo) v rámci:

Maska.

Maska.	ABY ZWVKEM ZWONV TOHOTO WIERNYM KRZESTIANVM SCHVZE GICH SPOLECNIE KSLOWV BOZIMV A K CHAWALENY GMENA GEHO SWATEHO WZNAMOST SE VWOZOWALI TEZ PRO POTRZEBV A KVPOCZTIWOSTI NAK LADEM VROZENEHO A STATECZNEHO RYTI RZE PANA GIRZYHO WANCZVRY Z ZREH NICZ A NASTVDENCZE VDIELAN GEST NA KRNSKV . K SWATEMV GIRZY LETA OD NAROZ ENY . SYNA BVOZIHO TISYCZYHO . PIETISTEHO WOSVMDESATEHO PRWNIHO. (List šalvějový.)	Maska

Maska. — Sedm figurek.

Při dolejším okraji dva obroučky, jež jsou ověšeny listy střídavě akanthovými a šalvějovými; pod nimi dva medaillony.

2. Zvon nejstarší z r. 1535 v průměru 0·85 *m*, vysoký 0·78 *m*. Kolem koruny v dvojnásobných řádkách nápis gotickým písmem: (Facsimile.) (Obr. 104.)

Obr. 104. Kostel sv. Jiří pod Krnskem. Gotický nápis.

3. Nejmenší vysoký 0·76 *m*, průměru 0·77 *m* byl přelit l. 1891 od *Arnošta Diepolta*, zvonaře v Praze. Na plášti relief sv. Jiří.

Zvon tento byl přelit poprve l. 1670 od zvonaře *Mik. Lva* v Praze nákladem Jindřicha Vančury z Řehnic, když se byl ohněm roztál. Pochází tudíž z doby starší před r. 1670 — nejspíše též z l. 1581 od *Vondřeje*, zvonaře pražského, jak o tom poznamenáno v arch. zem. Musea

4. V sanktusu:

Výška 0·28 *m*, průměr 0·35 *m*. Kolem hořejšího kraje mezi dvěma silnými liniemi nápis. (Obr. 105)

CHRISTOPHORVS ANGERMVLLER·PRAGÆ·1710·ME FVDIT

Obr. 105. Kostel sv. Jiří pod Krnskem. Sanktusník.

Na plášti reliefy sv. Václava a sv. Floriána. Na dolejším věnci pasek květinový.

FARA. L. 1766 položen k ní základní kámen, před tím bydlil farář v malém mlýně. Budova patrová. Zdi její jsou členěny lisenami, okna zdobena chambranami a římsou segmentovou. Risalit má tři, postranice po jednom okně. Nad přízemkem římsa.

V týž čas 1766 položen základ k nynější ZVONICI, zděné, nízké, na vršku. Za ní na poli l. 1787 založen nynější hřbitov.

U schodů před kostelem stojí KŘÍŽ PÍSKOVCOVÝ, jehož ramena jsou zakončena trojlisty; z 18. stol.

Před farou toto návrší zdobí SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO, pět metrů vysoká, pískovcová. Na širokém trojdílném podstavci v rozích klečí andílkové, na prostředním, hranolu vypouklém a z líce vystupujícím (hořejším) relief sv. Jiří. Na něm skomolený jehlanec se sochou světce ve hvězdové gloriele, s andílkem u nohou. Sochu tuto postaviti dal stránovský ředitel Ignác Elger l. 1769, a zhotovil *Ant. Jedlička* v Praze.

Lhota Husí.

Vaněk 25, 26.

L. 1525 jako příslušenství Volenovické připadla m. Ml. Boleslavi. V 17. století z pustých a odběžných gruntů sestaven dvůr řeč. Lhotka, též »panská Lhota«.

KAPLE SV. ANNY. V průčelí dvéře čtyrhranné a nad nimi na desce dřevěné nápis: Společnost zdejšího sousedstva s pomocy Boži vlastním nákladem tuto Kapli postaviti dali. R. 1823.

Štít oddělen jest římsou a členěn lisenami. Po stranách jehlance (2 + 2) a nahoře železný, dvojitý kříž. Presbytář, užší nežli loď, uzavřen pěti stranami osmiúhelníkovými, na něm plechový sanktus. Na východě přiléhá, v prodloužené ose, nízká sakristie, s vlastním vchodem.

Uvnitř stropy ploché, vítězný oblouk segmentový. Oltář i obraz sv. Anny, kazatelna pětiboká, s obrazy sv. evangelistů na dřevo malovanými. Kruchta na dřevěných sloupích s positivem. (Z l. 1823.)

Ku kapli, osaměle, přistavěna byla l. 1862 VĚŽ kamenná, a na ní zavěšeny dva tehdy nové ZVONY. Větší vys. 0·46 *m*, šir. 0·60 *m*, byl obětován od Jana Tichého, Lidmily, manželky jeho a syna Josefa. Slit byl u *Karla Bellmanna* v Praze. S reliefy sv. Jana Nep., sv. Lidmily a sv. Anny.

Druhý vys. 0·34 *m*, šir. 0·46 *m*, obětován od Josefa Fialy a Anny manželky z Husí Lhoty, s reliefy sv. Jana, sv. Václava a sv. Kateřiny. Slil jej *K. Bellmann*, dvorní zvonař v Praze, l. 1862.

Zvonek v sanktusu jest široký 0·30 *m*, vysoký 0·45 *m*. Kolem horní ovruby dekor rostlinný, jinak holý, bez letopočtu.

Lhota Malá.

Asi čtvrt hodiny na jih od vsi ve skupině skalní řečené »Na starých hradech« staré hradiště. Pam. Arch. XIV., 351.

Lhota Písková.

HOSTINEC »NA PÍSKU«. Průčelí se štítem barokním; po stranách brány (zazděné nyní) dva pilastry štukové s nejapnými kompositními hlavicemi. Nad středem plastický znak aliančni, z pískovce s akanthy, korunovaný, výše růže. Nad hlavicemi pilastrů, proutěné košíky s ovocem. Polovice 18. stol.

Asi čtvrt hodiny od vesnice, směrem k jihu, v pravo od erární silnice spatřují se STARÉ NÁSPY 360 *m* dlouhé a 3 *m* vysoké. Ještě do nedávna bývaly zde dvoje náspy: jedny rozkopány a proměněny v pole. Při té příležitosti našly se tu střepy, uhlí a podkovy. Lid si vypravuje, že jsou to šance po Žižkovi. (Rozpravy Společnosti přátel starožitností I.)

U polní cesty do Zámostí SOCHA SV. JANA NEPOM., pískovcová. Na šestibokém podvalu hranol též o šesti stranách, vypouklých s výjevy ze života světcova (kamenického díla), pak štíhlejší hranol s textem vytřelým a letopočtem 1773; hrany jsou zaoblené. Deska kompositní, užší jehlanec skomolený, na kterém v oblacích andělíčkové a socha světcova: pravici na prsou, v levici biret.

Luštěnice.

Schaller 94, Sommer 78.

U silnice k Horkám zbytky popelnic a jiné nálezy předhistorické.

L. 1268 připomíná se Pavel »de Luscenicz« jako spoluzakladatel kláštera pod Mělníkem.

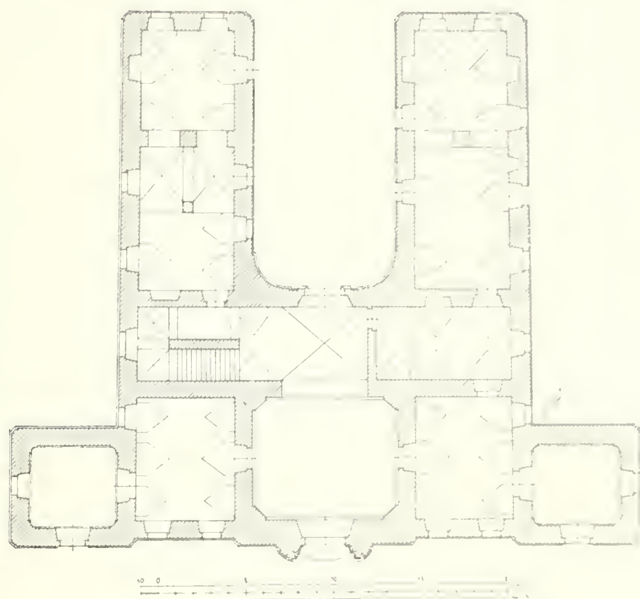
Před r. 1481 připojeny byly ku zboží Mladoboleslavskému (Dsky karlšt. III.—XVI.) a v tomto svazku zůstávaly l. 1576, i pak když sídlo panské bylo přeloženo do Kosmonos: tak l. 1629 hr. Pappenheim na Kosmonosích opatřil sem dva veliké zvony. L. 1739 koupil je Dr. Josef Scherzer z Kleinmühlu, advokát a arcib. konsist. přísedící. Nová vrchnost vystavěla nynější zámek zajisté kolem l. 1740 a nedaleký letohrádek Sanssouci. L. 1774 od Eliáše sv. pána Scherzera, syna předešlého, koupil Luštěnice Kristian Filip hr. Gallas a připojil je k Horkám, kdež byl sídlem; Luštěnice od té doby byly obývány jen od panského úřednictva a pustly.

ZÁMEK luštěnický stojí na jižním konci vesnice mezi kostelem a dvorem, v rovině, čelem k erární silnici boleslavsko-nymburské. Kryt jest mansardou; risalit prejzy, ostatní části taškami. Skládá se z hlavní budovy dvoupatrové a dvou křídel, přistavěných na zad v pravém úhlu (k ose hlavní budovy). (Obr. 106.)

Průčelí hlavní budovy členěno jest: risalitem trojosým, dvěma postranicemi o dvou osách, jednopatrovými a dvěma věžovitými přístavky na koncích. (Obr. 107.)

Risalit vyniká nad celou budovu. V přízemí portál sklenutý polokruhem, orámován, s trojdílným klenákem. Obstaven jest nástěnnou architekturou: po stranách na soklových podstavcích pseudojonské sloupy a sdružené pilastry (podobné), mezi nimi na plochých pilastrech plná vyzdívka nad vchodem, korunovaná probíhající římsou. Výše nad pilastry a sloupy úseky segmentové římsy štítové, nesoucí sousoší dvou putti. — Stěna risalitu v přízemí hladká, bossážovaná. Od římsy kordonové počínaje na čabrakovitých konsolách a úzkých podstavcích vinou se oběma patry pilastry ploché, jonských hlavic, členíce stěny na tři pole, v nichž symmetricky proražena okna. Tato v prvním patře sklenuta jsou polokruhem, s ozdobným nástavcem a římsou segmentem prohnutou (střední s klenákem zdobeným rocailly a kartuší), ve druhém patře čtyřboká se

chambranou a klenáky klínovými. — Na nástěnných pilastrech spočívá římsa lisenovitá, nad ní prázdný vlys. Okapní římsa prejzy krytá, nad středem segmentem vypnutá, po stranách attika s oblými otvory; na středovém oblouku pískovcová vása rokoková, po stranách sošky putti. Obě postranice jsou hladké, jen lisenou členěné; okna v přízemí čtyřboká se chambranou, v patře s římsami dvakráte lomenými. Ve střeše po dvou vikýřích čtyřbokých s římsami ve středu lomenými. V krajních přístavcích: v přízemí vchody s pískovcovou chambranou a prostým světlíkem obdélným; v patře okna s římsami ve voluty do středu zatočenými,

Obr. 106. Luštěnice. Půdorys zámku.

ve druhém čtyřboká se chambranou. Na nárožích jonské pilastry. Nároží zkulacena a bossážována. Tutéž úpravu jeví obě postranní stěny přístavků. — Postranní façady postranních křídel hladké, dělené po výšce lisenou; v přízemí okna a vchody pravoúhlé, v patře stejná, ozdobená římsami segmentem vypnutými, jedno liché. Nároží zkulacena. — Zadní façady dvojosé se stejně upravenými okny a vikýři.

Nádvoří má v průčelí jen plochu risalitu, po stranách křídla, jež s osou budovy (risalitem) zavírají pravý úhel: v tyto kouty jsou vyplněny a zakulaceny.

V přízemí portál s prostou segmentovou chambranou pískovcovou; v patře střední okna s volutami ve středu, postranní s volutami na koncích; ve druhém patře střední s římsou volutovou, postranní s prostým kládím segmentovým. Římsa okapní prohnutá nad středem polokruhem

(jako v průčelí). — V podélných křídlech u rohů po oknu (2 + 2) s římsou polokruhovou.

Průjezd sklenut plackou, ostatní místnosti valeně s lunetami; schodiště sklenuto, v patrech stropy ploché. Někde na dveřích původní štítky a kliky. Vnitřek a zadní strany sešlé.

Obr. 107. Luštěnice. Zámek.

FARNÍ KOSTEL SV. MARTINA.

Pamětní kniha farní zal. l. 1740. Počty zádušni počínaje r. 1739.

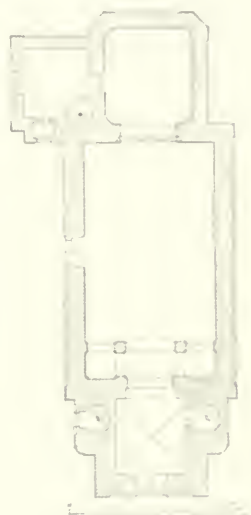
Ve 14. stol. uvádí se luštěnický kostel mezi farními: tak l. 1364 plebán luštěnický, nejmenovaný, uvedl do Rejšic nového faráře (Lib. conf. I. 34). — V době kališnické l. 1533 dostal kostel novou křtitelnici. Po katolické reformaci dosti brzy navrácen byl katolické bohoslužbě: neb l. 1629 opatřeny mu nové zvony. Kostelní výkony obstarávali Minorité z Ml. Boleslavi, od r. 1698 kosmonosští Piaristé. Když l. 1740 Luštěnice byly Černínům odkoupeny, zřízen tu zvláštní administrator, jenž l. 1758 stal se farářem. S tím souviselo vystavění nynější fary l. 1752. Kostel, jenž l. 1711 byl »na roztřesení« (archiv zemský), byl znovu vystavěn l. 1739 od stavitele dobrovického. Byl z kamene, presbyterium bylo »fornice tectum«, loď »more italico«; nad presbytářem byla malá věž, velká byla kryta plechem a hostila tři zvony. Kosmonoský řezbář zhotovil hlavní oltář (za 120 zl.) a na něj sochy sv. Václava a sv. Floriána, oltářní obraz maloval neznámý malíř (*Barbieri?*) a dostal za to 42 zl. Kosmonoský truhlář udělal l. 1741 kazatelnu (60 zl.), zpovědnici a l. 1742 lavic 24 (17 zl.). L. 1747 koupeno stříbrné ciborium, postaven nový chor (110 zl.) a l. 1751 nové varhany.

Časem přibyly: darem bar. Scherzera l. 1760 obraz sv. Valentina, l. 1766 stříb. lampa, l. 1777 pacifikál měděný pozlacený. L. 1785 koupen nový kalich stříbrný, kaditelnice s loďkou (10 zl.). L. 1789 od Minoritů z Ml. Boleslavi tabernakul »per elegans« se 2 relikviáři pro velký oltář za 20 zl. (stál prý 300 zl.). Vzadu bylo psáno:

Ist gemacht | worden dießer | Daberckel daß | Anno 1699 | Jahr den 19. November | Bey Meister Johann | Umut in Prag | Gelobet sey | daßs heilige Sacrament.

L. 1822 sedlák Štok daroval novou křížovou cestu.

KOSTEL jest barokní, střízlivého zevnějšku, s novým kněžištěm a kusem lodi, kteroužto poslední přestavbou z l. 1899 valně se rozšířil. Věž jest čtyrboká, hladkých stěn, dělená kordonovou římsou a pokryta komolým jehlanem s kopulí. V přízemí portál čtyrrohý s prohnutou římsou, nad ním okno. V patře čtyři okna, široká; na nárožích liseny, nad ciferníky hodin okapní římsa. V koutě na jihu i severu přistavěno schodiště. (Obr. 108.)

Obr. 108. Lušťěnice. Půdorys kostela.

Loď i kněžiště čtyřboké, kryté valbou taškovou se sanktusem. Kolem oken chambrany. Sakristie na jihu.

Uvnitř presbytář sklenut konchou, triumfální oblouk nový, okrouhlý. Strop lodi plochý. Empora na dvou čtyrhranných sloupech zděných, pod věží, s poprsnicí zprohýbanou.

Hlavní oltář. Na vrtulových sloupích úseky kládí, na nich božská trojice, andělé, výše IHS v paprscích.

Obraz v rámě pozlaceném: sv. Martin na koni, v obleku šlechtice, jenž plášť trhá pro žebráka v koutě; před koněm zbrojnoši, v pozadí sv. Město. Z l. 1740. Tabernakul, černý s bohatým vykládáním perletí. Ve čtyřech rozích sloupky na stylobatech, též vykládané. Na přední straně kalich, na něm hostie, dole andílkové, po stranách květiny. Víko se tří stran šestiúhelnika bohatě vykládané. Z l. 1699. Svícny (4), cínové, z pol. 18. stol. Dva holé, vykrajované barokně, stvol vroubkovaný; dva vyplněné v polích drobnými rozvilinkami, stvol též vroubkovaný. Nad východy za oltář dva reliquiáře z první pol. 18. stol.

Oltář postranní, na pravé straně: dřevěný, s volutovými okraji. Na oltáři obraz Panny Marie pasovské v rámě pozlaceném barokovém, po stranách andělé ze dřeva řezaní, nahoře hierogram MRA. Všechno z 1. pol. 18. stol. Oltář Madonny býval za sklem.

Oltář levý sv. Jana Nep. téhož typu s obrazem tohoto světce, anděly a nahoře s monogramem JNep.

Kazatelna okrouhlá, dole s kotlem, nahoře ořímsovaná. Dvěma pásky (pilastříky) pokrytými festony rozdělena jest na tři pole, v nichž pozlacené kartuše barokové s řezanými a pozlacenými obrazy svatých tří evangelistů — čtvrtý umístěn na schodišti. Na stříšce vespod holubice, na ní vásy, mezi nimi hlavičky andělů, nejvýše socha sv. Jana Křtitele. Z l. 1741.

Sochy sv. Václava a sv. Floriána, s hlavního oltáře odneseny do věže (z l. 1741); obrazy z téže doby (z 1. pol. 18. stol.): sv. Vendelín se stádem ovcí, sv. Martin a sv. Eustach (dvojitý obraz), sv. Christoforos, sv. Barbora zavěšeny na chodbu ve faře.

Monstrance vysoká 0·65 *m*, široká v záři paprskové 0·31 *m*; dole na noze, která jest tvaru elipsovitého, 0·20 *m* a 0·10 *m*. Noha, stvol pokryty jsou listovím, hlavně akanthem. Lunula v rámci barokovém, ovinutém v zlaté záři paprskovými klasy, vinnou révou, laurovým vínkem a na konci ověšena stuhami. Na okrajích andělé a andílčí hlavy. Pod lunulou sv. Jan Nepomucký, nad Bůh Otec, výše Duch sv. v podobě holubice, nejvýše křížek. Ozdoby ve středu jsou stříbrné, všechno ostatní pozlacené. Z pol. 18. st.

1. Kalich nejstarší, stříbrný, vysoký 0·25 *m*, šir. 0·085 *m*. Noha oblá, okrouhlá, obložená listím, na kupě v kartuších barokních tepané: 1. vinná réva, 2. klasy, 3. květina s plody. Z pol. 18. stol.

2. Kalich měděný, pozlacený vys. 0·22 *m*, šir. 0·09 *m*. Noha zprohybaná, dekor listový (z 18. st.).

3 Kalich měděný, pozlacený, vys. 0·25 *m*, šir. 0·09 *m*. Noha obložena listy vejčitými, otočena torem, kupa holá.

4. Novější.

Křtitelnice cínová, vysoká 0 81 *m*, s víkem (0·52) 1·33 *m*. Stojí na tři nohou, ukončených dole spáry, nahoře hlavami satirů, do nichž jest vložena číše. Tato má podobu veliké hrušky, nahoře vydutá se třemi dívčími hlavičkami, jež drží víko. Na kupě nahoře čte se gotický nápis, písmem ozdobným, ale špatně čitelným, vyrytý; pokračování na dolním okraji, pokažené, z něhož jen málo se uchovalo. Na plášti v pěkném rámečku vyryt jest nápis:

MDLXXXIII · TO · KRZTITELNICZE ·
KAVPENA · DOLVSSTIENICZ · ZA WA =
CZLAWA · HYSKA GIRA · ZEMANN · WA =
CZLAW · STARY · RYCHTARZ · KVBA · NO =
WAK · BARTONICZ · SAVSED.

Na víku cínovém Ukřižovaný, v ramenech tři světcové (snad svatí tři králové).

Zvony. Na kostelní věži visí tři podle sebe:

1. Zvon Václav, vysoký 0·84 *m*, průměru 0·95 *m*. Ucha proplétané kotouče. Pod korunou vlys: výjev betlemský, jenž se opakuje. Na plášti po straně severní nápis:

HAEC CAMPANA FACTA EST ILLVSTRISSIMO
DONO DONO GOTFRIDO HENRIGO GE
NERALI COMITE DE POPENHAYM DO
MINO IN KOSMONOS ET KRVLICH.

Pod tím: Sv. Václav Erb Sv. Zikmund
16 Papenh. 29.

Na druhé straně pod hořejším vlysem Kristus ukřižovaný; pod křížem Matka Boží a sv. Jan evangelista. Dole nápis:

SLYT GEST ZWON KECZTI ACHWALE PANV
BOHV WSSEMOHAVCZYMV OD WACZLA
WA HYTICHA MIESTA MLADEHO BOLESLAWA
NAKLADEM WSSYOBCZE TOHO CZASV GANA
DWORZAKA RYCHTARZE KOSTELNIKI IANEM LINHART
TEM A GIRZYKEM KRVPARZEM Z LVSSTENICZ 1629.

2. Zvon »Martin«, prostřední a největší, má výšky 0·94 *m*, průměru 1·10 *m*. Pod korunou dvouřádkový nápis:

LETA PANIE MDXLVI SLIT ZWON KECZTI
A CHWALE PANV BOHV A WSSY RZISSY || (větévka)
NEBESKI SKRZ MISTRA MATIEGE SSPICE
W PRAZE NA SSIROKI VLICZI.

Na plášti těsně pod nápisem Ukřižovaný a dvě osoby pod křížem; relief příliš malý v poměru k velikým rozměrům tohoto zvonu; jinak holý.

3. Zvon »Zuzana«. Výška 0·74 *m*, průměr 0·90 *m*. Kolem horního kraje ovinut jest páskou, v níž sedm figurek, sedm to hudebníků s nástroji se opakují. Na plášti v tabulce tento nápis: (Obr. 109.)

SLYT GEST TENTO ZWON KECTYACHWALE PA
NV BOHV WSSEMOHAVCZYMV KZ ADVSSY---
OD WACZLAWA ZWONARZE MIESTA MLADE

Obr. 109. Luštěnice. Nápis na zvoně v kostele sv. Martina.

SLYT GEST ZWON KECZTI ACHWALE PA
NV BVOHV WSSEMOHAVCZIMV OD WA
CZLAWA HYTICHA ZWONARZE MIESTA
MLADEHO BOLESLAWA NAD GYZERAV TO
HO CZIASV GANA DWORZAKA RYCHTARZE
KOSTELNIKI JANEM LINHARTEM A GIRZYK
EMKRVPARZEM ZADVSSY LVSSTENSKE. 629.

Pod tím opět sedm figurek. Na straně opačné čte se:

HEC CAMPANA FVSA EST ILLVSTYSSI
MO DNO : DNO : GOTEFRIDO HENRICO
GENERALI COMITE DE POPPENHAIN DO
MINO NI KOSMONOS ET KRVLICH.

Erb pappenheimský, po jeho stranách dva strážcové, dva světcové: biskup a světec s dlouhou ratolestí 0·25 *m* velký.

Po jižním okraji šest medailonů s portréty (průměr 0·8 *m*).

4. Umíráček v sanktusu. Výška 0·22 *m*, průměr 0·24 *m*. Kolem korunky nápis: LAVDETVR IESVS CHRISTVS A. 1735. Na plášti umrlčí hlava na kostích (dvakrát), andílčí hlavy.

SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO proti faře, přenesená sem z bývalého hrádku Sanssouci, pískovcová. Světec vys. 1·90 *m* stojí na rybě. Na podstavci hranolovém s krycí deskou, vyryt jest nápis:

tV feCIstI reM absConDIte et In
sYLVIs tVIs:
seD eGo faCIaM In faCIe VnIVersI
popVLI et In atrIIs. 2. Reg. 12. C 12.

Velká písmena jsou zlatá.

Ita visum est
Illustrissimo S. R. J. Comiti Domino Tit.
Christiano Phillippo Clam
de Gallasch etc. etc.
Insigni Cultus Joannei Promotori
ut hoc
Religionis in S. Nepomucenum Monimentum
e viana Sylva translatum Publicae
hic prostet Venerationi
1774.

RENOVATVM 1890.

Na zadní straně 1772.

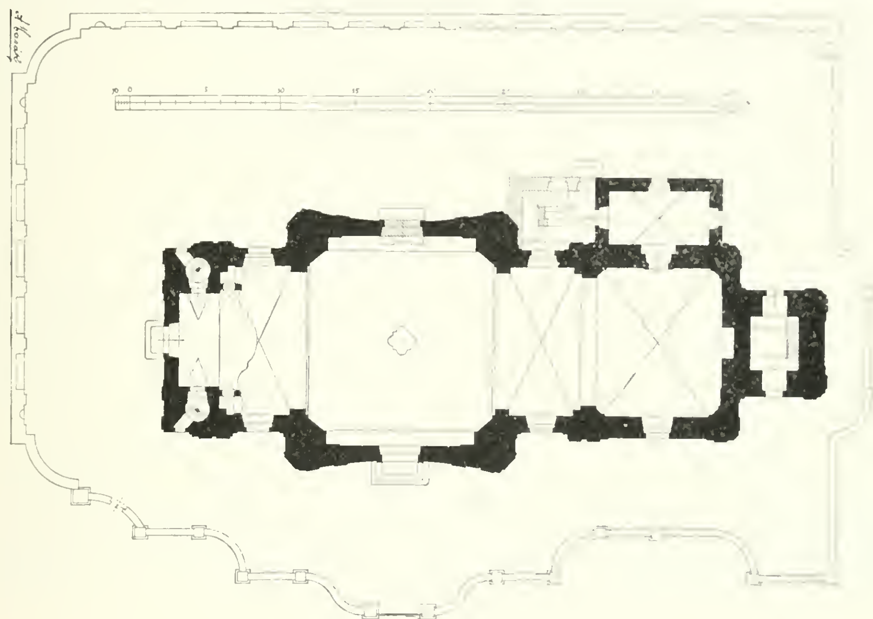
Lysá nad Labem

též Nová Lysá, město.

Fr. Otruba: Paměti města Lysé. Schaller: IV., 23. Sommer. Dr. E. Pazaurek: Graf F. A. Spork als Maecenas der Barokzeit in Böhmen. Sedláček: X., 347. Čechy (Polabí) 234. Pam. XIII., 180. Archiv zem. musea: heslo Lysá. I. K. Rohn: Ecclesiae districtus Neobolesl. (1774).

Lysá v době předhistorické. Město i okolí prozkoumal zvěčnělý ředitel Požarecký, jehož nálezy chovají se dílem v museu zemském, dílem v městském museu lyském. Na samém náměstí našly se kamenné mlaty, přesleny, bronzová jehlice a zlomky nádob; na východním konci Lysé občan tamní p. Páv odevzdal museu z nálezu svého železný meč a šipky; v zahradě p. Šulce u nádraží přišlo se na části nádob a celou nádobu tvaru baňatého. U Byšiček a Semic objeveny zlomky nádob typu hradního, zvláště pak bohatým nalezištěm jest okolí Přerova, na levém břehu labském, již v okresu sousedním.

ZANIKLÉ TVRZE zjištěny u Přerova, Semic, v Ostré a Lysé; tvrz Mydlovary byla oblita labskými rameny. Na někdejší tvrz u Byšiček ukazují názvy »Hrada«, »V hradě« a »V hradách«; na pravém pak břehu

Obr. 110. Lysá n. L. Půdorys kostela.

labském, v našem okresu proti Selčankám lid dosud říká »Zadní hrada«, kde archaeolog Požarecký našel bronzové ozdoby, zbytky nádob na kruhu točených. Na západní straně m. Lysé na ostrohu vrchu »Viničky« řečeného, kde dosud se říká »Na červeném hrádku«, stávala tvrz Červený hrádek, kteréžto pojmenování se ještě v 16. věku připomíná. Hradiště toto dosud se zachovalo.

LYSÁ V DOBĚ HISTORICKÉ. Nejstarší zmínku o Lysé činí Palacký l. 1013; toho roku dal tu uvězniti kníže Oldřich, na tvrzi, bratra svého Jaromíra. Odtud uvádí se Lysá stále jakožto majetek korunní. L. 1291 královna Guta učinila Lysou městečkem, jež mělo svůj kostel, k němuž královna dosadila svého kaplana Štěpána.

Lysá zůstala věnným městem královen českých až do r. 1389; tohoto leta držel Lysou Petr z Vartemberka na Kosti a Benátkách. L. 1413

připomíná se na Lysé Jan z Hradce, jenž l. 1450 prodal ji Janovi ze Smiřic. Sňatkem přešla Lysá na Kateřinu z Kolovrat, jež před zámkem při kapli sv. Desideria vystavěla chrám Matky Boží, z něhož pochází nynější zvon Maria s letopočtem 1521. Lysou odkázala bratru svému Zdeňkovi Lvovi z Rožmitálu.

L. 1535 koupil ji dosavadní hejtman na Lysé Jiřík Bachtl z Pantenova, od něhož koupili a l. 1546 doplatili Lysští »rathouz«, nyní dům čís. 265.

Obr. 111. Lysá n. L. Sochy M. Brauna před kostelem.

L. 1548 koupil ji král Ferdinand. Císař Ferdinand III. odevzdal Lysou Janovi svob. pánu Šporkovi, generálu, za výtečné služby vojenské. V době předbělohorské přiznávala se Lysá k náboženství kališnickému. Čeští Bratří tu měli své stoupence. Za vlády Šporků zotavila se z pohrom války 30leté, ano za Fr. Ant. Šporka, vysoce vzdělaného, vědám a umění nakloněného, stkvěla se mnohými ukázkami uměleckými. Kromě kostela umění milovný hrabě Fr. A. Špork přestavěl zámek v Lysé, vystavěl špitál Karlov a eremitáže v lesích: sv. Václava na rozhraní brandýském, v Čihadle sv. Jeronyma a dále sv. Františka Serafinského; ozdobil je díly uměleckými Braunovými a Brandlovými. L. 1741 zrušeny, kněží-beneficiati převedeni do Lysé, kamž přeneseny i ony věci umělecké.

Po Fr. A. Šporkovi přešla Lysá na jeho dceru Kateřinu, vdanou za Fr. Rud. ze Sweertsu a Reistu, kterýžto rod vymřel l. 1848.

Lysá utrpěla velikými požáry: l. 1666, 1682, 1837, 1873. Zvláště zhoubným byl l. 1666, jenž zničil kostel sv. Jana, školu a radnici.

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE, farní, připomíná se jako farní l. 1291. V době husitské byl ve službách kalicha; po válce třicetileté obnovena fara katolická. Kostel r. 1666 neshořel úplně, nazývá se »pohořalým«, jmenovitě zůstal presbytář; jakž takž opraven, až l. 1719 položeny základy k novému, nynějšímu kostelu, jehož stavba dokončena l. 1740, vysvěcen l. 1741 od biskupa J. Rud. hr. Šporka. Stavbu jeho provedli: *Jan Hebek*, mistr zednický z Lysé, *Jan Kniel*, tesař z Nov. Zámků a klempíř *Jindřich Syrový* z Prahy. Dozor ku stavbě měl měšťan lyský *František Kalina*. Ze starého přeneseny zvony, křtitelnice, monstrance a j. — ve starém jen někdy bohoslužby se konaly, slul jen kaplí sv. Barbory; l. 1793 prodán vojenskému aeraru za skladiště, l. 1879 zbořen. (Dle staré fotografie byl forem barokových s vysokou věží, z osy kostela postavenou.)

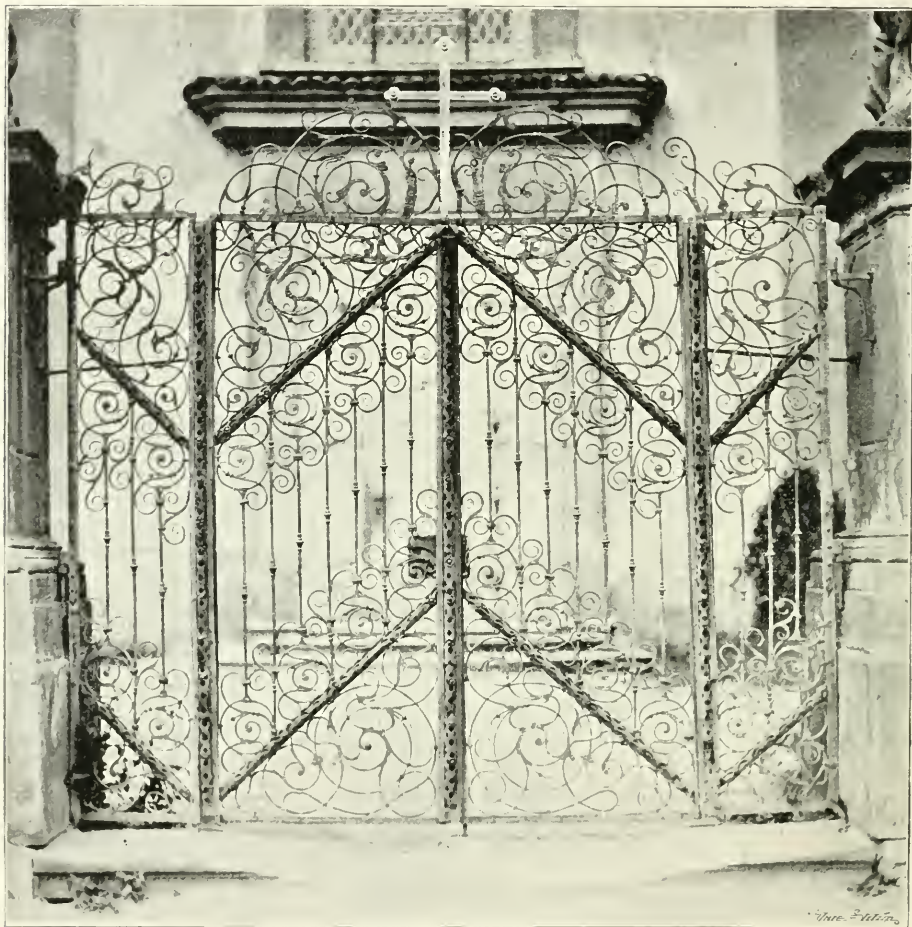
Stojí na náměstí na místě povýšeném, při zámeckém parku. Kolem obíhá zeď, dříve hřbitovní, v půdoryse ladně zprohýbaná, prejzy krytá, s pískovcovým soklem a s nárožními sloupky, ořímsovanými, na nichž stojí pískovcové sochy, počtem 13 v nadživotní velikosti (2·70 *m* vysoké na podstavci 2 *m* vys.), díla sochaře *Matyáše Brauna z Braunu*. (Obr. 110.) Po stranách vrat rozestaveny jsou sochy: anděl strážný a archanděl Gabriel — dále v pravo pak sv. Matouš, sv. Marek, sv. Jeroným, sv. Ambrož, sv. František Seraf. a sv. Josef; v levo sv. Jan ev., sv. Lukáš, sv. Řehoř, sv. Augustin a sv. Antonín. (Obr. 111.) Na soklu sv. Antonína zachován jest nápis český, latinský (týž) a německý. Nápis český zní:

S. ANTONI.
opata a paustewnika
wznaššime abychom co
naššyma zaslubami
nemužeme geho oro
dowanim obdrzeli a k
brzehu wiecneho Spa
seni przjgiti mohli
skrze Krista Pana
naššeho Amen.

Na druhé straně: — — — — — — — (Otřeno.)

QVOD NOSTRIS ME
RITIS NON VALEMVS
EIVS PATROCINIO
ASSEQVAMVR PER
CHRISTVM DOMI
NVM NOSTRVM
AMEN.

Z náměstí otvírá se železnými vraty, práce tepané, z první pol. 18. stol. Rozdělena jsou na dvě křídla, dvě postranice a nástavec. Plochy členěny jsou přímými lištami, na nichž (à jour) sekaný pruh ve formě listové s nasazenými rosetami. Kresba jest souměrná: ze svislých příček a spirálek. Pruty (profilu kulatého) roztepány jsou na konci v masky,

Obr. 112. Lysá n. L. Mříž na vratech hřbitovních.

karyatidy, zvířecí hlavy a karrikatury. Nástavec: spirály vyvíjející se z karyatid. Šířka 2·80 *m*, výška 2·20 *m*, nástavce 0·75 *m*. (Obr. 112.)

Na východní stěně stojí dvě pískovcové pyramidy (na kulích) diagonálně postavené. Ve stěnách sev. a západní, obrácených k zámeckému parku, řada slepých arkád s polokruhovými oblouky; v jejich klenácích srdce. Na koncích arkád niky, menšího otvoru.

Kostel jest stavba orientovaná, s věží na východě, barokní. (Obr. 113.)

Obr. 113. Lysá n. L. Kostel sv. Jana Kř.

Západní průčelí: Ve středu portál pravoúhlý s jednoduchým rámem, nad ním rovná římsa krytá prejzy; výše okno, segmentově sklenuté, s úzkou římsou, nesenou čabrakovými konsolami. Po stranách dvojice plochých pilastrů s hladkými dříky a pseudo-jonskými hlavicemi, jež nesou úseky kládí a vyloženou římsu. Nad ní patro hladké, dělené lisenami s oknem ve středu orámovaným. Rovná římsa s prejzy, nad ní štít hladké

plochy, po stranách pilastry s nástavci volutově zatočenými — navrchu štítek trojúhelníkový. Na nárožích železné urny.

Stěny lodi jsou konkávně prohnuty, hladké, stejně členěny: dole pilastry, v patře lisenami, jako v průčelí západním. Římsa kordonová, mohutná, oblomuje se na rozích a v ústupcích. Hlavice pilastrů bohatší nežli na záp. průčelí, nejbohatší na straně jižní: ve středu abaku mušle, od ní visí guirlandy s třapci, doleji pás stojatých listů. Dvéře se závěsami tepaného železa. Okna sklenuta segmentem s hladkými chambranami. — Portály (severní lichý) podobající se onomu v záp. průčelí. Na ploše lichého severního plastické znaky allianční, korunované, současné.

Sakristie s oratoří byla přistavěna: stavení patrové, hladkých stěn, s pultovou střechou; kolem oken a vchodu prosté chambrany.

Východní průčelí zabráno skoro celé věží. Po stranách věže prosté pilastry, na nárožích volutové vyzdívky a železné urny.

Věž: čtyrboká, 55 *m* vysoká, čtyrpatrová, krytá cibulí, pobitou plechem, s lucernou. Římsa kordonová i okapní zabíhají z budovy hlavní i kolem věže. Na straně jižní a východní v nižších patrech okna malá, čtvercová: ve třetím patře ciferníky k hodinám, orámované štukově; ve čtvrtém okna zaokrouhlená nahoře s plochou chambranou.

Budova kostelní kryta jest valbou břidlicovou, s plechovým sanktusem.

Vnitřek kostela. Presbytář čtyřboký se dvěma okny na jih, v patře se dvěma páry oken. Na severu vchod do sakristie, ploše pískovcově orámován, nad ním lože do oratoře, dřevěná se znakem; vedle okno na schodiště oratoře. — Presbytář jest sklenut dvěma poli křížové klenby bez žeber: širším a užším; sakristie též křížově bez žeber, oratoř jest se stropem plochým. (Obr. 114.)

Loď: čtvercová, krytá kopulí, s otvorem štukově orámovaným. Po stranách podklenuta oblouky, hrany klenby splošeny. Do jižní zdi proražen portál, dole i v patře po páru oken.

Kruchta činí podobný prostor jako kněžiště, ale kratší a o jednom poli s klenbou křížovou. K tomu patří úzounká prostora schodiště valeně sklenutá s lunetami. Do kruchty světlo pouštějí dva páry oken se strany a dvě ze západního průčelí. (Obr. 115.)

V koutech vyplněných, mezi okny a na nárožích oblouků, oddělujících kněžiště a kruchtu od lodi, mohutné pilastry, někde sdružené; pseudojonské; s mohutným vejcovcem, kanelovanou plochou abaku a guirlandy ověšené. Nad nimi kolem veskrze probíhá římsa, mocně vyložená, o hrubých článcích. Dole kolem celé stěny sokl. Polychromie stěn nová. Ve stěnách četné výklenky: za hlavním oltářem, pro pontifikalní křeslo, pod kazatelnou, pro zpovědnice a j.

Kruchta na západě, nesená vzadu valenou klenbou s lunetami nad schody, v předu segmentem sklenutá na přízední pilastry a dva volné sloupy formy toskánské, s dříkem nahoru a dolů zúženým. Balustráda vyložená, zprohýbaná. Ještě před ní vystupuje dřevěná poprsnice, vyzdo-

Obr. 114. Lysá n. L. Presbytář farního kostela.

bená kartušemi a guirlandami řezanými, prostoupená ve středu menší skříni varhanovou se soškou andílka na kotly tlukoucího. Vzadu varhany o čtyřech větších a čtyřech menších odděleních s řezbou krabatin a soškami andělů hudoucích na rozličné hudební nástroje.

Vnitřní zařízení. Hlavní oltář. Po stranách tabernaklu kaplovitého: s hojně vyvinutým římsovím, s pyramidovými reliquiáři, s rakvovou mensou a soškami andělů — dvě brány prosté se sochami sv. Petra a Pavla

v životní velikosti. Za oltářem na stěně rám velmi hmotný, se štítkem segmentovou římsou korunovaným a anděly posetým; na nárožích vásy. Rám nesou andělé v lidské velikosti. Z první pol. 18. stol. Obraz oltářní 5·5 *m* vysoký: sv. Jan křtí Pána Krista v řece Jordáně v krajině romantické, s městem v pozadí, v oblacích holubice a Bůh otec, obklopeni sborem andělů, *Brandlův* — částečně přemalován, jmenovitě roucha.

Obr. 115. Lysá n. L. Kostel sv. Jana. Pohled na emporu.

Svícny oltářní cínové, lité, s tlačenými ornamenty rostlinnými na noze a s nasazenými hlavičkami andílčími. Z pol. 18. stol.

Oltáře dva v presbytáři, oba stejné: plochy nástěnné s pěkně římsovaným štítkem. Tabernákly nízké, nad nimi obrazy sv. Josefa a Panny Marie, novější, ve starších rocaillových rámech, nesené andílky. Mensy rakvovité. Na pravém oltáři hlavní obraz Piety: Matka Boží drží v klíně zsinalé tělo Kristovo, k němuž se sklánějí dva andělé, i vzhůru vznáší se anděl. — Na levém oltáři srdce Páně s křížem, kolem andělé se sepjatýma rukama a kaditelnicemi. Oba obrazy, hlavně tento poslední, přemalovány. Z první pol. 18. stol.

Před oltáři mřížky, sobě podobné, z první pol. 18. stol. Na pravé: spodní část z tepaných prutů plochých, vybíhající v rostlinné motivy — svrchní: kulaté sloupky, uprostřed baňaté, mezi nimi kytky. — Na levé spodní část z prutů profilu kulatého, roztepaných a zatočených v závity, nahoře jako v pravo.

Kazatelna: k ní vede s pravé strany visutá gallerie se mříží tepanou (pol. 18. stol.) z prutů plochých, s ornamentem rostlinným, mřížkami a závity. Spodek kazatelny ukončen hroznem, čtyřboký, poprsnice ve svých plochách prohnuta, ořímsovaná, s reliefy čtyř evangelistů. Stříška podobně oblomovaná se soškami andělův a Kristem kříž držícím. První pol. 18. stol.

Dva oltáře v lodi téže nástěnné architektury řezané jako předešlé. Nad tabernáklem levého obraz sv. Jana Nepomuckého nový, výše hlavní obraz sv. Václava: v brnění a s gloriellou kolem hlavy obstoupenou anděly; na pravém sv. Antonín, výše hlavní obraz sv. Jeronyma (2·75 *m* × 1·62 *m*), poustevníka: polonahý čtoucí v knize, jak přijímá poselství anděla — shora znějí trouby. Silně přemalován, jmenovitě šat a anděl. Z poč. 18. stol. Oba tyto obrazy byly do kostela lyského přeneseny z bývalých eremitáží, připisují se *Brandlovi*.

Lavice v lodi dubové, na postranicích vyřezávané, na poprsnicích pilastry členěné. Z pol. 18. stol. — Na lavicích jsou rozloženy zpěvníky, mezi nimi staré z l. 1719 »Slavíček rajský . . . to jest kancional« od kněze Jana Jos. Božana, faráře chroustovského, připsané hr. Fr. A. Šporkovi.

Čtyři zpovědnice trojdílné, s monogramy ve štítech nad středem: MARIA, IOSEPH, IHS, ANNA. Pol. 18. stol.

Pontifikální křeslo: v oválové kartuši erb šporkovský; nástavec řezaný, volutový. První polovice 18. stol.

Dvě lavice patronátní pěkně intarsované, z polovice 18. stol.

Dva barokní krucifixy: jeden v životní velikosti, dřevěné, uměle řezané. Z 18. stol.

Obraz v presbytáři, Ukřižovaného Krista, na plátně, velmi slušný, z konce 18. stol.

Křtitelnice cínová 0·95 *m* vysoká, podoby obráceného zvonu na třech nohách, ukončených v kopyta; na plášti se dvěma maskami lvů s kruhy v tlamě a se třemi lupeny rocaillovými na obvodě, později přidělanými. Svršek s nohou balustrovou a koulí, do níž zasazen plechový obraz: křest Páně. Ze 17. stol. — nejspíše z l. 1668, kdy dáno za novou křtitelnici 8 zl. (Účty.)

Monstrance stará, měděná, z konce 17. století: noha elipsová, pokrytá stuhovou dekorací, v níž jsou medaillony: sv. Vít, sv. Jan Nepom., sv. Vojtěch a sv. Václav. Na paprscích nový rámec, zadní jest původní (stříbrný), ozdobený akanthovými listy a prázdnými medaillonky.

Monstrance, empirová z počátku 19. stol.: s klasy, vinnou révou s nasazenými hautreliefy tepanými sv. Vojtěcha, sv. Lidmily a po různě

Nejsvětější Trojice. Na noze tepané obrazy svatých patronů českých: Víta, Václava a Jana Nepomuckého.

V oratoři se chovají: kalich z l. 1854 s reminiscencemi rokokovými. Druhý kalich, 0·25 *m* vysoký. Noha a nodus jsou nové, kupa s tepaným pláštíkem: na něm stuhové ornamenty, v nich růže a v mezerách hlavy andílků. Z polovice 18. století.

Pacifikál vysoký 0·245 *m*. Noha čtyřsegmentová s tepanými rozvilinami a reliefem Pána Krista: nodus hruškovitý. Svršek — kříž starší jeho část ze 17. stol., vyhloubený jakoby pro schránku na ostatky; vzadu nasazen krucifix, litý, rázu renaissančního a kolem vyryté motivy větévkové, ze 17. stol. Značka pražská G V, nezřetelná. Druhý pacifikál, rokokový, bez hist. ceny.

Na oratoři jsou dvě kredence dubové z pol. 18. stol; v sakristii mimo ně kredenc s lištovou dekorací, z počátku 18. stol.

Naproti hlavnímu vchodu epitafium hrab. Jana Šporka z červeného mramoru, vysoké 4·60 *m*. (Obr. 116.) Uprostřed podélná deska a v ní vysoko tesaný obraz ($^3/_4$ životní velikosti) hr. Šporka v brnění. U nohou rytířská rukavice, v pravici maršálská hůl, v levici helma s chocholem. V pozadí opona. Pod deskou kartuš s maskami, visící guirlandou a nápisem:

DER HOCHVND WOHL-
GEBOHRNE HERR HERR IOHA-
NN DES HEYLIGEN RÖMISCHEN RE-
ICHS GRAF VON SPORCK HERR AVF
LIESSA · KONOGED HERZMAN MIES
TEZ MORASCHIETZ · GRADLITZ MAL
LESCHOW · HORZENOWES VND BI · G
LIZ · DER RÖM : KAY : MAY : KRIEGS-
RATH GENERAL ÜBER DERO
CAWAGLERIA VND BESTELTER
OBRISTER ZV ROSS · ANNO
1 · 6 · 8 · 0 ·

Po stranách na kanelovaných konsolách dvojice sloupů s toskánskými dříky a hlavicemi jonisujícími, jež zdobí hlavy andílků. Na stěně mezi sloupy vysoko tesaný feston ovocný (réva a hrušky).

Nad sloupy úseky kládí s hlavami andílků nesoucí římsu, nad těmito úseky oblomenou; ve vlysu draperie. Nad římsou ve středu bohatě tesaný, vysoko plastický znak v orámování vojenských trofejí. Po stranách znaku úseky segmentové římsy, na nichž allegorické sošky.

Zvony visí na vysoké věži v dřevěné stolici.

1. Poledník, Maria, má výšky 0·27 *m*, průměru 0·31 *m*. Ucha pletencová. Horní okraj zdobí úzká bordura rozvilinová. Pod ní čte se nápis:

Obr. 116. Lysá n. L. Náhrobek Šporkův v kostele.

REGINA CELI LETARE AQVIA QVEM MERVISTI PORTARE. Vlys komponovaný z rozvilin stočených do kruhu, kteréžto lodyhové kruhy jsou svázány; mezi těmito závitky nahoře i dole kvítky. Pod tím 1551.

2. Prostřední, největší zvon, Jan Křtitel, má výšky 1·02 *m* (1·25 *m*), průměru 1·30 *m*. Na uchách masky. Hořejší kraj vroubí kvítková, pricqueyovská bordura; pod ní jednořádkový text:

DEO TER OPIMO MAXIMO GENITRICI DEI MARIAE VIRGINI DIVOQVE IOANNI BAPTISTAE A 1677.

Pod nápisem: sv. Václav, sv. Jan Křtitel a Panna Maria v kapličce. Pod těmito obrazy vlys rozvilinový, pricqueyovský, ověšený festonky.

Na dolejší polovici pláště: *a)* na str. vých. Ukřižování Páně na podstavci, na němž stojí pod křížem obě Marie; *b)* na str. severní nápis:

IOANES FRANCISCVS TVNC
TEMPORIS CAPITANEVS
LISSENSIS;

c) na str. západní: erb šporkovský, po jeho stranách nápis:

CIMBALA QVAE NOBIS RABIDVS DIFFVDERAT IGNIS
CVRAVIT FIERI SVMPTIBVS ISTA SVIS
IOANNES S. R. I. COMES DE SPORK D. IN LISSA
KONOGEDT MIESTETZ MORASCHITZ
GRADLITZ ET MALESCHOW S: O:
R: M: CONS: BELL: GENERALIS
SVPER CAVALERIA ET SVPREMVS
VNIVS REGIMINIS EQVITVM

d) Na str. polední:

IOANNES BOLESLA PRIQVEY NEO VIENSIS ME FVDIT

3. Jan Křtitel, má průměr 0·80 *m*, výšku 0·57 *m*. Ucha holá. Kolem hořejšího lemu otočen květinový feston. Na plášti dva vypouklé obrazy: Sv. Jan Křtitel s křížem a ovečkou, pak sv. Petr a Pavel. Podél dolejšího okraje jest nápis:

ECCE AGNVS DEI QVI TOLIT PECATA MVNDI

4. Umíráček, v okně: průměr 0·31 *m*, výš. 0·27 *m*. Ucha holá, hořejší lem pláště zdobí pásek rozvilinový.

V sanktusu zvonek vysoký 0·45 *m*, (s korunkou) tak i široký. Ucha hladká. U koruny guirlandy vavřínové, přepásané. Na plášti reliefy sv. Václava a sv. Floriána. Na věnci nápis: ☛ ANNA KŸHNER 1808.

V lucerně dva cymbály, hladké, bez nápisu.

(L. 1667 dle zádušních počtů dáno zvonaři do Ml. Boleslavi [Pricqueyovi] za slévání dvou zvonů 279 zl. a l. 1668 slévána malý zvon nad kostel za 8 zl.)

Kostelní pečeť z r. 1738.

KLÁŠTER bývalý augustinianský pod ochranou sv. Jana Nepom., nyní zrušený, vypínal se na jižní straně zámeckého vrchu; nyní jsou v něm kanceláře a byty panského úřednictva. Starý klášter v Lysé byl l. 1421 od Husitů zbořen. L. 1713 obnoven jako residence, l. 1731 potvrzen jako

Obr. 117. Lysá n. L. Bývalý klášter.

klášter augustinianský, l. 1739 vystavěn kostel Panny Marie na místě starého téhož jména a na místě kaple sv. Desideria. L. 1813 byl klášter tento zrušen; budova klášterní dostala se v držení vrchnosti, z kostela stala se kontribučenská sýpka. L. 1891 byl kostel zbořen a na jeho místě jest nyní dvůr. (Obr. 117.)

Východní průčelí kláštera jest jednopatrové se tříosým risalitem, jenž ukončen jest trojstranným štítem; uprostřed socha sv. Mikuláše, na rozích sochy stojících andělů. V postranních křídlech po čtyřech oknech. Stěny hladké, rohy skulacené, okna prostě orámována. Ve střeše sedlové vikýře s okrouhlými otvory, s římsou segmentově prohnutou a postranními pilastry. Vchod s pískovcovou chambranou. Dvéře pobity jsou plechem, na přiražnici vyryty listy akanthové a letopočet 1 · 7 · 3 · 1.

Přízemí sklenuto bez žeber, jen v jižním křídle, v ostatních niveau dvora dovoluje jen patro první a druhé. Portál dřevěný, dvéře s vyřezávanými ornamenty, nad nimi římsa s kartuší.

Průčelí jižní: risalit tříosý, dvě postranice o třech osách. Nad postranními křídly vikýře s římsami prohnutými. Risalit má v prvním patře v oknech kuté mříže vyložené, římsy rovné s velikými klenáky; ve druhém patře římsy do úhlu lomené a čabrakové ozdoby. Štít trojstranný, prázdný, na nárožích putti, nad středem socha sv. Jana Nepomuckého.

Křídlo západní — hospodářská kůlna.

Průčelí severní utvořeno postranicí křídla východního s vikýřem a římsou lomenou trojstranně a podobným zmodernisováním jako u křídla západního. Mezi nimi přízemní hospodářské stavení s vikýři, prostoupené ve středu věží. Věž je čtyřboká, se vchodem bossažovaným; patro má hrany ubrané, střecha moderní, stanová.

Vnitřek dvora utvořen jest čtyřmi křídly a slouží účelům hospodářským. Dříve byly sem otevřeny z prvního patra arkády segmentové, jež nyní jsou částečně zazděny, částečně zkráceny.

ZÁMEK stojí na konci města Lysé, na nejvyšším bodě zámeckého vršku, odkud malebný a daleký otevírá se rozhled do roviny labské. Skládá se z budovy hlavní o dvou patrech a dvou křídel: pravého jednopatrového a levého dvoupatrového (na str. západní). Pravé křídlo slulo dříve »loveckým zámkem Rudolfinským« a jest nejstarší částí zámku. Celá budova pochází z konce 16. věku, ale byla od Fr. Ant. hrab. Šporka úplně přestavěna, až na zmíněné pravé křídlo. (Obr. 118.)

Zeď parku stužena jest opěráky hranolovými, na nichž sedí střídavě vása a soška (z doby empirové); zeď jest hladce omítnuta a nahoře všelijak vykrojena.

Průčelí zámku, obrácené k jihu s pohledem do roviny polabské, členěno jest risalitem o čtyřech osách, jen nepatrně z plochy vystupujícím, a postranními částmi o pěti osách. Ke koncům jich víží se krátká křídla, v pravém úhlu. Risalit: v přízemí terasa, nesená pilíři a třemi segmentovými oblouky. Pod ní portály s balustrádou, v rozích zakulacenou, ovály prolomenou. Oběma patry stoupají pilastry s barokně korintskými hlavicemi a hladkými dříky, dělíce jej na střed o dvou a postranice o jedné ose. Okna v prvním patře pravoúhlá, s římsami trojúhelníkovými, ve druhém segmentovými. Nad středem štítek trojúhelníkový, v něm hodiny. Nad celým risalitem attika, po stranách prolomená oválově a ukončená pilířky s vásami. Nad středem attiky nástavec, na něm vása, s níž guirlandy ke koncům splývající drží sedící putti. Stěny postranice hladké, okna v přízemí hladká, v patrech se stejnými římsami jako v risalitě, vikýře nad středy s oválovými otvory, ozdobené mušlí a římsou segmentově pohnutou. Střecha mansardová a břidlicová.

Křídlo na levém konci přistavěné má jednopatrové průčelí k jihu. Jest trojosé, v přízemí má rohy bossažované, mezi okny bossažované pilastry, okna s polokruhovým obloukem; nad kordonovou římsou v patře postaveny čtyři pilastry s pseudokorintskými hlavicemi, s úseky kládí, nesoucí okapní římsu. Okna v patře nahoře v rozích zakulacena, římsa nad středním

trojúhelníková, nad postranními segmentově uprostřed prohnutá. Nad okapní římsou attika, nad středem plná a trojúhelníkovým štítkem ozdobená, nad stranami prolamovaná, s vásami na postranních pilířích. Nad plným středem vyzděn nástavec se dvojznakem korunovaným, z pískovce tesaným, jejž drží dva sedící andílkové. Před toto průčelí vystavěna málo zvýšená terasa s balustrádou kuželkovou z pískovce.

Obr. 118. Lysá n. L. Zámek.

Strana východní přistavěného křídla má okna v patře s římsami trojúhelníkovými a risalit ve středu trojosý, zcela shodný s oním ve hlavním průčelí; jen v nástavci attiky místo znaku jest urna. V patře před středním oknem balkon na třech volutových konsolách, s mříží tepanou, barokního ornamentu; pod tím v přízemí vchod prostý, se 3 schůdky.

Na konci pravém k hlavní budově přiléhá starší, krátké křídlo o dvou osách, jehož okna v přízemí mají nad sebou veliké mušle; jest to zámecká kaple. Odtud v pravém úhlu jde v před (k jihu) dlouhé křídlo hladkých stěn, o 14 osách, v přízemí částečně s lichými arkádami, na konci s velikou branou do parku. Jest to střízlivé stavení, s valbou taškovou.

Severní průčelí zahradní (zadní) shodné úplně s průčelím jižním; jen části postranní mají místo pěti, sedm os okenních, v patře není terasy, a ve štítku hodin. Zděných vikýřů zde není.

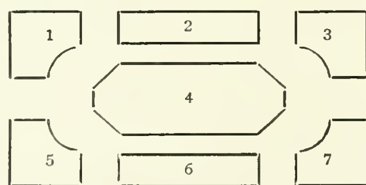
Na levém konci façady vystavěna terasa, s níž vede schodiště, v úhlu lomené, do parku. Terasa zabíhá do 1. patra a zabírá 2 osy okenní; jest zděná (uvnitř s místnostmi ploše krytými) s balustrádou kuželkovou z pískovce, pilířky hranolovými stužená. Jest moderně vypravena.

Postranní průčelí hlavní budovy (na východ) zabírá z větší části kaple, v před vybíhající, patrová. Uzavřena jest v půdorysu obloukem, stěny členěny pilastry s hlavicemi římsovitými; kolem obíhá sokl; mezi patry lisena, svrchu římsa. Okna v přízemí pravoúhlá s plochými nástavci ořímsovanými a s velkými klenáky, v patře polokruhová s chambranami o velkých klenácích a s římsami zprohýbanými. Kryta jest valbou břidlicovou, se sanktusem.

Východní façada pravého křídla vyvedena ve slohu ranně barokovém. Z původní doby, kdy zámek byl vystavěn, z času Fr. Ant. Šporka. Mezi 14 okny stojí od soklu až do okapní římsy hladké pilastry nesouce na římsovitých hlavicích kládí hladké a římsu oblamovanou. Přízemí a patro odděluje plochá lisena a výplně; kolem oken chambrany. Valba s vikýři. Na jižním konci brána segmentově sklenutá, barokně bossažovaná, nad ní římsa rovná, a nad ní plastický pískovcový erb šporkovský s korunou z poč. 17. stol. Průjezd sklenut valeně s lunetami.

Západní průčelí utvořené postranní façadou hlavní budovy a západní stranou levého křídla. Výzdoba stěn čtyřosého průčelí hlavní budovy shoduje se s façadou hlavní (průčelní), jen pilastry jsou zde sdružené a attika nad římsou uprostřed prohnutou jest menší, s vásou ve středu a s putti na koncích. Strana pak levého křídla má tříosý risalit, shodný s jižní stranou tohoto křídla (v nástavci vása místo erbu), okna dole s rovnými římsami, sdružená nahoře s římsami.

Vnitřek. V průčelní straně, v prvním patře, od schodů po straně levé (k východu) veliký, obdélný sál se 6 vchody a okny. Má strop plochý, rákosový, s freskami — biblické a mythologické výjevy — v kasetách orámovaných lištnami s akanthovými listy. Ve středu hostina: MENE THEKEL FARES. (4.) V ostatních výplních:

1. Na voze jedou ženy s ovocem a klasy: po stranách lev, lvice, tigr, levhard — v pozadí park.

2. Před palácem rozmlouvá dívka s vojínem, v pozadí krajina s vojskem.

3. Vulkán kuje lebky (brnění), v pravo již hotové brnění, v oblacích Zeus a Hera.

5. Neptun jede na voze, kolem ryby, raci, tritoni, v levo loď řecká.

6. Holofernes a Judit: v pravo výjev s hlavou sťatou, v levo tábor a středověké město.

7. Dole ptáci v krajině jakési, nahoře v oblacích ženy, v levo bůh větrů.

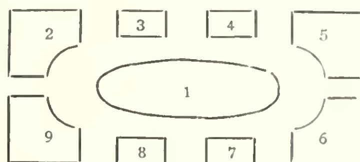
Mramorové krby z červeného mramoru.

Obrazy: 1. pekař, z pol. 18. stol., 2. sv. Rodina, z poč. 19. stol., 3. Tři králové, z pol. 18. stol.

Portréty hraběcí rodiny Šporkovské v nejednom exempláři, zvláště pověstný generál Špork, biskup Špork atd.

Ve druhém patře v týchž místech v průčelí sál obdobný.

Na stropě ve středu oválný obraz v laurovém plastickém věnci, po stranách kasety.

1. Adam a Eva v ráji v několika episodách: jich zrození, jich život mezi zvířaty a ptáky, zhřešení.

2. Kronos s hodinami; tanečník s pochodní — na druhé straně žena s pohárem vína. V pravo hrad, v levo moře. Dole na zemi zbraně, zabití ptáci, ryby v sítích, ovoce.

3. Zámek s parkem, v něm hostina, hosté se procházejí.

4. Hrad, před ním lovci štvou jelena, v levo na loďce jezdí.

5. Allegorie luny a vinařství s emblemy: dole ovoce, v pravo zámek se zahradou a řekou.

6. Allegorie moudrosti a svobodného zednářství, nesou medaillon s reliefem: zámek, nádvoří zámecké, ovoce, klasy.

7. Výjev z přístavu, obchod, nakládání zboží.

8. Stavění věže babylonské (moderní architektura).

9. Allegorie války — leta.

Stěny jsou pomalovány většinou výjevy vojenskými. Orámování ploch je prosté, sokl z obdélných výplní s laurovými věnci kol oválných medaillonů s portraity, mezi freskami pilastry a supraporty s laurem.

Stěna severní, jejíž dvě třetiny zabírá výjev válečný: válčící strany rozloženy jsou po obou březích řeky Ráby, jízda i pěší v četách, dělostřelectvo táhne proti sobě. Nad obrazem císařský orel s korunou, držící folii, nápis jest již vytřen. V krajině mezi vojsky viděti kostely, města, stany — vesměs v podobě tehdejší (17. věku); nad nimi číslice ukazují na výklad, již ztracený. V třetině zbývající výjev menší: válečná episoda, jízdecký boj, malovaná zručněji jmenovitě v jednotlivostech.

Stěna východní. Ve středu nade dveřmi rám s laurovými věnci. vásy a medaillon. v němž obraz hraběte Šporka, pak v arkádě malovaná knihovna, nad vrcholem plastické kartuše s malovanými erby.

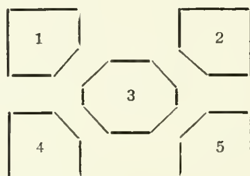
Nad postranními vchody dvě výplně v prostých rámech: 1. Srážka jezdecká a přepadení vesnice. 2. Útok jezdecký v širém poli. (Obr. 119.)

Stěna jižní. V pěti špaletách tyto fresky: 1. Hrabě Špork na koni v brnění ale bez helmy; kůň se vzpíná. 2. Obležení hradu. 3. Obležení hradu: obléhající útočí po mostě, obležení se brání. 4. Půtka jízdy a kopiníků s nepřítelem, v pozadí město. 5. V páté výplni vása na konsole.

Stěna západní. V rámu urna s laurovými věnci, ostatek vyplňuje obraz bitvy: v pravo dělostřelba a vozy, ves s kostelem, v levo hrad, v zadu vypálené vesnice; v pozadí ještě spořádané oddíly pěchoty, jež nezasáhly v boj.

Kamna rokoková z druhé polovice 18. stol., hnědě polévaná.

Vedlejší pokoj se stropem malovaným:

1. Lada láká jinocha. 2. Lada sedí u jinocha, jenž odložil kopí. 3. Dívka s okovy, delfín vodu chrlící, v pozadí antické město. 4. Lada chová Mílka, v pozadí jede mladík na voze taženém 4 koni — Mílek po něm střílí. 5. U mrtvého muže v kroji španělském klečí žena v soudobém kroji.

KAPLE. Dvéře do kaple dubové, ebenovým dřevem vykládané (geometrické obrazce). Kolem rám, svrchu římsa. Z pol. 18. stol.

Kaple jest sklenuta valeně. Klenba jest dělena pásy, v plochách štukové výplně rokokové z rocaillových mřížkových motivů. Kolem římsa vyložená, nesená na stěnách dvojicemi pilastrů plochých s hlavicemi pseudokorintskými, s hlavou andílka a nad tím úseky kládí. Okna polokruhově překlenutá, ploše vyšpaletovaná, v oknech moderní sklenomalby.

Oltář. Architektura tabernaklu kaplovitého: běžný barok z pol. 18. stol., po stranách brány s kartušemi v nadpražích a s vásami. V zadu na stěně andělé, již nesou obraz v oválném rámě s krásným nástavcem mřížkovitým, akanty zdobeným. Obraz jest na plátně malován: svatí Tři králové klekají před Madonnou; v zadu jejich průvod, vojáci, velbloudi. Zadní partie jsou temným koloritem vyjádřeny, více světla mají hlavní osoby: sv. Tři králové a Madonna. Obraz nepochybně *P. Brandlův.*

Obrazy: Obraz sv. Jeronyma, silně přemalován, z počátku 18. stol., přičítá se *P. Brandlovi.* Svatí mučedníci, Sedm světců, oba z téže doby.

Obr 119. Lysá n. L. Fresko v zámku: Bitva u sv. Gottharda.

Nejvzácnější historická památka v kapli jest obraz sv. Jana Nep., jejž koupil baron Leitenberger od Mnsgre K. Jaeniga; o něm v »Albu svatojanském«, jež vydali Dr. Podlaha a Šittler, na str. 11.–12. jest poznamenáno, že byl malován dle světce samého. Obraz náležel kdysi *K. Škretovi*, později byl majetkem rodiny Ledvinků z Adlerfelsu v Mostu.*) Ve starém traktu v prvním patře síň s architektonicky řešenou přepážkou, z mramoru; sloupy korintské nesou kládí a úseky říms segmentových, diagonálně postavených; kládí se prohýbá nad středem polokruhově. Římsa a vlys obíhají kolem. Schodiště prostá.

Trakt přistavěný na západě má přízemí sklenutá plackami na toskánských pilířích, schodiště dvoudílné v pravém úhlu lomené, zábradlí prolamovaná, na nárožích putti s emblémy a košíky, v nichž ovoce a květiny. Na stropě freska zcela přemalovaná: kolem sloupořadí na sloupech jonských s balustrádou; otevřeným prostorem viděti na nebe, kde v oblacích sídlí bohové antičtí, nejvýše Zeus a Hera. V prvním patře jsou stropy rovné.

K zámku přiléhá na zad PARK francouzský, na východě terasovitě založený.

Z umělé cesty stoupá se po třech schodištích na plochu travou porostlou Na nárožních pilířích pískovcová allegorická putti: 1. s rybou, s rýčem, vásou, s ohněm, měchem a ptákem; 2. slunce, půlměsíc, socha Adonisa, Diany . . .; 3. putti s rohem hojnosti a úlem, se lvem a rohem hojnosti, s velbloudem, putti s rohem, stojící na hlavě ryby. — Proti schodištím sochy: 1. Neptuna, 2. muže s orlem, 3. dvě sedící lvice. Mezi schodišti čtyři roční časy: dívka s květinami (jaro), s klasy, s hrozny, muž v kožichu, vedle něhož anděl s uhlím v hrnci.

Opodál v koutě jz. náhrobek Šporkův z červeného mramoru svrchu kartuš, s okraji zohýbanými. Nápis shodný s oním na náhrobku v kostele, liší se zakončením

SO GESTORBEN DEN 6. AVGVSTI
ANNO 1679.
WAS ICH GEWESEN BIN DEM DER
TODT EIND ENDE BITT LESER DAS ES
GOTT ZVR SEHLEN HEIL MIR WENDE

Dole v oválovém věnci laurovém erb Šporkův.

Vedle tohoto náhrobek podobný s erbem v kartuši, z červeného mramoru, nápis vytřelý.

U cesty parkem napříč dolů běžící stojí 12 allegorických soch, 12 to měsíců, na podstavcích, jež obsahují některé chvalořeči, na př.: září představuje lovec se psem, nápis pak vychvaluje užitečnost lovu; leden

*) O předmětu tomto pojednávají: Pubička: Chron. Gesch. Böhmens III., 130; Jar. Schaller: Beschreibung Prags I., 116; Dr. G. Pazaurek: Carl Skreta (1889) 48 a Vlast XII., 1896, 385—6.

zobrazen mužem s uhlím, únor ženou s koláči a vínem, březen — martius vojákem (obr. 120.), duben zahradnicí, květen ženou s kvočnou, červen pastýřem, červenec ženou s máselnicí, srpen s klasy, říjen vinařem, listopad mužem s kancem a prosinec mužem v kožiše. Všechny tyto sochy v zámeckém parku přičítají se *M. Braunovi.*

Obr. 120. Lysá n. L. Braunova socha v zámeckém parku: Martius.

RADNICE se střízlivou hladkou façadou, s podloubím, na šest pilířů křížově bez žeber sklenutým. Přízemí radnice klenuto valeně s lunetami, z 18. stol.

Na radnici umístěno jest MĚSTSKÉ MUSEUM, jež obsahuje památky hlavně místní. Z jeho sbírek pro soupis se zamlouvají: 1. Pečetidlo cechovní, okrouhlé, 0·038 *m* v průměru, bronzové, s erbem, se šesti emblemy cechovními a opisem:

PECZET POCZTI · CZECH · TRVRZ : ZAMZ : RVCZ : A : SELA : W MIESTIE NOWE LISI.

Na pásce svrchu: Anno 1717 a GN KM Držadlo pevné.

Obr. 121. Lysá n. L. Městské museum. Pečeť.

2. Pečetidlo cechovní, mosazné, okrouhlé, v průměru 0·035 *m*. Uprostřed Adam a Eva pod stromem. Opis:

P : P : RZ : HRNCZIRSKE HO · M : LISSI.

Z první polovice 18. stol.

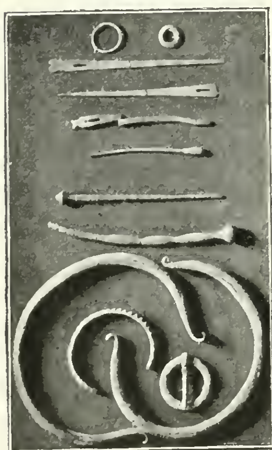
3. Pečetidlo cechovní, mosazné, okrouhlé, v průměru 0·044 *m*. Svrchu koruna, emblemy společných řemesel, opis:

P : STRIDNI CECH W MNESTE LISI.

Na svrchní straně: Anno 1717 a GN KM (Obr. 121.) Držadlo pevné.

Dva kachle z 15. stol., jeden z 18. věku.

Zbraně, závěsy, přítuhy barokní, tepané; dvířka z barokní skříně.

Obr. 122.—123. Lysá n. L. Městské museum. Ze sbírky praehistorické.

Z národopisné sbírky: džbánky, sklenice z l. 1813, barokní kropenka.

Obrazy: 1. krajina přímořská (z 18. stol.); 2. fotografické pohledy a rytiny z Lysé, jmenovitě z r. 1712; 3. sv. Prokop (18. stol.); 4. sv. Rodina; 5. Fr. Ant. hrabě Špork (z počátku 18. stol.); 6. sv. Lidmila; 7. jakýsi světec; 8. císař Josef II.; 9. hostina (z první pol. 18. stol.); 10. sv. Jiří, z 18. stol. — Soška sv. Antonína, barokní.

Předhistorické vykopaniny. (Obr. 122. a 123.)

SOCHA SV. FRANTIŠKA v Lázeňské ulici, z pískovce pěkně modelovaná, skoro v životní velikosti. U nohou hlava andílčí. Rameno lucerny současné, z 18. věku, z plechu vytepávané s barokním ornamentem.

SOCHA SV. FLORIÁNA u zámku, 4 *m* vysoká, pískovcová, barokní, na podstavci s římsou a festony ověšeném. Z druhé pol. 18. stol.

SOCHA SV. JANA NEPOM. u zámku z první pol. 18. stol. Na prostém podstavci, skoro v životní velikosti

DŮM Č. 265. má taškovou mansardu, pěkný vikýř se štukem a římsou. Z první pol. 18. stol.

HOSTINEC »U NÁDRAŽÍ«. V nadpraží ze štukoví mušle a letopočet 1808. Střecha mansardová, šindelová

EREMITÁŽ SV. VÁCLAVA, v lese, na rozhraní panství lyského a brandýského.*)

Po obou stranách kaple, částečně dosud zachované, stáli dva andělé nesoucí lampy s věčným světlem. Vedle kaple byl stan poustevníků, před kaplí budova, v níž dole byl byt pro beneficiáta, nahoře pokoje hraběcí. Nedaleko stála věž s větrným mlýnem; kolem prostírala se zahrada s vodotrysky a 14 sochami *Braunovými*.

Ze všeho zbyla jen kaplička, čtyřboká; průčelí její jest otevřeno výklenkem polokruhovým, orámovaným lištami; ve cviklech štukové listy akanthové. Po stranách výklenku dva pilastry s pseudokorintskými hlavicemi; nad nimi úseky kládí s vlysem, v němž akanthy, výše římsa a tympanon se segmentovou římsou, na ní moderní křížek. Na stranách kaple podobné pilastry jako v průčelí.

Ve výklenku z pískovce tesaný relief v rámu ozdobeném stylisovanými akanthy: sv. Václav drží se kruhu ve vratech, klesá ze zadu probodnut zbrojnošem v plášti vlajícím. Nahoře v oblacích anděl a hlavy andílčí. Začátek 18. stol.

Před kaplí na hranolových podstavcích sochy andělů (celek asi 5 *m* vys.), stojící, v podobě mladíků nesoucích svítilny a na nich lidské lebky.

KARLOV — bývalý špitál z první pol. 18. stol., nyní hospodářská stavení. Původní stavba zmodernisována, klenby sneseny. Na střední z nich, konírně, zachováno několik plochých pilastrů a uprostřed portál s pískovcovým orámováním a římsou ve středu prohnutou.

Lysá Stará viz Stará Lysá.

Malkov.

Vaněk 115. Sedláček X, 387.

Zašlý HRAD v okolí strenickém naproti Čejkám, po němž nezachovalo se ani hradiště, ba ani jméno, ježto lid jej zkomoleně jmenuje

*) Eremitáž a kaple v Bon Repos, mezi Lysou a N. Benátkami, nyní majetek benátecký, viz titul Bon Repos.

Moukov. A právě toto jméno mě uvedlo na jeho stopu, tím více, že se tam přicházelo na základy ZDÍ, střepy, kamení. A v okolí strenickém Malkov býti musil. (Výsledek tento uveřejnil jsem v Památkách ve článku o zašlých osadách v Boleslavště.) HRAD tento stál na ostrožně proti Čejkám, mezi údolím potoka strenického a roklí do tohoto údolí od severu běžící: prof. Sedláček v Hradech a zámcích nakreslil půdorys tohoto hradiště.

L. 1354 připomínají se Jindřich a Arnošt z Malkova. V 16. stol. drželi »pustý« Malkov Klusákové z Kostelce a na Horkách. L. 1599 připomíná se naposledy »pustý« hrad Malkov, potom zašel úplně.

Matrovice,

ves vých. od Března se dvorem popl užním, při němž někdy TVRZ stávala; na ní seděli Matrovcové z Matrovic; mimo Matrovice připomínají se listinně též Matrovičky.

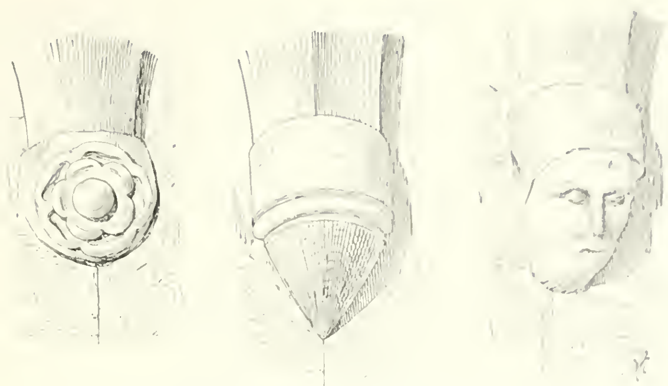
Mečeříž.

Na západní straně osady hledá se HRADIŠTĚ, kde se říká »Na hrádku«. Mečeříž bývala městečkem; z té doby prý pocházejí názvy: Na rynku, Za valy, U šibenice.

Obr. 124. Mečeříž. Kostel sv. Kříže. Pohled od severovýchodu.

KOSTEL NALEZENÍ SV. KŘÍŽE jest filialní; fara v Dol. Slivně. Ve 14. stol. býval farním. L. 1363 plebán mečeřížský uvedl faráře do

Obr. 125. Mečeříž. Kostel sv. Kříže. Konsoly v kněžišti.

Slivna. Farním zůstával ještě před válkami husitskými: l. 1406 kn. Petr, řečený Klečka, směnil Mečeříž (Tadra V., 59).

Obr. 126. Mečeříž. Kostel sv. Kříže. Oltář.

L. 1620 po bitvě na Bílé Hoře vytloukli a vypálili Mečeříž Poláci, zvonice shořela a zvony se rozlily. L. 1650 připomíná se jako filialní, jejž spravovali farářové v Předměřicích; poněvadž Předměřice byly daleko

a přes vodu, Jizeru, byla Mečeříž l. 1786 připojena jako filialní k Dol. Slivnu.

Kostel jest stavba gotická, ze 14. stol., orientovaná. K němu druží se na západě předsíňka barokní, užší a nižší; do ní vede jediný vchod čtyřboký, se segmentovým okénkem nízkým; na severu nízká, čtyrboká, sakristie bez venkovských dveří. V rohu severozáp. jediný

Obr. 127. Mečeříž. Zvonice.

opěrák, nízký, massivný, krytý prejzy. Nad střechou sanktus plechem pobitý; v něm zvonek. (Obr. 124.)

Presbytář uvnitř stejně široký s lodí, uvnitř však jest zšíří 4·10 *m*, loď 6 *m*. Sklenut jest křížově, bez žeber; v závěrce svorník okrouhlý se značkami. Žebra sbíhala na konsoly (4): za oltářem v pravo kotoučová se značkami, v levo stlačený válec s podloženým kuželem dolů obráceným; konsoly u triumfálního oblouku: pravá schází, levá maska s čepicí. (Obr. 125.) Okno jedno zmodernisované, s hlubokými špaletami; za oltářem okno goticky mírně lomené, s ostěním pískovcovým a špaletami.

S a n k t u a r i u m po straně evangelia jest goticky lomeno a profilováno oblounem; výšky má 0·78 *m*, šířky 0·39 *m*. V pravo čtyřboký výklenek, vysoký 0·15 *m*, šir. 0·13 *m*.

D v é ř e d o s a k r i s t i e polokruhové s ostěním pískovcovým, na hranách sříznutým. Klenba sakristie valená, barokní.

V í t ě z n ý o b l o u k lomený, hrany sříznuté, mnohem nižší nežli presbytář a loď: výška jeho 3·62 *m*, výška lodi 5·10 *m*; nejširší světlost oblouku 2·94 *m*.

L o ď kryta plochým stropem, osvětlena okny moderními: dvěma v jižní stěně, jedním v severní.

K r u c h t a dřevěná v rozích podložená, rovná, varhany chudičké. Předsíň sklenuta křížově.

H l a v n í o l t á ř sešlý; čtyři oblé sloupy s korintskými hlavicemi nesou kládí lomené a na něm římsu uvnitř prohnutou. Hlavní obraz: sv. Helena. V nástavci obraz vytřený, po jehož stranách sloupky vrtulové nesou kládí. Po stranách hořejšího voluty, po stranách dolejšího obrazu řezba akanthových rozvilin. Nad východem za oltář sochy sv. Václava a sv. Vojtěcha (?). Z konce 17. stol. (Obr. 126.) Na tabernaklu dva svícny cínové, 0·21 *m* vysoké, na noze trojstranné; uprostřed stran srdce a letopočet 1690, nahoře andílkové, po stranách rozviliny oválně do vnitř se zatáčející. Ostatní svícny (dole 3 + 3) vysoké 0·50 *m*, cínové, barokové, téhož stáří.

K a z a t e l n a vetchá, chudá: dělená pilastříky na čtyři pole, do nichž jsou namalovány obrazy čtyř církevních spisovatelů. Konec 17. stol.

V sakristii: 1. M i s s a l e romano-bohemicum, Pragae, Typis archiepis. seminarii in Aula regia per Guilimum Knauf a. MDCXC.; 2. R i t u a l e z l. 1713: v Praze in Aula regia u Mat. Högera.

ZVONICE stojí od kostelíka 15 kroků vzdálená v jihozápadním koutě hřbitova. Dole jest kamenná, výše dřevěná, šindelem kryta. (Obr. 127.) V ní visí dva velké z v o n y, menší v jižní stěně.

1. Ucha: masky, jež dolů přecházejí v dlouhý list. Podél koruny ovinut jest pás rozvilinový se satyry; pod ním listy akanthové, dolů obrácené. Pod tím na plášti nápis:

VROZENY A STATECZNY RYTIRZ
PAN IAN GELLER Z ROZVTH
ALV GMC RADDA AHEY
TMAN PANSTWI BRANDEG
SKEHO BENACKEHO PRZE
ROWSKEHO ALISSKEHO
KONSSELVW W TE OBCE MECZERZY
ZSKE ZWOLENYCH OD WRCHNOSTI

CZYSARZSKE LETA . 1 . 621 SLIT
GEST OD WACZLAWA ZWONARZE
MIESTA MLADEHO BOLESLA · WA
NAD GIZERAV. Medaillony.

Na protější straně v kartuši nápis:

LETHA OD NAROZENI BOZIHO 1 . 6 . 2 . 0 MIESY
CE WPOCZTV GEDENASTEHO LISTOPADV DNE
SEDVMNASTEHO POLACY MECZERZIZ WYPALI
LI GI ZEBRAWSSI WPOPEL POLOZILI KOSTELSHO
RZAL A ZWONOWE SE SLILI HODINY S WEZMI WN
IC OBRATILI TEZ MNOHE SAVSEDY ZMORDOWA
LI DIWKY ZENY NASILIM SNIZILI TA BVD K POMST
IE BOHV PORVCZENA KRZIWDA CHVDYM LIDEM V
CZINIENA A ZAS S POMOCZY BOZI A LIDSKAV TI
TO ZWONOWE WYZDWIZENY GSAV PRO WZDELA
NI CZTI A CHWALI BOZI GICH HLASY CYRKEW BOZI
SEMNOZI NAKLADEM TV LIDU POBOZNEHO WELKIM
TEHOZ ZADVSSI CHVDEHO ZA SPRAWI YOACHYMA PRAS
CKEHO MATEGE KRAL A MICHALOVEHO WAWRY TEZ WA
CZLAWA SOGOWSKEHO BARTON SSALACZ BENESS Z MA
LEHO SLIWENKA NA PAMATKV WIECZNAV WSSEHO TOHO.

V rámečku v rozích a uprostřed delších stran masky.

Na straně půlnoční relief svatého Jiří na koni, jak potírá draka; v oválovém rámci. Výška reliefu 0·18 *m*.

Na straně opačné, polední, relief: v oválovém rámci císařský orel s nápisem kolem na okraji: RUDOLPHVS II D . G . IMPE : SE : AVGVSTVS GE · HVNGA : BOH · REX · 1695.

Na dolejším okraji zasazeno pět medaillonů. Výška 0·97 *m*, průměr 1·30 *m*.

2. Ucha s ozdobou závitkovou s kvítky. Kolem koruny ovinut pásek sestavený z figurek, sedmi hudebníků, kterýžto článek se sedmkrát opakuje. Vlys tento ověšen jest listy akanthovými, dolů obrácenými.

Na plášti:

VROZENY A STATECZNI RITYRZ PAN YAN
CELLER Z HROZYNTALV J : M : C : RADDA
A HEITMAN PANSTWY BRANDEYSKEHO
BENATSKEHO PRZEROWSKEHO ALYSKEHO

Pod tím erb Cellerův (jako na větším zvonu). po stranách biskup s berlou a knihou a světec s palmou a světokoulí v pravici. Výška těchto reliefů 0·21 *m*. Pět medaillonů na dolním okraji.

Na straně protivné, západní, pod hořejším vlysem na plášti v rámečku s maskami v rozích a uprostřed hořejší strany nápis:

ABY ZWVKEM ZWONV TOHOTO WIERNYM KR
ZESTIANVM ZCHVZE GICH SPOLECZNIE KSLO
WV BOZYMU A CHWALENY GMENA GEHO SWA
TEHO ZNAMOST SE VWOZOWALO TEZ PO POTR
ZEBV A KV POCZTIWOSTY OBCZE MIESTE MIE
CZERZIZYE TOHO CZIASV YACHYMA PRASKEHO
MATIEG KRAL ADAMA STRACHWEHO TEZ WAC
ZLAWA SOGOWSKEHO BARTON SSALACZ BENESS
Z MALEHO SLYWENKA NA PAMATKV WIECZNAV WSS
ECH KONSSELVW TEZ OBCZE ZWOLENYCH ODWRCH
NOSTY CZYSARSKE SLYT GEST OD WACZLAWA ZWONA
RZE MIESTA MLADEHO BOLESLAWA NADGYZERAV LET
HA 1 . 6 . 22.

(Medaillony na dolním okraji.)

Průměr 1·13 *m*, výška 0·85 *m*.

3. Nejmenší zvon visí v okně zvonice na straně k obci obrácené. Jeho výška 0·39 *m*, průměr 0·43 *m*. Kolem korunky ovinut jest pásek rozvilinový, a pod ním na plášti čte se nápis: Přelit od d ery Karla Bellmanna Anny v Praze 1871; na protější straně převzat — dle zprávy pamětníků — ze staršího zvonu, nápis:

F · K · W
VSLISS PANE BOŽE
PROSBY LIDV TWEHO
1551

4. V sanktusu zvonek vysoký 0·22 *m*, v průměru 0·26 *m*. Bez ozdoby a bez nápisu. Nahoře ozdoben jest dvěma vypouklými kroužky, dole čtyřmi.

Michalovice.

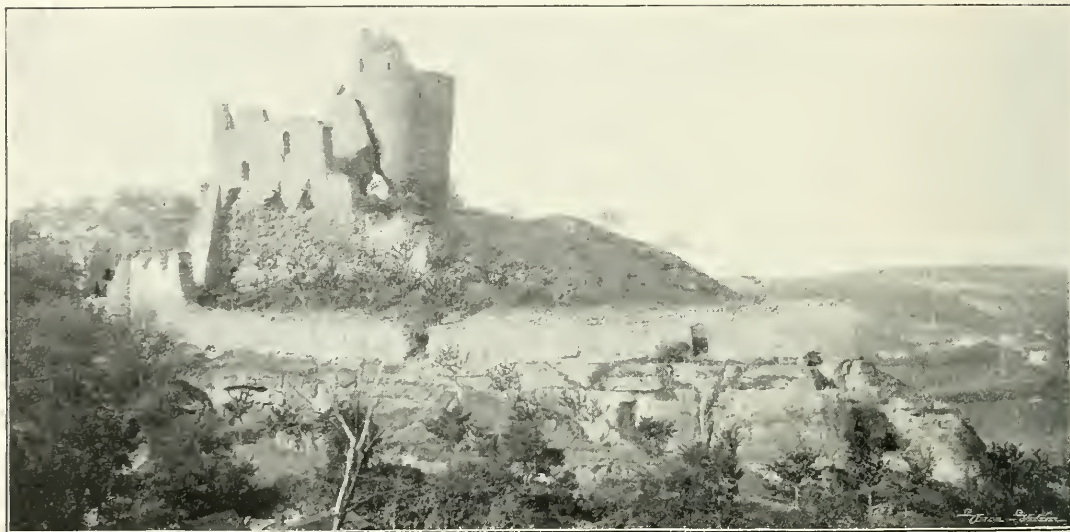
Schaller IV. 81. Heber I. 35, Sedláček X. 212. Vaněk 134. Pam. Arch. XIII. 178. Společnost přátel starož. II. 1890. Čechy 212. J. Lehner, Dějiny umění Čes.

Ve stráni za kostelem zbytky předhistorických staveb, kde se i nádobka našla. U sv. Donáta praehist. pohřebiště.

HRAD Michalovice, nyní zříceniny, byl vystavěn v druhé polovici 13. století; s ním zároveň kostel na protější stráni; Schaller zná určitý rok: 1256! Za pánů z Michalovic byl sídelním hradem, kteří z piety k němu a svým předkům ho neopustili, ani když lepší sídlo na zámku Mladého Boleslava od koruny získali. Když l. 1468 vymřeli, nový rod panský, Tovačovští z Cimburka, trvale na Boleslavi, prostrannější a pohodlnější, se

usadili, čehož následek byl, že hrad Michalovice pustl a l. 1513 již jako pustý se nazývá. Že by l. 1425 od husitů byl rozbořen a pak od Václava z Michalovic znova byl vystavěn, odporuje zprávám věrohodnějším. (Obr. 128.)

Zříceniny tyto, v nejbližším okolí města Ml. Boleslavě, vypínají se na ostrohu mezi Jizerou a debří. Přístup vede od západu přes dvojí příkop: první do předhradí, druhý hluboký, vyzděný do hradu. Zdivo skládá se z tesaného kamene a pískovcových kvádrů. Nejvíce zachována zřícenina na straně jižní, obrácená ke kostelu a Ml. Boleslavi. Z původního **hradu** zachovaly se ohrady a za nimi kusy zdi z paláce s okny úplnými nebo částečnými, s pískovcovým obložením. V rozích pilíře. Na

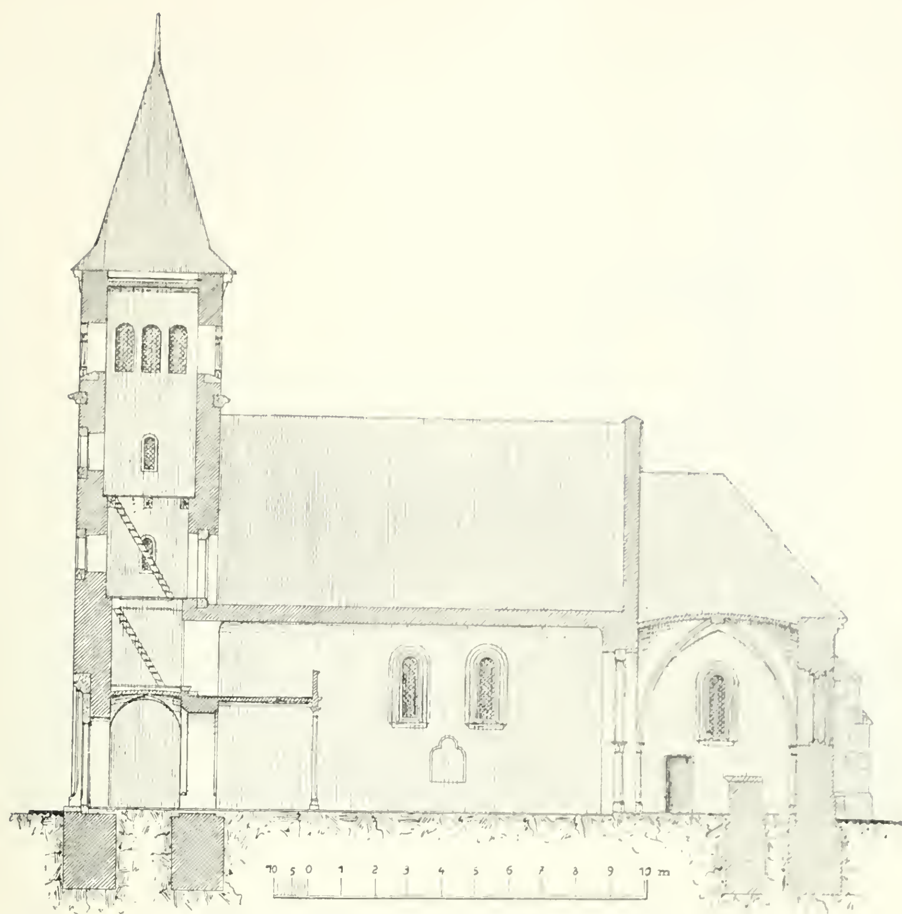

Obr. 128. Michalovice. Zříceniny hradu.

vrcholi **věž, hláska**, kulatá, s mohutným zdivem a zbytky cimbuří. Sesouvajíc se opřela se o nižší stavivo a nakloněná v úhlu po věky odporuje živlům; podle jisté podoby nazývá se Putnou.

KOSTEL SV. MICHALA archanděla, filialní, fara v Bukovně. Stojí na příkré stráni nad Jizerou proti zříceninám hradu Michalovického, od něhož oddělen jest hlubokou debří; za ním k západu stávala dřevěná **zvonice** při přestavbě nynějšího zámečku sbořená, pak bývalá **fara**, nyní sídlo vrchnostenské, vzadu **dvůr** poplužní s úpravou 18. století.

Kostelík připomíná se jako farní l. 1358, zasvěcený tehdy sv. Matěji, apoštolu Páně; l. 1359 jmenuje se altarista při oltáři sv. Michala. V době husitské fara zašla a Michalovice připojeny duchovní správou k Mladé Boleslavi; boleslavský děkan Havel Terrigena obnovil faru v Michalovicích a propůjčil ji synu svému kn. Janovi Plánickému, jenž zemřel l. 1627. Volfg. Adam hrabě Pappenheim (1632—47) obnoviti tu chtěl faru katolickou, jež l. 1761 obnovena a l. 1768 byla přenesena do Kosmonos.

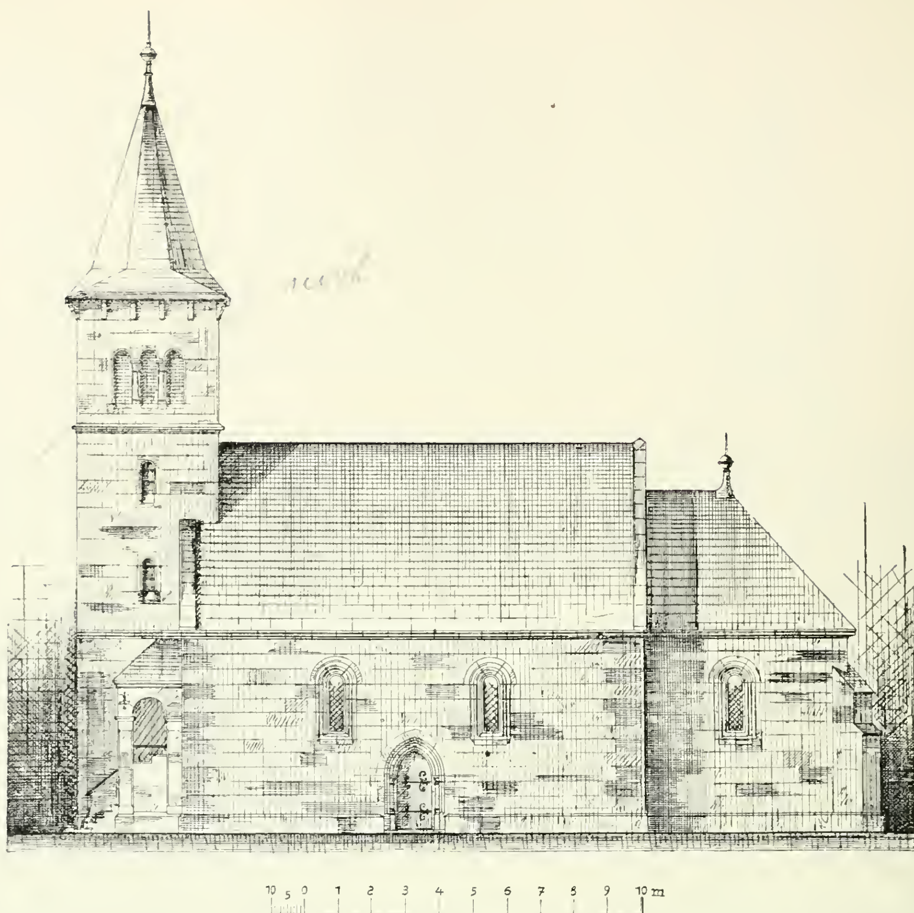

Obr. 129. Michalovice. Kostel sv. Michala. Řez podélný.

Nejstarší součásti kostela jsou románské (okna v absidě, rozměry a tvar jmenovitě presbytáře), přestavován byl ve slohu gotickém (klenba presbytáře, portály lodní, výklenky, opěráky), restaurován v době barokní (17. stol.: sakristie, přístavky, zbarokisovaná okna, strop . .), naposledy opravován a doplňován l. 1893 dle návrhu inž. *Láblera* prací stavitele *Jos. Kulhavého* (okna přeměněna v románská, postavena nová věž románská a na ní zavěšeny zvony).

Rada Ad. Pecenka a Monsgn. Lehner srovnali kostel v Michalovicích s kaplí ve Vinci, $1\frac{1}{2}$ h. vzdálené, a shledali, že článkování románského okna v M. shoduje se s oním v oknech ve Vinci a ten kus římsy v choru zazděný nikde jinde v Čechách se nevyskytuje než nad obloučkovým podřímsím kaple vinecké. Domnívají se, že kostel michalovický a kapli ve Vinci budoval týž stavitel. Gotické přístavby, které asi byly vykonány po nějaké katastrofě požární, klade Pecenka do 14. století.

Stojí na hřbitově, zdí obehnaném, obrácen k východu, orientován. Vystavěn jest z lomového kamene a tesaného pískovce, pravidelně vrstve-

Obr. 129 *A*. Michalovice. Kostel sv. Michala. Pohled podélný.

ného, s kvádříky 0·30—0·35 *m* vysokými. Kolem budovy obíhá sokl 0·70 *m* vysoký, na vrchu sešikmený. (Obr. 129., 129 *A*., 130.)

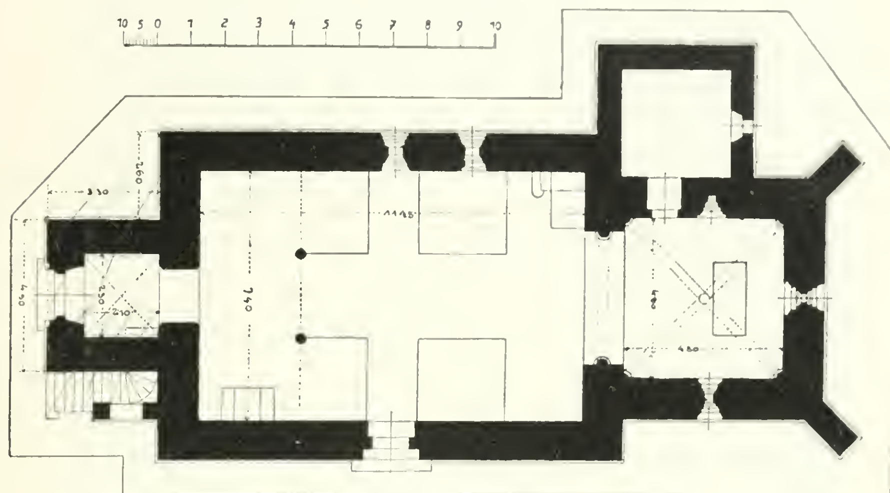
Kněžiště zbudované na pravidelném čtverci, jehož strana měří 4.70 *m*, opřeno jest v rozích dvěma opěracími pilíři 0·83 *m* širokými, s ústupkem a kosinou. Na pravém v pískovcovém kameni spatřuje se plastická ozdoba, odvozená prostupem čtyř kruhů. Okno v závěrné stěně vysoké 1·50 *m* a široké 0·20 *m* ve světlosti (se špaletami 2·25—1·00 *m*) polokruhem překlenuté; ostění vně i uvnitř jest profilováno dvěma ústupky se šikmou plochou, po stranách žlábkovanou, mezi nimi obloun; dole drápkovitý nárožník. Podobně profilované okno objeveno při poslední restauraci ve zdi k sakristii; dle tohoto vzorku bylo transformováno i okno v jižní straně zdi, barokní a všechna tři okna v lodi. (Obr. 131.)

Sakristie barokní, obdélná, jest kryta plochým stropem.

Loď obdélná s plochým stropem se třemi okny. K ní druží se zvenčí po jižním boku přístavek čtverstranný, s gotickým portálem, předělaným; na jeho dveřích gotický zámek se závěsy.

Střecha, tašková valba; štít na východě původní, západní nový. Věž románská i schodiště v ní nové; pod ní druhý vchod.

Vnitřek kněžiště sklenut křížově. (Obr. 132.) Hranolová žebra se skosenými hranami, svorník s vytesanou dvojnásobnou růžicí. V koutech byla

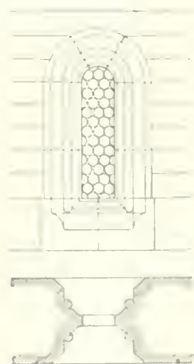
Obr. 130. Michalovice. Půdorys kostela sv. Michala.

žebra zachycena ve výši 2·22 *m* příporami, jež mají sokl polygonový, attickou patku, dřík válcový a hlavice s polygonovou deskou krycí, ovitou v levém koutě (v závěru) třemi trsy listů, v pravo třemi květy stilisovaných javorů; v koutech u triumfálního oblouku jsou hlavice hladké, kužel dolů obrácený, s pláštěm dovnitř prohnutým. (Obr. 133.)

V jižní zdi presbytáře výklenek 0·30 *m* vysoký, nahoře gotickým trojlistem ukončený.

Vedle zazděn sedilní výklenek, z něhož vyčnívá římsa 1·13 *m* dlouhá, 0·24 *m* široká; pod ní řada arkád trojlistových, pod ní obloun. (Obr. 134.)

Triumfální oblouk gotický, lomený, stlačený, 1·14 *m* silný. Dva oblé polosloupy na válcovité patce a s hlavicemi, jež zdobeny jsou stilisovanými listy, nesou hranolový prut 0·30 *m* široký.

Obr. 131. Michalovice. Kostel sv. Michala. Původní okno v kněžišti.

Loď podélná má délky 11·20 *m*, šířky 7·30 *m*, výšky 5·30 *m* (jako kněžiště), kryta jest plochým stropem; na západě přepažena dřevěnou kruchtou na sloupích. V severní straně lodi výklenek 1·22 *m* vysoký, 0·90 *m* široký, gotickým trojlistem se nahoře ukončující; na jeho straně válcovitý obloun. U levého oltáře výklenek hrotitý, 0·30 *m* vysoký, s hranami skosenými.

Obr. 132. Michalovice. Kostel sv. Michala. Pohled do kněžiště.

Oltář vyřezávaný se sochou sv. Michala archanděla, novější. Nábytek nový, moderně gotický. Ve výklenku nahoře jmenovaném socha Madonny, na půlměsíci, 0·85 *m* vysoká, slušná barokní řezba. Krucifix dřevěný barokní. Dva též barokní svícny, dřevěné, 1·30 *m* vysoké. Obraz sv. Jana Nepom. z r. 1851.

Obr. 133. Michalovice. Kostel sv. Michala. Hlavice v kněžišti.

Obr. 134. Michalovice. Kostel sv. Michala. Římsa sedilního výklenku.

V sakristii tři posvátné knihy: nejstarší s titulem MISSÆ — IN AGENDA — DEFVNCTORVM, jež byla vytištěna v Augspurce: AVGVSTÆ VINDELICORVM Typis Joannis Michaelis Labhart . . ANNO MDCCXLII

Obr. 135. Michalovice. Bývalá zvonice u kostela.

Na hřbitově pískovcový kříž z r. 1795; druhý podobný bez letopočtu; pak empirová deska náhrobní z r. 1826.

Zvony bývaly po leta zavěšeny ve dřevěné ZVONICI blíže kostela, (obr. 135.) nedávno pak byly přeneseny na nově při kostelíku vystavěnou věž novorománskou, do prostoru stísněného pro tři zvony.

Obr. 136. Michalovice. Kostel sv. Michala. Nápis na zvoně č. 1.

1. Největší vys. 0·80 *m*, průměr 1·05 *m*. Ucha: dva tory spletené. Kolem hlavy nápis dvouřádkový gotickou minuskulí: ⁑ leta bozijho tisicyho pietystcho xxi· kerzty a kchwale panu bohu y mile matcze bozy a wssiem swatym tento zwon die = lan od misra tomasse wlitomierzirzyhe euwandyelistowe marek mathauss yan lukass styrzy swyedky pewne mass ⁑ Na plášti reliefy: sv. Václav 0·12 *m* vys., Madonna 0·16 *m* vys. Na hlavě letopočet 1831. (Obr. 136.)

Obr. 137. Michalovice. Socha sv. Donáta.

2. Zvon »Marie« vys. 0·62 *m*, v průměru 0·80 *m*. Ucha s torem, kolem koruny dvouřádkový opis: LETHA PAИIE MDLX TEИTO Z-OИ SLIT GEST KE CZTII A KCHVALE PAИV — BOVHV WSSEMOHVCZYMV A WSSEM SWATYM OD PETRA W BOLESLAWI. Pod nápisem ověšeno 14 listů vinné révy, na plášti relief Madonny, ostatně hladký.

3. Pricqueyův zvon ze starého přelitý, 0·51 *m* průměru, 0·66 *m* vysoký. Ucha s maskami. Mezi dvěma páskami květinovými nápis:

TENTO ZWON PRZELIT A OBNOWEN GEST KESCZTI A CHWALE P: BOHA WSSM LETHA — ☞ PANIE · 1694.

Pod tím střídavě list akanthový a andílčí hlavinky. Na plášti reliefy sv. Václava, Madonny, Michala archanděla a znak zvonařův.

4. Nejmenší vys. 0·33 *m*, šir. 0·46 *m*. Ucha hladká. Kolem koruny ovocné guirlandy; na plášti reliefy: Madonny potírající hada a s obloukem hvězd, sv. Jana Nepom., allianční erb dvojitý, korunovaný, v kartuši, sv. Vojtěch, sv. Šebestian (?), archanděl Michal. Při dolejším okraji nápis: MARIA ANNA GRAFIN VON HERZAN VON HARRAS GEBOHRNE FREYN VON PVTZ VON ADLERSTVRN ANNO 1740.

SOCHA SV. DONÁTA u silnice k Bukovnu, 4 *m* vysoká, pískovcová; slušný barok. Podstavec dvojitý, světec modlící se, s berlou. Na přední straně allianční erb v korunované kartuši, s nápisem vytřelým:

Heiliger
DONATE · bitte
für uns.

V zadu:

Zur Ehre
des h. Donat
hat geſtiftet laſſen ANNA

NEPOMVCENA Gräfin Von
Bol . . Gebohrene Gräfin
Von MARTINITZ
herſcherin der herr=
schafft — Koſmonos
Im Jahre
1780. (Obr. 137.)

Před panským dvorem BOŽÍ MUKA, kamenná, čtyřhranná, s výklenky, v nichž jsou namalovány (primitivně) sv. Anna, sv. Jan Nepom., sv. Josef a Madonna. Z 18. stol.

PODLÁZKY, pod zříceninami hradu Michalovického na poli v rokli ukrytá vesnička s kapličkou sv. Jana Nepomuckého z 18. stol.

Milovice

(ve starých pamětích též Milevice).

Otruba, Lysá 262. — Kudrnáčův Adresář 89.

Na TVRZI Milovicích seděl leta 1399 Holomek a syn jeho Jan. L. 1454 připadly Smiřickým, l. 1509 Jaroslav Smiřický ze Smiřic prodal Milovice Bedřichovi z Donína, jenž připojil je k Benátkám. Tvrz připomíná se zde ještě l. 1599. Nynější DVŮR úpravou svou upomíná na 18. stol. Uprostřed dvora stojí

SOCHA SV. FRANTIŠKA XAVERSKÉHO, vysoká 3·30 *m*. Na cihlové podezdívce stojí podstavec, na něm hranolový stylobat, deska, pak socha světce v rouše mnišském, s rukama sepiatýma. Po straně má kříž, při něm dítě. Z pískovce, natřený bílou barvou; pochází z téže doby jako sv. Antonín na návsi.

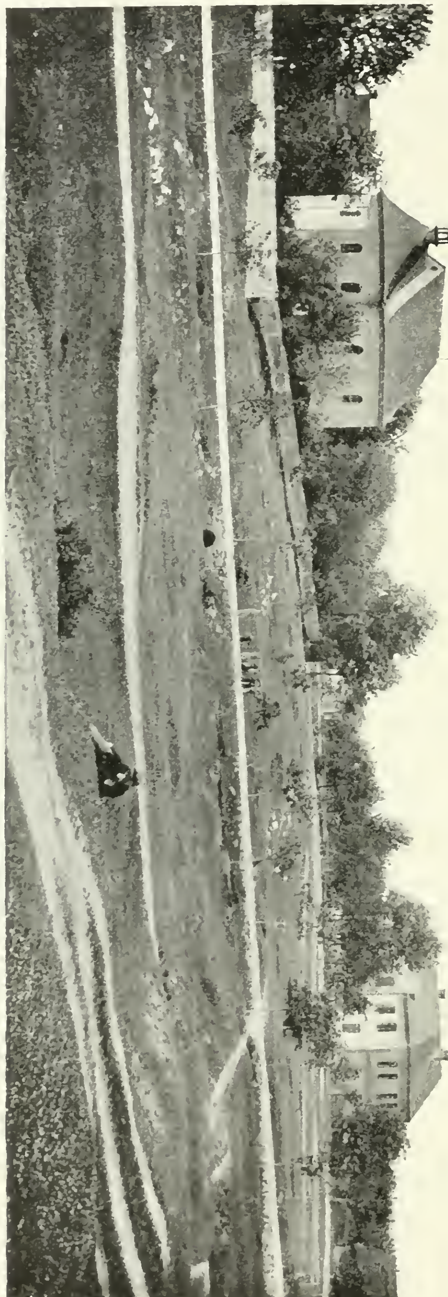
SOCHA SV. ANTONÍNA PAD., vysoká 2·83 *m*. Na dvojnásobném podstavci hranolový stylobat, pak deska a na ní socha. Sv. Antonín v rouše mnišském drží v rukou Ježíška; u jeho nohou dítko v obláčcích. Na stylobatu letopočet 1738.

Mladá.

Sommer II, 72. — Otruba F., »Paměti m. Lysé a okolí«.

Jméno Mladá odvozuje se od Mlady, dcery Boleslava I. Leta 1341 připomíná se v lese Lipenském — srovnej blízký Lipník. Po věky patřila ku zboží Lyskému, až l. 1509 Jaroslav ze Smiřic prodal Mladou Bedřichovi, purkr. z Donína, na N. Benátkách.

KOSTEL SV. KATEŘINY. L. 1358 kněz Ondřej resignoval na faru v Mladé, tehdy byl kostel farním. V době kališnické l. 1552 koupen sem nový zvon! Po katolické reformaci církevní správu v něm vykonávali mnichové kláštera v Nových Benátkách, l. 1787 arcibiskup Ant. Petr Příchovský, pán na Benátkách, zřídil zde lokalii, l. 1855 stala se farou.

Obr. 138. Mladá. Pohled na kostel a školu.

Nynější kostel vystavěn na počátku 18. stol. Jest orientován, bez věže, zvony visí v dřevěné zvonici uprostřed vesnice a hřbitova. (Obr. 138.)

Průčelí: mezi pilastry okno jako v lodi. S nárožními pilastry uzavírají plochu ustupující, v ní po jedné nice. Společně nesou římsu profilovanou, vyloženou, krytou prejzy. Na ní attika, plná, přikrytá římsou téhož tvaru, s nástavci po stranách, v jich rozích koule. Na vrchu místo štítku střecha šindelová, skosená, v akroterii železný kříž.

K průčelí druží se předsíňka, čtyřboká, sklenutá křížově; v ní jediný vchod do kostela.

Presbytář zavřen jest pěti stranami prav. osmiúhelníka, v nich okna: dvě krajní a v lodi široká, segmentem zaklenutá, všechna polychromovaná prací *Jana Kryšpína* v Praze. Na ní sanktus dřevěný. Na severní straně sakristie, nízká, čtyřboká, se zvláštním vchodem dřevěného ostění a dvěma okny čtvercovými, též dřevem orámovanými. Presbytář i sakristie sklenuty jsou křížově, bez žeber.

Vítězný oblouk nižší, segmentový.

Loď širší nežli presbytář, 17·50 × 8·90 *m*; stěny omítnuty, lisenou ve středu rozděleny na plochy čtvercové, v nichž po oknu, tudíž celkem čtyři. Kryt plochý. Okapní římsa profilovaná.

Empora spočívá na dvou dřevěných sloupech. Poprsnice rovná, plná; na její vnější ploše sloupková balustráda. Z druhé poloviny 18. stol.

Hlavní oltář. Tumbu zdobí pozlacená řezba v rámci: božská rodina. (Obr. 139.) Z téže doby jako kostel. Dva sloupy oblé a dva vrtulové nesou úseky kládí, na němž sedí andílkové. Obraz sv. Kateřiny Alexandrijské, malován *Scheiwelem*; po stranách sochy sv. Augustina (se srdcem)

Obr. 139. Mladá. Kostel sv. Kateřiny. Relief na tumbě oltářní.

a sv. Jeronyma (s poustevnickou holí). V nástavci sv. Jan Křtitel na poušti. Po stranách oltáře akanthová řezba, zlacená. Z té doby jako kostel.

Oltář v lodi při zdi v pravo na ploše dřevěné. Vrtulové sloupy korintského řádu nesou kládí, na něm andělé. Obraz Panny Marie Vítězné (Spomocnice) nad oblaky, kteréž nesou andělé; v rámu nahoře erb arcibiskupa Příchovského. Po stranách sochy sv. Jáchyma a sv. Anny. V nástavci koruna ve svatozáři, v ní andělé. (Poč. 18. stol.)

Oltář v levo, též na dřevě, sloupy vrtulové, kládí — obraz sv. Jana Nepomuckého, maloval *Weise*, malíř pražský, l. 1861. Po stranách sochy sv. Notburgy a sv. Kláry. V nástavci oko boží, po stranách sv. Václav a sv. Lidmila. (Poč. 18. stol.)

Zpovědnice v presbytáři, s obrazem sv. Jana Nep., jak zpovídá královnu Žofii; z druhé pol. 18. stol. Z téže doby dřevěné zábradlí, sloupkové. Raménko do sakristie, železné.

Kazatelna s prohybanými římskami nahoře i dole řečniště, rozdělena pilastříky na tři pole: v prvním relief sv. Ambrože, ve druhém

sv. Řehoře a sv. Augustina, ve třetím sv. Jeronyma. Všechny reliefy v rámcích barokních, řezaných, zlacených. Nad řečništěm strop, plochý, římsový, s kartuší v předu. Na stříšce sv. František Xaver v rouše mnišském. Z počátku 18. stol.

Obr. 140. Mladá. Kostel sv. Kateřiny. Křtitelnice.

Proti kazatelně, kde bývá postranní oltář, ukřižovaný Kristus, z 18. stol.

Lavice: na každé straně po osmi, bohatě a hluboce řezané, s obsahem rozvilinovým. Popřednice jinak řezané (sloupkově), v nich opatská mitra a pod ní v erbu písmena M · R a gotická lilie. Pocházejí z kláštera zderazského. Z poč. 18. stol.

Křtitelnice kamenná: na podstavci osmihranném sloup hranolový, osmistěn. Kupa polygonální, dole ohnutá, nahoře členěná žlábkem a římskou. V ní mísa cínová s poklicí cínovou, mající vrytý znak Prahy, písmena MB a dole letopočet 1786. Víko okrouhlé, na něm veliký list akanthový a na sloupci křest Páně. Výška i s víkem 1·60 *m*. Z téže doby jako kostel. (Obr. 140.)

Zvony. V koutě hřbitova zvonice, dřevěná, čtyřboká, z prken sroubená, se čtyřmi okny při zvonech, zavíranými okenicemi. Šindelová střecha. V ní visí dva zvony:

1. Ucha rýhovaná. Pod korunkou festony, na plášti reliefy sv. Josefa a sv. Floriána. Dolejší okraj ovinut páskem akanthů, nad nimiž se čte: ANNA KÜHNER 1804. Výška 0·50 *m* průměr 0·65 *m*.

2. Ucha kroužkovaná. Na plášti nahoře dvouřádková legenda: (Obr. 141.)

LETHA M D LII WYWYSSOWATI TEBE BVDV BOŽIE MVY KRALI A DOB
RORŽECZYTI BVDV GMEVV TWEMV NAWIEKY WIEKVW SKRŽE PETRA

Obr. 141. Mladá. Kostel sv. Kateřiny. Nápis na zvoně.

Výška 0·57 *m*, průměr 0·77 *m*.

3. Zvonek v sanktuse novější.

Kresba J

a Dra J. Zahradı

Obr. 142. Mladá Boleslav. Kresba Jana Willenberga z r. 1602.

(Z publikace Dra A. Podlahy a Dra J. Zahradníka J. Willenberga Pohledy.)

Mladá Boleslav.

M. Jiřík Kezelius Bydžovský: Kronika mladoboleslavská, P. Fr. Novotný: Kronika Mladoboleslavská 1822, Schaler IV. 12, Sommer II., Iserbote, Boleslavan 1861, Jizeran, Mladoboleslavan, Mladoboleslavské Listy (všechny ročníky). Památky II. 268, III. 241. 1871. 553, XIII. 177, XIV. 507... XV. XVI. XVII. XVIII. Sedláček X. 30, Čechy XII, Pamětní list Boleslavska 1881.

Pod zámkem našly se parohy, kosti; pod schody podstupenskými keltský býček; v zahradě Flaklově popelnice, bronzová jehlice a mince cís. Diokletiana; v Radouči kulturní jámy; na Chlumě, jenž vévodí krajině boleslavské, »švédské šance«, kde se nacházejí kamenné i hliněné nálezy, popel, kosti, .. staré hradiště. Dr. Píč, Pam. Arch. XIV. 351.

BOLESLAV MLADÁ, královské město, původně slulo Boleslav Mladý, teprve od 100 let B. Mladá;*) v latině Boleslavia Juvenis, Junior, později od časů českobratrských Neoboleslavia; německy Jungbunzel, od 100 let Jungbunzlau. Nese jméno svého zakladatele Boleslava II., Mladého, původce hradu knížecího, pod nímž vznikly první začátky města: Podhraď a Podolec; zde byly umístěny i dvůr knížecí, knížecí pivovar, zde záhy vznikl i farní kostel sv. Víta.

Obr. 143. Mladá Boleslav. Pohled na město z r. 1666. Rytinka na okraji mapy Sandrartovy

Hrad knížecí, královský, byl sídlem knížecích úřadů, veřejné správy, středisko všeho Pojizeří, proto Podhradí rychle se zmáhalo, přibývalo domů i nahoře na prostoře před hradem, jež od nepaměti slula »hrobie«, takže l. 1334 Ješek z Michalovic, tehdejší pán na Ml. Boleslavi, vysadil je právem nymburským a propůjčil mu některé výsady živnostenské. Tehdy rozmnožen klášter františkánský a zajisté fara nahoru byla přenesena ke kostelu sv. Jana Křt., jenž patřil kněžím řádu svatojanského, jako kostel sv. Víta; v tu dobu (ve 14. věku) dovoleno Starému městu hradbami a branami se zavříti. Znak svůj, českého lva, jednoocasého v modrém poli, obdrželo město Boleslav již od Přemyslovců.

Za válek husitských přidala se Boleslav k radikální straně kališnické, ačkoli vrchnost jejich michalovická byla katolickou, proto Boleslavští dali výhost všem katolickým kněžím a všechny tři boleslavské kláštery pobořili. Při takovém smýšlení připravena zde půda jednotě Českých Bratří, kterou do Boleslavi uvedli páni Tovačovští z Cimburka (kolem l. 1500), a jim zde klášter zpustlý odevzdali; odtud Boleslav stala se bratrským Římem. Za pánů z Krajku vystavěli si nebo vrchnost jejich vystavěla dům bratrský, při menším sboru, velký sbor, špitál, školu. Bývalé předměstí

*) V 17. věku již několikrát se objevuje jmenem Mladá B.

Obr. 144. Mladá Boleslav. Požár r. 1761. (Obraz na plátně v městském museu.)

A

B

Obr. 145. Mladá Boleslav. Pohledy na město z počátku XIX. století.
A Strana západní. *B* Strana východní.

za hradbami městskými vzrostlo tak, že milostí krále Ferdinanda I. povýšeno za město »Nové město« l. 1528, aby smělo se též hradbami obehnati — což se nestalo, až za války třicetileté: ulice z města vedoucí šranky se uzavřely.

L. 1595 Ml. Boleslav se skoupila z poddanosti, l. 1600 stala se městem královským.

Za války třicetileté utrpěla peněžitými pokutami, rekvisicemi a vypálením od císařského vojska (1631), zvláště od Švédů. Za válek pruských

Obr 146. Mladá Boleslav. Domy v Pražské bráně.

byla nepřítelem navštívena l. 1742, 1744, 1757. — Zvláště zhoubně působily veliké požáry l. 1595, l. 1692, 1710, 1761, 1779 a 1859.

Pohled na město, nejstarší, poskytují rytinka z Paprockého Diadochu a Willenbergova perokresba z l. 1602; obě kresleny jsou s Dubců, od jihovýchodu, a spatřují se v nich všechny čelnější budovy, z domů soukromých jen zadní strana, ve zdi městské. (Obr. 142.) (Jiné pohledy viz na obr. 143, 144. a 145. *A, B.*)

Staré město bylo tehdy hrazeno; na třech stranách hradbou byla staveni soukromá a zámek, mezi nimi rozpoznávají se hradby s rondely. Vlastní opevnění objímalo Staré město na straně severní: hradby, dvojité, šly z nynější ulice Železné, podél masných krámů a synagogy do ulice Bělské; mezi nimi otvíral se příkop, v němž byly krámy soukenické a provaznické. Brány byly tři; jimi vedly tři hlavní silnice z města; zachovaly se zbytky jen z brány pražské. (Obr. 146.) Byla úzké, čtyřhranné stavení, v ní byly sklep, komora a tři světnice nad sebou. Opravena byla l. **1651**, při té příležitosti vymalován na ní boleslavský lev. O málo níže, kde se končí ulice, byla druhá brána, slula též svatovítská, zámecká. Mezi oběma bylo pět domů. Brána klášterská

MOTIVY
ZVONOVÝCH VLYSŮ

Strážcové štítu kollátorova

Sv. Václav

Zvon Václava zvonaře v Dobrovici z l. 1587.

Sv. Zikmund.

Medaillony na dolením okraji.

Obr. 147. Mladá Boleslav VÝZDOBA ZVONŮ MLADOBOLESLAVSKÝCH ZVONAŘŮ
DOBY KALIŠNICKÉ
V BŘEZNĚ, DOBROVICI, KRNSKU, LUŠTĚNICÍCH, MEČEŘÍŽI ATD.

byla též dvojí, mezi oběma byl most přes příkop, jejž dosud lze s parkánů viděti. Třetí a nejdůležitější byla svatojanská, novoměstská: byly to tři brány: první u domu č. 48. — druhá mezi domy č. 44 – 45. a třetí na konci u domu č. 46. Mezi nimi byl most, na němž v 18. stol. spatřují se kříž a sv. Jan Nep. Ve všech branách byly příbytky pro branného i jiné světničky, které se najímaly; uvnitř bran byly šranky. Fortny byly dvě: za děkanským kostelem dvojnásobná (pro pěší a povozy) a u templu, kterou se scházelo k vodě, k lázni; tato byla l. 1677. zazděna.

Soukromé domy na náměstí i v ulicích byly patrové se štíty po většině barokovými, na Willenbergově pohledu i s gotickými. V nich umístěny jsou odznaky domovní: na domě nyní č. 86. černý orel, na č. 105. zlatá labuť, č. 17. šedý dvouramenný kříž, č. 21. pět ran Pána Krista, č. 27. červený rak, č. 31. kohout, č. 32. zlatý čáp; na Novém městě na domě č. 13. 14., kde bývala soukromá škola, nade dveřmi zlatý nápis:

❀ DANT ❀ MUSÆ — Anděl — HONOREs ❀ AN. 1650 ❀

V patře byly obývací světnice (»seknice«), dole místnosti pro řemeslo, krám, venku loubí, do zadu vedla dlouhá, úzká a nízká chodba na dvůr. Za ním druhé, nižší stavení, již v hradbě městské. Odtud sestupovalo se na parkány se zahrádkou nebo s rámy.

Tyto domy byly dle kroniky Kezeliovy nenákladné, ale k živnostem příhodné. Z řemesel zvláště kov zdělávající byla četná: nejvíce v ulici »Železné« a na Novém městě; z kovolitců prosluli boleslavští zvonaři, jichž umělecké výtvary posud hlaholí daleko a široko po vlastech našich. Polním hospodářstvím zabývali se i řemeslníci; hospodářská stavení rozkládala se za Novým městem; ze 16. stol. jmenují se četné chmelnice, šafranice, vinice na všech stráních a na návrší, které dosud sluje Na vinicích, kde terasy dosud se zachovaly. Obec městská měla tři poplužní dvory. K účelům řemeslným bylo v městě několik kalů, jinak ulice byly již v 16. st. dlážděny.

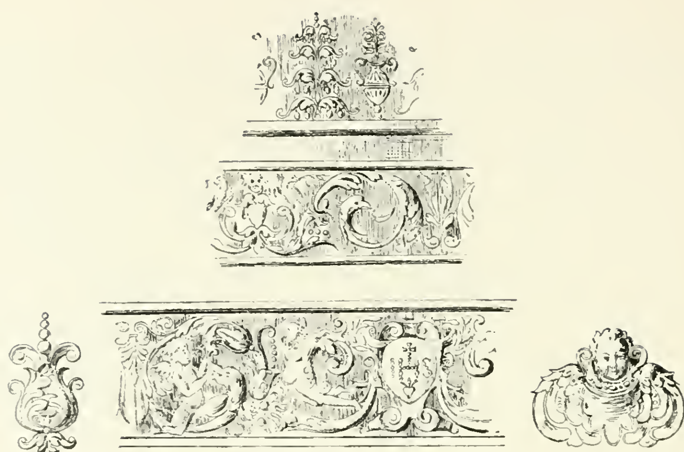
Slavnou pamět si zachovali boleslavští impressorové, hlavně bratrští a zvonaři, konváři z doby kališnické i pobělohorské; o nich uveřejnil jsem rozpravy v Arch. Pam.

Umění knihtiskařské hned v prvních počátcích vštípil do půdy boleslavské *M. Mik. Klaudyanus*, fysik boleslavský, aby jím sloužil bratrské Jednotě. Vzdělal se v Norimberce, kde vydal první své práce; v Boleslavi zarazil knihtiskárnu l. 1518; po něm vedl ji bratr *Jiřík Štyrsa*, od l. 1523 na Podolci, po r. 1525 v domě na Karmeli, nyní č. 77.-II; od l. 1532 do 1536 *Jindřich Šturm* — všickni z bratrské Jednoty. L. 1544 obnovil ji *Václav* jinak *Vaněk Oustský* ale jen na krátký čas do l. 1547. Z této bratrské impressí vyšlé prvotisky jsou rozptýleny po Evropě. Knihotisk v Boleslavi obnoven v 18. stol.

Zvonařské umění přinesl do Boleslavě *Petr* zvonař jinak *Žák*, z Hradce Králové, odtud *Petr z Hradce* slove, l. 1548. Dům měl za kostelem, zvonárnu na Ptáku. Po něm přejal ji *Jakub Mělnický* (1588), syn *Bartoloměje* konváře na Mělníce. Kolem l. 1574 přešel do Boleslavi *Ondřej* z Nového města Pražského, jenž držel dům v »městě« nyní č. 104. Od něho přejal ji *Václav* sklenář, jmenem *Hytych*, jenž uměním tímto sloužil až do l. 1631. (Obr. 147.)

Po válce třicetileté přistěhoval se do Boleslavi z Klatov *Jan Pricquey*, Francouz; dům měl v městě nyní č. 90., zvonárnu v zámku († 1697). První zvony slil s bratrem svým klatovským, po něm převzal dílnu syn *Mikuláš*, a všechny formy, jenž jak otec jeho i polním hospodářstvím se zabýval; poslední jeho zvony nesou letopočet 1750.

Pricqueyové sdědili sice dobrou pověst boleslavského zvonařství, ale jejich zvonařské výkony jsou úplně nové, od starých zvonařů boleslavských úplně odchylné. (Obr. 148.) (Viz Pam. arch. XVI., 169 sq.)

MOTIVY ZVONOVÝCH VLYSŮ.

ZVON V PLAZÍCH Z R. 1736.

LETA PANIE 1655
TITO ZWONOWE SLITI GSAV, KE CTI
K CHWALE PANV BOHV A KV POCT

Řádek první.

IWOSTI NANEBEWZETI BLAHO
SLAWENE PANNE MARIGI NAKLADEM
CHVDEHO ZADVSSI

Obr. 148. Mladá Boleslav. Výzdoba zvonů Pricqueyových z let 1660—1750 v Ml. Boleslavi, Sejcíně, Bukovně, Nových Benátkách, Lysé n. L. atd.

DĚKANSKÝ KOSTEL PANNY MARIE NANEBEVZATÉ.*)

Podle Hájkovy kroniky byl vystavěn od knížete Boleslava II. současně s hradem, také ze dřeva. M. Jiřík Kezelius vypravuje, že ještě l. 1590 se zachoval a byl obnoven, aby byl zřetelnější, nápis na jednom pilíři: Jelenek l. 1200. Farním kostelem nebyl, proto se o něm nečiní zmínka v knihách konfirm.; nejspíše přízní královských úředníků na zámku boleslavském — Boleslav byla tehdy statkem korunním — stal se sídlem arcijáhnů boleslavských, z nichž jmenují se l. 1373 Mistr Bartoloměj, l. 1380, 81 . . . arcijáhen Václav z Radče. Ve válkách husitských zašel arcidiakonát, zašla i farní komenda johanitská u sv. Jana, a v témže století vystavěn pak nový farní kostel nynější, ovšem že kališnický. Zbudován péčí měšťanstva, bez vrchnosti (michalovické), jež byla katolická, jak to hlásají cechovní emblemy na pilířích, postaven byl na konci města, při hradbách, na opačné straně zámku. Kališnický jeho původ hlásají i jeho kalichy na místech nejvýraznějších: kalich v klenáku nad portálem proti děkanství, jejž nese anděl, byl osekán tak, že z něho ostala jen číše; druhý kalich v kružbě čelního okna byl právě objeven; třetí v průčelí, ve štítu, jak viděti ho ve Willenbergově pohledu, byl od reformační komise l. 1623 dolů sražen, že se na kusy rozbil; na jeho místo byla postavena socha Panny Marie, která tu zůstala až do požáru l. 1692; nyní na místě tom celé průčelí zobrazuje nanebevzetí Panny Marie, italským způsobem, jež spíše podobá se korunování Panny Marie.

Kostel v nynější své podobě vzal tedy vznik svůj v 15. století, asi v polovici. Z 15. století pocházejí kněžiště i spodní části lodí. Buď se stavba vlekla dlouho, nebo byla přerušena snad požárem; dokončena byla teprve v 16. věku a nákladem Kateřiny Militké sklenuta síťově, kterážto práce dokonána l. 1566. Vznikající sloh renaissanční působil tu na dokončení této budovy. Stejnolodí chrámové opuštěno, klenba snížena a podchycena na pilíře, jež nesou spolu i empory, rázu již renaissančního. Pro nižší klenbu i okna položena níže: jedno z nich se zachovanou kružbou bylo objeveno na empoře se všemi vlastnostmi pozdní gotiky 16. věku. Zbožným příkladem pohnutá jiná měštka, Marketa vdova po Balt. Pitoplekovi, dala kostel l. 1592 svým nákladem vymalovati. L. 1594 připomíná se tu i »světnička« (oratoř) pro vrchnost. Hotová svatyně tato utrpěla velikými požáry v městě: l. 1692 a l. 1761, po nichž byla opravována, v duchu své doby, s příměšky barokovými. Nejspíše, že první oheň, jenž vyšel v Židovském městě, tu stranu kostela valně poškodil, an l. 1701 vystavěl boleslavský stavitel *Mik. Rossi* stranu průčelní s bohatým štítem a vkusnou předsíňkou, což l. 1702 v srpnu bylo dokonáno a 1800 zl. nákladu stálo. Průčelí toto vypraveno dle vzoru vlašského: nad předsíňku postavena socha Madonny; ve štítu v oblacích, obklopena andílky, svatá Trojice nese korunu. Takovým způsobem u nás se nezobrazuje nanebe-

*) V starší době: kostel Matky Boží.

vzetí Panny Marie, ale tak vyzdobeno průčelí kostela ve Vercelli (od stavitele *G. Ferrari*). — *Rossi* byl rodem Vlach z blízkého kantonu Tessinského. Jemu připisuje se též vystavění Božího hrobu, obou šneků na emporu a půdu, stavba sakristie, vestavění kaplí mezi opěráky lodí, předsíňka mezi opěrákem kněžiště a čelnou zdí pravé lodi, kde nedokončené schodiště mělo vésti asi na půdu kněžiště; od něho (ne-li po požáru l. 1761)

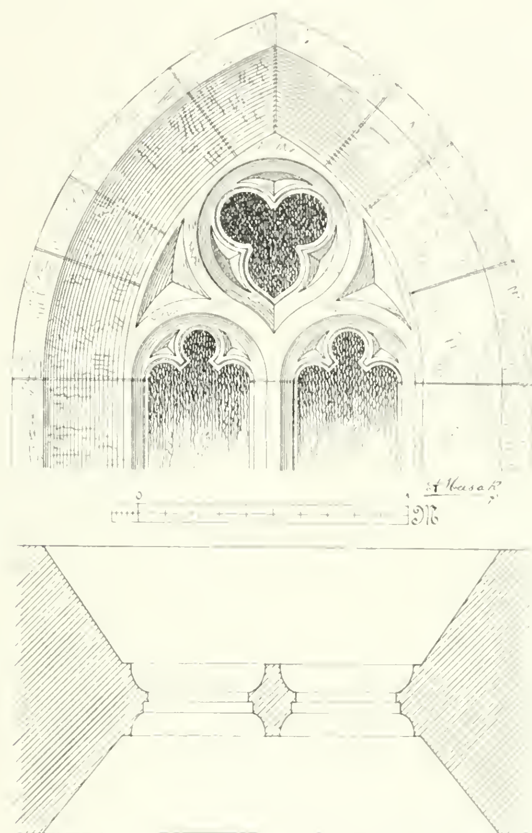
Obr. 149. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Pohled se strany severozápadní.

okna zbavena byla svých kružeb a zbarokisována. Veliký požár l. 1779, jenž v okolí děkanského kostela zhoubně řádil, jemu neublížil.

Rozeznáváme tudíž v historii této stavby chrámové tři doby: založen byl v XV. stol., ať už na starších základech nebo ne, jako kostel trojlodní (spodnější partie), dostavěn byl koncem 16. století ve slohu dohasínající gotiky s prvky renaissančními (klenba, empory . . .), a změněn opravami a přístavky barokovými z let 1702 a 1761.

Uvnitř tohoto chrámu Páně podporou měštky K. Vláškové v letech 1713 až 1749 byly znovuzřízeny krypta, stolice a vymalován velký oltář od pražského malíře *Hybela*; tabernaculum daroval K. Rossi, farář v Brodcích, rodák boleslavský.

L. 1727 byla zhotovena nová socha Matky Boží na postranní oltář (1.) a pod ní tabernakl l. 1746; ostatní oltáře touž dobou opatřeny sbírkami a z darů; tak oltář (2.) sv. Josefa a svatých čtrnácte pomocníků (mezi dárci zvláště se jmenuje Klára Lipavská a Dor. Šrámková); (3.) oltář sv. Anny nákladem K. Rossiho, tehdy kaplana boleslavského (před r. 1738); (4.) sv. Frant. Xaverského, darem pí. Barbory Leiterové (kolem 1730); (5.) oltář sv. Jana Nepomuckého nákladem Mik. Pricqueye zvonaře (před l. 1750) a (6.) sv. Barbory (zač. 18. stol.). Těchto šest oltářů v tomto stavu vypočítává se l. 1822.

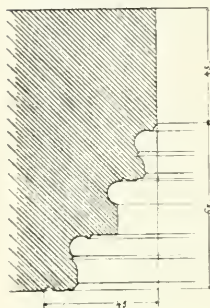

Obr. 150. Mladá Boleslav. Děk. kostel. Kružba okna v levé boční lodi. (Odkryta v červnu 1902.)

L. 1822 nařízením císaře Františka I., aby patron měl svou stolici v presbytáři, byly odtud proto odneseny oltáře sv. Anny a sv. Františka Serafin. do lodí na místa, kde dříve bývaly oltáře sv. Jana Nepom. a sv. Barbory, které zmizely. Oltář hlavní byl znovu pořízen; obraz maloval *Josef Lexa* z Prahy, práci řezbářskou *Josef Kampe* z Prahy; zároveň z dobrovolných darů pořízeno zábradlí jako oltář ve slohu gotickém. Do bývalého baptisteria proraženy dvéře (proti faře), proto odtud křtitelnice přenesena do lodi.

Děkanský kostel jest stavba gotická, trojlodní, bez věže, se sanktusem plechovým; zvony, jež dříve bývaly na zvláštní zvonici

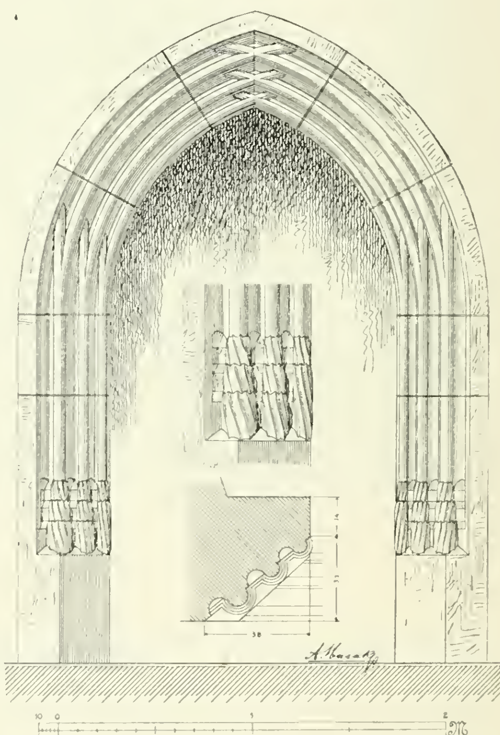
nedaleko kněžiště visí na věži staré radnice. Za starých časů stál u městských hradeb, při fortně, se dvěma východy po obou stranách presbytáře; nyní uzavírá jižní stranu Školního náměstí. (Obr. 149.)

Obr. 151. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Profil hlavního portálu.

Kněžiště kostela ukončeno závěrem pěti stran pravidelného osmiúhelníka a opřeno na rozích a po stranách triumfalního oblouku opěráky o dvou ústupcích; opěrné pilíře jsou široké 0·90 *m*. Lícní strana jest vyložena tesaným pískovcem, římsy na ústupcích otlučeny, svrchu trojúhel. lomenice formy t. zv. oslího oblouku; zakončení (křížová kytka?) schází; v plochách lomenic vytesány štítky s emblemy jednotlivých cechův. Pod okny se vine, na opěrácích se oblomujíc, kordonová římsa (profil osekán). Okna úzká, hrotitá, s hladkou špaletou, na hraně sešikmenou, bez kružeb; tři otevřená, čtvrté závěrové zazděno. Výška do římsy v kněžišti 14·60 *m*.

Na sev.-západě přistavěna sakristie, s barokním prostým vchodem; průčelní zeď vyhnána do výše postranních lodí a sakristie pokryta pultovou střechou taškovou. Na východě do kouta mezi kněžištěm a postranní lodí vystavěna předsíňka se šnekovým schodištěm, nedostavěným; mělo vésti nejspíše nad klenbu kněžiště; schodiště to jest o poloměru 1·30 *m*. V předsíňce vchod se železnými dveřmi a prostý portál do kněžiště.

Obr. 152. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Portál do západní boční lodi.

Trojlodí opřeno na každé straně 4 opěráky, stejnými s opěráky v kněžišti; nepatrná difference výšek a rozdíly v umístění říms a lomenic. Stěny lodí postranních mezi opěráky v barokní době vybourány a k nim přistavěny postranní kaple 4·60 *m* dlouhé a 1·50 *m* průměrně široké, pokryté pultovými střechami a osvětlené širokými okny bez rámování. V podélných stěnách lodí nad kaplemi jsou okna polokruhová, barokní formy. V pobočné zdi východní lodi zazděno okno hrotité, k sev. obrácené, s kružbou čtyřlistu nad dvěma nosy (obr. 150.); v západní lodi na

severu okna nikdy nebylo pro přistavěnou sakristii. Stěny hladké, okapní římsa nová.

Do lodí vedou ve třetím poli mezi opěráky portály, lomeným obloukem sklenuté, na ostění profilované sloupky, s hruškovitými články, ve vrcholu oblouku se prostupujícími, jichž vysoké patky vrtulovitě jsou

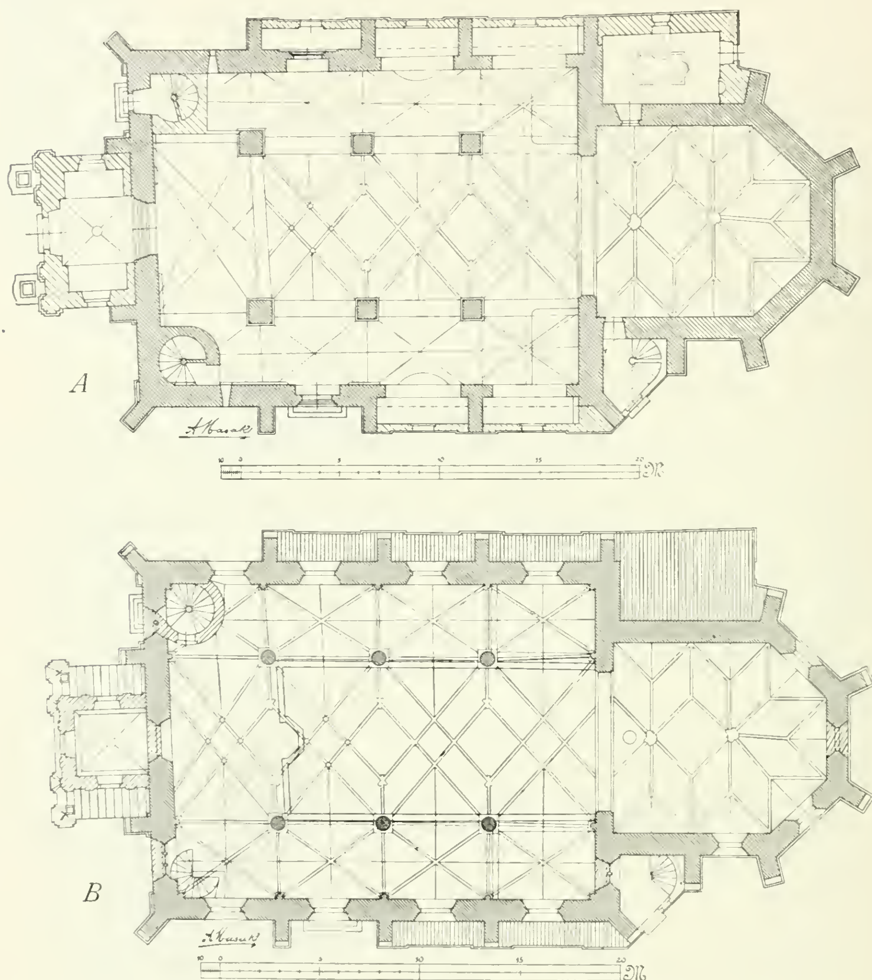

Obr. 153. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Pohled se strany jihovýchodní.

stočeny. Východní má ve vrcholu oblouku vytesáno poprsí anděla, nesoucího štítek s kalichem (noha kalichu utesána, zbývá jen kupa), západní podobný, bez anděla (obr. 152.) a jižní hlavní (v předsíňce) stejně profilován hrubými články. (Obr. 151.) Portály jsou průměrně 2·86 *m* vys., šir. 1·47 *m*.

Jižní průčelí s barokní úpravou z r. 1702. Na nárožích a proti postranním lodím opěráky o dvou ústupcích a kosině, krytých prejsy; kosina z předu ukončená trojúhelníkovou lomenicí. (Obr. 153.)

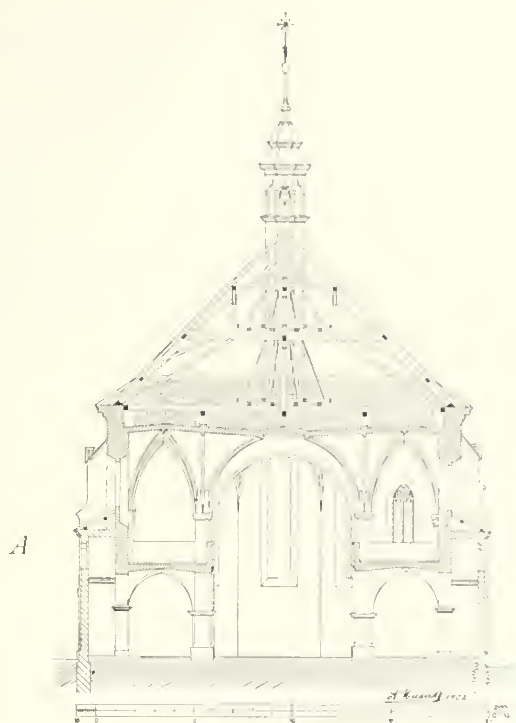
V přízemí před vchodem předsíň, široká 6·10 *m*, dlouhá 3·65 *m*, vysoká 9·35 *m*, jednopatrová, nad dělící římsou užší, s postranními attikami. Ve středu pravoúhlý portál s chambranou. Stěny členěny lisenami, v patře 4 pilastry sdružené s kládím, nad nimi tympanon, segmentem

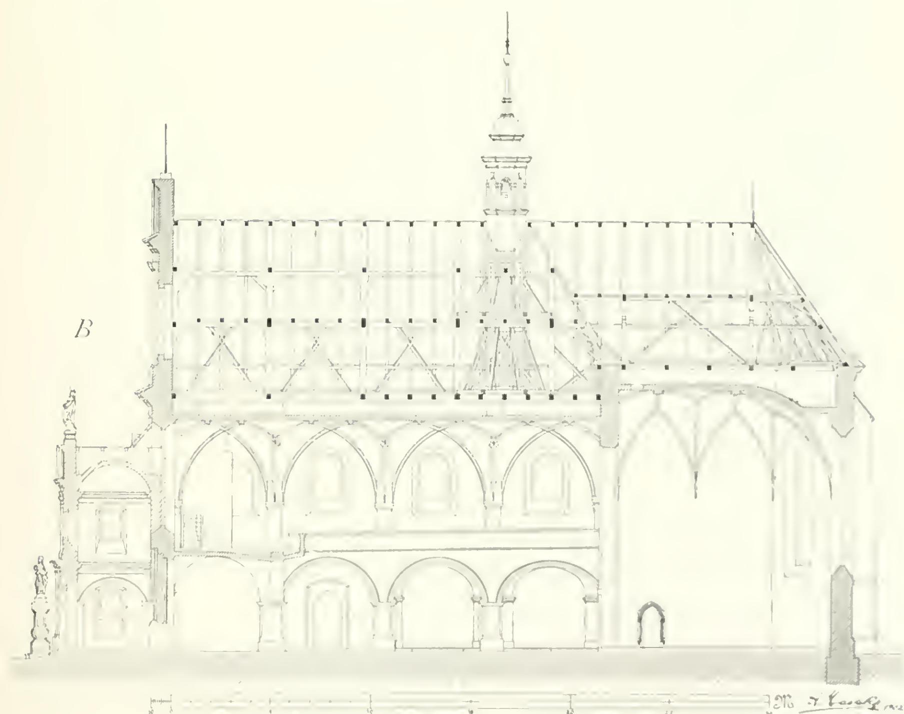

Obr. 154. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. *A* Půdorys přízemí. *B* Půdorys ve výši empor.

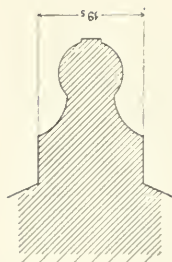
omezený, se sochou Panny Marie. Na postranních attikách sochy sv. Víta a sv. Václava.

Nad předsíňkou na kruchtu hrotité okno zazděné. Stěny do okapní římsy bez otvoru, omítnuté. Nad okapní římsou dosti bohatě vyvinutý štít. Střed rozdělen čtyřmi pilastry, prolomen polokruhovým oknem a korunován trojúhelníkovým štítkem se štukovým reliefem: korunování Panny Marie. Po stranách vyzděná prohnutá křídla se štukovou dekorací akanthových rozvilin; na nároží hranoly s dekorativními vásami.

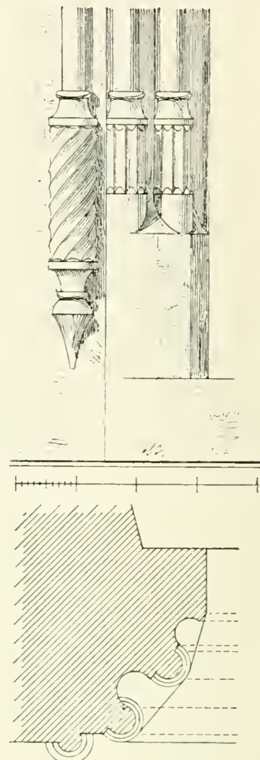

Obr. 155. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. *A* Řez příčný. *B* Řez podélný.

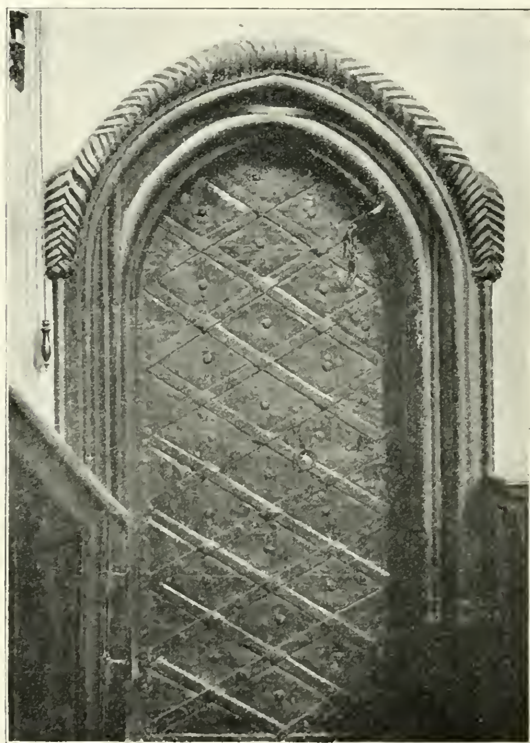

Obr. 156. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Profil žebra v kněžišti.

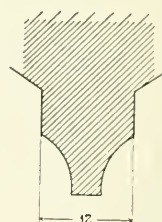
Vnitřek. (Obr. 154 *A.*, *B.*, a 155 *A.*, *B.*) Kněžiště dlouhé 11·60 *m*, široké 9·50 *m*; uzavřeno pěti stranami pravidelného osmiúhelníka, jehož strana má délku 4·11 *m*. Okna tři, jejich výš. 6·60 *m*, šiř. 1·20 *m*, ostatní zastavěna: jedno v závěru, dvě sakristií. Klenba síťová o dvou závěrnících, se štítky pomalovanými. Lunety hluboké. (Obr. 166.) Žebra profilovaná (obr. 156.) sbíhají se v ostré špici; výška klenby 13 *m*. Na východní straně portálek, vedoucí ven na

Obr. 157. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Ostění portálku do sakristie.

Obr. 158. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Portál do sakristie.

Obr. 159. Mladá Boleslav. Děk. kostel. Profil žebra v lodi, ze XVI. stol.

ulici, na straně západní lomený tupě, profilovaný pruty ve vrcholu se prostupujícími, oblými, s patkami spiralovitými. Vnější archivolta provázena torem, od náběhu sloupky kulatými, s vřetenovými patkami. Mezi sloupky žlábky. (Obr. 157. a 158.) Výška 2·07 *m*, šířka 0·86 *m* (Dvéře železné, pásy okované, s gotickým zámkem.) Sakristie, dlouhá 5·90 *m*, široká 3·50 *m*; podélná, klenutá valeně, se

štukovým zrcadlem a římsou kolem. Lavabo nástěnné, ve výklenku segmentovém dvoudílné ze slivenského mramoru; vysoké 1·50 *m*, kolem l. 1761 od *K. Rossiho* pořízené.

Oblouk triumfální skoro polokruhový, 6 *m* široký, 0·95 *m* silný, nižší než klenba presbytáře (10·10 *m* vysoký); hrany skoseny.

Obr. 160. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Pohled do lodi hlavní (v pozadí předsíň) a na empory.

Trojlodí 21 *m* dlouhé, 15·70 *m* široké, stejně vysoké. Hlavní loď široká (7·35 *m*), sklenuta síťově. Výška klenby 11·60 *m*. Žebra (obr. 159.) v rozích se přesahují, nad hudební kruchtou imitované kulaté svorníky. Klenba nesena šesti sloupy a čtyřmi polosloupy. Sloupy mají hlavici římsovou, na kulatém dříku prsten a stojí na plné balustrádě zděné, která tvoří poprsnici kolem obíhající empory.

Empora sklenuta jest třemi páry oblouků. (Obr. 160.) Střední oblouk jest polokruhový, postranní segmentové t. zv. kobylí hlavy, opřené o tři páry

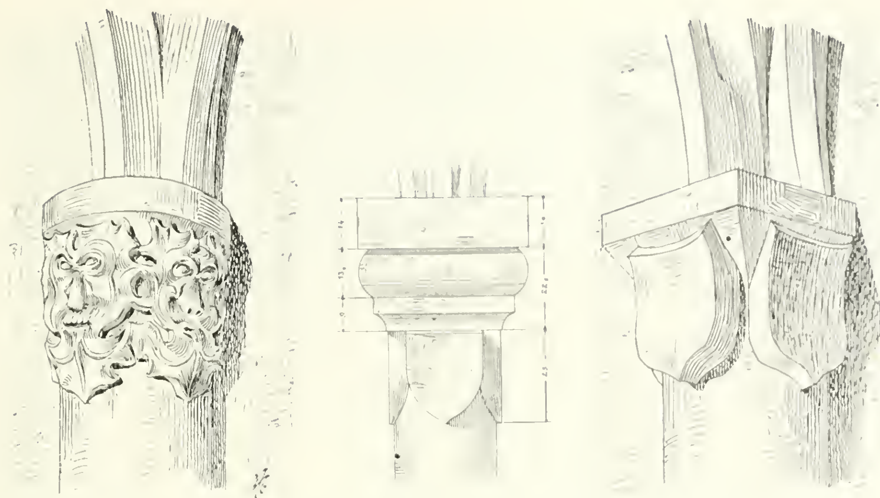
Nápis na empoře (poprsni) v [illegible]
Katuřím [illegible]

hranolových pilířů s římsovitými hlavicemi. Část empory jižní nesena jest plochým segmentem; podkruchtí sklenuto valeně s lunetami imitováním klenby síťové. Podobně podklenuty empory postranní; severní pole této klenby na obou stranách byla snesena v době barokní. Postranní lodi, vyplněné emporami, široké každá 4·20 *m*, sklenuty: 4 travée se žebry

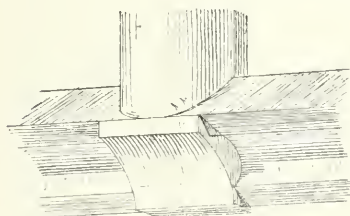
Obr. 161. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Pohled na pravé křídlo empory a klenbu boční lodi.

vyhloubenými po stranách, bez svorníků. (Obr. 161.) Žebra sbíhají na pět párů nástěnných oblých přípor, s hlavicemi zdobenými štítky (3 masky, šachovnice atd.), které dole zabíhají do podokenní římsy. (Obr. 162. a 163.) Oblouky postranních lodí jsou nestejné šířky, na západě jsou celkem větší; střední, celkem nejnižší, 4·10 *m*, u triumfálního oblouku nejširší, 4·80 *m*. Výška jich kolísá mezi 4·25—4·50 *m*, u triumfálního oblouku jsou nejnižší. Výška klenby na emporách 6·50 *m*. Pilíře je nesoucí jsou 1 m^2, u kruchty hmotnější 1·20m^2.

Obr. 162. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Hlavice přípor klenebních v postranních lodích.

Lodi osvětleny jsou čtyřmi páry o k e n původně gotických s hladkou špaletou, bez kružeb, nyní zkrácených, vysokých 2·80 *m*, širokých 1·50 *m*, polokruhových; na jižním průčelí do hlavní lodi široké okno gotické zazděno; také zazděno okno do pravé lodi, užší, s odkrytou kruž-

Obr. 163. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Záběh přípory do kordonové římsy v kostele.

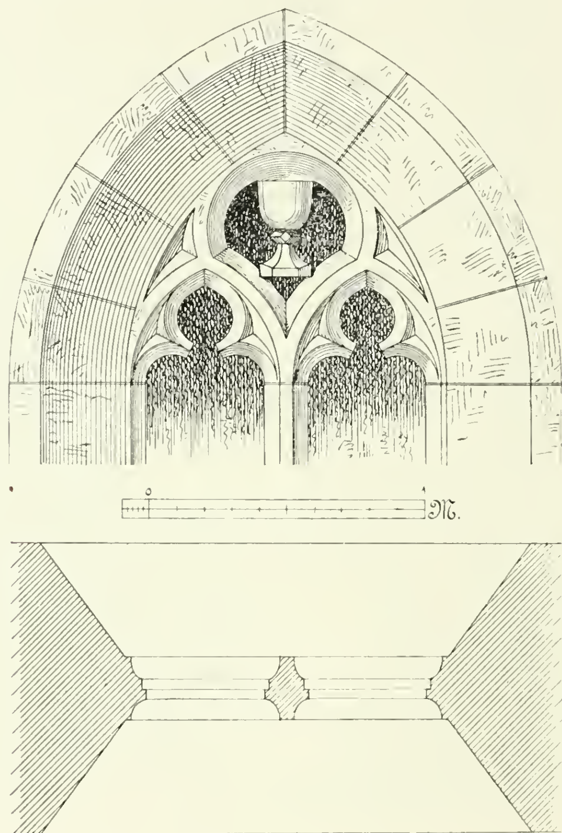
Obr. 164. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Okno v levé boční lodi. (Odkryto v červnu 1902.)

bou (obr. 164.) pozdně gotických tvarů, vysoké 3 *m*, široké 1·10 *m*; rovněž do levé lodi výše položené a užší okénko z 15. stol. se zajímavou kružbou: nad dvěma nosy v srdcovitém otvoru, plně tesaný kalich, široké v kružbě 1·16 *m*. (Obr. 165.) V koutech lodi pravé vestavěna š n e k o v i t á s c h o d i š t ě, jedno na kruchtu, druhé vedoucí nad klenbu.

V n i t ř n í z a ř í z e n í: H l a v n í o l t á ř moderně gotický, z l. 1822. (Obr. 166.)

Kazatelna rokoková. Řečniště čtyřboké: boky konkávní a zprohýbané, spodek stupňovitě členěn, svrchu oblomená římsa; na nárožích pilastry a na konsolách sochy čtyř sv. otců, na středu v kartuši biblický výjev v reliefu. Stříška bohatě ořímsována, se sochami sv. evangelistů a Panny Marie. Schodiště novější. Z počátku 18. stol. (Obr. 167.)

Postranní oltáře 1. Na straně epištolní oltář sv. Josefa: tumba rakvovitá, architektura sloupová; predella v půdorysu zprohýbaná,

Obr. 165. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Kružba okna v pravé boční lodi. (Odkryta v červnu 1902.)

na nárožích diagonální podstavce se sloupky vrtulovými a s prohýbaným kládím; nad tím nízké patro s podobnou římsou; svrchu nástavec barokně vykrojený. Na predelle a kolem obrazu sošky 14 svatých pomocníků. Hlavní obraz přemalovaný: umírající sv. Josef; v nástavci obraz sv. Trojice, nejvýše řezaný hierogram IHS. Z počátku 18. stol. (Obr. 168.)

2. Na straně evangelní oltář Matky Boží bolestné: v tumbě Boží hrob, predella s řezanými ozdobami stuhovými, sloupky vrtulové nesou kládí; střed apsidovitě prohlouben, v něm anděly nesená skříň zasklená, s akanthovou řezbou; nástavec z volut nese lambrekin a hierogram

Obr. 166. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Pohled do kněžiště. Hlavní oltář.

MARIA v paprscích korunovaný. Ve skříni ze dřeva řezaná Pieta s nasazenými kovovými korunkami a meči; plášť vyšíván kladeným zlatem a stříbrem. Po stranách sochy sv. Prokopa a sv. Vojtěcha, na římse andělé a Bůh Otec. (Letopočty nahoře.) (Obr. 169.)

3. 4. Oltáře v postranních kaplích stejné architektury sloupové, pseudojonské. Obraz (1·65 × 1 *m*): sv. František Xaver křtí indiánskou kněžnu; v zadu tlupa Indiánů. Částečně přemalován. Po stranách sochy

sv. Petra a Pavla. Na levém sv. Anna vyučuje Pannu Marii. Úplně přemalován. Po stranách sochy sv. Jana Křtitele a sv. Jana evangelisty. Na každém oltáři 6 renaissančních svícnů, kroužených.

Obr. 167. Mladá Boleslav. Kazatelna v děkanském kostele.

Monstrance gotická, stříbrná z l. 1468, vysoká 0·57 *m*, široká 0·21 *m*. Noha kulatá, zprohýbaná; na ní čte se po krajích nápis starogotický: panıcek venecek MCCCCLXVIII. (Obr. 170.) Na stvolu hranol prolamovaný, se čtyřmi gotickými okny, rozdělenými prutem, s kružbou a štítky nad okny. Lunula v skleněném válci měsícová, po stranách gotické

fialy s oblouky, v nich andělé — po každé straně jeden s věncem v rukou; nahoře gotická věž, bohatě článkovaná, jež končí křížem s Pánem Kristem. Monstrance tato byla r. 1810 vykoupena.

Obr. 168. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Postranní oltář sv. Josefa.

Empirová monstrance mosazná 0·57 *m* vysoká, bez ceny (z kostela sv. Jana).

1. Kalich vys 0·26 a šir. 0·087 *m*. Kupa v plášti pokrytém ornamenty rostlinnými. Nodus šestilaločný, též stonek; na lístky palmové, na noze šestipruhové nasazeny hlavy andílčí (3) a kartušovité ozdoby (3). Barok s vlivem gotiky. (Obr. 171.)

2. Kalich vys. 0·263, šir. 0·092 *m*. Kupa s pláštěm s bohatou tlačenou výzdobou. Výjevy: 1. Zdráv buď, králi! (Kristus se třtinou.)

2. Kristus veden na horu Kalvarii, 3. Kristus s křížem vyzdvižen. Výjevy tyto jsou děleny postavami Adama, Evy a anděla. Na nodu tři andělé nesou růžové guirlandy. Na stonku kroužek plný s andílčími hlavami. Na ploše nad nohou stuhové festony ryté, na noze reliefy: 1. Kristus přijímá od anděla kalich, 2. Kristus bičován, 3. Kristus trním korunován, kteréžto výjevy jsou odděleny anděly (nepodařenými) ve stuhovém ornamentě v jehož vrcholu jsou: sv. Petr, Panna Maria a světec s lebkou. Na podvalu šestisegmentovém pás stylisovaného ornamentu s maskarony. (Obr. 171.)

Obr. 169. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Postranní oltář bolestné P. Marie.

Značka IL 13 T658N

3. Kalich 0·23 *m* vys., 0·097 v průměru. Noha šestikruhová, ornament rostlinný, tlačený; na ploše nohy ke stonku kartušové, končící v liliovité tvary; nodus šestidílný, na kupě plášť tepaný z rostlinných ornamentů, souměrných do šesti polí.

4. Kalich vysoký 0·237 *m*, v průměru 0·088 *m*. Noha šestisegmentová, podval 0·015 *m* vys., nodus litý s hlavami andílků, plášť na kupě s ornamentem prolamovaným: stuhy spojené a propletené guirlandy, ze 17. stol.

5. Kalich 0·22 *m* vysoký, 0·09 *m* široký. Noha šestikruhová, tlačená, akantové rosety, stonek, šestiboký, nodus šestiboký. kupa s pláštíkem z prolamovaných listů tulipánových. Počátek 18. století.

6. Kalich z 1. pol. 19. století. Noha kruhová, nodus vásovitý, na kupě tlačená réva. (Obr. 171.)

1. Ciborium s víčkem 0·29 *m*, 0·115 *m* šir., na kupě hrubé rocailly, nodus třístranný z volut, na noze šestistranné, zprohýbané, tlačené značky [značka] AD (Obr. 172.).

2. Ciborium vys. 0·243 *m*, šir. 0·084 *m*. Kupa s retem vydutým, plášť z růží a listů, nodus vasovitý, noha s hrubě tepanými akanthy a řadou lístků. Na spodu nápis: DIS. GIBORIVM GEHERIG. S: IOHANES. KVRCHEN ZU IVNGEN BVNZLAV. DERZEIT KVRCHEN VATER. IACOB

CELLER ANDREAS SOMMER A 1668. Víčko barokní s rocailly novějšími, se značkami jako na 1. ciboriu.

3. Ciborium vysoké 24·5 *m*. Na spodní straně nohy čte se ZVR ZEIT KIRCHVATER IOHANN FLEISCHMAN ZVR ZEIT PFARERS PETER RISE GEORGIVS IVST.

4. Ciborium rocaillové s barokním víčkem a krucifixem, celek 0·34 *m* vys. Mosazné.

5. Ciborium 0·20 *m* vys., hladké, z konce 18. stol. Měděné.

Kapsule na přenášení hostií 0·23 *m* vys., na třech volutových nožkách, skříňka ovalová. Z 18. st.

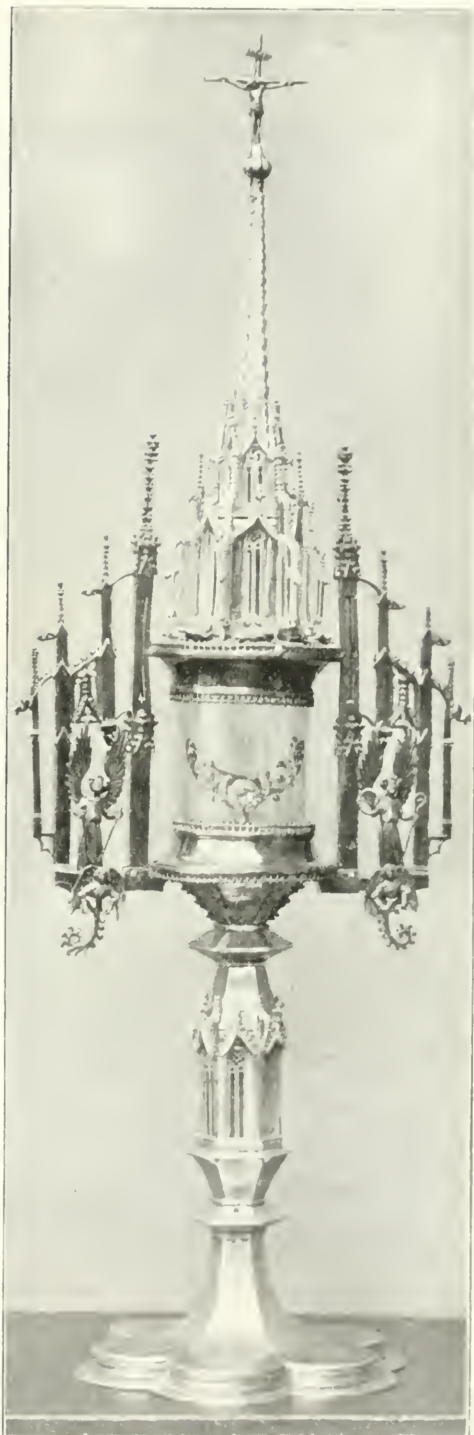
Patena s vytlačeným monogramem IHS, barokní, 0·17 *m* vysoká, na ní vyryta ruka Boží na kříži.

Pacifikál, vysoký 0·42 *m*; noha osmidílná, zprohýbaná tepanými rocailly a hlavami andílčími. Kříž rocaillový, středem ostatky ve filigranové ozdobě, okraje posety nepravými drahokamy. (Obr. 173.)

Značky 1 (A) 7 . 7 A F D

Pacifikál 0·17 *m* vysoký, rokokový a druhý 0·235 *m* vys., mladší, rocaillové.

Křtitelnice jest tak stará jako kostel po dostavění, z l. 1489. Cínová, víko z měkkého, boleslavského pískovce. (Obr. 174.) Vys. 1·37 *m*, v průměru 0·71 *m*. Tři nohy, dole lví tlapy, nahoře s hlavou vousatého muže, nesou číši, podoby hmoždířové. Pod gotickými arkádami, jež zdobí gotické kružby, kraby a fialy, maska staršího muže,

Obr. 170. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Gotická monstrance z r. 1468.

bezvousého, 12krát,*) později, v 16. stol. sem přidělané. Nad kružbami kolem hořejšího kraje nápis (viz facsimile). (Obr. 175.)

Obr. 171. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Kalichy čís. 1., 6. a 2.

Obr. 172. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Ciboria č. 1. (víčko omylem nasazeno na č. 2.), 2., 4. a 3.

Před hlavním oltářem stojí dva svícny 1·30 *m* vysoké, mosazné: noha věžovitá, nodus protáhlý. Pod svícny ze dřeva řezaní lvi nesou roh hojnosti jakožto podstavce. Levý (na straně evangelia) má nápis na noze:

*) Dle inventáře z l. 1721 jmenuje se: 12 apoštolů.

uprostřed

C . S . V . S. H . S . G . S . V . B.

v levo

HERR . CASPAR . SCHWENCKFELT . APOTEKER . IN . DER . ALTSTAT . GEBORNE . SCHINDLERIN . SCHENKEN . IN . DIESES . GOTTESHAVS . SEINER . WERTHEN . MVDER . ZV . DANCKBARKEIT . VND . VER

v pravo

PRAG . VND . SEINE . HAVS . FRAV . W . HELENA . SCHWENFELDIN ∵ DISEN . LEVCHTER . FREIWILICH . GOTT . DEM ALMECHTIGEN . VND ∵ LIHNEN . SEGEN ∵ ANNO . 1 . 6 . 3 . 6 . AM . HEILLIGEN . OSTERTAG ∵

1636.

Řádky děleny jsou uprostřed dvěma erby.

Druhý svícen, o málo silnější, má na nodu nápis:

TENTO SWICEN GEST DARO BOZIHO OD PANI KATERŽINI PANA IAKVBA BVKOWSKIHO KECZTI A K CHWALE PRZED HAVCZIHO A MATCZE BOŽI PANNI MARIЧE GINAK HROMNICZ	Uprostřed mydlářský znak, nad ním F III a ještě výše ležící lev.	WAN DO TOHOTO CHRAMV SLOWVTTNEHO MVZE MIDLARŽE MANZELKI NIE PANA BOHA WSSEMO DEN OCZISSTOWANI LETHA PANIE 1688. (Obr. 176.)

V sakristii truhla železná na uschovávání kalichů, zámek na devět západů; na čelním štítku prosekávané grotesky (lvi, andílci . .) v rozvilinách ryto a kaleno. Z počátku 17. stol.

Dvě zpovědnice třídílné; střední část rovná, postranní s prohnutou římsou, na rozích dělící vrtulové sloupky korintské.

Lavice patronátní rokokové, z pol. 18. stol., s vyřezávaným postranicemi. (Obr. 177.)

Klekátko rokokové, skříně vykládané, valně sešlé z 18. stol.

Lavice pro lid: postranice s řezaným dekorem stuhovým a rostlinným; čela s intarsií. — Z první pol. 18. stol. (Obr. 178.)

Sochy P. Marie, sv. Barbory, sv. Kateřiny a arch. Michaela, dřevěné, asi 1 *m* 50 *cm* vysoké, barokní, na konsolách, visí v lodi. Nad nimi na sloupech empory podobné sochy sv. Václava, Vojtěcha, Ludmily a Markety. Z první pol. 18. stol.

Skříň barokní, na kulovitých nohách, dvojkřídlá, 2 *m* vysoká s bohatou intarsií. Kytice a vásy s květinami; nahoře Pietà.

Barokní kropenky z červeného mramoru.

Pod kruchtou obraz barokně vykrojovaný (3 × 1·70 *m*): cesta do Kafarnaum. V levo jdou dva chodci silnicí kolem rybníka, v zadu město;

ve středu kolem stolu apoštolové a Ježíš žehnající kalich. Ve dveřích stojí překvapená služebná. Na pravo pozývá poutník Ježíše do hostince. První pol. 18. stol.

Na empoře ze železa kuté raménko z 1. pol. 18. stol. (Obr. 179.)

Náhrobky: 1. Za oltářem sv. Josefa v pravo ve zdi zasazena jest

Obr. 173. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Pacifikal čís. 1.

Obr. 174. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Křtitelnice z r. 1489.

pískovcová deska; dlouhá 1·48 *m*, široká 0·93 *m*, čtyřhranná. Kolem na okrajích čte se nápis:

Leta Panie 1640 w .... po Pamatce — S. Petra a Pawla Apostoluw Paně 30 dne Juny mezi 11 a 12 hodinau Urozeny — .... (M. Gottfr. Richter z Pleyšteyna) . . . — . . . sweho ziwot swug w Panu dokonal a zde w tomto

(Uvnitř na desce) mistě pohřzbeny gest ocze kawage Blahoslaweneho | wzkřzi-sseni z mrtwých. Molliter ossa cubent dic rogo quisq viator | Sic tibi defuncto dicere dii iubeant. Ich weis das mein Erlöser lebet | und wirdt mich hernach aus der Erden aufferwecken und meine augen werden ihm se hen und kein frembder Job 19 Kap.

Erb šlechtický, rozdělený na 4 pole: v 1. a 3. lvíček, ve 2. růžice v pouzdru, ve 4. heraldická lilie.

2. Za oltářem P. Marie po straně evangelia do zdi zasazen jest pískovcový náhrobek 2·00 *m* vysoký, 1·05 *m* široký, ovinutý kolem na všech stranách vinnou révou s kompositní deskou krycí nahoře i dole. Na desce čte se nápis:

Leta 1677 dne 5. Rzigna
Ziwot swug čzasny wpanu do-
konala Bohabogna Matrona pa
ni Anna někdy po Urozenem Pa
nu Adamowi St. Kaylowi z Stern
burgku G M C Rychtařzi Města to
hoto pozůstala wdowa kterazto ma-
ge wěku sweho okolo : 100 : Lety z tehož
Manželskeho Kmene . 10 . ditek wnu
kůw a Wnůčzat : 32 : prawnukůw
aprawnůčzek . 20 . též . 2 . praprawnu-
ky doczekagi cze w tomto
chramě Pán ie odpoczíwa
AI hLe bLabosLaVenI zagIstIe VpanV

Erb.

kDo se bogI hospoDIna nabVDe Požehnanl. (Obr. 180.)

Kromě těchto náhrobků při pobočných oltářích zachovaly se ještě jiné, ale úplně vytřelé: 3. před oltářem Panny Marie bolestné ve dlažbě, 4. nad hrobkou uprostřed kostela a 5. ve zdi v pravo od portálku východního, z červeného mramoru, jen částečně zachovaný. (Pochovávalo se nejvíce do krypty, která jest pod hlavní lodí, uprostřed, kde posud uchovalo se mnoho rakví; v 17. věku zámožnější měšťané a měštky odkazy činili, aby byli v této kryptě pohřbeni.)

ZVONY. Starodávná zvonice stála za děkanským kostelem, u klášterské fortny; dvakráte v krátké době, při velkých požárech shořela: l. 1661 a 1692, při čemž i zvony se rozlily. L. 1701 byla znova vystavěna, současně s děkanským kostelem a vysvěcena, jak hlásal nápis, nade dveřmi té věže, nízké čtyrboké, která před málo lety byla pobořena:

REVERENDISSIMVS AC
AMPLISSIMVS D. D. MAV
RVS RAVCZKA AD SANCT.
NICOLAVM VETERO PRA

Obr. 175. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Nápis na křtitelnici.

Obr. 176. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Svícen před hlavním oltářem.

GAE ABBAS CAMPANAS AC TVRRIM POST INCEN DIVM CONSECRAVIT AN. DNI MDCCI DIE 21. IVNI.*)

Neznámo kdy byla opuštěna a zvony přeneseny na věž bývalé radnice, nynějšího soudu. Přístup k nim jest z chodby radničí. V místnosti čtyřmi prostrannými okny na čtyři strany otevřeném visí dva velké zvony, třetí v patře vyšším v trámoví, »pozvánek«, nejmenší, v lucerně.

1. Velký zvon »Maria«, má výšky 1·30 *m*, průměru 1·80 *m*. Ucha: masky. Kolem horního okraje nápis: VON DIESEM VNGLŸCKS FEVER WAREN WIR ZERFLOSSEN SO HAT VNS IOHANN GEORG KVHNER ZV PRAG WIE VOR HER ŸBERGOSSEN. Chronogram tento dává letopočet 1779. Pod nápisem kolem zvonu na místě rostlinné ozdoby reliefy: 1. Božská trojice v záři paprsků a ve sboru andělů, 2. IHS v paprscích, obláčcích, po stranách andělé; 3. Božské oko s týmž okolím a 4. IHS. V mezerách čtyřikrát se opakují dva andělé s pozouny a jeden s vlaskými bubny.

Na plášti Nanebevzetí Panny Marie: u hrobu prázdného seskupení jsou apoštolové, hledíce vzhůru do oblak, kde vznáší se velebná postava Mariina. (Obr. 181.)

Na straně protější čte se obsáhlý text:

INCENDIO A IUDÆIS EXORTO CUM ALIIS IV DIE 17 IULY A . 1761 LIQUATA REVIXI A . 1763 | DIE 30 MARTŸ 1779 DENUO

*) (Rozpravy Spol. přát. starož. III., 92.)

VORACI | VULCANO SUBACTÆ SUMPTIBUS COMUNITATIS
EODEM | ANNO RESTITUTÆ PATRIÆ MEÆ CHARÆ
IN DEI CULTUM PRO BENEDICTIONE | CANO SVB UMBRA
ALTISSIMI | GLORIOSISSIMO REGIMINE IOSEPHI SECUNDI
IMPERATORIS ET CONREGENTIS | MARIÆ THERESIÆ VIDUÆ
IMPERATRICIS HUNGARIÆ ET BOHEMIÆ REGINÆ |

AC

FAVENTISSIMIS AUSPICIÏS

CELSISSIMI DOMINI DOMINI CAROLI EGONIS SACRI ROMANI IMPE
RÏI PRINCIPIS | DE FÜRSTENBERG REGII GUBERNÏI
PRÆSIDIS NEC NON HUYUS REGNI SUPREMI PURGRA
VŸ | ILLUSTRISSIMI DOMINI IOANNIS DE BIESCHIN
INCLYTI REGNI BOHEMIÆ SUBCAMERARÏI

NEC NON

NOBILIS DOMINI MICHAELIS DE VASSERREICH AULÆ IUDICIS
PRO MAGISTRATU SEDENTIBUS | PRENOBILIBUS AC
CONSULTISSIMIS VIRIS |

v levo

D: IOANNE DIDAK REGIO · JUDICE D: ANTONIO
D: IOANNE LANG D: WENZESLAO
D: FRANCISCO STORCH
D: CAROLO FETTERLE
D: FRANCISCO RAAB
D: IOSEPHO SOMMER URBIS
SCHERKS D: IOSEPHO
STABINIS

v pravo

BOSSY PRIMATE D: IOSEPHO RENNER
WSCHETEŽKA D: IOSEPHO LIPAVSKY
D: FERDINANDO NOWOTNY
D: EMANUELO LIPAWSKY
D: CAROLO DELAWOS
SINDICIS D: ANTONIO IOANNE
CALASANTIO RIER

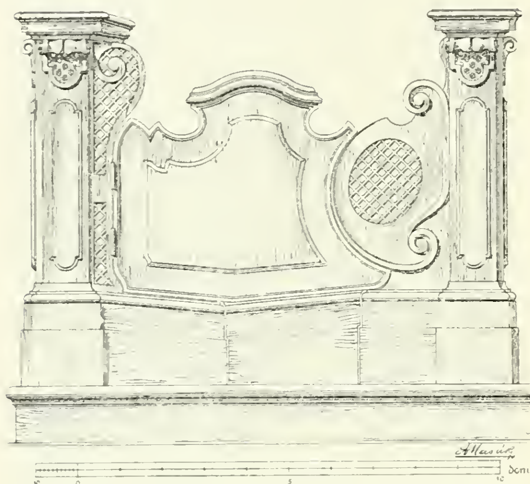
Uprostřed mezi řádky erb města Mladé Boleslavě.

D: WENCESLAO VRBA D: IOSEPHO TEIML (místo Teinil)
D: FELICE BEZWARZOWSKY
D: IOANNE HAFFNER.

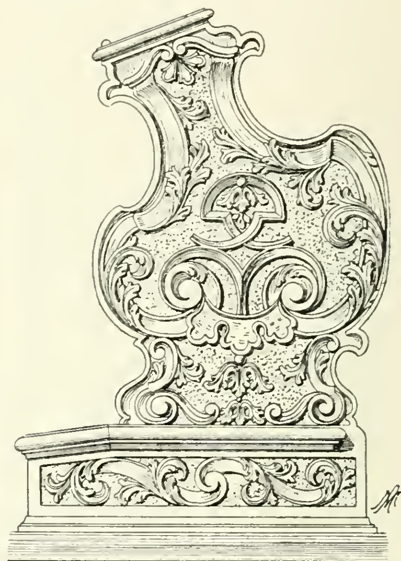
Na dolejší ovrubě akanthové listy vzhůru obrácené; v nich tři medaillony.

2. Sv. Václav, má výšky 0·98 *m* a průměru 1·39 *m*. Ucha s maskami. Kolem horního okraje nápis:

DA ICH IN GROSSER FEVER BRVNST ZERFLOSSEN SO HAT MICH IOHANN GEORG KVHNER ZV PRAG VBER GOSSEN (t. j. 1779).

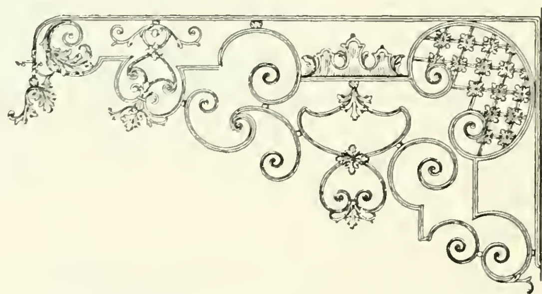

Obr. 177. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Postrannice patronátních lavic z pol. XVIII. stol.

Obr. 178. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Postrannice kostelních lavic z polovice XVIII. stol.

Pod nápisem: Boží oko v záři a obláčcích, jemuž po stranách se klaní andělé; dále dva andělé hrají na pozouny a jeden tluče bubny, což

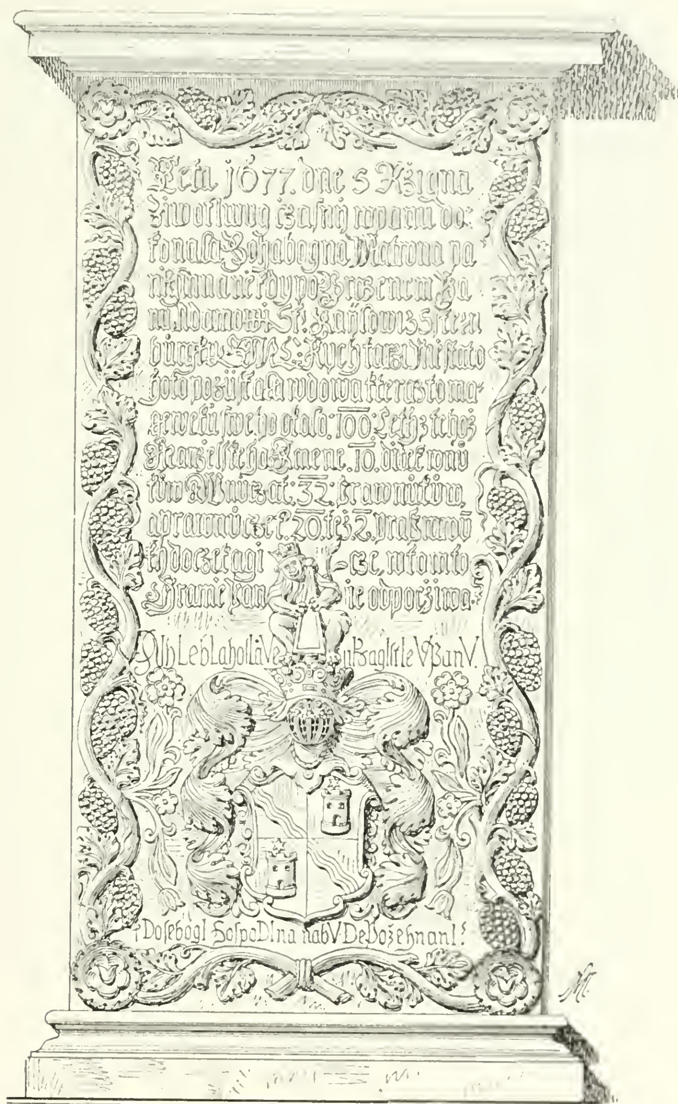
Obr. 179. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Ze železa kuté raménko na empoře. Z pol. XVIII. stol.

se čtyřikrát opakuje. — Na plášti sv. Václav a na straně protější erb města Ml. Boleslavi s nápisem dole v oblouku:

ELEGIT SOCIUM SONITUS SIBI ME PIA MATER ANNO 1779.

Kolem dolní ovruby akanthové listí vzhůru obrácené.

3. Sv. Barbora, visí v hořejším trámoví; jeho výška 0·76 *m*, průměr 1·07 *m*. Kolem hořejšího okraje nápis: (chronogramm dává 1779.) (Obr. 182.) Pod nápisem relief: IHS s anděly, čtyřikráte se opakuje. — Na plášti obraz sv. Barbory, na druhé straně znak města Ml. Boleslavě.

Obr. 180. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Náhrobek čís. 2.

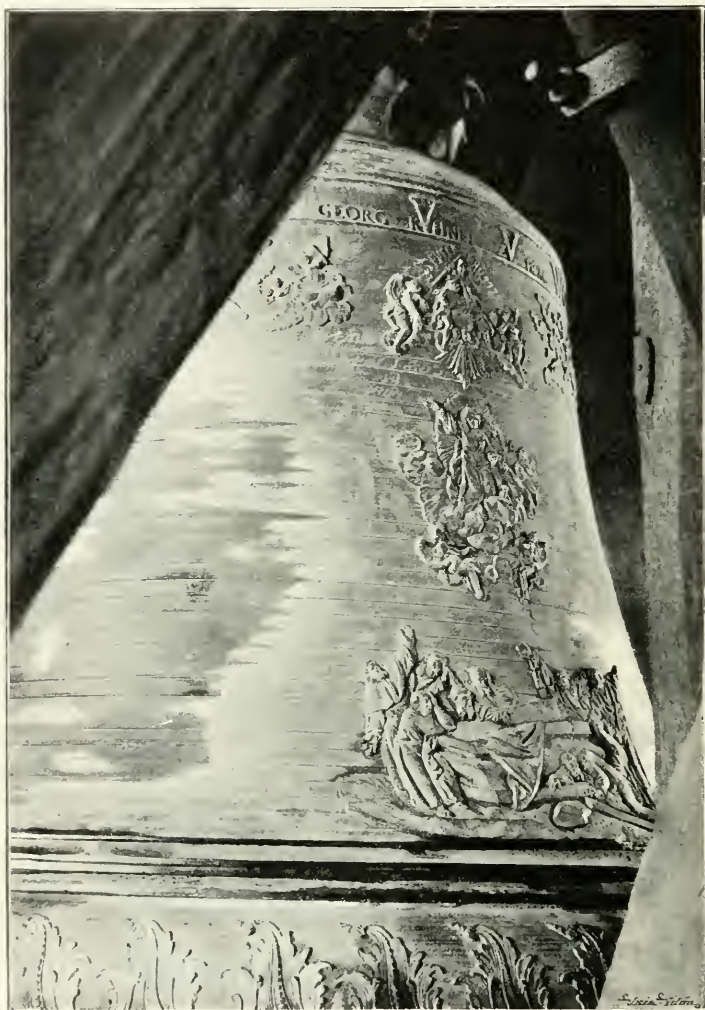
V lucerně dva cymbály, nemají ozdob ani nápisu; není pochybnosti, že jsou též dílem *J. J. Kühnera.* Slouží k vybíjení hodin a čtvrtí. Větší má průměru 0·71 *m*, výšky 0·26 *m*, menší průměru 0·58 *m*, výšky 0·20 *m*.

Ještě výše, nad lucernou, v menší cibulovité báni skryt jest t. ř. pozvánek, jímž se po klekání dozvonívá, za zemřelé. K tomu ukazuje

i jeho text. Výška jeho 0·37 *m*, průměr 0·46 *m*. Ucha dívčí masky. Hořejší lem zdobí listy akanthové; na plášti spatřují se relief sv. Josefa, na straně opačné boleslavský lev. Dolní ovrubu provází nápis:

BIN ICH ZV VOR NEHST ANDERN ZERFLOSSEN SO HAT IOANN GEORG KVHNER MICH ZV PRAG VBERGOSSEN

Obr. 182. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Nápis na zvoně čís. 3.

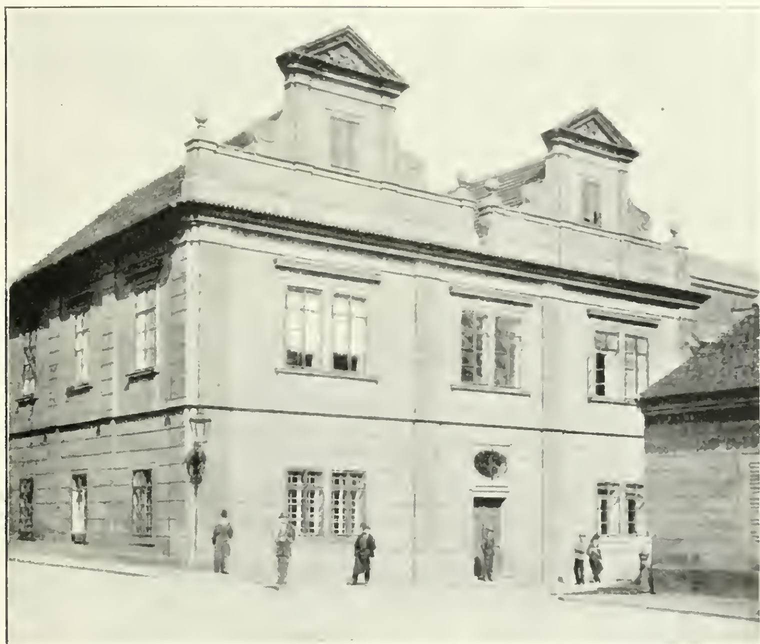
Obr. 181. Mladá Boleslav. Děkanský kostel. Zvon čís. 1. Relief: Nanebevzetí P. Marie.

☛ I : G : K 1779 ☚ MORS VT SIT FELIX FVNDITE CLAMO PRECES.

V malé věži, okrouhlé, visí zvonek, kterým se nyní sice zvoní umíráčkem, jímž však před časy obec a konšelé na radnici byli svoláváni. Má průměru 0·68 *m*, výšky 0·50 *m*. Kolem horního lemu řadou křídloma se dotýkající andělské hlavičky; pod nimi na plášti po jedné straně erb města Ml. Boleslavě a pod ním písmena: I : G : K : (*Johann*

Georg Kühner) — po straně druhé Justitia držíc v jedné ruce meč a v druhé vážky a pod ní: CONVOCO QVAERENTES HOMINVM IVDICIA IVSTA.

V sanktusu nad děkanským kostelem visí zvonek průměru 0·60 *m*, výšky 0·47 *m*. Nahoře ověšen jest festony, na plášti má relief archanděla Michala, jenž ďábla potírá a dole nápis: ☛ IOHANN GEORG KVHNER GOSS MICH IN PRAG 1761. — Zvonek tento slit byl po velikém požáru l. 1761, zároveň s ostatními zvony na šnekovou věž a na hlavní věž, kteréž sluly: Maria, Václav a Barbora. Když leta 1779 zvony tyto požárem se

Obr. 183. Mladá Boleslav. Děkanství. Vystavěno r. 1701, opraveno r. 1761.

rozlily, ve 100 letech už po třetí, zůstal tento zvonek na děkanském kostele, což se shoduje s historickými zprávami, že kostel tímto posledním ohněm z l. 1779, ač na všech stranách kolem zuřil, zachvácen nebyl. — Za těch 5 zvonů (3 + 1 ve věži velké a 1 ve šnekové) dáno *Kühnerovi* 700 zl.

Před kostelem SOCHY pískovcové sv. Jana Nep. a Ignáce z Loyoly.

Na soše sv. Ignáce: v plastické kartuši na podstavci jest monogram C R t. j. Carolus Rossi. Pod kartuší vyryt jest do kamene nápis:

sIs a peste tVIs Con
stans MeDICIna sanIs (= 1710).

Na soše sv. Jana Nepomuckého vyryt jest nápis:

sIste CLIens
et CorDe pIVs
Venerare IoanneM (= 1764).

DĚKANSTVÍ. Stará fara boleslavská stávala v židovském městě, u Bělské brány. Když dvakráte za sebou v krátké době vyhořela, přeložena na radu tehdejšího děkana a vikaře K. Rudlofa ke kostelu a zakoupeny k tomu dva domky židovské na východní straně tohoto kostela. L. 1699 položen základní kámen a leta 1701 na sv. Ondřeje byl děkan do nové farní budovy uveden. Brzy, leta 1761, 17. července i děkanství vyhořelo při velikém požáru, načež nynější budova podporou děkana K. Rossiho byla postavena.

Nynější děkanství jest budova jednopatrová s okny podvojnými (v patře) a se dvěma štíty. Na každém jest attika s vásami na rozích. Každý štít členěn jest plochými pilastry s volutami dovnitř stočenými. Vrchní štítky trojúhelníkové, ořímsované, vyplněny jsou květinovým štukem. (Obr. 183.)

Dolejší síně jsou sklenuty, valeně s lunetami, chodby s křížovou klenbou bez žeber. V patře ve vestibulu jsou rozvěšeny portraity boleslavských děkanů: Ad. ze Šolců (1713—49), K. Rossiho 1754—1772, V. Beránka 1794—1813, V. Káry, P. Durdíka a F. Paříka — a ještě jednoho; pak papeže Řehoře XVI., arcibiskupa, biskupa a císaře Františka Lotrinského. Na stěnách jsou namalovány tyto nápisy s chronogramy:

1. QVIs FVIt EXItIo teMpLo tVrrI aeDIbVs IstIs?
HEBRÆVs CVIVs LaBor est fraVs, nota sI nonIs = 1761.

2. QVIs non aVgVstas aC tVtas DIXerIt æDes
qVas VIVo antIstes CaeSar beneDIXerIt ore? = 1762.

3. qVIs fVerIt CaroLVs rossI satIs Vna LoqVetVr
aeDes qVaM proprIo Is renoVans InstrVXerat aere. = 1762.

Na děkanství chovají se pečetidla z l. 1786, 1800 a 1829.

KOSTEL SV. JANA NEPOMUCKÉHO, na Novém městě, stál za branami města, na tehdejším předměstí, na hřbitově. L. 1362 připomíná se jako farní: po plebánovi fr. Mikulášovi, jenž dobrovolně resignoval, fr. František praesentován od velmistra řádu johannitského Havla z Lemberka. Osazován byl kněžími řádu svatojanského, kteří měli poblíže kostela svou komendu, a vykonávali všechny funkce farní. Ve válkách husitských, l. 1421 zašla komenda tato a kostel se stal filialním, až Bohuslav Joach. Hasištejnský z Lobkovic kolem 1590 zřídil při něm kněze luteránského. Od té doby se kolem něho soustřeďovali Němci, až utvořili zde německou kolonii a kostel svatojanský německým se nazýval. Péčí německých kolonistů byl zrestaurován, když l. 1629 prudkou vichřicí střecha s něho byla snesena. L. 1706 věž výše vztýčena, při čemž primas Logotte báň ozlatil a Vil. Bleyweis kříž na ni posadil. L. 1727 byl kostel znova vystavěn v nynější své podobě; l. 1761 při velkém požáru shořela střecha, čímž od

jisté záhuby zachráněn. Tehdy koncem 18. stol. užívalo se ho jen ku vojenským bohoslužbám — neopravoval se a sešel tak, že l. 1800 bohoslužby v něm zastaveny a l. 1812 prodán dražbou V. Lauterbachovi za 1257 zl. anticipačních; po 3 leta jako kůlna sloužil všedním potřebám. Oltář sv. Jana Křtitele přenesen k sv. Havlu, jiné kostelní věci rozprodány. Než z dobrovolných darů byl l. 1816 obnoven a posvěcen sv. Janu Nepomuckému, kdežto dříve po věky byl jako většina kostelů johannitských posvěcen

Obr. 184. Mladá Boleslav. Kostel sv. Jana Nep. na N. Městě. (Po opravě 1902—4.)

sv. Janu Křtiteli. Oltář, kazatelna, stolice koupeny z Lysé, ze zrušeného tamního kostela klášterního. Tuto historii kostelíka připomíná černá deska nad hlavními dveřmi, s pozlacenými slovy. L. 1902.—4. opraven.

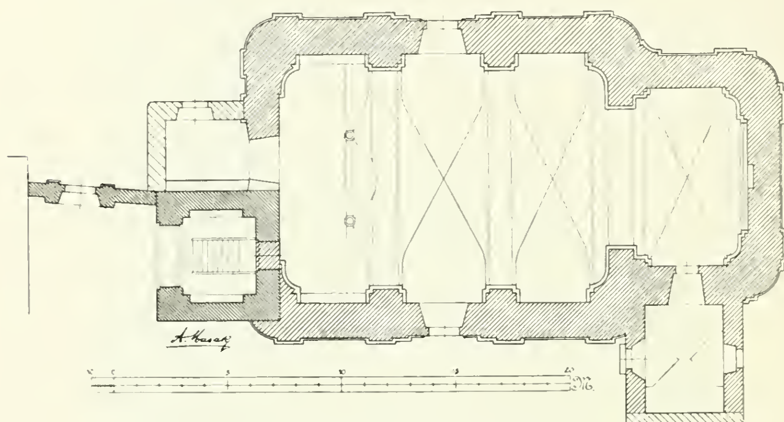
Jest to budova jednolodní, baroková, s věží na západě, z osy postavenou. (Obr. 184. a 185.)

Věž (strana její = 575 *m* dl.) do prvního patra původní, gotická z lámaného kamene, nárožníky pískovcové, hladce tesané; v přízemí na straně jižní stlačený oblouk hrotitý, s hladkým ostěním z kvádrů. Z přízemí nesklenutého vede (nyní zazděný) portálek stlačeně hrotitý s vyšpa-

letovaným hladkým ostěním pískovcovým. Věž má v polopatrech okna ovální, ve svrchním barokní; kryta jest plechovou cibulí s lucernou. Vnitřek věže rozdělen povaly; schodiště v něm vede na kruchtu k prostému baroknímu portálu a ke zvonům.

Stavba kostelní má stěny členěné pilastry na vysokých soklových patkách; rohy jsou zaobleny, kolem oken chambrany maltové; vchod od severu má pískovcovou, profilovanou chambranu, nad ním dřevěná deska se známým nápisem. V zaoblených rozích dekorativní výklenky, v některých pískovcové sochy: sv. Josefa a sv. Jana Nepom.

Do kouta mezi lodí a věží (na západě) přistavěna předsíňka, ploše krytá. (Při opravě 1904. sbourána a stejně sbourán i portálek vedle ní, vedoucí na bývalý hřbitov; byl goticky hrotitý, s hladkým opažením a nad ním barokní vyzděný štít trojstranný, prázdný.)

Obr. 185. Mladá Boleslav. Kostel sv. Jana Nep. Půdorys (před sbořením postranního portálu a předsíňky).

Kněžiště obdélné, 6 *m* dlouhé, 7·80 *m* šir., se dvěma okny polokruhem překlenutými. Oblouk triumfální polokruhový, v koutech do lodi oblé vyzdívky. Loď dlouhá 14·40 *m*, široká 11 *m*, obdélná, se třemi páry oken polokruhem zaklenutých, vchody dva po stranách, třetí pod věží.

Z kněžiště vede portálek do sakristie, klenuté valeně, nově přestavěné (1902).

Prostor kostelní sklenut křížově bez žeber, kříže jsou děleny pásy; v kněžišti jedno travée, v lodi tři. Pod cípy lunet přízední pilastry s římsovými hlavicemi. Kruchta dřevěná, na sloupech, bez ceny.

Hlavní oltář, slušné dílo barokní z počátku 18. století (z 1727), kdy kostel znova vystavěn. Architektura tabernaklu jest v půdorysu zajímavě uspořádána: tvoří kupolovitou stavbu s kopulí podepřenou na sloupech a karyatidách andělů. Vše poseto řezbami pásků a akanthů, bílé, částečně zlaceno. Na dvířkách relief: Večeře Páně. V postranních apsidových výklencích malé modelly oltáříků sloupového typu, s nástavci, sloužícími jako

reliquiáře. Kládí celého tabernaklu zprohybáno a posázeno anděly. Mensa rakvovitá, s hlavami andělů na nárožích a reliefem Obětování Isáka. Na mense sochy Mojžíšova a Aronova, po stranách brány pilastry ozdobené, s nástavci, v jichž ploše reliefy světců: jeden zapisuje rodokmen Ježíšův, druhý život Mariin a vásy, dekorované pěknými reliefy (allegorie víry a naděje), item hlavami andílčími. Nad branami sochy andělů v životní velikosti. Za oltářem vzadu na stěně v rámu barokně vykrojeném obraz sv. Jana Nepomuckého, z pol. 18. stol., jenž sem byl přenesen l. 1815 ze zrušeného kláštera v Lysé.

Mřížka, dělící kněžiště od lodi, ladně v půdoryse prohnutá, dřevěná, do výplní vsazeny mřížky z volut a pásků.

Kazatelna na sloupu s kruhovou základnou, čtyřboké řečniště s karyatidami andílků a oválnými kartušemi prázdnými. Stříška s deskami desatera Božích přikázání a andílky; z první pol. 18. stol.

Postranní oltáře byly při poslední restauraci odstraněny. Varhany nové. Lavice s pěkně řezanými postranicemi týchž motivů jako v děkanském kostele. První pol. 18. stol.

Náhrobky: 1. Do jižní zdi lodní zasazen jest náhrobek pískovcový, vys. 1·50 *m*, šir. 0·52 *m*. Nahoře v kříži osmirohém erb, krokev; nad přilbou poprsí s vlajícími vlasy. Po stranách pící rohy. Pod znakem nápis:

VIATOR
STA ET LEGE
HOC SUB LAPIDE RECONDITI . JACENT
CINERES
REVERENDISSIMI AC ILLVSTRISSIMI DOMINI
LEOPOLDI LIBERI BARONIS DE RVMP ORDINIS
TEVTONICI EQVITIS COMENDATORIS COMENDÆ RAMER
STORFFENSIS EX BALIVIA ALTENBIESENSI NEC NON
INCLITÆ REGIO= CAESAREÆQVE TEVTONICÆ LEGIO
NIS LOCVMTENENTIS SVPERIORIS, QVI VLTIMVM VITÆ
DIEM HABVIT 1 OCTOBRIS 1753.
EN MODICVM TEMPVS LEOPOLD QVO INPULVERE DORMIS
RVRSVS AT EVIGILAS, CVM TVBA, SVRGE, VOCAT.
MORTVVS EST TERRIS NITIDO SEDVIVIS OLYMPO
MORS VBI NON REGNAT, VITA SALVSQVE DATVR
LAETA TAMEN SIT HVIC DVM DORMIT LVXQVE SALVSQVE
VT QVEAT ALME TVVM CHRISTE VIDERE DIEM
ITA
EX CORDE VOVET SINCERVS
G . A . P
T.

2. Z venčí, v týchž místech lodi, zasazen jest pískovcový pomník důstojníku, jenž v bitvě u Hohenfriedberka l. 1745 byl raněn a v Mladé Boleslavi pak zemřel; jméno větráním odpadlo. Při kopání základů k domu čís. 3. našel se pískovcový kříž s nápisem z 15. věku, jenž chová se v museu; mimo to veliké hromady kostí ze společných hrobů na někdejším tomto městském hřbitově.

Zvony zavěšeny jsou v trámoví na kostelní věži:

1. Zvon »Jan«, prům. 0·62 *m*, výš. 0·48 *m*. Kolem horního okraje vínek laurový a pod ním pásek rozvilinový. Na plášti reliefy: sv. Václav, Madonna s Ježíškem korunovaná, sv. Jan Křt. a nápis:

ZV EREN GOTTES VNDT
DES HEILIGEN JOHANNIS BAPTISTAE
PATRONI DIESER TEITSCHEN
KIERCHEN ZV IVNG BVNTZEL
IST DIESE GLOCK AVF VNKOSTEN
DER SELBEN GEGOSSEN WORDEN
ANNO 1671.
JACOB CELLER, ANDREAS SOMMER
KIRCH VATER.

2. Zvon s nápisem gotickým, z něhož jen slovo Mariam je zřetelné; sluje Marie. Na plášti relief Pána Krista na kříži. Vysoký 0·62 *m*, v průměru 0·74 *m*. (Facsimile (obr. 186.)

Obr. 186. Mladá Boleslav. Kostel sv. Jana Nep. Nápis na zvonu čís. 2.

3. V sanktusníku visí zvonek vys. 0·45 *m*, šir. 0·50 *m*. Ucha hladká, u koruny guirlandy z dubových listů se vkládanými reliefy andílků. Na plášti relief sv. Jana Nep. a nápis: C. BELMANN ME FECIT 1819.

BÝVALÝ SBOR ČESKÝCH BRATŘÍ (později CHRÁM SV. VÁCLAVA, naposledy vojenské skladiště).

V Ml. Boleslavi, kde bylo sídlo bratrských biskupů a kde se častěji bratrské synody konaly, měli Bratří svůj sbor — při bývalém klášteře i svůj zimní sbor, ale ty nepostačovaly, a tak l. 1554 vystavěl Arnošt z Krajku sbor nový, t. ř. velký, jenž vyniká svou prostorností nade všechny kostely boleslavské, a o svátcích velikonočních dne 23. března u přítomnosti velikého množství lidí slavnostně jej otevřel.

Byla to budova prostorná, ale jednoduchá, jako Bratří nebyli přátelé nádhery. I vnitřní zařízení bylo prosté: nebylo v něm oltářů, ani soch, obrazů — jen stěny a sloupy byly pomalovány texty z písma svatého.

Písmo bylo ozdobné, barvy černé, s červenými inicialkami a výraznými slovy. Dosud v presbytáři pod maltou prodírá se Dmnus a na sloupu v hlavní lodi:

tebe a menſſi pre . . . nechť
bude tobě když . . .
jaká činite nebo nemužete . . .

Na kasetovém stropě v presbytáři z podmaltí vyzírá freska, jak andělé klaní se kalichu.

Nový sbor měl mnoho nepřátel; stále docházely s hůry zákazy, jimiž se zde Bratřím schůze zakazovaly, až l. 1602 byl úředně zavřen a kolími

Obr. 187. Mladá Boleslav. Velký sbor Č. Bratří, později kostel sv. Václava

zabedněn. Ještě před vydáním majestátu l 1608 byl znova otevřen. když byl z fisku i s ostatním bratrským majetkem od Petra Voka z Rožmberka vykoupen. L. 1623 v lednu Bratřím odňat naposledy a navždy, starší pak v Jednotě do večera měli se z města vybrati. Obrácen byl ku potřebám katolickým, l. 1624 vysvěcen ku poctivosti sv. Václava, oltář a jiné potřeby z kostela děkanského sem přeneseny, za to staré malby na stěnách zabíleny, aby bylo setřeno vše, co by na Bratry upomínalo.

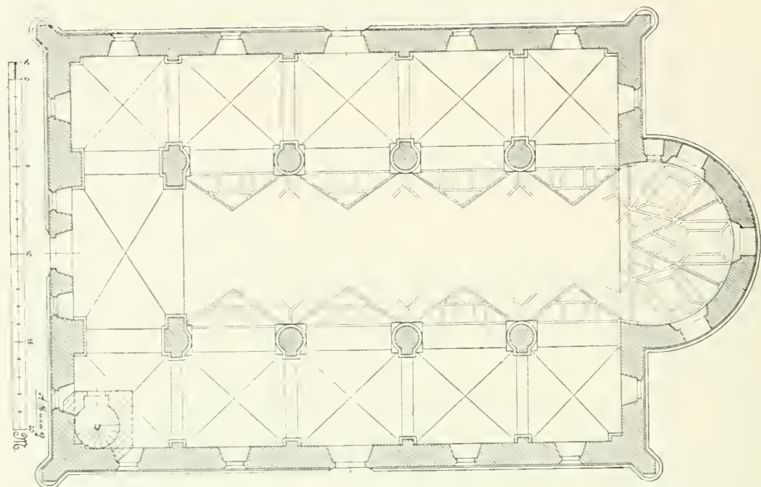
Bohoslužby konaly se zde jen občas; v té době častěji byl opravován, jak hlásají nápisy: tak nad hlavním portálem uvnitř budovy jen stěží se čte nápis, zabílený: Leta Panie 1751 dne 19. Auguſti dobilenev Tento chram Pane S. Waczlawa Patrona Czeſkeho wniemzto Przi Welkem Oltarzi dwě . . .

Na západním konci pravé lodi na vnějši zdi šneku čte se nápis tento:

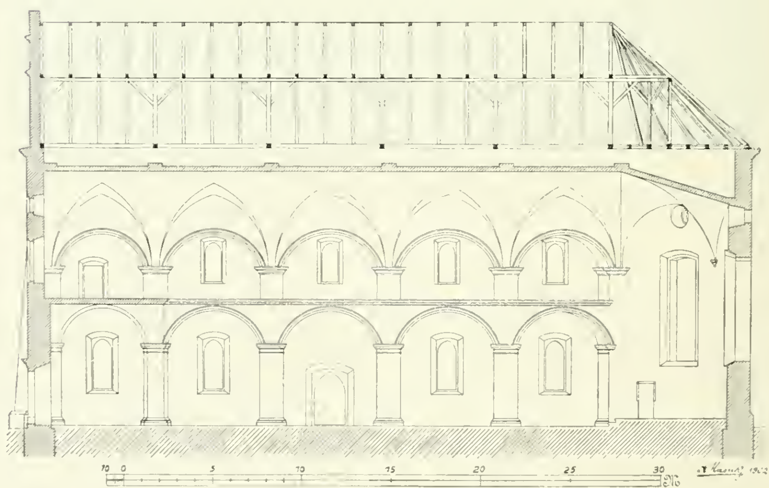
Leta Panie 1671 Zwlaſtnim nakladem toboto chudebo zaduſſy wyzdwiženo toto Stawení Zawelebnebo Kněze Jana Edmunda Hawlika tobo czaſu diekana tehož mieſta mladeho boleſlawa nad gizerau a Kanowníka ſtaroboleſlawſkebo, též

wkragi nařizeneho vicaria Foranea Za Stat ... J. M. Cz. Pana Richtarze Jana Frantissta Columbana.

L. 1787 byl kostel tento zrušen a prodán vojenskému eráru, jenž zřídil tu vojenské skladiště. Za vojenské správy byl častěji upravován, opravován

Obr. 188. Mladá Boleslav. Bratrský sbor. Půdorys (před opravou r. 1905).

Obr. 189. Mladá Boleslav Bratrský sbor. Řez podélný (před opravou z r. 1905).

a zpustošen tak, že ho nemohli déle potřebovati a prodali budovu tuto obci Ml. Boleslavi l. 1899 za 2600 zl.; Museum jej letos opravuje.

Jest to rozlehlá budova renaissanční*) se zbytky gotických motivů, orientovaná, trojlodní, bez věže. (Obr. 187., 188. a 189.) Stavební ma-

*) Vrchní stavební rada při českém místodržitelství R. Vomáčka charakterisoval jej: basilika s goticko renaissanční úpravou. (Úř. zpráva podaná c. k. ministerstvu z r. 1904.)

terial: lomový kámen a cihly; nárožníky, římsy, portály z pískovce, klenby cihlové. Kolem celé budovy obíhá sokl s pískovcovou sešikmenou římsou. Západní průčelí ploché, ukončené štítem attikovým, s trojúhelníkovým nástavcem, což činí dojem svatyně; attika v novější době postranními vyzdívkami zabrána do štítu a znešvařena. Nástavec dělen po výši dvěma římsami a zakončen dvěma volutami. V attice uprostřed kruhový otvor, obložený pískovcem. Nároží opřena hranolovými, nahoru se úžícími pilíři s jehlanovitým zakončením. Sokl ovinuje se kolem nich kruhem. Ve středu portál hrotitý s pískovcovou chambranou, ploše profilovanou, vysoký 3 *m*, široký 1·80 *m*, nad ním vyložená římsa. V přízemí vedou do postranních lodí okna, jižní se zachovaným lomeným ostěním z pískovce, druhé rozšířené; vedle toho proražena dvě nová okna (otvory), a druhý vchod do severní lodi, který letos při opravě byl zazděn.

Podélné strany mají podobné portály ve středu, v přízemí čtyři okna lomená, v patře menší. Na jižní straně jedno v přízemí zazděno, na severní zazděna všechna, až na malé čtyřboké otvory; na obou stranách v patře proražena na kruchtu větší, čtyřboká okna nyní zazděná. Na okapních římsách sgraffitovaný vejcovec.

Původní pultové střechy postranních lodí zvýšeny a celá budova pokryta společnou sedlovou střechou plechem krytou.

Kněžiště dlouhé 6·40 *m*, široké (na nejširším místě) 9·30 *m*, zakončeno jest polokruhem. Zdivo členěno kolem celé budovy obíhající římsou, se zbytkem sgraffita. Na jih zazděný vchod, též na severu do bývalé sakristie barokní, ze 17. stol. Tři okna hrotitá, sahající až do 1. patra, ale zkrácená, nad nimi v lunetách klenby tři okna okrouhlá. Letos vybourána a nalezeny stopy po kružbách a prutech dělících. Klenba valená o třech lunetách, jichž cípy sbíhají na římsovité konsoly ze štuku, ukončené kapkami. Na hranách klenby štukové pásky, v plochách kasety a poloviční rosety, v nich stopy freskových obrazů.

Loď hlavní dlouhá 31·50 *m*, široká 8·80 *m*, sklenutá valeně, výška klenby 14·20 *m*; pět párů ostrých lunet bylo podobně štukem kasetováno. Do lodí postranních otvírá se v přízemí pěti páry oblouků (šířka oblouků do postranních lodí 5·20 *m*, výška 6·40 *m*) sklenutých polokruhem na čtyři páry sloupův a pár pilastrův. Patka sloupů jest římsovitá, s prostým profilem, dřík válcovitý, hlavice toskánská s přesahujícím abakem. Arkády mají vnější archivolty profilovány. Nad kordonovou římsou otvírá se pět párův obloukův do empor nad postranními loďmi, jichž výška jest 3·60 *m*, sklenutých na čtyři páry pilířův a dva páry polopilířů; hlavice pilířů římsovité, hranolové dříky hladké, archivolty profilovány stejně jako v přízemí. (Obr. 190.) Poslední travée lodi zabrána kruchtou; v přízemí sklenut segmentový oblouk na polopilíře s římsovitou hlavicí a podobnou patkou, přistavěné k poslednímu páru sloupův.

Postranní lodi, dlouhé jako loď hlavní, široké každá 5·45 *m*, i empory nad nimi souhlasně rozděleny čtyřmi páry příčných pásův,

Obr. 190. Mladá Boleslav. Bratrský sbor. Pohled do budovy, vyklizené r. 1902.

polokruhem sklenutých na pilastry, přistavěné ke sloupům a pilířům hlavní lodi, a na stejný počet nástěnných a koutových pilastrů s římsovitými hlavicemi. — Klenby křížové bez žeber skoro vesměs sneseny při adaptaci pro vojenské skladiště; zachovány jen v posledním poli hlavní lodi pod kruchtou. V koutě jižní lodi na západě vestavěno r. 1671 šnekové schodiště 3·40 m^2 na kruchtu a nad klenbu; portály do něho vedoucí pravoúhlé, s pískovcovým orámováním, barokním; šnek z pískovce osvětlen malými okénky.

Stěny a sloupy kostela popsány; v rámech z páskův a vlnovek napsány gotickou majuskulí a minuskulí a renaissanční lapidárkou citáty z písma svatého české i latinské; písmena čím výše větší.*)

KLÁŠTER PIARISTSKÝ na hoře Karmeli. (Obr. 191.) Dle Schallera byl kostel tento a při něm klášter vystavěn l. 1345 od Beneše z Michalovic a vysvěcen od opata benediktinského řádu, Oldřicha; dle jiných zpráv l. 1354 Beneš z Michalovic uvedl do něho nových 10 mnichů, z řádu minoritského; byl už tehdy za starožitný pokládán. Od Husitů byl vytlučen, kolem l. 1500 odevzdán Českým Bratřím, kteří z kostelu tohoto sbor

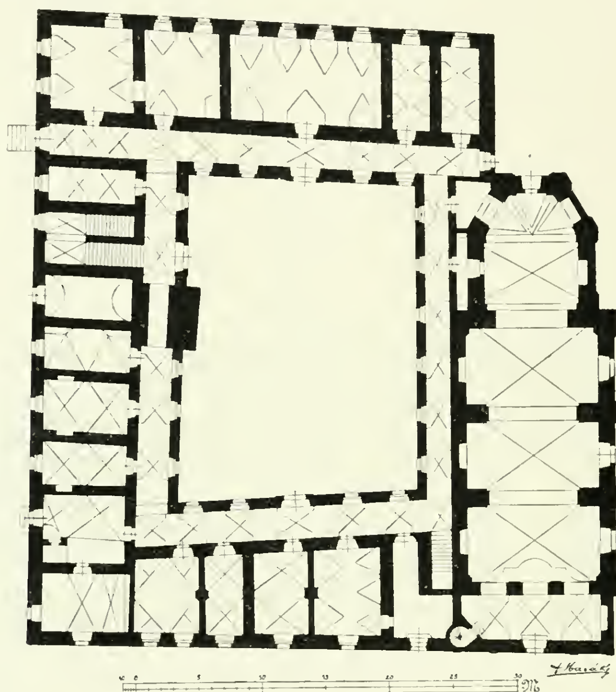
Obr. 191 Mladá Boleslav. Pohled na klášter Piaristů a kostel sv. Bonaventury.

bratrský udělali a na místě bývalého kláštera dům bratrský zbudovali a horou Karmel nazvali; v něm bylo sídlo bratrských kněží, biskupů, bratrská škola a alumnát; sem svolávány i synody všeho bratrstva z Čech, Moravy i Polska. Po bitvě bělohorské dán od císaře Karmelitánům, kteří se k němu táhli jen podle jména jeho »Karmel«; l. 1630 však uvedeni do něho Minorité, kteří jej znova nuzně vystavěli v letech 1675—1711, ale l. 1784 jej z vůle císařské musili odstoupiti Piaristům, když bylo piaristské gymnasium z Kosmonos do Ml. Boleslavi přeneseno.

Rajský dvůr jest obklíčen se tří stran kvadraturou, čtvrtou (východní) zavírá kostel sv. Bonaventury. (Obr. 192.) Kolem na všech stranách dole jest ochoz, sklenutý křížově bez žeber. V západním křídle vestavěna věž, hranolová; v prvním i druhém patře po okénku střílnovém;

*) Mezi tiskem objeveny pod omítkou erby paní Boh. z Zástřezez, Aleny z Šelnbergka, Marty z Veselice a pana Ad. z Krayku s nápisy a obraz 8 blahoslavenství.

ve třetím u zvonů okna polokruhem sklenutá. Zdi věže bývaly do nedávna sgraffitovány rustikou rýhovanou: pod okny uchoval se vyrytý letopočet: 1583 — tudíž z doby bratra Kalefa. Nad věží pne se báň, lucerna, makovice, kříž. Na zdi ochozu visí obrazy: Sv. Josef Kalasanský učí dítky; nad obrazem nápis: SCHOLAE VERITATE. Na druhém týž světec rozdává obrázky; nápis: PIAE CHARITATE. Z pol. 18. stol. Z každého rohu východy. Dolejší síně sklenuty též tak. Do patra vedoucí schody sklenuty nízkou klenbou křížovou. Hořejšek všude s plochými stropy.

Obr. 192. Mlará Boleslav. Piaristský klášter s kostelem sv. Bonaventury. Půdorys (před opravou 1902—4).

V patře na chodbě visí obrazy: 1. Kněz piarista drží ruku na knize. Pod obrazem nápis:

Ven. P. Franciscus a Matre Dei Schol. Piar. Ven. Clycerij a Chro strenuus in vitae | integritate imitator ab ipso B Patre plurimum commendatus obiit Romae | Martii An 1623. Z 18. stol.

2. V oválovém rámci Madonna korunovaná s Ježíškem korunovaným, s hvězdou na plášti. Porušený. Z pol. 18. věku.

3. Obraz svaté Barbory stětí; u nohou poražený kat. Z pol. 18. stol.

4. Sv. Josef; z pol. 18. stol.

V bývalé síni slavnostní, v 1. patře, rozvěšeny jsou obrazy většinou zakladatelů piarist. kollejí; portréty jsou svěží, čisté, se všemi odznaky a dekoracemi, v dřevěných černých rámech, kopie z 18. st. Velikost 1·04 *m* × 0·84 *m*.

Jsou to: 1. Franciscus Pržehorzovsky Comes de Pržehorzov S. Caes. Maj. || In Regno Bohemiae Locumtenens Domus Beneschoviensis Scholar. Piar. Fundator.

2. Iacobus Ernestus ê Comitibus de Liechtenstein S „ R „ I „ Princeps et Primas || Germ^ae^ Archi: Epus Salisburg^is^ Collegii Schol. Rar. Albo „ Aquae in Silesia cum Seminario Fundator. Přemalován.

Obr. 193. Mladá Boleslav. Piaristský klášter. Portrait hr. Černína, zakl. gymnasia v Kosmonosích.

3. Franciscus S „ R „ I „ Comes de Magnis Dns in Stražnic, Coll. Schol. Piar. Stražnicensis Fundator.

4. Anna Magdal^a^ Saxo: Lauenburg^a^ nata de || Lobkovitz Collegii Schol. Piar. Schlakoverdae Fundatrix.

5. Carolus ê Comitibus de Liechtenstein S „ R „ I „ Princeps et Epus || Olomuc „ Collegior Schol „ Piar „ Cremsiriensis cum Seminario, Freybergensis et Vetero Aquensis Fundator.

6. Frebonia de Pernstein primi in Bohemia Schol. Piar. || Collegii Litomiſslii Fundatrix.

7 Bernardus S , R „ I „ Comes de Martinitz Supremus in Regno Bohemiae Burggravius etc. Coll. Schol. Piar. Slanae F.

8. Franciscus Ludovicus Princeps Palatino: Neoburgicus Archi Epus et Elector || Moguntinus Equitum Teutonici Ord[is] Magnus Magr Collegii Schol. P. Freudentalii F.

9. S „ R „ I „ Princeps Lud. Georg. Simpertus Marchio Badensis et Hochbergen „ Land || gravius Sausenberg. etc. Coll. Schol. Piar. Rastadiensis et Kirchbergen: F.

10. Iacobus Hermannus S: R: I: Comes Tschernin de et in Chudenitz Supremus || Regni Bohemiae Burggravius Coll. Schol. Piar. Cosmonofsii F. (Obr. 193.)

11. Norbert. Leopold. Liebsteinskij S, R, I, Comes â Kolowrat Schol. Piar. Richnovii F. anno 1715.

12. Margaretha Vidua Comes de Waldstein || nata Comes de Tschernin Filia Fundatoris hujus Schol. Piar. || Coll. et in hoc Ipsa quoque SS Thliae Studii A. 1723 Fundatrix.

Obraz Sv. Josefa Kalasanského 1·60 *m* × 1·20 *m*. Světec s rukama vstříc dětem napiatýma, v rouše kněžském; dítky v kroji 18. věku; v oblacích Matka Boží s děťátkem. Slušná práce, temnějšího koloritu, z pol. 18. věku.

Obraz Ukřižovaného, z pol. 18. stol., poškozený, jinak dobrá práce. 1·60 *m* × 0·95 *m*.

Sv. Josef, pěstoun Páně, drží děcko, po straně na zemi tesařské náčiní; pol. 18. stol. (přemalován).

Obraz kněze s křížem a knihou v rukách. Dole nápis velice poškozený: Ven „ P. Petrus â Nativit: B. V. dono curationum et omni virtutum genere || . . . illust. obiit Romae 17 Oct. A. 1643 ✳ A. 177.

Na věži visí zvony:

1. Sv. Bonaventura, široký 0·61 *m*, vys. 0·50 *m*. Kolem horního kraje věnec laurový, pak nápis: S. BONAVENTVRA ORA PRO NOBIS DOMINE MDCCV; pod nápisem pásek drobných rozvilin. Na plášti reliefy: 1. Matka Boží s tělem Páně v klíně; 2. sv. Bonaventura s pastýřským křížem 3. sv. František z Assisi; 4. zvonařský znak Pricqueyův s I: P:

2. »František«: kolem koruny vínek laurový, pak nápis: NOS PROTEGE ET OMNIA MALA PROCVL REPELLAS FRANCISCE. Pod tím vlys z domácích květin uvitý. Na plášti ozdoby: 1. Madonna korunovaná s Ježíškem; 2. znak zvonařský a pod ním letopočet 1726; 3. Ukřižovaný; 4. sv. František Xaver. Výška 0·40 *m*, průměr 0·49 *m*.

3. »Sv. Donát«: vys. 0·29 *m*, průměr 0·34 *m*. Kolem hořejšího kraje festonky zavěšené; na plášti relief sv. Donáta a pod ním na desce: S DONATVS. Po stranách I · C · L. — ANNO 1741.

4. Zvonek v sanktusu: vys. 0·33 *m*, šir. 0·39 *m*. Kolem koruny nápis: ✝ S: ANTONI ORA PRO NOBIS ANNO 1722. Pod tím vínek laurový. Na plášti relief sv. Jana Nepomuckého a sv. Antonína — mezi nimi andílčí hlavy Pricqueyovské.

KOSTEL SV. BONAVENTURY přiléhá těsně na straně východní ku klášteru. Spolu pnou se na »hoře Karmeli« a vévodí údolí jizerskému. (Obr. 194.) Obrácen jest k severozápadu.

Prostá budova s obdélnou lodí a krátkým kněžištěm, krytá valbou. Nad presbytáří sanktusová vížka se zvonkem.

Průčelí jest ozdobeno nad kordonovou římsou sdruženými plochými pilastry s římsovými hlavicemi, mezi nimiž ve štukovém rámu obraz Madonny, právě přemalovaný. Po stranách nástavky s volutami několikrát zavinutými. Štítek trojúhelníkový, s lomeným kládím a železným tepaným křížem v akroteriu.

Obr. 194. Mladá Boleslav. Pohled na kostel sv. Bonaventury u kláštera.

Presbytář zavřen jest pěti stranami pravidelného osmiúhelníka Má disposice pro pět oken, z nichž dvě na stranu klášterní nejsou proražena; okno za oltářem v závěru jest tvaru elipsového, ostatní polokruhem překlenuta a silně špaletována.

Sakristie nová, přistavěná r. 1902. za oltářem na stranu severozápadní.

Oblouk triumfální nižší, polokruhový.

Loď obdélná, se třemi páry oken; okna na straně klášterní jsou zazděna. Mezi okny stojí pilastry velice hmotné, jež zabíhají hluboko do lodi; za nimi jsou umístěny vedlejší oltáře, takže tvoří šest otevřených kaplí. Pilastry jsou mohutným římsovím pokryty, na němž spočívá klenba. Na pilastrech v koutech, v kaplích, stojí jehlany na ornamentálních podstavcích. Klenba křížová bez žeber. Rozdělena jest hladkými pásy polokruhovými na tři pole. (Obr. 195.)

Kruchta později přistavěna, na straně jihových. Spočívá na dvou pilířích a dvou polopilířích. Podklenuta jest třemi křížovými poli. Do lodi otvírá se třemi oblouky, z nichž prostřední, v němž umístěny jsou varhany, jest větší, s ozdobou bossážovou. Balustráda dřevěná na zděném spodku, dovnitř uprostřed jest vypjata. Strop plochý. Po jedné straně okno polokruhem překlenuté, do protější strany proraženy dvoje dvéře: jedny do kláštera na chodbu, druhé do šneku, jímž se sestupuje do podkruchtí.

Obr. 195. Mladá Boleslav. Kostel sv. Bonaventury. Pohled do kněžiště (před opravou 1902—4).

Portál do východní stěny lodi pravoúhlý, s pískovcovým ostěním, nahoře lomeným, se segmentovou římsou profilovanou; cvikly jsou vyplněny. Nade dveřmi letopočet: A⁰ 1711. — Druhý portál do přístavku se chambranou. Dvéře v obou jsou stejně intarsovány řezbou akanthovou, spirálně se proplétající z l. 1711.

Hlavní oltář. Predella dřevěná ozdobená sloupky a mřížkováním. Nad tabernaklem baldachýn a nápodobená monstrance ve svatozáři. Po stranách cínové svícny, z nich dva těžké, 0·76 *m* vysoké, pokryté rozvilinami akanthovými a nepravými drahokamy z poč. 18. stol. Na predelle andílkové, sochy sv. Prokopa a sv. Vojtěcha, nad východy za oltář sv. Antonín Pad. a sv. Josef. Oltářní obraz na zdi v bohatém rámu akanthové a mřížkové

řezby, nesený dvěma anděly. Na obraze sv. Bonaventura v rouše kněžském, po straně anděl, u nohou andílkové, v pozadí Zjevení Páně. Na vršku rámu erb. V nástavci sv. Trojice. Na zadní straně autor se poznamenal: Philyppus Leubner Pinxit Reichenbergae A[0] 1777. (Obr. 196.)

Postranní oltáře: první a druhý řádu sloupového, posvěcené zakladatelům řeholí minoritské (sv. František klečí s rukama k nebi rozpiatýma) a piaristské (sv. Josef Kalasanský přivádí dítky k oltáři,

Obr. 196. Mladá Boleslav. Klášterní kostel sv. Bonaventury. Hlavní oltář s obrazem sv. Bonaventury. (Po opravě r. 1904.)

v oblacích Madonna). — Po stranách prvého, levého, sochy sv. Antonína Pad. a světec s mitrou u nohou. V nástavci sv. Trojice. Na tumbě řezba místo antipendia: uprostřed 2 erby pána z Bubna, po stranách narození Páně a drak, na nějž padají z IHS paprsky. (Obr. 197.) — Na druhém po stranách sochy sv. Jiří a sv. Pavla, v nástavci sv. Josef, na tumbě řezba: očistec, k němuž ukazují mnichové mladému muži. (Obr. 198.) Oba oltáře z l. 1711, oba obrazy i tabernakula novější.

Oltáře třetí a čtvrtý: na ploše dřevěné nahoře voluty a římsoví. Na levém obraz Madonny na dřevě (z konce 17. stol.) s korunkou,

po stranách sochy dvou archandělů. Na vrchu hierogram MRIA pod baldachýnem, nad ním císařská koruna. Na pravém: obrazy (oltářní) sv. Antonín a sv. Jan Nepom.; po stranách dva archandělé, na vrchu hierogram a koruna česká. Oba oltáře z pol. 18. stol., též rám na obr. Madonny.

Pátý oltář: v zasklené skřínce sousoší Pietas, pod tím obraz abatyše (sv. Otilie), po stranách sv. Václav a sv. Jan Nep. V nástavci

Obr. 197. Mladá Boleslav. Kostel sv. Bonaventury. Řezba na pravém oltáři: Narození Páně.

Obr. 198. Mladá Boleslav. Kostel sv. Bonaventury. Řezba na levém oltáři: Očistec.

pět ran Pána Krista, na vrchu Dobrý pastýř. Z pol. 18. stol., socha Matky Boží starší (ca 1711).

Na místě šestého: Ukřižovaný, častěji přepracovaný, skoro nový; socha pod křížem, v nástavci Bůh Otec a Duch sv. — všechno barokové po r. 1750.

Kazatelna: řečniště čtyřboké s vypnutými stranami, na nich řezby akanthové, pozlacené. Na stříšce: lambrekin, holubice, evangelisté, na vrchu Dobrý pastýř. Z času 1711, se změnami na stříšce z 19. stol.

Lavice (12 + 12): postranice bohatě řezané (rozviliny akanthové), z počátku 18. stol. (1711). — Kropenka z červeného mramoru, na noze oválového řezu s patkou, mísa okrouhlá, vypoukle profilovaná, barokní.

Kalichy: 1. Vysoký 0·255 *m*, noha nová (1810), s ozdobou květinovou a třemi medaillony, v nichž obrazy svatých malované na porcelánu; nodus nový, pláštík s tepanými reliefy Madonny, Panny Marie na nebe vzaté, sv. Anny a sv. Joachima. Z poč. 18. stol.

2. Vysoký 0·22 *m*, 0·09 *m* v průměru. Noha a nodus nové (1810), kupa dekorována vinnými hrozny (jako noha). Z pol. 18. stol.

3. Ciborium 0·23 *m* vys. Noha nová, číše s akanthovými rozvilinami, v nichž sv. Jan Nep., Kristus, sv. Josef a světec-mnich. Na víku rozvilinový dekor, křížek s nepravými drahokamy.

Pacifikál vys. 0·34 *m*. Na spodě vyryto L K 1772. Noha elipsová, vroubovaná, kříž postříbřený, v barokové schránce kříž se svatými ostatky. V gloriele andílčí hlavy, nahoře holubice.

Monstrance: 1. Na oválové noze nasazené štítky stříbrné a nepravé drahokamy; trojnásobná zář, v ní také kameny. Z poč. 18. stol.

2. Noha novější (1810); nahoře sv. Josef Kalas. se žáčkem, dole sv. Jan Nep., po stranách andělé; kolem rámeček řeménkové a mušlové ozdoby. Pol. 18. stol.

3. Prostá, bez ozdob z pol. 18. stol.

Ornát z poč. 18. stol. Na kanavě zlatými a stříbrnými nitkami vyšívané slunečnice a granátová jablka; ovruba, podšití nové.

Uvnitř kostela do zdi lodní zasazen pískovcový kámen pamětní s nápisem:

+

MISSÆ OMNES AD ALTARIA HVJVS ECCLESIÆ PRO
SUMMIS PONTIFICIBVS CARDINALIBVS PROTECTORIBVS
ORDINIS AC FRATRIBVS DEFVNCTIS AB EJVSDEM
ORDINIS DVMTAXAT SACERDOTIBVS QVANDOCVNQVE
CELEBRATÆ INDVLTO ALTARIS PRIVILEGIATI PERPETVO
GAVDENT VIGORE BREVIS BENEDICTI PAPÆ XIII
DIE XXXI JANVARŸ MDCCXXV
INSVPER MISSÆ OMNES INOBITVS VELALIO DIE PRO EJVS-
DEM ENVNCIATIS PERSONIS AC ETIAM PRO VICE
PROTECTORIBVS ORDINARŸS LOCI BENEFACTORIBVS
IPSISQVE FRATRIBVS & MONIALIBVS SVBJECTIS
HORVMQVE TANTVM GENITORIBVS A QVOVIS
SACERDOTE CELEBRATÆ EODEM PERPETVO
ALTARIS PRIVILEGIO CADENTE EX INDVLTO
BENEDICTI PAPÆ XIV DIE IV SEPTEMBRIS
MDCCLI + +

Naproti ve zdi chrámové po straně evangelia byl pamětní kámen s nápisem:

Altare Hoc OmniPotenti Deo in
Honorem SS Trinitatis Erectum
Privilegio Qvotidiano Perpetuo ac
Libero Pro Omnibus Defunctis
Ad Quoscunque Sacerdotes
Vigore Brevis benedicti papae
XIV die IV octobris MDCCLI
Insignitumatque a Ministro
Generali Ordinis Die IX Mensis
Martÿ MDCCLIII Designatum

Před kostelem ve zdi klášterní DVĚ KAPLE, čtyrboké, členěné plochými pilastry s římsovitými hlavicemi, kanelovaným vlysem, jenž nese římsu profilovanou; na vrchu štítek trojúhlový, ořímsovaný. Otvor do kaple sklenut polokruhově. V jedné nástěnná malba: Narození Páně »verbum caro«, dole proroci s citáty z písma svatého; ve druhé křest Páně »Fondere feci lignum aridum«. Malba silně poškozená pozdější, kaple z počátku 18. století.

KOSTEL A HŘBITOV SV. HAVLA. Starší hřbitov býval u sv. Jana. L. 1539 koupila obec zahradu od Jiříka Chloumeckého ku pohřbívání mrtvých, proto zval se tento hřbitov »pohřební zahradou« a onen »krchov v městě«. Pochovávalo se na obou, svatohavelský byl hlavně pro České Bratry. Pánové z Krajku, rodina česko-bratrská, zřídili si tu svůj pohřební stánek, kostelík a v něm kryptu, v níž byli všichni pochováni. Z jich rakví zachovala se jen cínová paní Marty z Veselic (Památky Arch.: Díl XV.). L. 1559 byl kostelík sklenut; l. 1599 dal Jan Hyttych sklenouti kůr; l. 1596 Mik. z Bubna přistavěl kapli, jež se nezachovala.*) V kostelíku tomto měli svůj »pohřeb« i jiní velmožové z bratrské šlechty v Boleslavště, jejichž epitafia se v kostele ve dlažbě zachovala, ovšem velice vyšlapaná.**)

*) Na Willenbergově pohledu jest ji viděti: s vysokou okrouhlou věží v západním koutě hřbitova.

**) V presbytáři pod oltářem sv. Floriána jest náhrobek šlechtičny z rodiny Bubnů na Březně; podobně z téže rodiny jsou epitafia pod lavicemi v lodi, v levo; v pravo pod lavicemi byly kameny se jmény pánů z Harasova, Vliňských . . ., které byly dobře čitelné, které jsem ještě l. 1892 četl, nyní však tam nejsou; zachovaly se dvě kamenné desky v zadu v pravo už pod kůrem, 1·50 *m* dlouhé: na druhé se čte: Leta panie 1596 w nedeli przed swatym Martinem dokonala zziwot swuj urozena pani . . . Dole erb Hložků ze Žampachu.

L. 1735 na žádost tehdejšího děkana Solce byla přistavěna nynější věž.

Kostelík sv. Havla jest stavba pozdně gotická — jednolodní, s barokní věží (přistavěnou) na straně jižní. (Obr. 199. a 200.) Zdivo budovy: lomový pískovec, opěráky, ostění, římsy a nárožníky z tesaných kvádrů.

K n ě ž i š t ě jest opřeno dvěma opěráky o dvou profilovaných římsách, jich svršek (nad druhou římsou) skosen. Čtyři okna (závěrové zazděno)

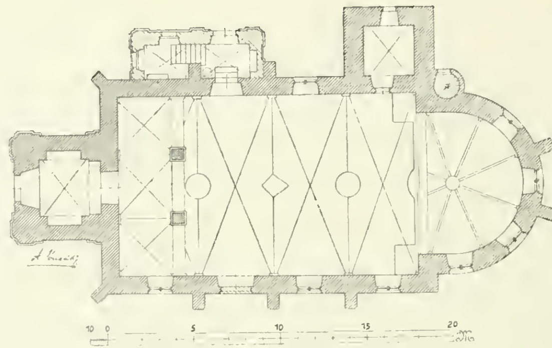
Obr. 199. Mladá Boleslav. Pohled na kostel sv. Havla

s hladkým pískovcovým ostěním, bez kružby. Hlavní římsa pískovcová s hlubokým žlábkem.

L o ď obdélná, na obou stranách opřená opěráky (celkem čtyřmi), stejnými s oněmi v kněžišti, z nichž nárožní (na straně jižní) jsou diagonálně přistavěny. Tři páry oken hrotitých. Do východní strany prolomen portálek gotický (zazděný) s ploše profilovanou pískovcovou chambranou. Mezi loď a kněžiště na sz. vestavěno šnekové s c h o d i š t ě, v půdoryse oválné, cihlové, se čtyřmi okénky střílnovitými, s portálkem pravoúhlým a vyplněnými kouty. Mezi nárožím a prvním opěrákem s a k r i s t i e s pískovcovými nárožníky; portálek k ní bez ostění, nad ním okénko s mříží z protínajících se oblých prutů. Na téže straně západní mezi prvním a druhým opěrákem přistavěna barokní p ř e d s í ň k a zděná, s rohy zakulacenými;

pravá strana lisenovaná, s oknem, v levé portál s římsou (ve středu segmentově prohnutou), na dveřích barokní zámek a přítuha.

K jižnímu průčelí přistavěna věž čtyrboká (délka strany 6·10 *m*), hranolová, trojpatrová. Kolem věže obíhá okapní římsa kostelní; po krajích vystupují široké, sdružené pilastry, na pískovcovém soklu, nesoucí kládí hladké; rohy skoseny a ukončeny pod římsou okapní (přečnívající) konsolou. Okapní římsa na straně průčelní nad středem lomena trojúhelníkově. V přízemí vchod s pískovcovým rámem a římsou; okno v prvním patře segmentem sklenuto, s pískovcovou chambranou; ve druhém patře na jižní straně čelní hluboká nika, v ostatních okna ovální, ve třetím patře na všech stranách široká okna polokruhová. Po stranách věže na průčelní straně lodní vyzděny attiky z cihel, ukončené prohnutými nástavci s okénky. Kůrková mansarda věže nese lucernu s cibulovitou střechou.

Obr. 200. Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla. Půdorys.

Vnitřek. (Obr. 201.) Kněžiště 6 *m* dlouhé, 8·20 *m* široké, zakončeno polokruhem, okna ven lomená, dovnitř se čtyrbokou špaletou (závěrové zazděno). Žebra závěrové klenby prostého profilu, z nichž dvě jsou skrácena triumfálním obloukem, nesena jsou ve výši 3·20 *m* (od podlahy) kuželovitými konsolami (obr. 202); svorník se znakem městským na štítku. (Obr. 203.)

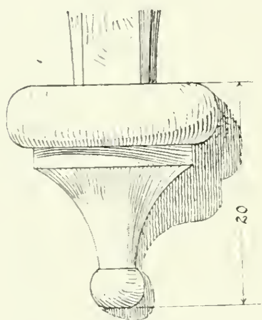
Oblouk triumfální kulatý, 0·50 *m* silný, na straně do kněžiště hladký, do lodi s archivoltou mělce profilovanou, v náběhu ořímsován.

Loď obdélná 7·20 *m* dlouhá, 10·40 *m* široká, s okny stejně jako v kněžišti upravenými, na jichž ostění viděti nasazení vylámaných kružeb. Čtyři pole křížové klenby bez žeber, s hranami ostře vyznačenými, bez svorníků. Lunety ostré, cípy klenby neseny konsolami římsovitými. Na příčných pásech ve středu štítky dva kulaté, prostřední kosočtverečný, na nichž při opravě namalovány znaky: zemský, městský a šlechtický s nápisy o obnově l. 1813 a 1865. V posledním poli, kde z kruchty vchod jest do věže a kde původně zajisté bylo okno proražené v jižním průčelí, jest vyklenutá luneta, spočívající na konsolách podobných jako v lodi. — V západní zdi portál do sakristie, pravoúhlý s pískovcovým opažením,

Obr. 201. Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla. Pohled do kněžiště.

s otupenými hranami, 1·82 *m* vysoký a 0·76 *m* široký; sakristie sklenuta křížově bez žeber. — V téže stěně jest hlavní portál, z předsíňky, hrotitý. (Obr. 204.) Archivolta profilována mělce jen do náběhu, po stranách dva ploché pilastry (s tesanou arkádou, obdélníkem a kruhem) přerušené lisenovou římsou a nesoucí římsové hlavice; ve cviklech plastický, stylisovaný akanth (dvojí); v okrouhlém tympanonu s profilovanou lemovkou vytesán v polovičním reliefu vavřínový věnec, stuhami přivázaný, v němž prázdný štítek vykrojovaný. Na dveřích gotické závěsy a zámek. Pravou stranu předsíňky zaujímá schodiště na kruchtu, vedoucí k portálu upravenému v bývalém okně, jehož profil ostění dosud zachován. — Na jižní straně zabírá celou šíř lodi kruchta, podklenutá třemi křížovými klenbami, s ostrými hranami na římsovitých konsolách. Pod kruchtou

Obr. 202 Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla. Konsola v kněžišti.

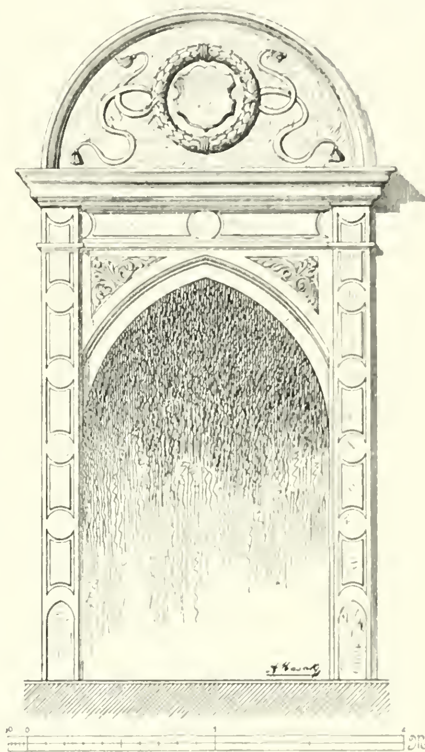
Obr. 203. Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla. Svorník v kněžišti.

vchod do podvěží podobně sklenutého, s výklenky ve stranách. Poprsnice kruchty zděná, plochá, nesená třemi segmentovými oblouky, sklenutými na dva čtyřboké pilíře a na dvě nástěnné římsy. Z kruchty vede oblouk polokruhový do patra věže, hladce křížem sklenutého.

Hlavní oltář (přenesený sem z kostela sv. Jana) má rakvovitou tumbu a na ní řezanou kartuši. Po stranách na branách za oltář sochy sv. Jana Nep. a sv. Václava; kolem tabernakulu na podstavcích a konsolách sochy andělů s rohy hojnosti a svatých: Agathy a Vavřince. Nad tabernakulem na volutách skřínka barokně upravená s římsovím, nárožními pilastry a řezaným hierogramem MARIA v paprscích; ve skřínce vosková soška Ježíška. Porůznu rozestavené reliquiáře s dracounovým dekorem. Šest řezaných svícnů barokních. Oltářní obraz na plátně v rámu barokně vykrojeném, nesený dvěma anděly, s ozdobami řezaných akanthů, s Božím okem a korunou českou: sv. Jan křtí Pána Krista v řece, v pozadí stromy a výhled do hornaté krajiny, zbořená architektura; nahoře Bůh Otec a andělé. Z první pol. 18. stol. (1720)

Oltář sv. Floriána, v presbytáři: po stranách sochy sv. Antonína poust. a sv. Františka mnicha, uprostřed relief: sv. Florián hasí hořící město, v rámci mušlovitém s nástavcem, v němž zeje oválný otvor pod lambrekinem, kde někdy asi býval obraz. Z pol. 18. stol.

Oltář Panny Marie s pískovcovou mensou; nad ní predella rokoková v barokním rámu bohatě řezaném z akanthů a stuh, s obrazem (později sem vloženým) Panny Marie na plátně. V nástavci oválný obrázek na dřevě: Bůh Otec a holubice s podpisem: HIC EST FILIVS MEVS PER DILECTVS (dle podání byl dole, kde P. Marie, křest Ježíšův). Nástavec ukončen korunou z akanthu a slunečnic. Po stranách sochy sv. Kateřiny a sv. Alžběty. Samý počátek 18. stol.

Obr. 204. Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla. Hlavní portál.

Oltář sv. Longina s obrazem v rámu oválovém širokolistých akanthů; nad ním v nástavci podobně řezaném sv. Jan Nep. Po stranách predelly barokní sochy sv. Vojtěcha a sv. Prokopa. Poč. 18. stol.

Oltář sv. Havla. Architektura sloupová korintského řádu s bohatým kládím, na němž sedí andílkové. Ve středu obraz sv. Havla, biskupa, pravicí žehná, v levici třímá berlu, stoje na schodech paláce. V nástavci obraz zničený. Na mense barokní skříňka zasklená s voskovou soškou Ježíška. Po stranách zdařilé sochy sv. Petra a Pavla. Z pol. 18. stol.

Kazatelna z počátku 18. stol. s rokokovými opravami a novým schodištěm. Na rozích vrtulové sloupky korintské s oblomeným kládím; stříška rokoková s lambrekinem a sochou troubícího anděla. Z první pol. 18. stol.

Varhany s akanthovou řezbou a rokokovými doplňky. Z pol. 18. st.

Lavice chudé z 18. stol.

Kropenka 1·40 *m* vysoká, z červeného mramoru: balustrová noha s attickou patkou, baňatých článků s hlavami andílků; mísa mělká 0·50 *m* v průměru, se šupinatou ozdobou a na okrajích s řadou vrypů. Počátek 17. stol. (Obr. 205.)

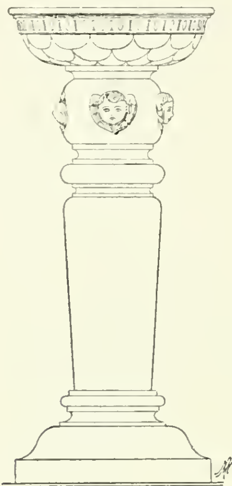
Pokladnice z pískovce vytesaná (ulomená od kvádru do zdi zasazeného), 0·20 *m* vysoká, 0·19 *m* v průměru. Na plášti srdcovitý ornament, na horním okraji nápis. (Obr. 206.) Nese letopočet 1652.

V sakristii pískovcová kropenka a skříň kredenční z konce 17. stol. — U vchodu do kostela kropenka, barokní, osmiboká, z červeného mramoru (jako křtitelnice).

Obrazy: 1. Abatyše v černém rouše, opánky na nohou, monogram IHS na prsou, oči k nebesům obrácené, ruce křížem na prsou; před ní klečí biskup (sv. Havel), v pravici drží srdce, levicí beře ji za ruku. Nad abatyší anděl lukem míří na biskupa, u nohou klečí anděl s biskupskou berlou, nad skupinou svatá Trojice. Stol. 17. (konec).

2. Narození Páně, obraz zašlý, zajímavý živou komposicí a realistickým pojímáním úkolu; bezcenný, z první pol. 18. st.

3. Křest Páně z konce 17. stol.

Obr. 205. Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla. Kropenka v předsíni.

Obr. 206. Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla. Pokladnice kamenná.

4. Sv. Anna vyučuje Pannu Marii v zeleném loubí. Shora andělé, kolem růže, ovoce, květiny a hrdlička. Pol. 18. stol.

5. Sv. Barbora dává dar klečícímu žebráku, pol. 18. stol.

6. Sv. Ludger čte v knize, již mu drží anděl. Skříň s knihami, přesypací hodiny, 18. stol.

7. Sv. otec církevní píše do knihy, v níž právě otevřen soud poslední. Na stole knihy, kříž, listiny s pečetmi, lebka. V pozadí otevřená skříň a knihami. Stol. 18.

8. Ukřižovaný z počátku 19. století, obraz dole nastaven a celý přemalován; přimalovány věže, domy, zástup lidí. Stol. 18.

V presbytáři dvě tabulky z červeného syenitu do zdi zasazené, empirové, s růžicemi pozlacenými: První věnoval MDr. Pav. Fr. Sommer bratru svému P. Jos. Ant. Sommerovi, děkanu, zemřelému l. 1818; druhou děkanovi a vikáři P. V. Jos. Beránkovi zasadilo duchovenstvo vikariatu boleslavského l. 1813.

V sakristii se chovají:

Missae in agenda defunctorum, Pragae in collegio Soc. Jesu ad S. Clementem A. 1664. 2. Missale romanum. Monachii 1675. S pěknými initial-

kami; 3. Missae in agenda defunctorum. Antwerpiae 1719; 4. Missae in a. d. Augustae Vindeliciae 1731; 5. Missae in a. d. Venetiis 1738.

Obr. 207. Mladá Boleslav. Kostel sv. Havla. Nápis na zvoně čís. 1.

Zvony. Na věži v lešení visí vedle sebe dva zvony, skoro stejné velikosti. 1. Starší vysoký 0·75 *m*, v průměru 0·90 *m* jest bez ozdob, holý.

Obr. 208. Mladá Boleslav. Sv. Havel. Vrata u starého hřbitova.

Kolem koruny vine se mezi podvojnými linkami nápis gotický (facsimile obr. 207.). Ucha hranolová. Zvon tento starší nežli chrám sám, byl sem přenesen, nejspíše z kostela sv. Jana na Novém městě.

Rodny muz Waczlaw Kruſſka

1580 W STRZEDV NA DEN S° WACLAWA

JAN LEKARZ

LETA PANIE 1697 IAN PRI . OVEY MIESSTIENIN

Muza Senator   LETHA PANIE 16

law Hawlik nekdy Sau

Vrozena V... dorota

Dorothea   ..tha 1571 · wpatek

Obr. 209. Mladá Boleslav. Hřbitov u sv. Havla. Ukázky písma na náhrobcích: z čís. 1., 2., 3., 4., 6., 15., 21., 25., 28., 33.

2. Menší vysoký 0·66 *m*, v průměru 0·85 *m*. Na uchách maskarony. Kolem koruny ověšeny jsou listy akanthové dolů obrácené. Na plášti sv. Jan Nepomucký, sv. Havel (s berlou) a Matka Boží s děťátkem. Pod tímto reliefem se čte:

HAEC CAMPANA DEDIOATA FVIT
IN HONOREM S. GALLI ABBATIS ANNO MDCCI
RENOVATA AB E PAVL LIPPAE MDCCCLXI

Podél dolejšího okraje větévka s listy akanthovými řídce položenými.

3. V lucerně zvonek vysoký 0·33 *m*, v průměru 0·41 *m*. Podél koruny nápis (mezi vínkem laurovým a květinovým páskem):

LAVDETVR IESVS CHRISTVS 1736.

Na plášti: zvonařský emblem pricqueyovský, sv. Jan Nepomucký, sv. Havel opat s berlou, Bohorodička patou na hadu s děťátkem, jež drží světokouli. Mezi těmito reliefy pricqueyovské hlavičky andílčí.

Při dolejší ovrubě:

☛ ZA : V : P : IOSEFA BEMA TOHO CZASV INSP :
ZA : S : HAWLA

Zvonek tento jest stár jako věž, byl tedy na novou věž ulit.

HŘBITOV sv. Havla slove hřbitov starý, ježto vlastní hřbitov l. 1873 byl přeložen za město a od té doby se sem nepohřbívá. Má tvar nepravidelného mnohoúhelníka, podélného, do něhož vedou z Nového města vrata zděná, se štítem ozdobeným segmentovými úsečkami kládí, na nichž vstaven na hranolku kříž z tepaného železa. Původní vrata dubová byla přenesena do Plaz a leta 1765 byly opatřeny nynější dvéře z tepaného železa; prostřední jejich pole skládá se z kolmých prutů čtvercového profilu, hořejší a dolejší ze spirál téhož profilu koncentrických s hřebenovou ozdobou ve středu a narýsovanými větvičkami, dubovými listy a plody, místy s pozlacenými rosetami. Mříž světlíková přeplněna větvemi, rosetami a festonky. (Obr. 208.)

Nejstarší náhrobky (od leta 1567) jsou buď pískovcové nebo mramorové desky, některé ozdobené vytesanými postavami zemřelých v krojích své doby a s nápisy kolem na okrajích, s odznaky svých živností, s emblemy živnostenskými a u šlechtických osob s jich erby ve čtyrech rozích. Nejčastěji bývají pokryty jen obšírnými nápisy na desce i okraji, řečí českou, latinskou i hebrejskou, písmem místy až sličným. Kovové, železné náhrobky mají podobu kříže a jsou ovinuty haluzemi se proplétajícími, závitkovitě, s listy i bez nich, obyčejně s kartuší na průsečném bodu, na kterém bývá jméno a úmrtí zde pohřbených. (Podrobný text všech tuto uvedených náhrobků v Pam. Arch. XV. dílu str. 325.; příklady písma viz na obr. 209.)

Náhrobky při zdi kostelní:

1. Pískovcový, 2 *m* × 1·05 *m*, s postavou muže v kroji 16. věku a opisem: Leta 1584 . . pameti Hodny muz waczlaw Hrusska ziwot . . dokonal . . (Obr. 210.)

2. Mramorový, červený, 2 *m* × 1·06 *m*, šlechtična, v rohu erb, růže pětilistá, opis jen částečně zachovaný: 1580 WSTRZEDV NA)EN S WACLAWA.

3. Pískovcový, ve výklenku, nad ním římsa profilovaná; poprsí staršího muže v doktorském plášti a klobouku, dole v kartuši nápis, na ní erb lékařský; i po stranách opis. Jest to Jan lékař † 1567.

4. Pískovcový, 2 *m* × 0·98 *m*, s barokním nástavcem, na podstavci se znakem zvonařským; do desky vyryt jest nápis: LETA PANIE 1697 ... IAN PRIQVEY MIESſTIENIN .. ZWONARŽ ...

5. Pískovcový: paní klečíc v kroji 17. věku, s růžencem na prsou, po stranách dvě dítky, v rozích hlavy andílků; po okrajích a v nástavci nápis: Dorotha Sſitirowa † 1657. (Obr. 211.)

6. Pískovcový, 1·65 *m* × 0·90 *m*, s krycí deskou, dole řeznický emblem. Na desce nápis: Slowutny Muž a Senator — Simeon starſſi Trunſa . .

Obr. 210. Mladá Boleslav. Hřbitov u sv. Havla. Náhrobek Václava Hrušky z r. 1584.

Obr. 211. Mladá Boleslav. Hřbitov u sv. Havla. Náhrobek Doroty Šitrové z r. 1657.

7. Deska s nápisem: Letha 1589 Jan Waclaw Urbanek.

Náhrobky při zdi hřbitovní:

8. Na desce pískovcové měšťan 17. věku Sal. Kaulich kotlář † 1632, v životní velikosti: u nohou dítko, na druhé straně kotlík s : S : K.

9. Deska s postavou muže 17. věku, po stranách dvě dítky: Kryštoff Zahradník † 1637.

10. Deska s nápisem: děti K. Zahradníka.

11. Deska: Jan Terrigena Boleslavský † 1633.

12. Deska rodiny Sayfrtovy, 17. stol.

13. Deska: Anna, dcera Daniele Milo(ty).

14. Deska: Andreas Stiffner † 1666. Dole emblem řeznický, na něm kříž.

15. Deska: 1·37 *m* × 0·98 *m*: LETHA PANIE 1683 . . . . . KRISTOPH TOMYK . . .

16.—19. Desky pískovcové rodiny Soběslavské z r. 1640 . . .

20. Martin Vtipný, deska s nápisem; dole cechovní emblem s křížem.

21. Deska s nápisem: Letha P. 1666 . . . Wacz | law Hawlik nekdy Sauseb me | Na Klatow . . .

22. Náhrobek pískovcový s hebrejskými citáty. Iohanna . . M. GEORGgii Kezelii . . † 1610.

23. Mramorový náhrobek: rytíř v plné zbroji, v koutech erby, u nohou přilba; nohy po kolena uškrabány. Opis: 15(84, Václav Hrzaň z Harasova).

24. Deska v kapličce, natřená rudě z 1660: Johann Sterkh. Cechovní erb.

25. Mramor 1·84 *m* × 0·93 *m*. Šlechtična v rouše pohřebním, pod hlavou poduška, v rozích erby. Opis: Urozena P . . . Dorota (z Ocelovic, manželka V. Hrzaně).

26. Do pískovcové desky vrytý obšírný nápis: Jan Thomassuw † 1631 Emblem zahradnický.

27. Deska s nápisem: Mikulass Belohaubek † 1643. Dole tři dítky s ručkama sepiatýma; erb řeznický.

28. Náhrobek pískovcový s nápisem z polovice latinským, z polovice českým: Dorothea . . . manželka Kryš. Mimoňského (primatora a voliče Fridricha Falc.) † 1614.

29. Mramorový, do vnitř prohloubený, s erby v rozích, hrzaňovský. Na podložených listech na konci oválně stylisovaných panoše v kroji 16. věku. Písmo renaissanční. Z 1571.

30. Ve výklenku, z 1665: WACZLAW ADALBERT MLADSSI HYBLER. Ve spodu znak kožišnický, na něm Ukřižovaný.

31. Kámen z 1602: Dorota Kryfftoffa Mimonfkeho.

32. Syn P. Ssachowce, kámen, z poč. 17. stol.

33. Na pískovcovém kameni velebná postava muže v pohřebním rouše, s bosýma nohama: jedna ruka spočívá na hlavě vnučky, druhá na kameni s jejím nekrologem. Jeho opis počíná se: . . tha 1571 w patek . . . Janeček kramář.

34. Pískovec: paní 17. věku, s opisem: Anno 1635 . . . Susanna des Daniels Sommers . . . — Na opačné straně téhož kamene zachován nápis: LETHA MDXXII. — W STREDV PRZED SMRTEDLNAV NEDIE — LY VMRZELA GEST — VROZENA PANI KA — TERZINA HLOZKOWA — Z SMOGNA A TVTO POCHOWANA — GEST.

Téhož kamene bylo použito dvakráte: paní K. Hložková byla z Jednoty bratrské.

35.—37. Hned vedle kříž kamenný, jehož ramena jsou zakončená trojlistem; z l. 1788. Takové kříže jsou na hřbitově ještě z l. 1806 (HENDRYCH) a z l. 1825, nečitelný ve zdi, vys. 0·82 *m*.

Kříže železné s pruty a listy z kovu tepanými, čtyři; ostatní (šest) byly odneseny do musea.

Několik pěkných empirových náhrobků a tabulí z první polovice 19. stol.: J. Haslsteinera z r. 1805 (bývalého purkmistra), z mramoru; Fr. Div. rytíře Merkla z l. 1829; K. Dvořáka, mlynáře rožatovského 1834; deska G. Sommera v presbytáři (1818) s růžicemi v koutech; V. Hudetze z 1813 atd.

Stejný jest počet náhrobků moderně-gotických z téže doby: V. K. Nováka z Prahy z 1811, Fr. rytíře Neuberka z l. 1836 a j.

BÝVALÝ KOSTEL SV. VÍTA NA PODOLCI, první a nejstarší farní kostel boleslavský, se hřbitovem, na nějž se pochovávalo ještě v 17. století. Listinně připomíná se poprvé l. 1255, kteréhož roku Hostilka, vdova po Markvartovi z Března, při něm založila špitál, v němž l. 1374 bylo 7—8 chudých opatřeno. Odevzdán byl kněžím řádu svatojanského, z nichž leta už jmenovaného 1255 jmenuje se komendator Pavel. Klášter ve válkách husitských zanikl, ale jeho stavení zůstalo jako i kostel; až l. 1631 po bitvě u Nymburka císařští jej vypálili a zničili. Nuzně se z rumů zdvihal, l. 1730 měl už zase věž, na které visely dva zvony. Císař Josef II. jej zrušil: l. 1791 koupil jej i se hřbitovem Ant. Bečvárovský za 560 zl. Část hřbitova postoupil na rozšíření silnice, ostatek prodal Janě hraběnce Mirbachové na Kosmonosích za 360 zl. rejn., která jej odevzdala ku potřebám hospodářským: nyní jest z něho panská sýpka a hospoda. Oltáře, obrazy, které byly náboženskému fondu vyhrazeny, zatím opatrovati měl prodávající Bečvárovský.

Kostelní podoba změněna jest úplně: na západní straně shledávají se zřetelně rozměry bývalé věže z pískovcového lámaného kamene, malta jest spečená. Okna barokní, jinak ani zbytků z architektonických detailů. Hospodářská stavení s touto budovou dvůr uzavírající, jsou klenuta valeně a plackami na pilířích. Zbudována byla l. 1823; zvláštní privilegium dáno, aby slula »Fridrichshof«. (Archiv Zem. mus.)

Z bývalých náhrobků zachovaly se dosud dvě desky pískovcové, čtyrstranné, zasazené do jižní stěny kostela. První z nich nese nápis na okraji:

Letha Panie 1629 dne 18. Augustij Symeon — Sstercz od lidij neważnych Skonczenj ziwota sweho wzal — a w tomto miste telo ge—ho pochowano gest. Leta Pane 1631 dne 22. Au—gusti Slowutny P. Girzi Ssstercz Mandlirz Mestienin tohoto Me (Uvnitř:) sta Boleslawa Mladeho Ziwot w
panu swug dokonal mage Leth weku
sweho 85. Gehożto Tělo zde w tomto
miste pochowano gest Leta 1668
dne 30. Martij Dokonala Ziwot w
Panu swug P. Lidmila Teinniczka
Leta 1671 dne 8. Junij Dokonala Zi

wot wpanň Pani Lidmila Estereczo
wa Leta 1674 dne 1. Octob. Slowu
tny Muz Pan Kryssstoff Esterez pla
ten Mandlirz a Barwirz dokonal
ziwot swug wpanu očzekawagicze
wssyckni společzně tuto blahossla
weneho a weseleho Wzkrzissseni.

ITA PIIS
DE
VO
VALE

W nebi sy cžilte W
plesegte pokognie
o Dpoczi Wegte

erb: křižem dva meče.

dagz Wam

pratele nassi
Wěcni Giz nyni
tez Jiz ten Rag

NICO
MVS
VET
TE

Druhý pískovcový náhrobek, čtyrhranná deska, veliká 1·85 $m \times$ 1·30 m, má na okrajích tento opis:

Rzeckl Pan Gežiš † Nykodemowi Tak Buh milowal Swět | že Syna sweho gednorozeneho dal, aby každy kdož wěrži w něho nezahynul ale aby měl | (dolejší řádek vytřen) . . . wečžneho račžiž popržiti Kryste Gežissi wssedněm mrtwym zde odpočziwagicim.

Uvnitř na desce:

IESV CH | EPITAFIVM HONORI FAMI | RISTE
CRVCIFIXE | LIÆ BRODIANÆ ERECTVM | MISERERE
CHRISTOPHOR, jacet hic Coniux simul ipsius ANNA
Quattuor e Natis corpora tecta jacent | SANCTA MA
PAVLI FELICIS comitatur ELISABETH illos | RIA ORA
Aetatis tenerae virgo sororque pia | PRO EIS
Hoc etiam defossa loco sunt ossa IOANNIS | ✝ IHS
Esset cum iuvenis mortuus ASTRTA petit
GEORGIVS at Divo sua sacrat funera GALLO
Membra solo sequens tamquidā SIDVS adit
Vicistis! mors vobis non dominabitur ultra
GLORIA VICTORI VITA SALVSque manet
Sit vobis aeterna QVIES LVX sitque perennis
Inque sua detur carne videre DEVM
Quis celerum est domitor, vobis esto ille benign&
IVDEX surgetis quando vocante tuba
FILIVS Id NICODEM ego FRATERO, que superstes
Sanquine de vestro sortis amore precor
Tu tamen haec quicumque vides monumenta VIATOR
OMNIBVS HIS REQVIEM MENTE PRECARE PIA
ET LEOPOLDVS ANNO QVO IMPERATOR REX
NOSTER LONGÆ VOS REGNETE ANNO
SaeVa GeorgII Mors speCIosos CLaVstro.

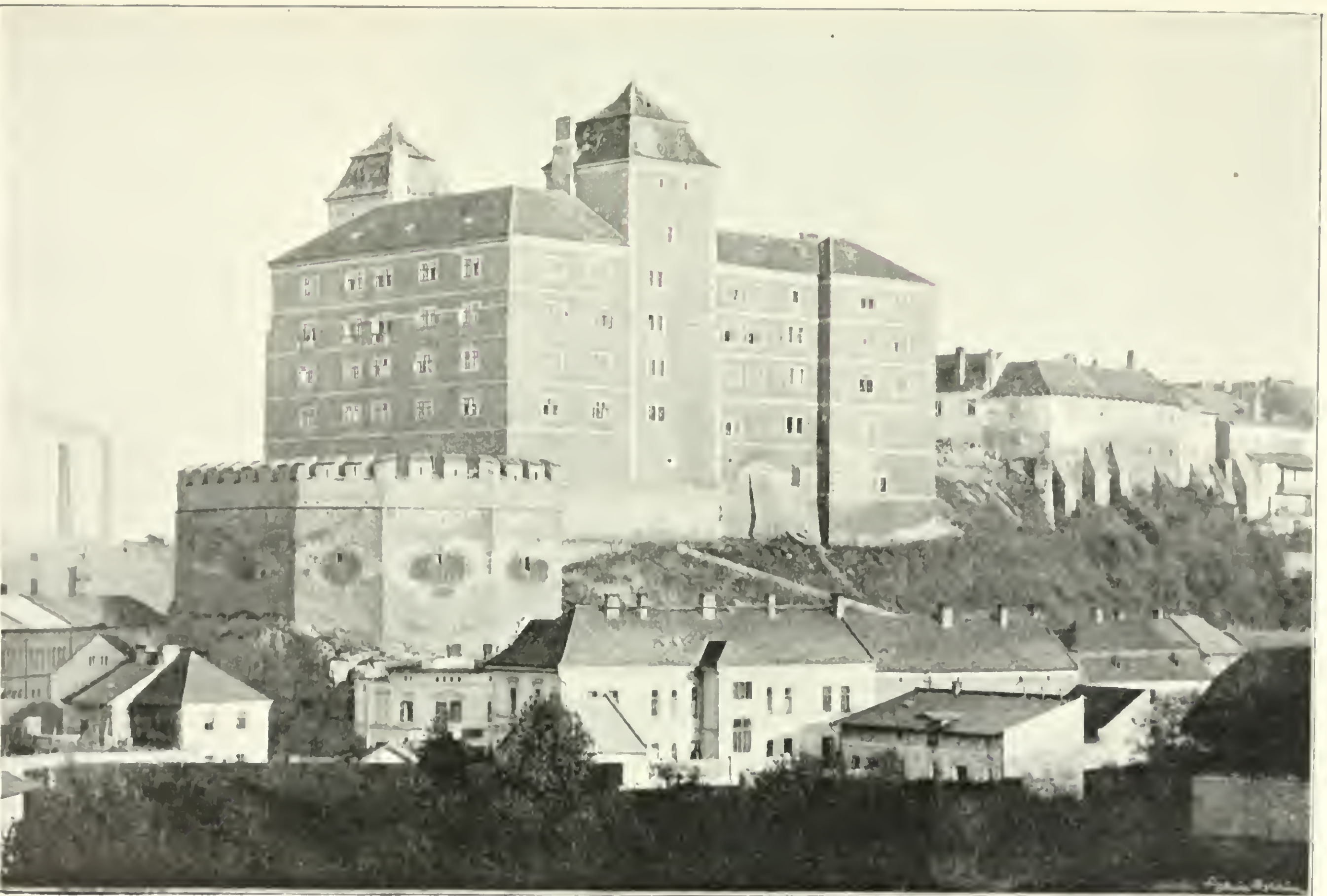
CeLLos SoboLes PatrI trIstefeCere VaLe
ā Mgr° Nicod° Franc° Brod A° 1629, 27. Maij hoc
in Suburbio nato nunc Cive Neo Bolesla& nec
non Iuris cons& ibidem dicatum sacratumque 1. Cal.
9bris Indictione 9.

ZÁMEK vystavěn byl od Boleslava II. na skalné ostrožně, při ústí Klenice do Jizery. Boleslav zarazil si na místě tomto pevné sídlo, těžiště moci knížecí na českém severu, není proto pochybnosti, že zámek byl náležitě opevněn. Spravovali jej purkrabové, kteří od l. 1177 jsou známí jménem: většinou příslušníci rodu Markvartického, velice v těchto končinách rozvětveného, kteří z dočasných stali se dědičnými pány tohoto hradu. L. 1468 vymřeli; noví páni Tovačovští z Cimburka, panský rod moravský, aby si v Čechách zarazil (nové) pevné sídlo, hrad Boleslav znova vystavěli v hlavních rysech, jak se dosud zachoval. Rozvrh stavební prostory, spodní zdi i s dveřejemi, věže . . . pocházejí z té doby. Od l. 1502 držela jej vdova Johanka z Krajku, od l. 1513—88 Krajířové z Krajku, jejichž doba jest nejslavnější a událostmi nejbohatší periodou tohoto zámku. Jiří z Lobkovic a strýc jeho Joachym Hasištejnský z Lobkovic každý jen krátkou dobu se v Boleslavi zdrželi; za nich 1595 vykoupilo se město Ml. Boleslav z poddanosti a od vdovy Evy koupilo i zámek za 2000 k. gr. m· (s některými domy za 3000) l. 1614, Eva si tu však vymínila byt do konce života svého. Než l. 1624 koupil panství Boleslavské Gottf. Hendrych hr. Pappenheim i s tímto zámkem a trvale se usadil na Kosmonosích. Za války 30leté byl hrad častěji osazen lidem válečným, ano l. 1648 z rozkazu komandujícího generála v Čechách Coloreda pobořen, hlavně od Boleslavských samých. Po dlouhých sporech a žádostech byly od komory král. l. 1678 ony 3000 kop vyplaceny kosmonoskému hraběti Černínovi a zámek městu Boleslavi odevzdán. V polozříceninĕ měl Pricquey svou zvonárnu; obyčejně užívali hradu Boleslavští k ubytování vojska, až od císaře Josefa II. k tomu účelu koupen a upraven v té podobě, v jaké se dosud spatřuje. (Obr. 212.)

Kronikář M. Jiřík Kezelius líčí jej (kolem 1640) takto: »Zámek ten vzácný, někdy hradem nazvaný, v němž stavení starodávné, (!) přepevná zeď místem tří, čtyř i pěti loket ztloušťí; při němž věže dvě dosti vysoké, pokoje a mazhauzy rozkošní byli, kromě že vody studničné nemá, která z města do něho se vésti musí; měl příkop od rynku hluboký, brány dvě pevné, jsa z jiných stran na vrchu ležící nepřístupný.«

Slova jeho mají platnost podnes. Na vnější jeho podobě, jak viděti jej na Willenbergově kresbě (obr. 142.), jen málo se změnilo.

Zámek jest budova kamenná, trojpatrová, s vysokými na vnější straně na skalách podezdívkami, v nichž rozsáhlé sklepy; vchod do nich obložen pískovcovým ostěním profilovaným, původním. Obě věže jsou o dvě patra vyšší. Stěny jsou hladké, šedě omítnuté, s okny združenými, bez ostění, bíle kolem natřené.

Obr. 212. Mladá Boleslav. Hrad, nyní kasárny. Pohled s pražské silnice.

Stavba se skládá ze dvou hlavních a dvou kratších křídel. Hlavní součástí její bylo křídlo jižní, jež přepásá na příč onen skalní ostroh. K němu dále na jihu druží se opevnění hradské, na příkré skále parkán, obstoupený hrubou zděnou hradbou, na níž druhá na způsob cimbuří se střílnami. K tomuto křídlu přimykají se dvě věže, čtyřboké, hmotnaté, jež částečně jsou do něho pojaty, z části z něho vystupují na venek do nádvoří; u západní věže jest tato část její západním křídlem, ovšem velice krátkým. Východní věž jest mohutnější, jen po jednom pravoúhlém okně

Obr. 213. Mladá Boleslav. Nádvoří a bývalé loggie v zámku.

v každém patře, nikoli ve středu, nýbrž při straně křídla jižního a ne kolmo nad sebou: patrně na schodiště ve šneku. Střecha věží mansardová, v 16. stol. byla štíhlá jehlancová, na ní druhá čtyrboká s krytem štíhlým, jehlancovým.

Křídlo východní, nejdelší: obě sousední křídla svými postranními průčelími sem obracená byla ukončena štíty gotickými, severní docela se dvěma štíty a věžičkou v rohu severním. I prostřední, vlastní křídelní stěna nesla štít gotický, nižší; v přízemí pak byla výpadní branka na parkán, nyní zazděná. Z průčelí toho vypíná se ona věž východní, jež není jeho středem. Skládá se tudíž toto průčelí ze čtyř prvků.

Křídlo severní jest krátké (dříve o dvou štítech), západní ještě kratší. Do dvora otvírají se ve východním křídle arkády v pěti obloucích,

na hmotných sloupech, ve třetím patře poloviční. V novější době byly nevkusně prkennou zdí vyplněny. (Obr 213.)

Na severní straně ku staré hradní budově přistavěna novější stavení nižší, k oekonomickým potřebám vojska; naproti městu, na místech bývalých hradeb stojí nízká zeď a v ní na místě bývalé dvojnásobné brány vchod do nádvoří, po straně s vojenskou strážnicí.

Obr. 214. Mladá Boleslav. Stará radnice. Zvětšený detail z kresby Willenbergovy z r. 1602. (Viz obr. čís. 142.)

BUDOVA KRAJSKÉHO SOUDU, bývalá městská radnice. Stojí uprostřed města a s okresním hejtmanstvím uzavírá severní stranu starého náměstí, základnici to trojúhelníka, v jehož vrcholu stál zámek, nynější kasárny.

Vystavěna byla v l. 1554—1559. (Obr. 214.) Léta nejprve jmenovaného položeny základy a léta 1559 dostavěna a poprve rada v ní obnovena. Letopočet tento připomíná se i na sloupě v úřadovně čís. 14. Velice utrpěla při vpádu lidu švédského a pak třemi velikými požáry: l. 1692, 1710 a 1761; jmenovitě se změnily hořejší partie obou věží. Obě věže po

posledním požáru vystavěl l. 1779 stavitel *Pfanner* z Prahy, při čemž mu byl pomocný domácí zedník *Golda* za plat 36 kr. denně; plechem malou věž, v níž šnek se jmenuje, pobil *Jan Böhm*, mistr plechařský v Hradci Král., k čemuž spotřeboval 14 soudků plechu, každý po 12 zl. *Fr. Zeibrdlich* maloval a zlatil báň na tuto »vížku okrouhlou« za plat 13 zl. 18 kr.; hodinář a radní *Delavos* dodal hodiny, za což si počítal 132 zl.; učinil to k úplné spokojenosti, jen letopočet měl ještě jednou vyrýti. (Obr. 230.)

Zadní místnosti ve dvoře byly v našem věku adaptovány: l. 1818 přikoupen dům čís. $\frac{70.}{I.}$, a l. 1844 dům č. $\frac{71.}{I.}$, z něhož vystavěno nynější

Obr. 215. Mladá Boleslav. Stará radnice, nyní krajský soud. Průčelí do náměstí.

křídlo od hlavních vrat do židovského města. Leta 1850 postoupila Ml. Boleslav svou radnici soudu sborovému, vymínila jen ku svým potřebám věž a sklepy, dva sáhy hluboké, do nichž se sestupuje po 21 stupních.

»Hrubá« věž vypíná se při východní straně budovy, samostatně, o čtyřech patrech, jež nesouhlasí s patry na vlastní budově a o dvě patra ji převyšují. (Obr. 215.) Střecha bývalá skládala se ze dvou bání, nad nimi byla lucerna, pak cibule, makovice a na špičce buď boleslavský lev nebo později císařský orel. Pod střechou byla věž otočena balustrádou čtyřhrannou, věž jež byla prolomena vlnitou křivkou s chrliči v rozích. Nad balustrádou se zužovala a měla tvar osmihranný; kolem byl ochoz a uvnitř obydlí hlásného. Pod hlásným byly hodiny — za starších časů dvoje: orloj se 24 hodinami a »německé hodiny«. V zimní době se pod nimi topilo, aby nezamrzly. V 18. století připomínají se tu již zvony, kamž byly přeneseny z bývalé zvonice u kostela, když lehla popelem. Za tou příčinou bylo zdivo pro-

lomeno čtyřmi mohutnými okny, polokruhem zaklenutými, s klenákem. Nynější střecha věžní jest štíhlá, plechem krytá: lucerna, cibule, makovice, boleslavský lev. Pod hodinami v oválovém rámci boleslavský lev plastický, pod ním čtyřhranné okno s nadřímsou, podobné ale větší okno o patro níže (prvé), v přízemí portál do místností podvěžních, které sloužívaly dříve za vojenskou strážnici, nyní policejní. Rohy věže ozdobeny jsou bossáží — celkem jest nynější věž štíhlejší, nežli bývala stará.

Obr. 216. Mladá Boleslav. Stará radnice. Zadní průčelí k děkanskému kostelu.

Malá věž zdvihá se v koutě, jejž uzavírá hlavní budova s křídlem severním. (Obr. 216.) Jest oblá, s okny čtyrhrannými, kosoúhlými, v osmi polopatrech. V ní jest šnek se schody, které otáčejí se kolem pilíře pískovcového, hadovitě stočeného. I střecha této věže měla dvě báně nestejné velikosti, lucernu a makovici.*)

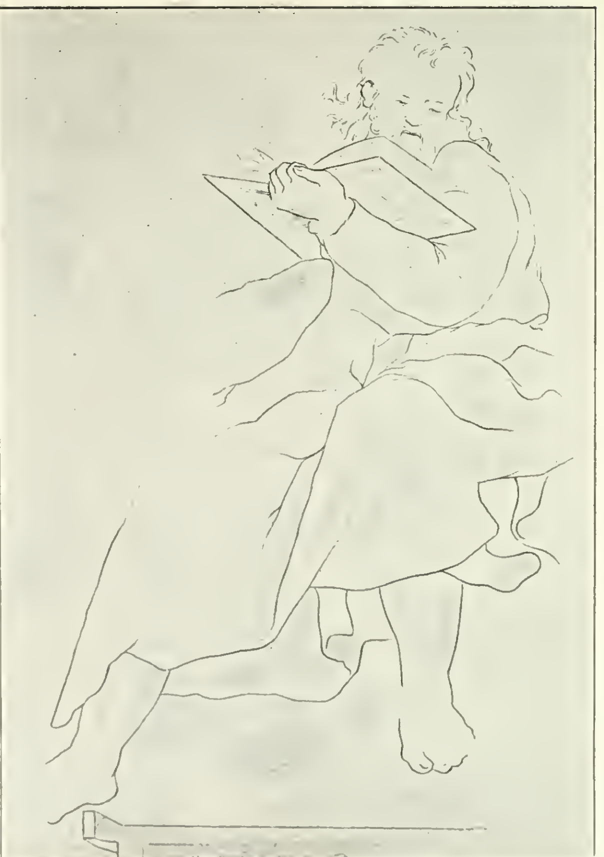
*) V lucerně visí zvonek, jímž se jindy »na rathouz« zvonilo, proto vyobrazena na něm po posledním požáru z l. 1761 bohyně spravedlnosti, jím se zvonívalo zločincům vedeným na popraviště, nyní slouží jako umíráček. V letech 1825 připomíná se tu zvonečková hra laděná do D-dur.

Průčelní strana radnice obrácena jest do náměstí a jest 35 *m* dlouhá. Rozvržena jest na přízemí, první patro a polopatro; ze sedlové střechy vyzíraly tři vikýře, každý se dvěma okénky a štítkem. Vchody

Obr. 217. Mladá Boleslav. Stará radnice. Sgraffita na průčelí z pol. XVI. století. Celkový pohled.

byly dva: hlavní, kde jest nyní portál společenského obchodu, byl po stranách ozdoben pilíři, jež nesly římsu a nad ní štítek trojúhelníkový; na zadní straně proti kostelu byla zadní vrata, byla tudíž radnice domem

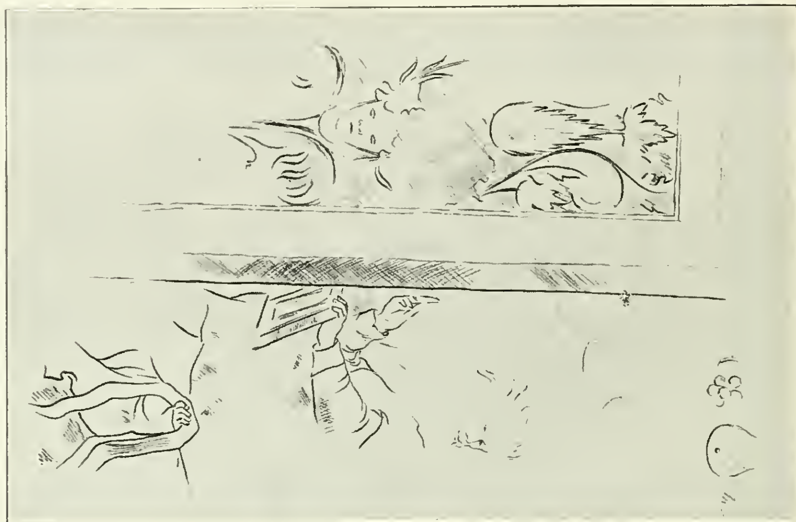

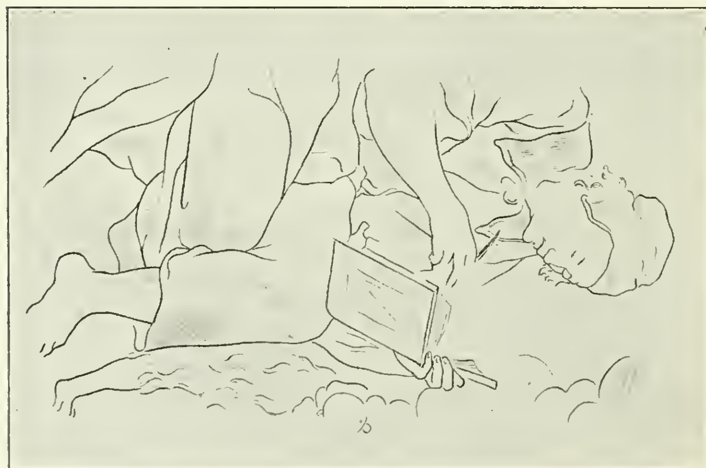

Obr. 217 *a*. Mladá Boleslav. Stará radnice. Sgraffita na průčelí z pol. XVI. stol. Sv. Lukáš a sv. Jan Evangelista.

průchoditým. Druhá vrata, nynější hlavní, byla na konci budovy. Poslední polopatro bylo zakončením celé façady, ale požáry bylo úplně zničeno.

Průčelí toto bylo ozdobeno sgraffitovými kresbami, škrábanými do malty šedé na půdě modré. Části figurální (evangelisté) jsou do

Obr. 217 *b*. Ml. Boleslav. Stará radnice. Sgraffita na průčelí z polovice XVI. stol. Sv. Matouš a sv. Marek.

malty rýsovány ploše, nevystupují z ní, hořejší však ozdoby rostlinné jsou plastické, na způsob štukoví. (Obšírný popis viz v Pam. arch. XX.)

Sgraffitové tyto kresby byly před časy zabíleny a teprve l. 1899 při restauraci objeveny. (Obr. 217. a 217. *a., b.*)

Zadní strany radního domu obrácené ke kostelu byly pouze ozdobeny do malty narýsovanými obdélníky a čtverečky.

Vnější výpravě odpovídal vnitřek. Střediskem radního domu byla radní síň. Strop její i vedlejších síní jest pěkně kasetovaný. (Obr. 218.) Kasety mají tvar geometrických obrazců plastických a pěkně profilovaných. Prostřední pole bývá obsáhlejší: nějaký pravoúhelník, jehož strany uprostřed jsou pravoúhle lámány. Po stranách jsou rozloženy trojúhelníky nebo kruhy. (Obr. 219.) L. 1757 usnesla se rada zříditi v radní síni kapličku, do níž děkan K. Rossi daroval oltář. Obraz oltářní představuje Pannu Marii

Obr. 218. Mladá Boleslav. Stará radnice. Štukový strop v radní síni.

Bezdězskou, postranní sloupky jsou oblé, korintské. Umělé dílo jest krucifix z kosti řezaný.

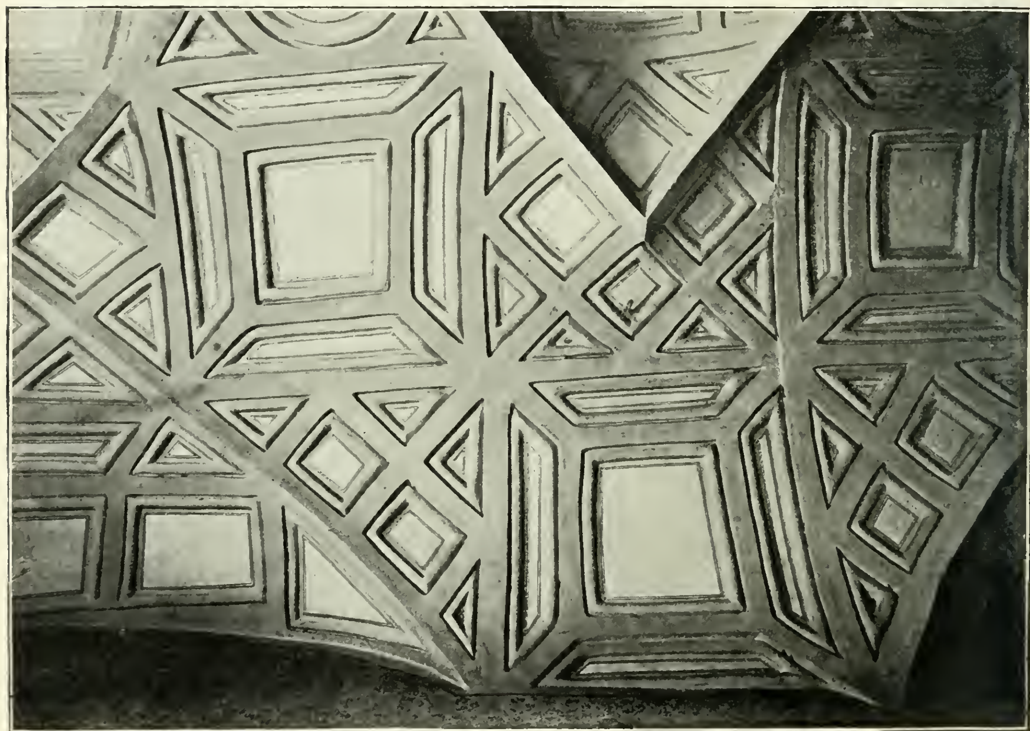
Vedlejší síň slula světnice obecní nebo také obecnice, v níž obec se shromažďovala; nyní jest zdí ve dví přepažena. Mazhauz nejčastěji se ve starých pamětech jmenuje. »Světnice úřadnická« též kancelář, kde úřadníci městští měli své úřední místnosti.

Okna všech těchto místností bývala zasklena kolečky a zavírala se okenicemi. Kasetovaný strop těchto síní jest sklenut křížově bez žeber; konsoly podobají se úplně oněm u sv. Václava, vyšly z týchž rukou. Zvláštní jsou renaissanční dvéře z doby původní 1554, vedoucí do »radní světnice« (porotní síně), jichž postranní pilastry jsou ozdobeny štukovou

ozdobou květinovou: na dlouhém stonku nasazeny jsou listy jahodové a přeslička. Pokryty jsou římsou profilovanou se zubořezem; nahoře znak města Ml. Boleslavě. (Obr. 220.) Pak sloup z l. 1559, oblý, s jonskou a renaissanční hlavicí, zdobenou akanthem, gotickou lilií a nahoře růžicí.

NYNĚJŠÍ RADNICE vystavěna l. 1867 od architekta *Jiř. Fichtnera* a stavitele *Jos. Grase* na školním náměstí, na místech zasypaného městského příkopu.

Stavba moderně gotická, v níž chová se několik starších obrazů.

Obr. 219. Mladá Boleslav. Stará radnice. Strop v radní síni. Detail kassetování.

V zasedací síni městského zastupitelstva visí portraity císařovny Marie Teresie, císaře Františka Lotrinského, císaře Ferdinanda Dobrotivého a novější obraz *Hilšerův*: slavnostní odevzdání listiny Rudolfa II., jímž Mladá Boleslav povyšuje se za město královské. V kanceláři městské rady dva genrové obrazy a staré hodiny s dlouhým pouzdrem intarsovaným, z l. 1717 od *Delavosa*.

Po chodbách navěšeny jsou na plátně malované erby*) královských podkomoří, mnoho se jich ztratilo. Zachovaly se tyto:

*) Největší má rozměr 0·88 *m* × 0·70 *m*, nejmenší 0·70 *m* × 0·44 *m*.

Obr. 220. Mladá Boleslav. Stará radnice. Dvéře v porotní síni.

1. Erb. (Přední polovice koně v modrém poli.)

ERNESTVS WIL : MALOVETZ DE CHEYNOV & WINTERBERG
EQVES St WENCESLAI DNVS IN SKALITZ BOHVMELITZ & KVNKOVITZ
SRAE CÆ REGIÆ MAIE AD INCLYTAM C. R. REPRESEN-
TATIONEM & CAMERAM ACTVALIS CONSILIARIVS INCLYTI CONSESSVS
SVPREMORVM DD REGNI OFFICIALIVM NEC NON IVDICII PROVINCIALIS
MAIORIS ASSESOR & SVB-CAMERARIVS REGNI BOHEMIÆ

2. Erb.

Urozeny a Statečzny Rytiřz Pan Waczlaw Arnoſſt Markwart z Hradku Pan na Wernsdorſſu a Lauhowic J. Mti Czy: Radda Saudcze Zemſky Kralowsky Miſtodrzyczy a Podkomorzi Kralowskych Mieſt w Kralowſtwi Czeſkem A 1707.

3. Erb.

Urozený a Statterzný Rittiřz Pan Jan Frantiſſek z Golcze Pan || na Waſſowie etc: Czy: a Kral: Mti Radda, Kral: Miſtodrzyczy Saud || cze zemsky a Podkomorzi w Kral Czeſkým. 1737.

4. Erb.

Urozeny a Stateczny Rittirz Pan Waczlaw Casimir Netoliczky z Eiſenberku J: || Cz: Kral: Mil: Radda Kral: Miſtodrzyczy Saudcze Zemſky a Kral: Podkomorzy | w Kralowstwi Czeſkem 1739.

5. Erb (rytířské rodiny Vančurů z Řehnic).

Josephus Joah: Wandzura Eques de Ržechnitz Sue Srae Cae R. | Mayest: Consiliarius Regius Locumtenens Judicij Provincialis || Majoris aßeßor Regni Sub Cammerarius J Supremus dapifer | Status Equestris in Regno Bohemiae.

6. Erb.

IOANNES PHYLLIPPUS L : B : DE BIESCHIN DOMINUS IN STRAZO || VITZ ET PARTE MIRATITZ SUAE SACRAE C. R. APOST . M. || CONSILIARIUS INCLYTI C R : GUBERNŸ ET MAJORIS IUDICŸ PROVINCIALIS ASSESSOR, REGIARUM CIVITATUM IN | REGNO BOEMIAE SUBCAMERARIUS IN CAUSIS PUPPISSARIBUS . . ACTUALIS REFERENDARIUS, FIDEI-COM | MISSORUM IN MATERIA CENSUS DE HAEREDITATIBUS SUPREMI DIRECTORII ECONOMICI . . . ASSESSOR, RESOL : IN SUBCAM : ANNO 1763.

7. Erb.

IOANNES MARCELUS EQVES DE HENNET SUÆ
SACRAE CAESARIAE REGIAE APOSTOLICAE MAJESTATIS
CONSILIARIUS JNCLITI RECŸ GVBERNŸ ET JUDICŸ
PROVINCIALIS MAJORIS ASSESSOR NEC NON REGNI
BOHEMIAE SUB-CAMERARIUS 1780.

8. Erb.

Josef Ritter v. Goldamer k. k. Landes Unter-Kämmerer und k. k. Gubernialrath geb. 1. Nov. 1749, wurde im Mo Sept 1814 kk Landes-Unterkämerer und + 1818.

9. Erb.

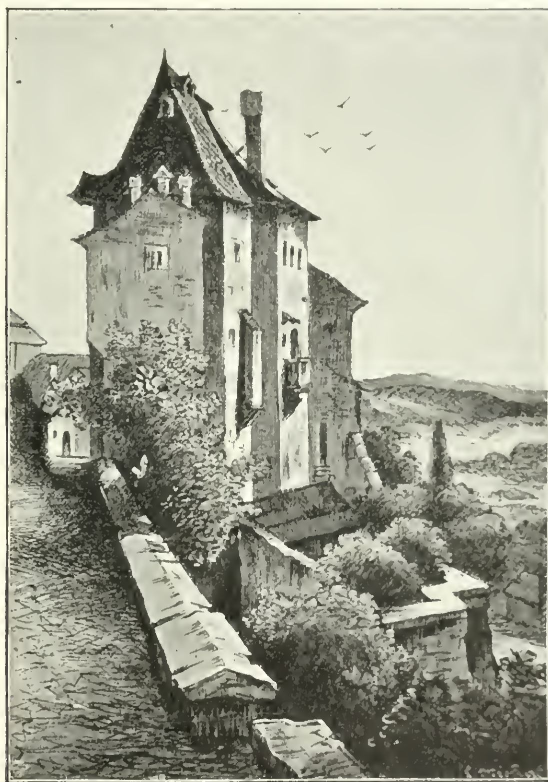
Herr Joseph Freyherr von Kutschera
k. k. Gubernial-Rath und Kreishauptmann des saa
zer Kreises, wurde laut h. Gubernial-Intimat
d. 18. April 1820 k. k. Landesunterkämmerer.

10. Erb.

Karl Freiherr von Margelik k: k: wirklicher Gubernial-Rath vom Jahre 1834 k: k: Landesunterkämmerer der verei nigten k. Frey und Leibgeding Städte.

TEMPL, dům čís. 102.-I., v zákoutí Starého města blíže zámku, ze začátku 14. stol, s přestavbami z 15. a 19. stol. Nejmladší jest severní křídlo, přistavěné na místech, kudy šly schody k Jizeře protější brankou, l. 1794 snesenou, z níž l. 1841 odstraněny poslední oblouky. (Obr. 221.)

Budova tato jest bývalá kaple sv. Vojtěcha, k níž l. 1380 král Václav po smrti kněze Zdeňka praesentoval kněze Ondřeje z Jevíčka:

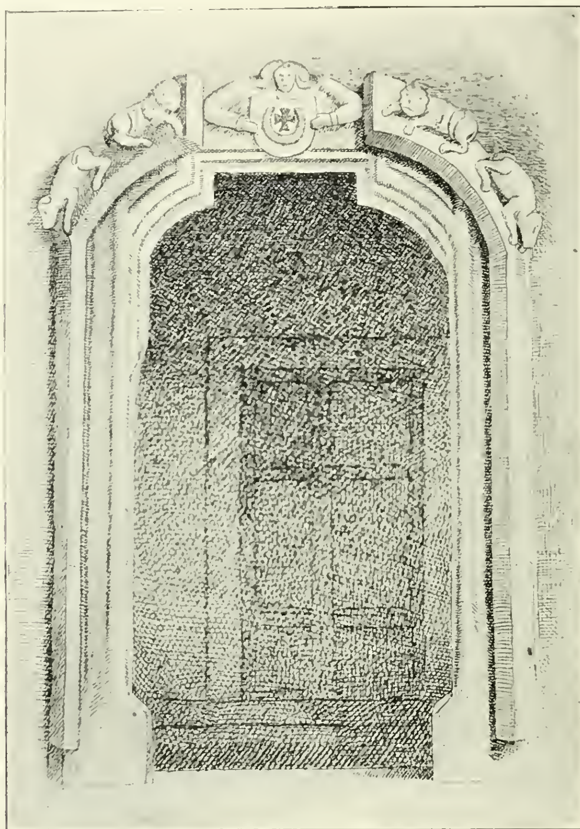

Obr. 221. Mladá Boleslav. Dům čís. 102.-I., nazývaný templ.

do kaple »na hrobie«, jak se Starému městu dříve říkalo (srovnej listinu z r. 1334). Kaple po válkách husitských osiřela. V 15. stol. Jan Císař z Hliníku, purkrabí na zámku (1488), místo toto s kaplí přestavěl na dům, z kteréžto doby pocházejí ostatní součásti: jeho erb spatřujeme nad portály, hořejším i dolejším (tuto i manželky jeho). I pozdější jeho držitelé

byly osoby šlechtické. Začátkem 16. století drželi jej Zylvarové z Pilníkova, proto ještě po 100 letech slul domem Zylvarovským. Název »templ« jest novější.

Z náměstí uličkou »Myší díra«, přepjatou několika pásy, přichází se k templu, s portálkem sloupovým empirovým. Z předsíňky vedou dvéře v levo do místnosti valeně sklenuté, v pravo do patra bývalým šnekem ve věži, třetí, prostřední do druhé předsíně; tento portálek z 15. stol.

Obr. 222. Mladá Boleslav. Portál v domě čís. 102.-I.

má vyplněné kouty, profilován jest žlábkem, prutem sukovitým, prostupujícím se; vnější archivolta z líce silně vystupující. V klenáku poprsí muže s erbem, po stranách rozbíhají se lvíčkové. (Obr. 222.)

Ze druhé předsíňky vedou v levo schody do dolejších místností, druhé, střední dvéře (novější) do vestibulu, v pravo pak portálek bývalý, gotický (nyní zazděný) do kaple. Po stranách tohoto portálku zazděny jsou pískovcové erby pánů z Cimburka a Berků z Dubé.

Kaple gotická, z počátku 14. věku, jest rozměrů skrovných. Sklenuta jest křížově, se žebry hruškovitě profilovanými, jež protínají dva svorníky

ploché s novějšími malbami; sbíhají na konsoly při stěnách: v levo tři, v pravo tři. Rohové konsoly jsou válce nízké, šikmo plasticky proužkované, podepřené kuželem dolů obráceným, též proužkovaným; ostatní jsou masky. Oken kaple nemá, jen portál široký, na balkon otevřený, se segmentovým obloukem (bývalý triumfalní oblouk do arkýře, kněžiště?). (Obr. 223.)

Schody již jmenované vedou dolů na parkán; z nich odbočují v pravo dvéře hrotitě sklenuté do sklepu goticky sklenutého, v levo do

Obr. 223. Mladá Boleslav. Kaple v domě čís. 102. I.

světniček, dvéře dolejší v ostění ovinuty jsou pískovcovým mohutným torem, které se nahoře zatáčí pod klenák se štítkem: červený kříž v podkově (jako nahoře) a s týmiž provazci po stranách splývajícími; dole na podstavcích jsou plastické erby, opět kříž v podkově a v levo šíp, luk a ostruha.

V hořejších místnostech jest nyní umístěno z velké části krajinské museum. (Viz dále heslo Museum.)

VODÁRNA stojí na příkré stráni na západní straně města, kolmo nad vodním pramenem, z něhož žene vodu do města. Poprvé byla vy-

stavěna od pánů z Cimburka l. 1496, l. 1510 připomíná se »stroj vodní, kterým se voda do města žene«; l. 1554—55 byla znova vystavěna od pánů z Krajku. L. 1576 puštěna jest, stavení bílé, kamenné i s vodními stroji, městu, za stálý plat 20 k. gr. ročně.

Obr. 224. Mladá Boleslav. Vodárna z r. 1721.

L. 1721 se s ohromným praskotem a hlukem sesula; leta pak příštího postavena nová věž, jak to připomíná tento nápis:

TurrIs hyDrIa
sabatho sanCto ante bInos
anDros CoLLapsa aVspICe Dêo
ab InCLIto senatV eX proVentV
VrbIs noVa eXtrVItVr
tVo sVb aDIVtorIo
sanCte Ioannes nepoMVCene
LaVros qVanDo sVI CaroLo
trIbVere boeMI

VRBS hIC nostra MIhI
tVnC qVoqVe stare Dabat
sVb DanIeLe WenCesLao ToMasIo
17 VrbIs pr:*) 23.

Postavil ji boleslavský stavitel *K. Rossi*, začež dostal 900 zl. a 40 dříví; plán shotovil *Pavel Ignác Bayer*, za co dostal 150 zl. L. 1761 po velikém požáru byla opět opravována.

Jest to stavení čtyřpatrové, podoby jehlance komolého, s okénky

Obr. 225. Mladá Boleslav. Staré gymnasium (1784).

obdélníkovými, po jednom v každém patru po jedné straně, obílené, bez façady, s vodními stroji uvnitř. (Obr. 224.)

MĚSTSKÝ CHOROBINEC stojí na místech historicky památných, při bratrském Karmelu, uprostřed mezi domy někdy bratrské šlechty; i dům tento patřil šlechtici J. Hrzaňovi z Harasova, jenž prodal jej bratrské Jednotě, aby byla do něho z Karmelu bratrská škola přenesena (kolem l. 1580). Po r. 1623 dům tento spustnul. Město Boleslav znova vystavělo tu dům pro školy latinské, gymnasium, které sem leta 1784 z Kosmonos bylo přeneseno. V té podobě se uchoval podnes. (Obr. 225.) Staré, sešlé stavení se šindelovou mansardou (z pol. 18. stol.). Průčelní stranu zdobí freskový obraz z té doby (1785) mezi okny ve štukovém rámu: sv. Josef Kalasánský, zakladatel řádu Zbožných Škol, přijímá dítky oblečené v kroji

*) Primate.

18. věku; k nim v oblacích Madonna se sklání. Pod obrazem v rámci z akanthových rozvilin nápis s chronogramem (dvakrát 1786):

LVSTRIS VICENIS PICARDO	EXVLE PICARDO TENET
SACRA	HAS CA
FAVENSQVE	LASANTIVS AEDES
SCRIBITVR HOC SEDES ATQVE	GRATIOR VSQVE PIIS CANET
PALAESTRA LOCO	APOLLO SCHOLIS

Před tímto průčelím stojí pískovcová socha sv. Anny, jež učí z knihy Pannu Marii, práce slušná. Nad podstavci trojbokém s pěknou římsou, uprostřed obloukem prohnutou, nápis:

EX VOTO
A (hierogram Maria, Anna)
MDCCXLIII.

Po straně stávala brána ze 16. století, l. 1901 sbořená, obloukem překlenutá. Archivolta mělce profilovaná, nástavec barokní s ananasem ve vrcholu; po jeho stranách v polích štukové ornamenty rozvilinové.

Na Novém městě BUDOVA BERNÍHO ÚŘADU, č. 16./II. z počátku 18. st. (1722). Průčelí do náměstí obrácené s dvoupatrovým risalitem, barokové úpravy. Mansardská střecha. Na nárožích pískovcové putti. (Obr. 226.)

VOJENSKÁ NEMOCNICE z r. 1818. Střízlivá budova obdélná se dvěma příčnými křídly; okna bez ozdoby. Klenby křížové a valené. V zahradě barokní pavillon. Na průčelní straně budovy nápis:

AVSPICE FRANCISCO I. | VALETVDINI |
PATRIAE PROPVGNATORVM REFICIEN
DAE | BOHEMIAE ORDINES
MDCCCVIII.

STARÝ ŠPITÁL KATEŘINY MILITKÉ, nyní městský sirotčinec, za šrankem březenským, býval spojen s hospodářskými staveními a zahradou. L. 1761 při velikém požáru městském lehl popelem a vystavěn v nynější podobě. Jest to budova patrová, kamenná, s pískovcovým sousoším, významu případného, v čele na hmotné attice.

Špitál českobratrský stával při velkém sboru, špitál vojenský v domě č. 100.-II., jejž dlouho označoval veliký orel; mimo to byly zde špitál židovský a starodávný špitál svatovítský při klášteře johannitském.

PRAŽSKÁ BRÁNA. Z bývalé brány pražské, svatovítské, zachovaly se zbytky, nově upravené leta 1827. Po stranách ulice stojí hranoly zdiva, na nichž leží lvi s korunou, žezlem a jablkem, typu renaissančního, kopie starších. I domek č. 5. patřil ku pražské bráně. (Srovnej obr. 145.)

SOUKROMÉ DOMY. Podloubí bývala na Starém náměstí při všech domích: užívalo se jich nejen k chůzi, ale i k obchodním a živnosten-

ským vůbec potřebám. Většina jich byla v 19. století zastavěna, domy se o ně rozšířily, jak dobře lze rozeznávati v domích: staré, zadní části místností jsou většinou klenuté, ony z loubí přistavěné jsou ploché. Dosud se zachovala u čísel 6.—12., 30.—33., 100 a 104.—108. Podloubí tato jsou sklenuta buď křížem bez žeber (nejstarší ze 17. stol.), valeně nebo plackou (18.—19. století); goticky sklenutá se již nezachovala. Na Willenbergově kresbě viděti gotické štíty. (Srovnej obr. 227.)

Dům čís. 2. byl vystavěn l. 1779 od pražského stavitele *Pfannera*. V nádvoří na osmi hmotných konsolách spočívá pavlač. Na pískovcové balustrádě socha Piety, současná. Dům čís. 3. s mansardovou střechou.

Obr. 226. Mladá Boleslav. Dům č. 16.-II. (bývalý kamerál).

Oba tyto domy stojí na místech někdy k zámku příslušných, na zasypaném příkopě.

Dům čís. 8. v loubí s brankou, na níž slušná ozdoba empirová.

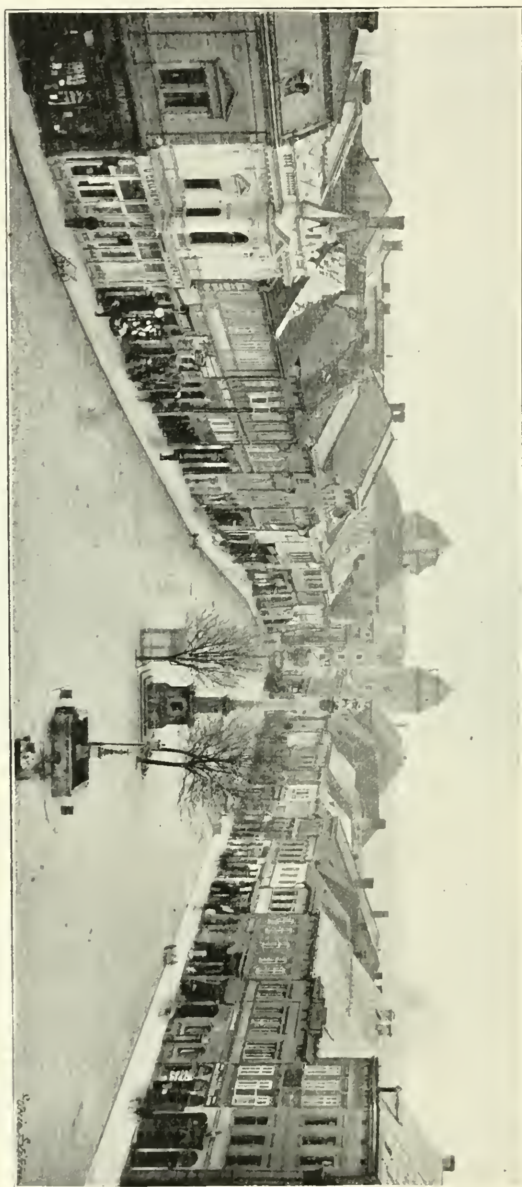
Dům čís. 16. Ve schodišti loggie z počátku 17. stol.: na nároží toskánský sloup, poprsnice plná s římsou, jež spočívá na třech konsolách volutových a tyto na hlavičkách andílčích. Sdružená okna s rámem profilovaným. (Obr. 228.) — Klenby ve schodišti i místnostech křížové bez žeber. Okna v patře, ve dvoře ze 17. stol. se chambranou, napřed v hlavní budově přestavěna, zvýšena; tady dvě zazděné karyatidy: mužská a ženská. — Ve dvoře dva opěráky a nad nimi nápis:

Bože Zachoweg od zleho Swedomj
Apoprzeg nam Milost z něbo.

Čís. 17. Gotický portálek do sklepa.

Čís. 18. Ve dvoře zazděna psí hlava, pískovcová (gotická konsola?); v chodbě gotický portálek s vyplněnými kouty.

Čís. 21. Ve dvoře pískovcová socha sv. Floriána, na podstavci empirovém. V průčelí na attice štít, barokně vykrojený, ze 17. st. V patře mezi okny v rámu oblomovaném pět ran Kristových: vše štukové.

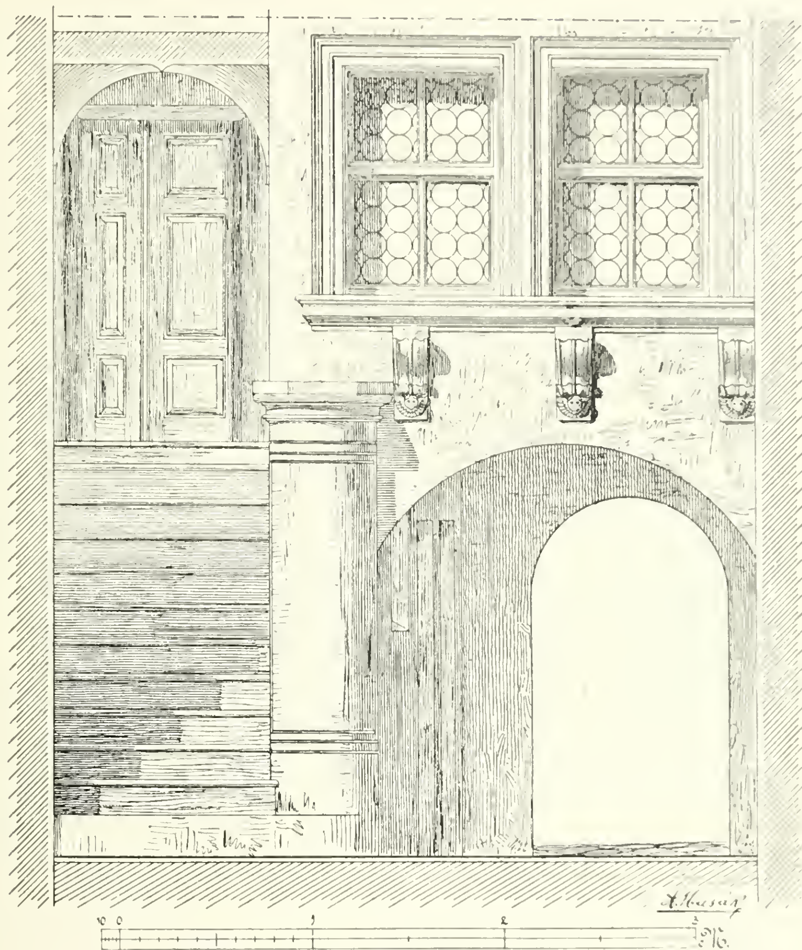

Obr. 227. Mladá Boleslav. Staré náměstí. Pohled z okna bývalé radnice k zámku.

Čís. 25. Gotický portálek do sklepa, pravoúhlý s vyplněnými kouty, barokní dvéře železné.

Čís. 31. v loubí (přestavěno). Socha sv. Jana Nep. z 18. stol. přenesena na dům Ziegelheimův. V prvním patře byly dva portálky ze 17. stol.

Schodiště a zadní část průjezdu byly sklenuty křížově bez žeber, místnosti valeně s lunetami. Na počátku schodiště byl sloup s hlavicí ovinutou plasticky tesaným ovocem, se dříkem nahoru i dolů zúženým, ovinutým révou a hrubým torem, na patce široký akanth (nyní v museu). (Obr. 229.)

Obr. 228. Mladá Boleslav. Loggie v domě čís. 16.-I.

Čís. 32. Pěkný štít volutový s nástavcem trojúhelníkovým; na nárožích busty Turků. Pod okny štukové věnce a pod středním obraz Panny Marie, pod ní relief čápa, zlacený. (Konec 17. stol.) Do podloubí vede okno renaissanční se chambranou. Schodiště a přízemní místnosti s barokními klenbami na římsových konsolách. Ve dvoře renaissanční okno, v zadním domku zbytek arkýře. (Obr. 229.)

Čís. 68. Bývalý Panský dům, nyní spojené 3 domy v hejtmanství. Střízlivá budova bez slohu. (Obr. 230.)

Čís. 87. (na protější straně náměstí): na původním průjezdu v klenáku plastická hlava vousáče, stylisovaná, barokní.

Čís. 88. Goticky sklenutá síň, nyní zdí přepažená: svorník zakryt zdí, žebra profilu pozdně gotického, hruškovitého, zabíhají do stěn. Do bývalého loubí vede pravoúhlé okénko s mělce profilovaným rámem a původní mříží. Poč. 16. stol.

Čís. 92. Ve dvoře byla barokní pavlač s prolamovanou balustrádou,

Obr. 229. Mladá Boleslav. Domy čís. 31. a 32.-I.

jež r. 1902 výbuchem acetylenu spadla. V chodbě zazděn zvonařský znak J. Pricqueye z konce 17. stol. (Klenák z portálu.)

V čís. 94., 95., 100. zbytky pozdně gotické a renaissanční: polokruhové portálky s pískovcovým opažením, klenby podepřené toskánskými sloupy.

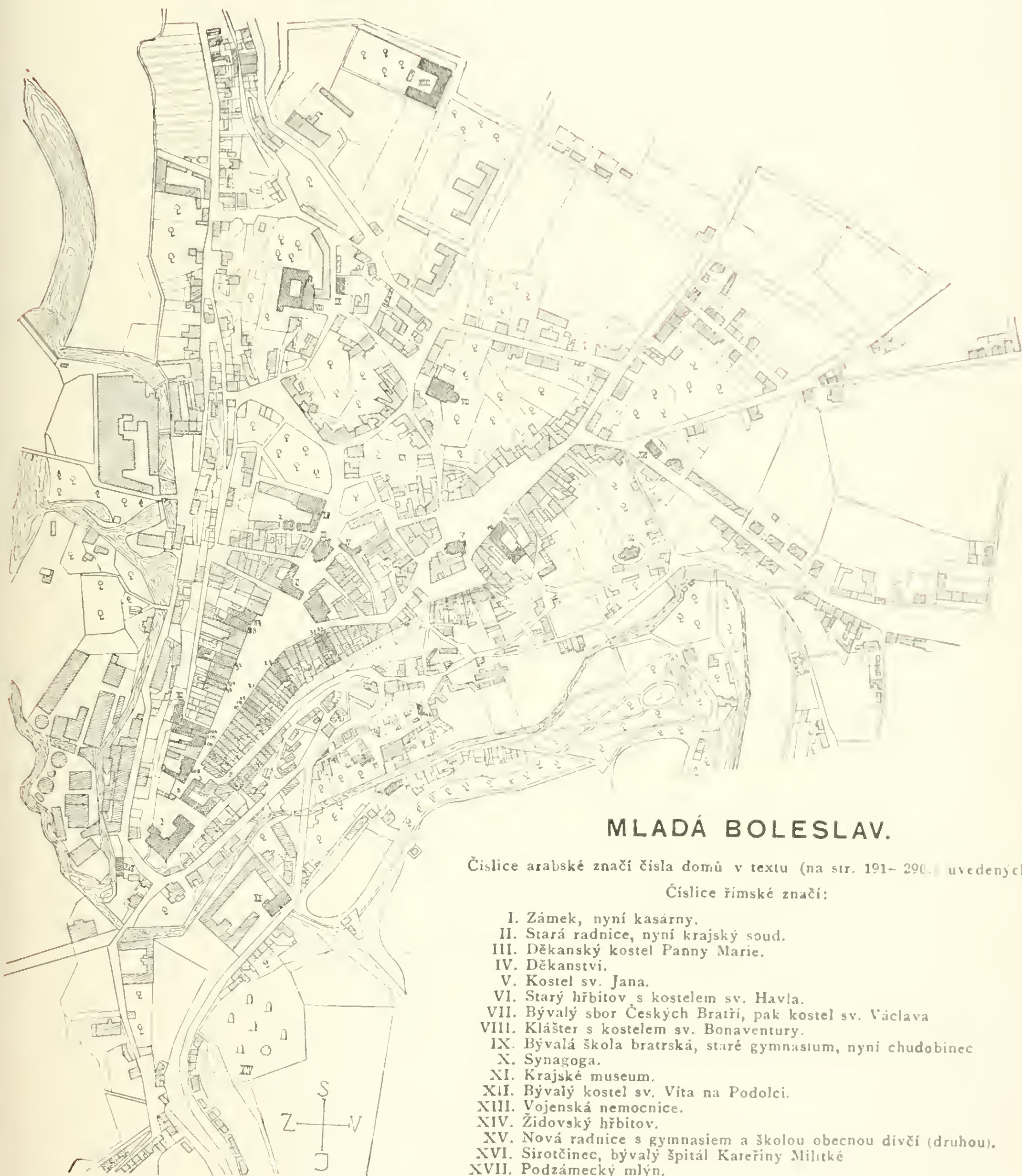
Čís. 104. Nad okny neumělé malby: holubice, andílčí hlavy.

Čís. 105. V klenáku archivolty podloubí pelikán s mláďaty ze štuku.

Čís. 106. Kaplička s barokní soškou sv. Jana Nep. z pískovce.

Čís. 108. Façada ze 17. stol., moderní úpravou změněná. Původní jen portál s bossážovanými pilastry po stranách a kládím s oblomovanou římsou; ve cviklech façettované výplně. Ve dvoře nad rondelem hradebním vystavěn barokní šestiboký altán, sklenutý šestibokou kupolí, šindelovým stanem krytý; na báni půlměsíc.

PLÁN KRÁL. MĚSTA MLADÉHO BOLESLAVA NAD JIZEROU.

Všechny výše jmenované domy stojí v náměstí. V ulicích, na místech odlehlejších, dům čís. 63. (ve starofarní ulici) má z bývalého štítu domovního tři lidské masky — z počátku 18. stol. Nedaleko dům čís. 73. má v klenáku nad portálkem řeznický emblem a po stranách nápis (vytesaný): WENCL WRANY. Na dveřích pěkně řezaná mušle. Z počátku 19. stol. Dům čís. 133., bývalá fara; sklenut v přízemí křížově; z konce 18. stol. V zadní části budovy zachovaly se zbytky goticky sklenuté stavby síně v třech křížových polích; též zbytky válcovitých přípor a konsol, z nichž některé jsou uloženy v museu.

Čís. 42. na Podolci. Nade dveřmi štítek pískovcový se znakem: dvojnásobná roseta šestilistá. Po stranách 16 M. ◯ Z. 15.

Obr. 230. Mladá Boleslav. Starý dům č. 68., t. ř. Panský, v malém loubí, a radnice kolem r. 1820; v pozadí děkanský kostel.

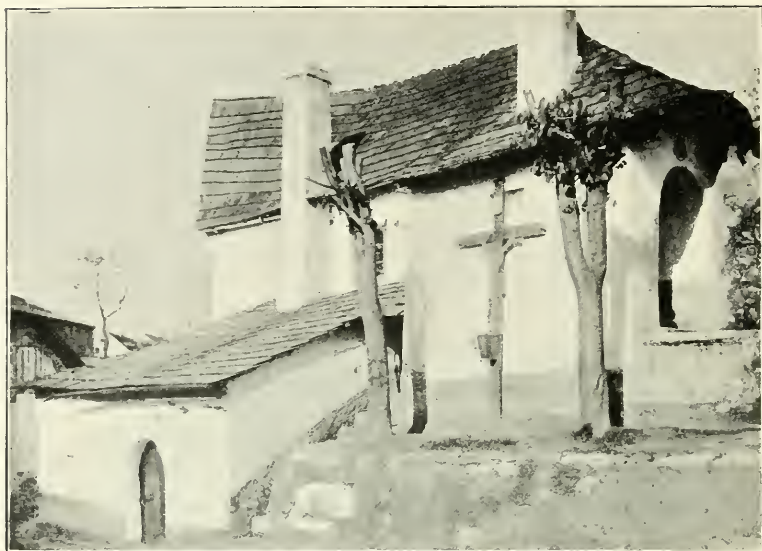
Čís. 43. řečený »u kapličky« na návrší, samé dvéře zapadlé, z 18. st. (Obr. 231. a 232.)

Čís. 44. U sklepa pískovcový portálek a některé klenby barokní. Šindelová mansarda.

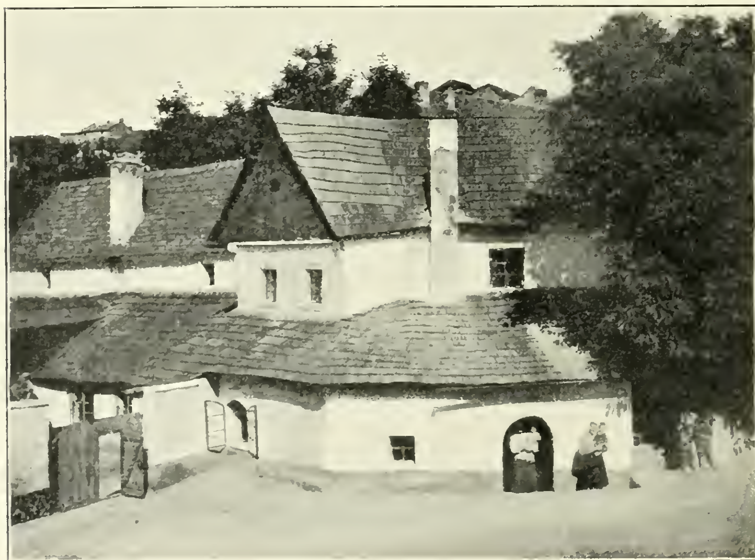
Čís. 49. za Klenicí, »pod skalou«, starý dům, jenž v 16. věku patřil některým rodinám šlechtickým. Do zdi zasazena deska pískovcová s nápisem o veliké povodni l. 1789, která povstala následkem průtrže mračen u Kosti a na Podolci mnoho škod nadělala; lidská ruka tu ukazovala výšku vody tehdejší. Z nápisu toho jsem si uchoval začátek:

☛ Dne 27. Junj 1789 Roku
skrze prziwal a ſtrhanj Rybniků
wiſtaupili wody do tiechto miſt
tomu at' každi wierzi kdiž bude cziſšt.

Ve mlýně podzámeckém nade dveřmi do mlýnice erby Kašp. Strnada z Tryskovic a manželky jeho Anýžky z Kuřího vytesané

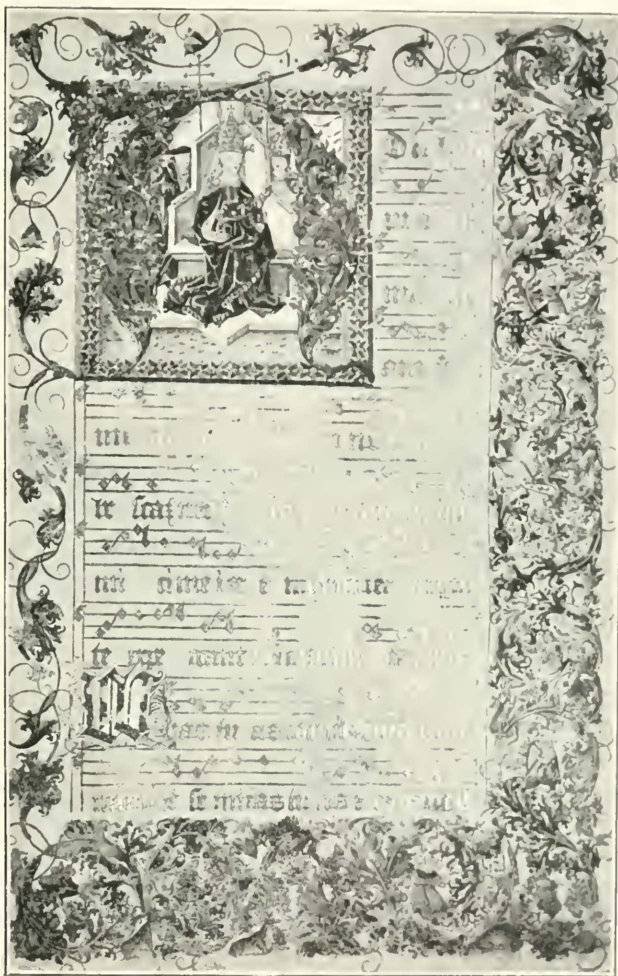
Obr. 231. Mladá Boleslav. Dům č. 43. na Podolci.

Obr. 232. Mladá Boleslav. Dům č. 43. na Podolci.

do pískovce. Uvnitř zařízení dřevěné, spočívající na dřevěných sloupech slušně řezaných. Z let 1560—70.

KRAJINSKÉ MUSEUM umístěno jest v »templu«, jenž sám jest součástkou musejních sbírek. Nejvzácnější předměty musejní jsou tři

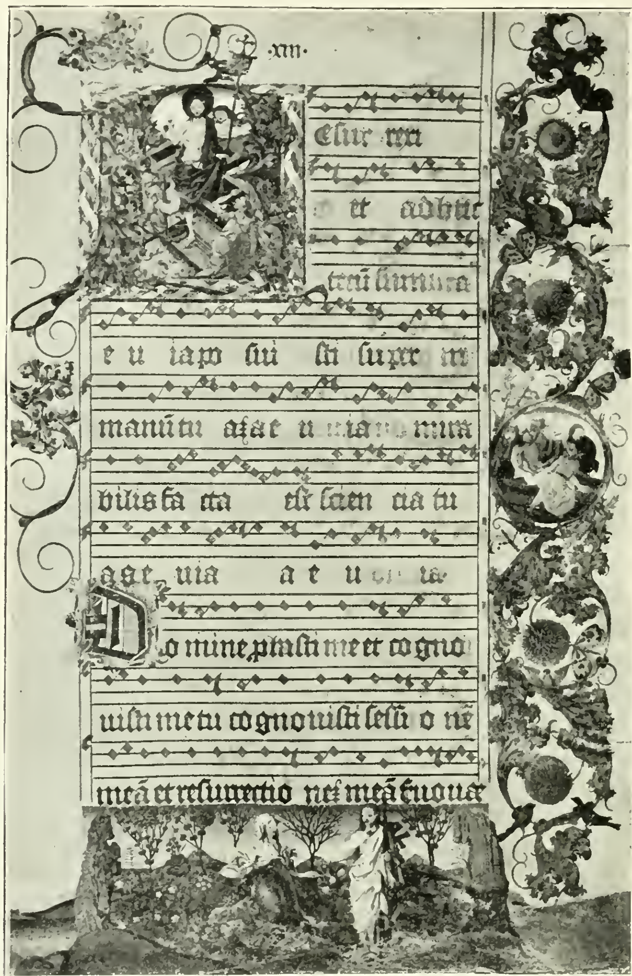
Obr. 233. Mladá Boleslav. Městské museum. Latinský kancionál. Initiála s obrazem biskupa na trůně a krajovon výzdobou.

k a n c i o n á l y: latinský z konce 15. st. a dva české z r. 1572. Pocházejí z doby kališnické; byly všechny už posouzeny a oceněny po stránce umělecké, historické i od znalců církevního zpěvu.

1. N e j s t a r š í, latinský, z konce 15. století; staří zvali jej Graduale, prof. Dr. Chytil jmenuje jej Antifonář. Zprávy o něm podali: J. Er. Vocel v Arch. Pam. (1859) III., Dr. K. Chytil: Vývoj miniaturního malířství českého

v době Jagelonské 1896, (se 4 ill.) a Pam. XV. 540. P. Konrád Kar.: Dějiny posvátného zpěvu staroč. II. 1893, Katalog retrospektivní výstavy 1891.

Desky dřevěné v tuhé vazbě kožené jsou okovány po stranách i uprostřed mosazným arabeskovým ornamentem.

Obr. 234. Mladá Boleslav. Městské museum. Kancionál latinský. Iniciála s obrazem z mrtvých vstání Páně a potkání Ježíše s Marií na dolním okraji.

Na předním přídeští jest poznamenáno:

W tomto Graduale Listů zůstawa 5 k. 52, učinj 412 Listů Stalo se zapsanj a Listuw Przechtenj za Aurzadu Purkmistra Jakuba Hubaczka. A° 1626.

»Zůstává« — při této pobělohorské revisi byly některé listy, jmenovitě úvod, jak z fugy lze souditi, vyříznuty.

Malován jest na listech pergamenových dlouhých 0·71 *m*, širokých 0·47 *m*. Obsahuje zpěvy na výroční svátky a slavnosti počínaje dobou

adventní. Úvodní část jest bez signatury. Slovem »Sanctus« začíná se: iniciálka S ozdobena jest obrazem Boha otce. Linie pro noty jsou červené, noty černé. Začátky oficií na velké slavnosti jsou malovány zlatem: noty, i text, okraje takových listů jsou okrášleny malbami. Iniciálky veliké jsou vyplněny biblickými obrazy, menších iniciálek všude v textu s pitvornými maskami jest velmi mnoho. (Obr. 233. a 234.) Obrazy, prokládané zlatem,

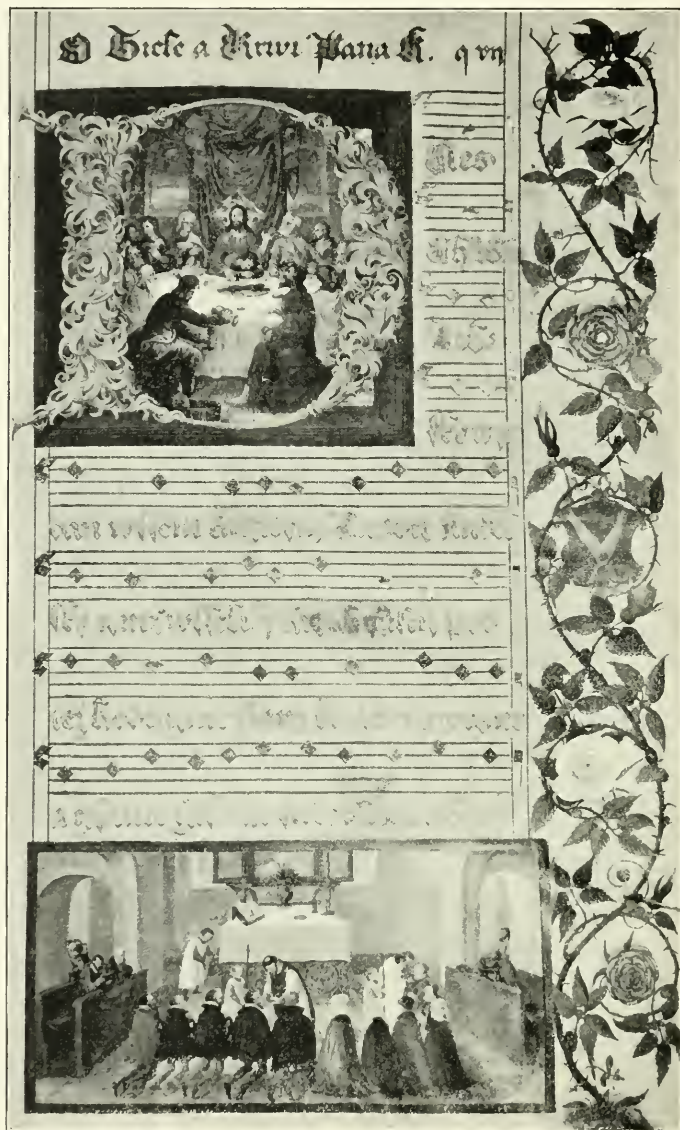

Obr. 235. Mladá Boleslav. Městské museum. Znak města z českého kancionálu z r. 1572.

jsou syté, svěží. — K. Chytil v textu vypátral i autora skrytého: jest to *Janíček Zmilelý z Písku* (lc. str. 25. s obr. 15.).

2.—3. České kancionály jsou z mladší školy malířské v 16. věku, pořízené nákladem boleslavské měštky Kateřiny Militké a malované od *Jana Kantora*, měštěnína Starého města Pražského, l. 1572. (Pam. Arch. XIV., 12.) **Větší**, s předmluvou Sixta z Ottersdorfu a znaky pánů z Krayku a bývalých vrchností, má rozměry 0·65 × 0·44 *m* a listů 552 (21 vyříznut). Malby jsou z dvojí ruky (mistr a dílna). Vazba z bílé kůže s kováním. **Třetí** čítá 431 stran (0·54 × 0·37 *m*). Neschází z něho nic. Úpravou a technickým provedením podobá se předešlému. (Obr. 235.—238.)

Sbírky umístěny jsou v pěti síních, některé v gymnasiu. Jen cennější buďtež uvedeny: V první místnosti polokruhem rozestaveny jsou

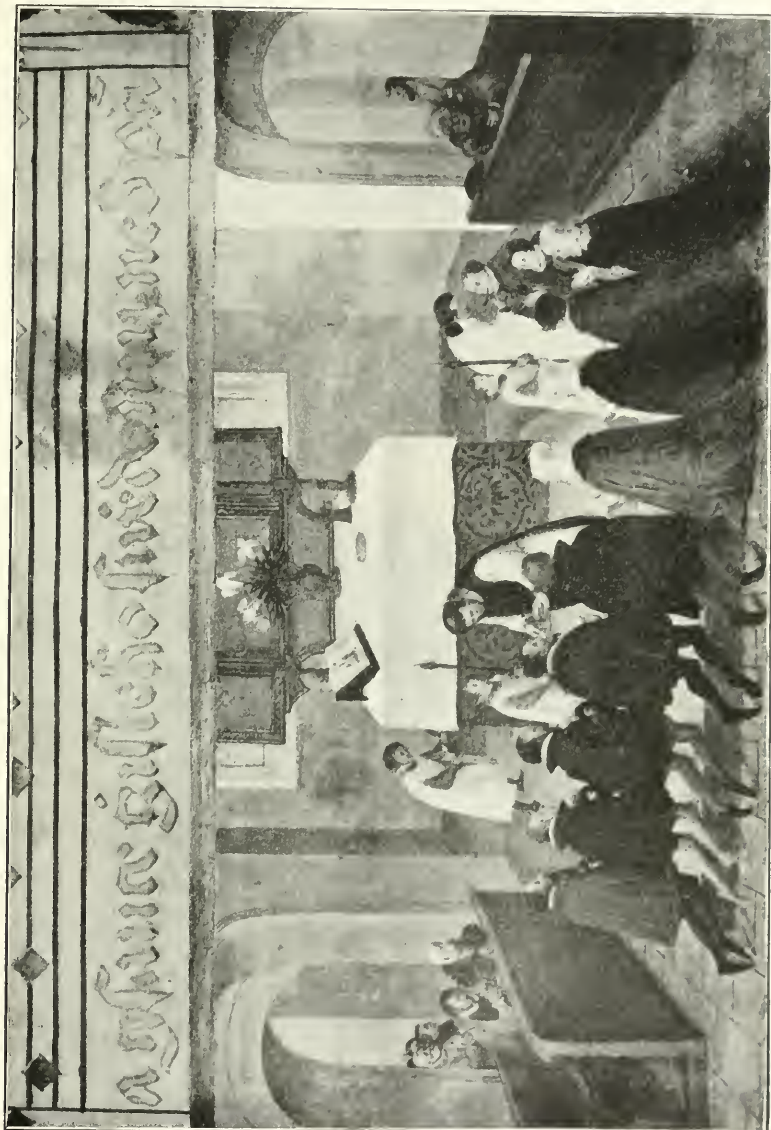
Obr. 236. Mladá Boleslav. Městské museum. Z českého kancionálu z r. 1572.

železné kříže, tepané práce, z 17. a 18. stol. Kolem sbírky zbraní, hlavně z válek francouzských, z r. 1848 a 1866; pak mučidla.

Z obrazů na stěnách zmínky hodny jsou: portréty obou Michaloviců (z poč. 17. stol.), kteří v letech 1335—54 klášter zdejší vystavěli a rozhojnili; císař Josef II., V. Budovec z Budova, obraz z praporu voskářského

a umučený Kristus Pán, oba z konce 17. stol. Dvě pěkně vykládané skříně z 18. stol.

V druhé síni: Sbírka předmětů národopisných, hlavně výšivek; pak archiv. Obrazy z doby 30leté války na skle, požár Mladé

Obr. 237. Mladá Boleslav. Městské museum. Miniatura z českého kancionálu z r. 1572. (Přijímání pod obojí.)

Boleslavě l. 1761 a 1859; rytiny boleslavského malíře *Kupeckého* (obr. 239.); rytiny 30leté války, sbírka mincí.

V třetí místnosti: Cínová deska s rakve Mark. Valdštejnské z Lobkovic † 1615. Skříně s nádobím, z něhož zajímavé jsou formy na oplatky z l. 1553 a druhé bez letopočtu, o 100 let mladší (obr. 240.)

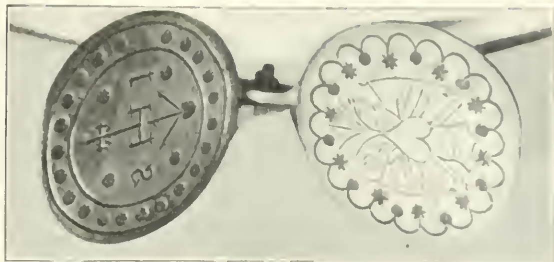
Obr. 238. Mladá Boleslav. Městské museum. Miniatura v českém kancionálu (posvícení) z r. 1572.

Obr. 239. Mladá Boleslav. Městské museum. Vlastní portrait Jana Kupeckého. (Rytina.)

a hmoždíř z r. 1545 (obr. 241.); sbírka šperků, kachlů z 15. a 16. st., obrazy cís. Marie Teresie a Františka Lotrinského, hraběnky Šporkové z r. 1702, a Panny Marie Bezdězské (několikrát); sbírka starých hodin.

Ve čtvrté síni: Sbírky cechovních pořádků, zvláště pěkně vykládané pokladnice (9 počtem), z nichž nejpěknější jest soukenická z l. 1755; vývěsy herberků, pohřební obrázky, korouhve. Papírové mince.

Obr. 240. Mladá Boleslav. Městské museum. Formy na oplatky.

V páté síni: Levá strana ve třech skříních věnována jest nálezům praehistorickým v Boleslavště: vyloženy tu sbírky popelnic, ozdoby bronzové, domácí náčiní koštěné, sbírky šípů, křížů, kamenná dláta a mlaty, ozdoby jantarové z nalezišť, o nichž na jiném místě zmínka se činí. V poslední (čtvrté) skříni uloženy mimo praehistorii různá pečetidla města Ml. Boleslavi a cechů řemeslnických (viz dále), nádobky různé a pacifikál z bývalého kostela sv. Václava. Pravá strana obsahuje listiny pergamenové (z nichž nejstarší z l. 1334, kterou Ješek z Michalovic zakládá Staré město), různé kalendáře (nejstarší z l. 1620) a literaturu českou středověkou, boleslavské a dobrovické prvotisky (kopie). Sbírka obrazů, pohledy na město Ml. Boleslav v různých dobách. Ve všech síních jsou rozestaveny truhly vykládané, almárky a jiné předměty ze staročeské domácnosti.

Obr. 241. Mladá Boleslav. Městské museum. Hmoždíř z r. 1545.

Pečetidla městská: (Obr. 242.)

1. »Velká« pečeť, stříbrná, na stříbrném řetězu. Průměr 0·05 *m*. Uvnitř boleslavský lev ve štítu, na okraji v kruhu opis: + sigillum + civitatis + juvenis + bolesaw +

Na zadní straně letopočet 1631, jest však starší, z poč. XVI. století.

2. »Menší« pečeť na témže řetězu, v průměru 0·03 *m*. Uprostřed boleslavský lev ve štítu; kolem v kruhu opis: ❀ SECRETVM ❀ CIVITATIS ❀ IVNIORIS ❀ BOLESLAVV ❀ IC.

3. Uvnitř lev se dvěma ocasy — u ostatních jen s jedním — na okrajích kruhový opis: SIGILLVM ✝ CIVITATIS ✝ IVNIORIS : BOLESLAI. Průměr 0·035 *m*.

Obr. 242. Mladá Boleslav. Městské museum. Pečetidla města Mladé Boleslavě: čís. 1. (nahoře), čís. 2. (v pravo), čís. 3. (v levo), čís. 5. (dole).

4. Uvnitř lev ve štítku. Opis: SIG. CANCEAR. CIWITATIS NEOBOLISL. Průměr 0·025 *m*.

5. Ze 16. věku jest pečeť rychtářská: uprostřed rytířská postava, po stranách M — B a kolem opis: PECZET RICHTARZKA.

Mnohem pozdějšího, mladšího původu z konce 18. a počátku 19. stol. jsou pečeti městské:

6. Pod lvíčkem: SIG: BVNTZL. Průměr 0·02 *m*.

7. MAGISTRAT D K: KREISST: JUNG BUNZLAU 0·03 *m*.

8. STADT VERORDETEN COLLLEGIVM IVNGBVNZLAV. Uprostřed boleslavský lev. Průměr 0·03 *m*.

9. Magistrat der Kreist. Jungbunzlau. 0·03 *m*.

Pečetidla cechovní: (Obr. 243.)

1. Na obvodu opis: CEHC . SAVKIENICZKI . MIESTA . MLADE BOLESLAWIE . NA ISE ⚑ Uvnitř znak cechu soukenického a pod ním letopočet 1577. Průměr 0·04 *m.*

2. PECZ : POCZ : RZEM : SSEFCOW : MIES : MLADI : BOLESLAWI. Uvnitř znak ševcovský v rámci. Průměr 0·03 *m.*

3. PECZET . CZECHV . SLADOWNICZ : K : W*) : MLADE BOLESLAWY. Uvnitř 1793. Pod letopočtem znak cechovní, bohatý. Průměr 0·04 *m.*

Obr. 243. Mladá Boleslav. Městské museum. Cechovní pečetidla čís. 1. (v levo), čís. 3. (v pravo) a pečetidlo kronikáře M. Jiří Kezelia (uprostřed).

4. PECZAET · POCT : CECHV . MLIN : W K : MEST MLAD : BOLESLA NAD ISER ❀. Uprostřed opisu v kruhu znak cechu mlynářského: pod ním letopočet 1765. Průměr 0 05 *m.*

5. IVNGBVNZLAVER ZVNFT SIG. Uprostřed emblem cechu postřihačského. Průměr 0·03 *m.*

Mimo tyto mnoho pečetidel soukromých, městských i šlechtických, z nichž na obr. 243. viz pečetidlo M. J. Kezelia z poč. XVII. stol.

(Pečetidla na děkanství viz na str. 218.)

ŽIDOVSKÉ MĚSTO nazývala se část Starého města při hradbách městských, kde měli židé v držení více domů, po obou stranách nynějšího děkanského kostela i v nynější děkanské ulici; drželi je dědičně a spravovali se knihami městskými již ve věku 15. V 17. stol. bylo židovské město uzavřeno židovským šraňkem a »šňůrou«. Po válce 30leté přibylo židovských domů valně, hlavně stěhováním z Polska a z venkovských obcí. —

SYNAGOGA ze 17. století, s adaptacemi na straně západní z 18. století.

Budova obdélná, břidlicovým sedlem krytá. Stěny hladké, podepřené na straně do bývalého příkopu městského třemi opěráky zděnými, s vyžlabenou pískovcovou římsou. Okna s pískovcovými chambranami

*) Obrácené M.

profilovanými, dole s kapkami. Ostatní strany zmodernisovány. Vchod jeden z ulice, druhý ze dvora.

Uvnitř tři páry oken jsou sklenuty segmentově, loď sklenuta jest valeně s výseči nad okny. Klenba jest nesena pilastry s římsovitými hlavicemi a ozdobena štukem a to: čtyřkruhovými rámy, kruhy a elipsami. V zadu a na západní straně přiléhá synagoga ku spolkovému domu; zde postavena kruchta, krytá ploše.

Obr. 244. Mladá Boleslav. Synagoga. Archa úmluvy.

Zařízení moderní, stolice bez ozdob jsou číslovány a bývaly majetkem soukromým, úředními knihami zjištěným, jež se dědičně odkazovaly, prodávaly a i do zástavy dávaly. Ze starší doby pochází jen svatostánek z poč. 18 stol. Z kamene tesaná architektura korintská, s dvojicemi sloupů o dvou patrech. Sloupy spočívají na hranolových stylobatech, obstupují dole schránku s desaterem, nahoře po stranách kartuše akanthy lemované, korunované. Nátěr nový. (Obr. 244.)

Kalich: kupa má výšky 0·086 *m*, průměr 0·074 *m*, stříbrná, zlacená. Na kupě guirlandový motiv, prokládaný liliovými ornamenty; v předu u věnci lovecký emblem (dvě pušky) a po jeho stranách písmena: H S / C S / 16 23
Nodus jest vásovitý, s bosáží, s 3 uchy, noha kužel, dole jazýčkové listy

(jako spodek kupy). Na noze punc: (NRS) (CB). Noha spravována proužkem mosazným. (Obr. 245.)

MUSEUM židovské obce, umístěné ve škole. Uvádíme ze sbírek:

1. Sklenice z l. 1830, rytá:

2. věžička filigranová, stříbrná, o třech poschodích, s praporečkem na čtyřech nohách; vys. 0·27 *m*;

3. kalich z XIX. stol.;

4. vazba knih z l. 1850; starší jsou rohy a střední kartuš s obětováním Isáka, práce tepaná, rokoková;

5. pečetidlo 0·036 *m* průměru, železné s opisem heberejským kolem t. zv. muří nohy.

6. nádoba vys. 0·29 *m*, stříbrná, zlacená, ucho masivní, volutové s kulemi na hraně. Na ploše vytepány jsou grotesky, 3 lví hlavy, z nichž vybíhá renaissanční ornamentika. Víko s podobnou ornamentikou a puncem (GD) ·•· 12 . B ukazuje na XVII. století; snad jest to kopie.

7. rolničky z tóry: *a)* se značkou (B/F) a 1810; *b)* značka (AK) (B/T) 1815; *c)* (B/F) 18 . .; *d)* T N 18 . .

8. štítek z r. 1850, značka (AM) druhý 1810 B/F (GS)

Obr. 245. Mladá Boleslav. Kalich v synagoze.

Sbírka p a r a m e n t ů v počtu tak hojném, tak starožitných a s tak bohatou výpravou, jako nikde v Boleslavště. Nejstarší pochází z l. 1655. Všechny zhotoveny jsou z látky hedvábné, s bohatým, zlatým vyšíváním; k nemalé ozdobě přispívá i věnování nahoře, židovským písmem, které vyšíváno jest dekorativně. Pocházejí z darů zámožnějších rodin židovských.

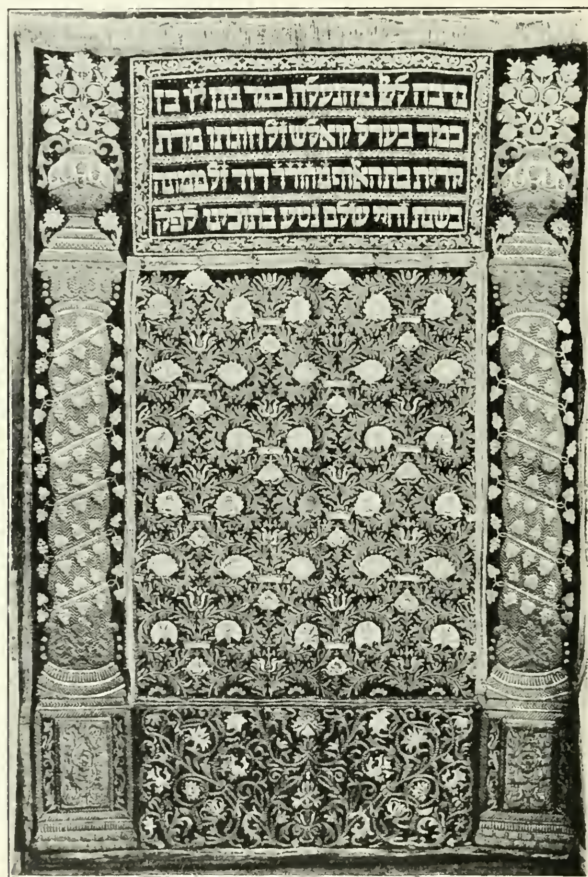
1. Opona z leta 1655. Nahoře koruna a zlatem vyšívaná roseta. Věnovací nápis písmem židovským jest na červeném sametu, pod věnováním pole: na hedvábí kvítkované, empirové, po stranách šňůry a atlasové pruhy. Délka 1·44 *m*.

2. Z l. 1658 (2·31 × 1·30 *m*). Původní jsou jen postranní porty s ornamentem rostlinným, se vkládanými ptáčky.

3. Z r. 1695. Pod židovským věnováním dvě zlatem vyšívané koruny. Látka hedvábná, kvítkovaná.

4. Z l. 1702. Po stranách točené sloupy, ovinuté révou, na podstavcích ornamentovaných. Svrchu urny s květinami, uprostřed dessin: akanthy a listy tulipánové, pampelišky a slunečnice. (Obr. 246.)

5. Z l. 1707. Na vrchu věnování židovským písmem, po stranách urny s květinami, níže v poli na černém sametu větvicový ornament, spojovaný korunami a vyšitý podkládaným zlatem. Rozměry: 2·36 × 1·55 *m*.

Obr. 246. Mladá Boleslav. Opona svatostánku č. 4. v židovském museu.

6. Z l. 1724. Nahoře vásy s květinami, pod nimi koruny a mezi tím věnování. Po stranách a dole pásky s rostlinným ornamentem. Rozměry: 2·40 *m* × 1·55 *m*. (Obr. 247.)

7. Z l. 1732. Původní jen svršek s urnami a věnováním v rámu věncovém. Rozměry: 2·30 *m* × 1·50 *m*.

8. Z r. 1739. Nejbohatší — než defekt. Po stranách točené sloupy, ovinuté révou a s podstavcem ornamentovaným. Vyšívání zlatem a stříbrem vysoké, reliefní. V ornamentu, v bodech protínacích, nasazené korunky.

9. Z l. 1744. Věnování na hedvábné, temné půdě. Dolejší plocha rozdělena na 4 plochy stejného ornamentu, vyšívaného ploše šňůrkovým zlatem: víry vkládané do stylisovaného akanthu a granátových jablek.

10. Z l. 1760. Dekorace květinová, granáty, rolničky.

11. Z l. 1764. Celá plocha pokryta plochou applikací, z různobarev-

Obr. 247. Mladá Boleslav. Opona svatostánku č. 6. v židovském museu.

ného hedvábí: ornament rostlinný s národními motivy, se vkládanými totiž zvířaty, ptáčky, motýly a ovocem. Defekt.

12. Z l. 1789. Věnování na červeném sametu, v rámci, s urnami po stranách. Látka hedvábná, vyšívaná fantastickými květy; na látku přišito šest stříbrných zvonců — sedmý schází.

13. Empirová látka — kvítkované hedvábí. Šest stříbrných zvonců, sedmý schází. Rozměry: 2·28 *m* × 1·55 *m*.

14. Z l. 1811.

15. Z l. 1822.

16. Z l. 1829. Látka brokátová, svrchu věnování rámované, po stranách vásy s květinami.

17. Z l. 1828. Kvítkové hedvábí.

Obr. 248. Mladá Boleslav: Židovský hřbitov. Celkový pohled na starší část.

18. Z l. 1841.

19. Jednoduchý, černý, novější.

Pláštíků 21. Nejstarší z l. 1661 — s dekorativním písmem, po stranách koruny. — Zvláště pěkný jest z l. 1721, vyšívaný na jasně červeném

sametu. Věnování v oválném rámci. V rozích rostlinný ornament a lev; po stranách sloupy korunované.

Štítků sedm, nejstarší z 1780.

Obr 249. Mladá Boleslav. Židovský hřbitov. Náhrobek Baševiho z r. 1635.

Lambrekiny:

1. Z l. 1686. Applikace podkládaná vatou, zlatem a stříbrem.
2. Z l. 1805. Vyšívané guirlandy květinové, v mezerách kytice.

ŽIDOVSKÝ HŘBITOV rozprostírá se nad strání, kterou se pláň, řečená »Na dubcích«, sklání k potoku Klenici a k předměstí Podolci proti městu a zvláště naproti bývalému zámku, při nejživější silnici — pražské.

Nejstarší náhrobek na hřbitově židovském jest z l. 1604. Mnoho hrobových kamenů už jest bez letopočtu a vůbec bez nápisu. Náhrobky tyto, ze 17.—19. stol., jsou dílem pískovcové, dílem mramorové, forem barokních, s reminiscencemi na rokokovou a empirovou ornamentiku. (Obr. 248.) Z nejstarších a nejpěknějších jest kamen Baševiho z l. 1635. Po stranách hebrejského nápisu bossážované pilastry nesou nástavec, v jehož středu jest jeho šlechtický znak. Mramor jest červený. (Obr. 249.)

SOCHY, KŘÍŽE A POMNÍKY.

SOCHA Panny Marie uprostřed starého náměstí byla postavena, když l. 1680 zhoubný mor u nás řádil, od zbožných měšťanů boleslavských. Na třech pískovcových stupních spočívá mohutný stylobat čtyrhranný s menšími hranolky na hranách; na tomto stojí druhý, užší stylobat a na něm sloup na dvojlaločném podstavci spočívající, oblý, s korintskou hlavicí. Socha Madonny jest pozlacena a hvězdovou gloriollou obestřena. Na hořejším stylobatu jest nápis:

HonorI
DIVæ sIne Labe GenItrICI
VIrgInI atqVe
SanCtIs tVteLarIbVs sVIs
QVos Anno præterIto
SœVIente graVIter peste
SIngVLarI pIetate CoLVerVnt
gratI CIVes
pIIgVe InCoLæ
RegIae CIVItatIs
IVnIorIs BoLesLaI
proprIIs eXpensIs
fIerI feCerVnt.
1681

Na protější, polední straně, když l. 1819 socha byla opravena, přidán tento nápis:

MARYI PANNĚ
OBRANKYNI NASSI
KE CTI
NÁBOŽNI PŘEDKOWÉ
POSTAWILI

A
VZNALI POTOMKOWÉ
TÉŽ
WIernI PŘIWTĚLENI
BOLESLAWSSTI
ZA ZKVSSENAV OBRANV
PŘIOZDOBILI.
1819.

Učený měšťan boleslavský Ant. Kles přičinil tento nápis, který nyní už schází.

RENOVAT PRÆCLARA
CIVIVM ARDENS PLEBIS
PIETAS
MDCCXIX.

SOCHA sv. Jana Nep. u silnice jičínské, na počátku »Celny«, 4·87 *m* vysoká. Na prostranném plinthu stojí podstavec hranolový s římsovanou deskou a nástavkem. Socha jest pozlacena, s obvyklými pěti hvězdami, v rukou s křížkem a ratolestí. Na podstavci se čte nápis:

EX VOTO
DEDICATA S: S:
IOANNI NEPO
MVCENO
SVMMO PROTEC
TORI FAMÆ ET
NOMINIS
A: L: B: L:
ANNO 1714
8 OCTOBRIS.

Na straně opačné jest poznamenáno, že byla sem z Kosmonoské silnice, když se zakládala nynější ulice Blahoslavova, přenesena a nákladem obce Ml. Boleslavi restaurována l. 1900.

Za kasárnami v bývalém Štičím dole SOCHA Panny Marie: na attické patce kulatý sloup hladký s římsovou hlavicí 4 *m* vysokou; socha (0·50 *m*) Panny Marie svatohorské velmi slušná. Na podstavci nápis (obnovený):

Anno 1716
dne 17. Dubna
tento obraz k
pocte blahoslawene
panny Marie

sw. Horſké poſtawen
Nakladem
Jana H. Steiskala
a Terezie
manželky geho.

U vojenské bývalé střelnice stojí pod skalou na vysokém pískovcovém podstavci kamenný KŘÍŽEK, 2·30 *m* vys., o němž se všeobecně myslí že stojí na místě, kde se popravovalo. Než popraviště, šibenice, stávala o málo dále na západ, kde nyní jest vojenská prachárna; ostatně mínění toto vyvrací do kamene vyrytý nápis:

LETHA PANIE 1697
DNE 14. AVGVSTIJ
WACZLAW SYN
PAWLA ŠRAGRA
MAGE WIEKV SW
EHO 10 LETH WT
OMTO MIESTIE AŽ DO
SMRTI GEST ZASY
PAN A WODSVD WE
WSY PLAZYCH V
SWATEHO SSIMONA
GVDY GEST POCHO
WAN OCZEKAWAGE
BLAHOSLAWENEHO
WSKRZISSENI

Na Podolci, kde se nyní v Betlemě říká, stojí SLOUP; na dvou stupních spočívá ořímsovaný stylobat; na tomto sloup kulatý toskánský s moderním železným křížem. Z předu na stylobatu lze čísti:

IOSEPVS ET THE
RESIA PFALTZ
CONJVGES
DEI GRATIA
ME
EX VOTO
EXTRVXERVNT (=1709)
DIE 20. Ap.

SOCHA pískovcová umučení Páně u plynárny. Na podstavci hranolovém stylobat s podvalem, dole válcovým. Nad ním trojnásobná deska. Kristus v rouše volném, sukni, přepásaný provazem, korunovaný, nese kříž. V zadu poznamenáno: Postaven od Manželů J. Dál. r. 1800; obnoven r. 1894 od Baráčníků Podoleckých. Nevkusně natřen barvou.

SOCHA sv. Jana Nepomuckého i s podstavcem z pískovce, proti Kocandě, kterou byl majitel této výsadní hospody Riedl svým nákladem postavil. Socha 2 *m* vysoká, podstavec 2 *m*. Světec, almužník, v levici drží mušli (nádobku), pravicí udílí peníz starci žebrákovi. Nápisy na všech třech kartuších zabíleny, pod vápnem proniká přední nápis:

Obnoveno nákladem — Mar. Jana Mayera — roku 1882.

Na zadní straně obnoven nápis rýhovaný:

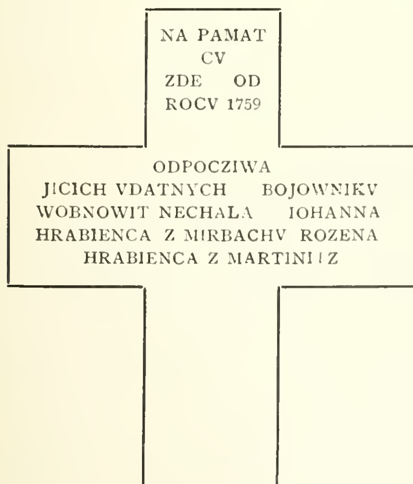
ISTo ANNO CAИOИIZATVR
DIVUs IOANNES ИEPOMVCEИVs
QVo HAEC STATVA AVGENDo
EIVs
HONORI MERITO EREСTA FVIT
13 IVNII
A DEVOTO CLIENTE sVo
16 RIEDL. (= 1729.) (Obr. 250.)

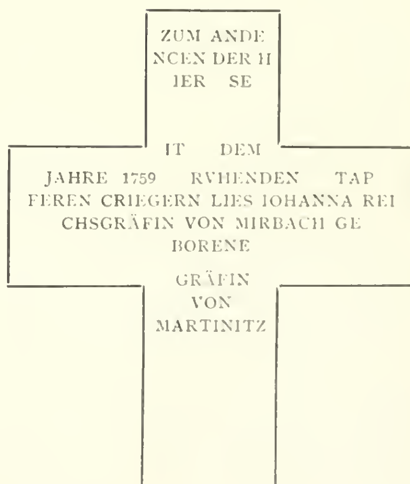

Obr. 250. Mladá Boleslav. Socha sv. Jana Nep. na Ptáku. Z 1. pol. XVIII. stol.

Pískovcový POMNÍK v Radouči. Na pláni proti památným zříceninám Michalovickým stával pískovcový kříž, od hraběnky Mirbachové postavený vojínům za války sedmileté zde padlým a pochovaným. Po jeho stranách vypínaly se dva topoly, jimiž poloha Radouče z daleka se označovala. Ještě l. 1866 stával tam pomník s rameny trojlistými, na němž se četl nápis po jedné straně český, po druhé německý. (Viz níže.)

Kříž tento jest do země zahrabán, z písmen ještě čitelno: NA PAMATCV ZDE OD ROCV 1759. Na místě něho péčí okrašlovacího spolku v Debři l. 1883 postaven p o m n í k nový, hranolový s krycími deskami, na nějž položen věnec vavřínový a přilba prací *H. Maurmanna.*

Nemyslovice.

Vaněk 93; Sedláček X. 388; Schaller 148.

Obecně nazývají ves též Nemeslovice (jako místo myje — meje); ves se dvorem poplužním, při němž stávala TVRZ, kteráž zašla jako i KAPLIČKA v ní, ve kteréž ještě leta 1681 byl oddán Fr. Bukovský z Ml. Boleslavě. Nemyslovice připomínají se poprve l. 1292, kdy byly vyplaceny ze zástavy kláštera Hradištského. V 16. stol. byly zbožím Vlků z Kvítkova. L. 1628 Nemyslovice, dvůr, tvrz a ves, koupil Jindřich Volf Berka z Dubé; l. 1718 Václav Alb. z Vrbna a Bruntalu, l. 1720 Jan Joach. hr. Pache, jenž připojil je k Beznu.

Ve vsi mnoho DOMŮ s dřevěnými pavlačemi, na dřevěných sloupech, jež na sloupech řezbami článkovaných nesou střechu.

Na návsi na novější hasičské kůlně visí ZVONEK (»zvůnek«), přenesený sem l. 1876 z blízkého stromu, na němž visel ve větvoví. Pochází z počátku 19. století. Ozdoben jest nahoře dekorem páskovým, na plášti reliefem sv. Vojtěcha. Výšky má 0·22 *m*, průměru 0·27 *m*.

Za vsí mezi čtyřmi lípami stojí kaplička, kamenná, čtyřhranná, s výklenkem, v němž jest obraz Madonny; kryta jest římsou složitou, nad ní štítek trojúhelníkový, římsový. Podobná kaplička stojí u cesty k Beznu. Po stranách ploché pilastry; pod římsou kapky. Ve výklenku obraz P. Marie Lourdské, novější. Obě kaple z 18. stol.

Nepřevázka.

Vesnice pod památným Chlumem, vrchem a zámkem stejnojmenné rodiny šlechtické. Dvůr poplužní.

Na návsi ZVONEK mající průměru 0·30 *m*, výšky 0·24 *m*. Kolem horního kraje akanthové listí vzhůru obrácené a mezi ním andílkové. Pod tím na plášti sv. Florián s andílkem, jemuž dává hasiti hořící stavení; na protější straně sv. Petr a Pavel. Pod obrazem těchto apoštolů: .I. G :K: 1779. *(Iohann Georg Kühner.)*

Neuberk.

L. 1738 Jan Ign. z Neuberka koupil od panství Kosmonoského dva dvory: Čejtice a Újezdec a vystavěl si zámeček pod zříceninami Rácova u Jizery, po něm Neuberk nazvaný.

ZÁMEK tento má dvě křídla, tvořící pravý úhel: kratší jde ku skále pod Rácovem, na delší připojují se pivovar a stavení úřednická. Společně uzavírají podélný dvůr, do něhož vchází se branou, sklenutou polokruhem, svrchu s prohnutou římsou a soškou pískovcovou sv. Jana Nepomuckého.

Průčelí zámku obráceno jest k východu do parku; v přízemí má dva vchody po stranách (pravý lichý), uprostřed v risalitu tři čtvercová okna; v prvním patře v risalitu tři okna podélná, pravoúhlá, dvě po stranách — nad středem plastický erb. Ve druhém patře opět okna tři v risalitu, dvě ve vikýřích střechy. Nad risalitem štítek trojúhelníkový s hodinami a sochou sv. Floriána. Střecha mansardová s četnými vikýři. (Na ní vížka plechová.) Stěny hladké s lisenami.

Uvnitř: Chodby a schody sklenuty valeně a plackami; v přízemí i patrech ploché stropy se štukovými rámy. V jednom freska: v krajině skalnaté skála rocaillová, pod ní Dionys a Bakchantka, vedle andělé, kolem víno, konvice. Druhá freska: bohyně květů na oblace s jakousi ženou, svrchu andělé. Obrazy předkův od 18. stol. počínaje, na plátně, v nových rámech. Rokokové a empirové drobnosti: skříně, hodiny, rytiny.

Domácí kaple krytá plackou, s výklenkem z umělého mramoru, nad oltářem. Obrazy z první polovice 18. stol.: sv. Petr, sv. Pavel.

Na dvoře studeň osmiboká, s nikou, v níž mušlovitá nádržka.

Za zámkem park v anglickém slohu.

Niměřice.

Sedláček X., 390; Vaněk 120; Sommer II., 146.

Pruškové z Niměřic připomínají se (Adam a Petr z N.) v letech 1354—1364; drželi tu dva dvory poplužní. Z potomních pánů na Niměřicích nejdéle se tu drželi Bzenští z Prorubí od l. 1551 do 18. stol. Nyní jsou majetkem knížete Thurn-Taxise, sídlem na Loučeni.

Bývalá TVRZ zašla úplně. Na jejím místě stojí nynější ZÁMEK, vystavěný l. 1832. KAPLE zbudována byla l. 1864 ve slohu románském. Ozdobou její jest socha Madonny, z karrarského mramoru od sochaře *Levého* v Římě zhotovená a malby malíře *Königa*.

Nová Telib.

Sedláček X., 43.

Na výšině chlumské država desková, při níž TVRZ, na níž l. 1407. připomíná se Jan Kabát z T. — KAPLE se sochou sv. Václava, která sem ze štítu březenského kostela byla přenesena. (Poč. 18. století.) (Viz str. 22.)

Na vysokém trámě visí zvon pod stříškou šindelovou. Průměr jeho činí 0·35 *m*, výška 0·25 *m*. Kolem hořejšího okraje ovinut pásek květinový, pod ním na plášti relief Panny Marie; 2. písmena F : I : K :; 3. nápis: MERTZL; 4. relief: Pán Ježíš v hrobě; 5. IOHAN; 6. letopočet: 1814.

Nové Benátky.

Schaller 91; Sommer, 1834; Libri confirm. I., 42; Libri errect. VIII., 52; Tadra, Soudní akta konsistoře praž. I., 89—VII., 7; Město Nové Benátky n. J. sepsal L. Š., v Praze 1865; Aug. Sedláček X., 236; Památky VIII., 180, XI., 330; Kudrnáčův Adresář 82. Čechy XII., 462.

Benátky vznikly dole při řece Jizeře: nynější Staré Benátky a Podolec; Jan z Dražic kolem l. 1340 na výšině, jež slula Hůra, zřídil osadu nynější, Nové Benátky, na místě bezpečnějším, kteréž obehnalo se zdí. Do zdí městských vedly dvě brány, od jihu a od severu a branka se strany západní. Z těchto hradeb zachovaly se jen nepatrné zbytky na severu.

L. 1349 týž Jan z Dražic založil tu klášter Cyriaků a při něm kostel Panny Marie. Nové Benátky příslušely pod vládu pánů z Dražic až do poč. 16. věku: až do časů purkrabí z Donína, kteří l. 1512 Dražice koupili a l. 1526 v N. Benátkách vystavěli zámek a jej svým stálým sídlem učinili. L. 1599 koupí přešly N. B. v držení koruny: v tu dobu žil zde astronom Tycho de Brahe L. 1647 od císaře Ferdinanda III. ujal je Jan z Werthu, známý válečník († 1652); jeho druhá manželka a vdova Marie Zuzana vdala se opět a opět: čtvrtým manželem jejím a pánem na Benátkách stal se l. 1688 Arnošt Bohumír hr. Schützen. L. 1720 dědictvím přešly N. B. na Ign. Zik. z Klenového a Janovic; l. 1769 v dražbě koupil je arcibiskup pražský Ant. Příchovský z Příchovic a celý vikariát tento připojil k dioecesi pražské. Po l. 1816 sňatkem a koupí ujal se Benátek Leopold hr. Thun z Hohenšteinu; l. 1886 koupila je banka pro rakouské země, l. 1904 koupil je hrabě Kinský. — Nové Benátky utrpěly za války třicetileté dvojím vpádem saským a stálými pochody vojska císařského a švédského; neméně zhoubnými požáry a morem l. 1680.

ZÁMEK Nové Benátky vystavěl Bedřich purkrabí z Donína do do l. 1526 na zříceninách někdejšího kláštera při kostele Panny Marie ve slohu vlašském, renaissančním. Bylo to nynější křídlo západní, na němž pod omítkou oklepáním dosud se nalézti mohou arkády zazděné, do dvora obrácené, rustika diamantová a sgraffita na stěně do dvora, jež představují výjevy lovecké. Jan z Werthu přistavěl druhé křídlo, nynější čelní a některá hospodářská stavení, jež i s prostorem před zámkem a kostelem Panny Marie zdí obehnal. Hrabě ze Schützen koncem 17. století zámek přestavěl a rozšířil v nynější jeho podobě. (Obr. 251. a 252.)

Zámek jest budova do tří křídel, rozestavěných kolem dvora.

Křídlo západní, nejstarší, obdélné; stěny jeho jsou hladké, dole ochoz, nahoře loggie zazděná. Nyní na stěnách dole ploché pilastry a oblouky; v prvním patře nad okny římsy lomené pravoúhle, ve druhém patře římsy rovné. Dolejší místnosti jsou sklenuté bez žeber; na dveřích komory dvéře železné s přítuhou, na níž štítek kruhový s vytepaným a sekaným ornamentem s ptačími zobci a nosy; kruh oválný se zahnu-

tými výpustky. Zámek tento jest z XVI. věku, současný s budovou zámeckou.

Druhé křídlo, severní, dvoupatrové, má otevřený ochoz dole ve čtyřech otvorech, z nichž tři jsou zazděny; sklenutí jest již barokní,

Obr. 251. Nové Benátky. Pohled na zámek a kostelní věž.

křížové. V prvním patře nad okny římsy prohnuté trojúhelníkově a pravoúhle, s mušlemi a hrozny v plochách; v druhém patře římsy rovné. Průjezd klenutý, s hlubokými lunetami, dělený pásy. Façada průčelní stejná s vnitřkem ve výzdobě stěn, portál prostý, polokruhový.

Obr. 252. Nové Benátky. Pohled na zámek a kostelní věž.

První křídlo kryto valbou, druhé mansardou, s komíny slohovými i vikýři (římsy lomené, mušle).

Třetí křídlo, východní — střízlivé — se schodištěm obyčejným, hladkých stěn, okna ke kostelu obrácená s bossáží. Jest spojeno

galerií, nesenou obloukem segmentovým, s kostelem, oratoří v prvním patře, pod kostelní věží.

Na západním křídle dosti zachována jsou sgraffita ze druhé polovice 16. století.

1. Výjev lovecký: pes v běhu, za ním lovci s oštěpy, dole zvěř zabitá. (Obr. 253.)

2. Druhá část, jaksi pokračování z ochozu v lunetě přistavěného: jezdec s koněm se žene za kořistí, druhý jezdec obrací se oštěpem proti kanci, zatím co se strany druhé pes jej rve.

Vnitřek zámku. Schodiště valeně klenuté, na stěnách pilastry s čabrakovými hlavicemi a konsolami.

V klenuté komoře v přízemí chová se kasule rokoková. Látka hedvábím vyšívaná: architektura zahradní, mílek z luku střílející, fontána, festony růžové. Krajky stříbrné. Dole vyšit podkládanou technikou erb Píchovských. V téže archivní místnosti železná pokladna, barokova.

Obr. 253. Nové Benátky. Zámek. Odkrytá část sgraffita.

Na chodbě fresky, zahradní architektury a krajinky v rokokových rámech; na špaletách výplně dekorativní s festony.

Stropy se štukkovými zrcadly. Někde kamenná ostění dveří.

Nábytek empirový, stropy štukované, opažení dveří a oken empirové, sem tam závěsa barokní, tepaná, hodiny empirové, skříň barokní.

V jednom pokoji ve výklenku skládací oltářík: fresková malba (sv. Petr s andělem), po stranách na skládacích křídlech vásy.

Na oratoři: čtyři evangelisté v rámech oválových, z počátku 19. nebo konce 18. století; podobně i sv. Anna, sv. Zachariáš a Kristus zbičovaný. Panna Maria, na dubovém dřevě, na zlatém pozadí (kopie moderní nebo silně přemalovaná kopie starši). Portrait arcibiskupa Ant. Píchovského, v rouchu kněžském s listinou v ruce, z 18. stol. Kopie *Salvatora Chrudimského* z pol. 18. stol.

Jeden pokoj v záp. křídle vyzdoben čistě empirově: na stěnách tapety (kvítky na hedvábí tištěné), kolem rámec s řezaným ovocem, na stropě tenké lišty rostlinné, lucerna s festony z plechu. Nábytek: skříň, stoly a židle polychromováuy bíle a částečně zeleně.

Nade dveřmi pokoje vedle zbrojnice tři supraporty na plátně malované: žně (léto), podzim (andělé s konvicí a ovocem), jaro (andělé s květinami ve váse).

Obraz: Messalina otce svého kojící, z 18. století.

Na chodbě druhého patra visí obrazy vynikajících osob, hlavně pánů benáteckých, na plátně malované, některé přemalované:

1. Paní z konce 16. nebo začátku 17. stol.
2. Dívka ze 17. stol. v černém šatě svrchním; spodní krajkový.
3. Pruský důstojník (Fridrich II.?).
4. Důstojník ze začátku 17. stol. (J. Werth?).
5. Dáma v nádherném šatě purpurovém (rokoko).
6. Arcibiskup Příchovský, z 18. stol.
7. Muž na židli s knihami v ruce (snad některý básník římský, 18. stol.).
8. Vojín z počátku 17. stol., se psem doggou.
9. Císařovna Marie Terezie.
10. Císař František Lothrinský.
11. Císař Josef II.
12. Císař Leopold I. v černém rouše.
13. Mladý muž v černém kroji, v širáku, bílé košili, vlasů červených, dlouhých a upravených; z konce 17. stol.
14. Pendant, ženská osoba, štíhlá, má na stole hodinky. Konec 17. stol.
15. a 16. Císař Rudolf II.
17. Císař Karel VI., v pozadí výjev lovecký.
18. Jakýsi pán při stole (v divadelní místnosti), z pol. 18. století.

Kamna barokní ve druhém poschodí s letopočtem 1761: čtyřboký spodek (na nohách spočívající) s reliefy ozdob mušlových, výše tvar hranolový s nikami, svrchu prohnutá čepice a vása. — Druhá v pokoji hned sousedícím s týmž letopočtem, s touž výpravou, jen s římsou uprostřed lomenou. Několik kamen rokokových.

Brána do zámku barokní: po stranách pilastry s bossáží, kládí prosté, římsa půlkruhově prohnutá. Nad branou klenák s čabrakovou ozdobou. Na nárožích vásy pískovcové. Na zadní straně brány zaklenuta jest plastika dřevěná z 18. století: svatá rodina.

Hned proti bráně socha kojící Panny Marie na podstavci trojstranném, ořímsovaném a se soklem, jenž proražen jest hvězdovitými otvory. Na podstavci menším socha, kolem oblaky a hlavičky andělů, na nárožích nesou dva andílkové erby. Z l. 1714. Nápis:

VIrgo DeI Mater notata hIC respICe Vota —
Per te steLLa MarI, stIrps haeC a peste Vrente
praeserVata stetIt debIta grata refert
. . . . . Comitum de Schützen
Anno Domini 1714.

Na nádvoří zámeckém kašna pískovcová, barokně profilovaná. Za ní stěna s pilastry a štítkem trojstranným, nad ní socha Tritona.

Na hranolech plotu kolem parku rozestaveny jsou pískovcové karikatury: paní, Turci, loupežníci, báby a j., jmenovitě po stranách brány: vinař a sadař. Mimo to jest v zahradě rondel s okosenými hranami

a mansardou. Na rozích allegorické sochy a vásy. Na bráně ku skleníku sochy: Juno, Atlas, Sol a Sisyfos. Poč. 18. stol.

KOSTEL NAROZENÍ PANNY MARIE v zámku.

Původně kostel při klášteře Cyriaků čili »de poenitentia beatorum martyrum«, jejž založil a s kostelem vystavěl Jan z Dražic l. 1349. Klášter tento vykonával správu farní, později od l. 1380 též ve St. Benátkách

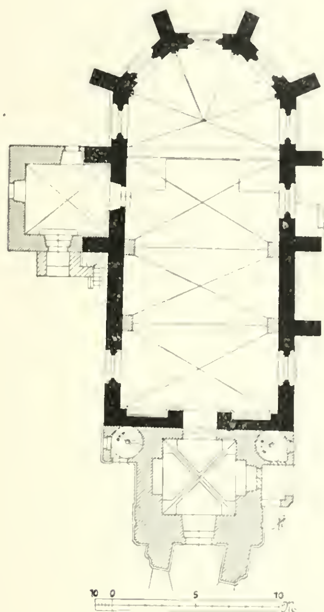

Obr. 254. Nové Benátky. Kostel P. Marie v zámku.

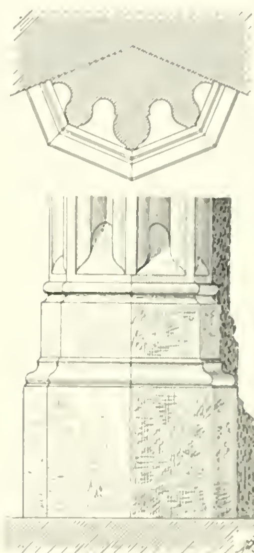
Ve válkách husitských byl vypálen. Nuzně se obnovoval, plných 100 let k tomu potřeboval: l. 1477 opatřen mohutným zvonem, dosud ze všech benáteckých zvonů největším, l. 1489 cínovou křtitelnicí. L. 1522 zaklenut nynější svou klenbou, nižší nežli byla původní, nákladem Bedřicha purkrabího z Donína. Stál ve službách strany pod obojí: l. 1535 jmenuje se tu utrakvistický kněz Valentin. V době reformace, l. 1629 od cís. Ferdinanda II. vrácen byl řádu Cyriaků, kteří obstarávali církevní správu i ve St. Benátkách, Brodcích, Předměřicích, Skorkově, v Lysé. Mnichové byli nejvíce Poláci.

Kostel stojí v nádvoří zámeckém; jest orientovaný, gotický, s přístavbami ze 17. a 18. věku. Kryt jest sedlem, se sanktusem. Na nárožích široké opěráky se soklem, skosené, bez ústupků. Okna nízká, se stlačeným obloukem hrotitým, na ostění žlábek. Na straně jižní přistavěna moderně gotická hrobka, na severní sakristie se schodištěm. (Obr. 254. a 255.)

Na západě pne se věž (z l. 1702). Čtyřboká, na nároží dvojice pilastrů římsovaných s úseky kládí, nesoucími římsu kordonovou s prejzy. V poschodí pilastry jednoduché s římsou, nad ní na krákorcích pískovcových ochoz (s moderní mříží), pak nižší polopatro, střecha plechová: komolý

Obr. 255. Nové Benátky. Půdorys kostela P. Marie v zámku.

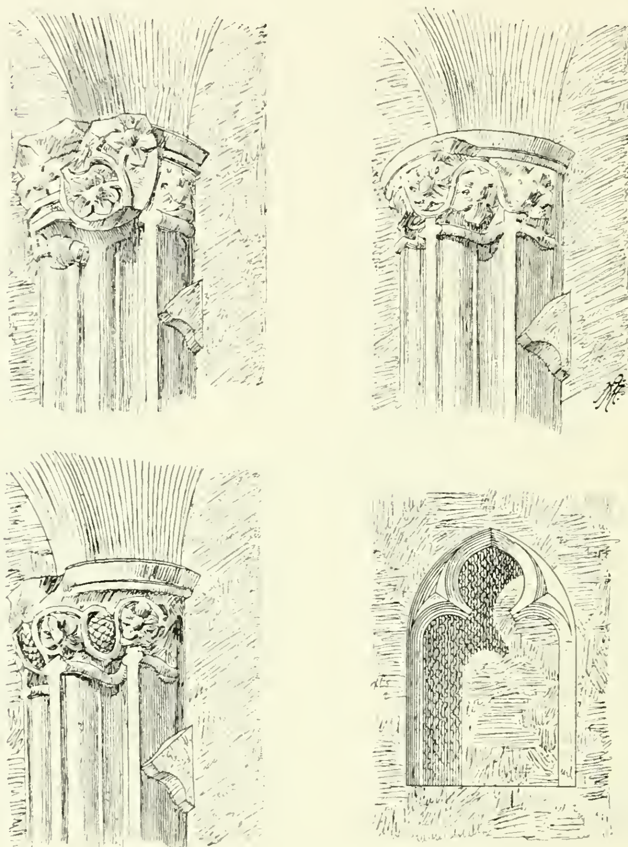

Obr. 256. Nové Benátky. Kostel P. Marie v zámku. Sokl přípory klenební v kněžišti.

jehlan s kopulí a lucerna s bání. Okna dole obdélná a oválová, v patře dlouhá; moderní hodiny. Do rohů koutových přistavěna jsou schodiště se čtyřbokými okny a na polední straně rokoková předsíň, otevřená segmentovým obloukem a sklenutá plackou. Šnek na severu má vchod pravoúhlý s pískovcovým opažením a vyloženou římsou, ještě renaissančního tvaru.

Kněžiště uzavřeno jest pěti stranami pravidelného osmiúhelníka. Okna, počtem pět — okno v závěru zazděno — nízká, se žlábkem pískovcovým. V rozích stojí na polygonovém soklu a společné patce hranolové čtyři přípory hruškovité, dělené žlábkem, nesoucí hlavice společné, válcové s dekorací (plastické listoví) různého druhu; na jedné má střední přípora samostatnou hlavici konsolovou a pravá štítovou desku se stylisovaným listovím, erb to pánů z Dražic. (Obr. 256. a 257.) Nad hlavicemi všude zbytky obíhající římsy, zpod vyžlabené.

S a n k t u a r i u m: Rám ven sešikmený, dovnitř profilovaný ploše, nahoře ukončen špičatou lomenicí. V ploše nad výklenkem erb pánů z Dražic, šikmo položený. Svrchu nad lomenicí vine se věnec révových listů; 14. stol. Dvířka moderní. (Obr. 258.) Druhý v ý k l e n e k na protější straně (při epištole) menší, s gotickými nosy, původní. (Obr. 257.)

Obr. 257. Nové Benátky. Kostel P. Marie v zámku. Hlavice klenebních přípor v kněžišti a schránka na oleje.

L o ď stejně široká jako presbytář, má na jedné straně jedno staré gotické a jedno pozdější barokní okno.

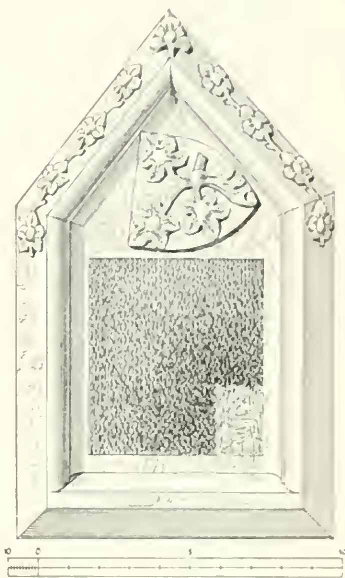
K l e n b a z konce 16. století, valená; s napodobenými žebry do ostré hrany a s lunettami příkrými, ostrými. Závěr oddělen pásem plochým. Klenba spočívá v nynějším k n ě ž i š t i na původních příporách žlábkovaných, v nynější l o d i na přistavěných pilastrech ořímsovaných.

Na západě k r u c h t a z počátku 18. stol., dělená; dva pilastry, v rozích polopilastry nesou římsu; nad ní balustráda s menšími pilastříky a čabrakovou ozdobou. Nad balustrádou zazděný oblouk s oknem na panskou oratoř.

Přistavěná sakristie sklenuta křížově bez žeber, vchod pravoúhlý s pískovcovou chambranou; nad sakristií oratoř s plochým stropem, otevřená otvorem v bývalém okně; před ním na zděné konsole vyložená balustráda.

Zařízení. Původně bylo v kostele, v kapli sv. Kateřiny, která se při něm nacházela, a v sakristi sedm oltářů; nyní jest jich pět, jež vesměs od hr. z Klenového byly postaveny.

Oltář hlavní: Mensa rakvovitá se znakem; tabernakl oblý, po jeho stranách vystupují diagonální křídla predelly s pilastry barokní formy a úseky lomeného kládí a volut. Po stranách prosté východy za oltář a na nich sochy sv. Petra a Pavla a andílků; na stěně andělé s rohy hojnosti. Na úsecích kládí andělé větší a menší. Mezi nimi nad predellou obraz v pěkně komponovaném rámu z akanthů a mřížek. Obraz předvádí svatou rodinu, jest silně přemalován. Na mense řezané reliquiáře, na nohách volutových s filigranovou ozdobou. Na tabernaklu řezaný lambrekin, na predelle ovocné festony. Z první pol. 18. století. (Obr. 259.)

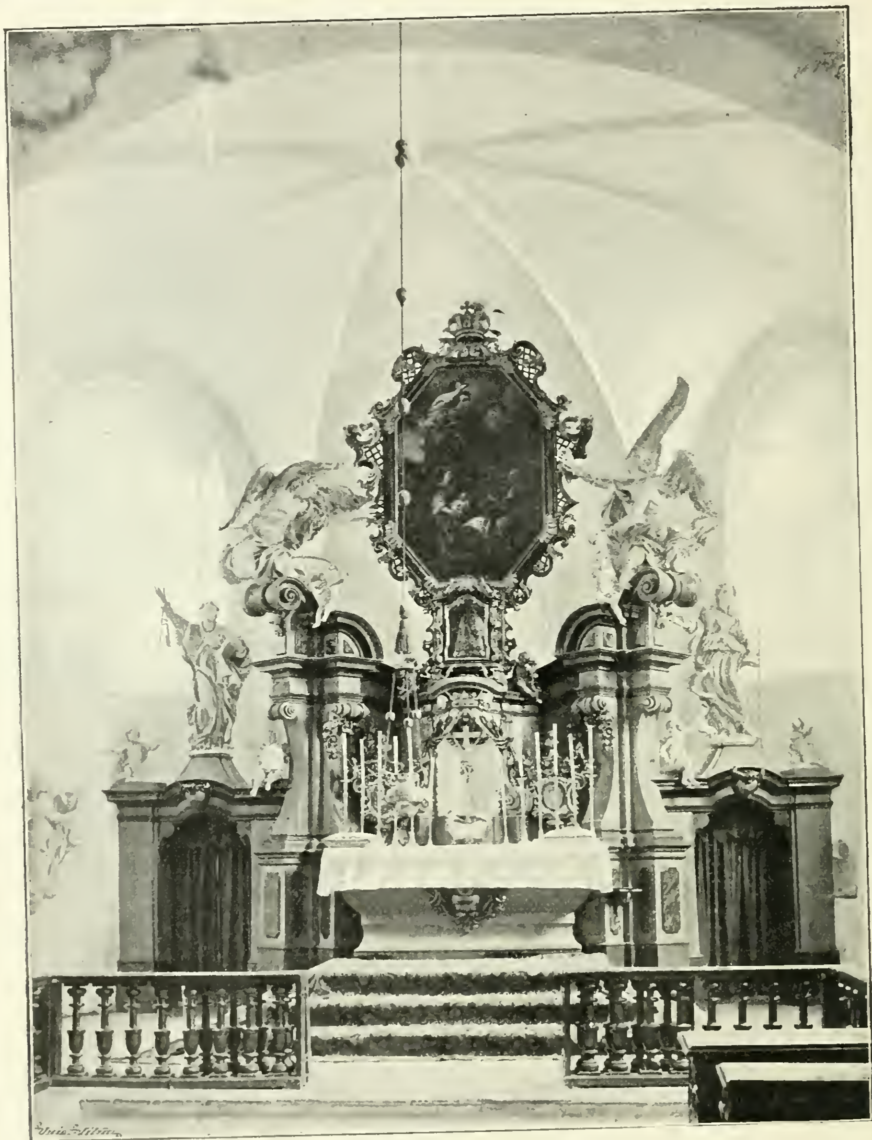
Obr. 258. Nové Benátky. Kostel P. Marie v zámku. Sanktuarium.

Na pravé straně oltář sv. Antonína s obrazem světce, an klaní se Ježíši, opravený, v pravo (v presbyt.); v rámu podobně jako na hlavním oltáři komponovaném. Dole zasklený tabernakl s lambrekinem, v něm perleťový kříž, po stranách na volutách andělé. Reliquiáře s anděly, s ozdobami dracounovými. Mensa rakvovitá. Z počátku 18. stol.

V levo oltář sv. Jana Nep., almužníka; stejný s předešlým. V tabernaklu socha jeptišky. Obraz sv. Jana, almužníka. Osoby skupeny příliš, bez ohledu na perspektivu. Z počátku 18. stol.

V pravo v lodi oltář barokního typu sloupového s točenými polosloupy a pilastry korintskými, kládím diagonálním, svrchu nástavec plochý. Stěna mezi pilastry stojí na predelle; po jejích stranách na volutových konsolách dvě sochy Pána Krista, spoutaného a bičovaného. Mensa upravena jako boží hrob. (Tělo Kristovo vyřezáváno dosti slušně až na hlavu.) Na predelle relief: sv. tři králové. Nad ní podstavec s reliefem zbodaných údů božských. Na podstavci stojí kříž a pod ním sv. Anna, na klíně držíc Matku Boží, k níž se sklání sv. Jan. Pozadí za křížem poseto sochami andílků a nasazenými řezbami v hautreliefu: Kristus klesá pod křížem, Kristus modlí se v zahradě Getsemanské a p. Ze začátku 18. století. Dva reliquiáře s ozdobou dracounovou s poprsím světců a s andílky. (Obr. 260.)

Protější oltář Božské Trojice byl odstraněn; zbytky uloženy v kůlně. Na místě tom visí obraz sv. Jeronyma v barvě živý, v podání drastický; z pol. 18. století.

Obr. 259. Nové Benátky. Kostel P. Marie v zámku. Hlavní oltář.

Kazatelna. Spodek čtyřboký, strany vypouklé a dolů prohloubeny. Stojí na sloupku s attickou patkou, s hlavicí jonskou barokně upravenou. Na stranách řečniště reliefy, dolů akanthy ukončené, s obrazy svatých otců: Ambrože, Řehoře, Jeronyma a Augustina. Střecha plochá s holubicí. Z poč. 18. stol.

Zvony. 1. Vysoký 1 *m*, v průměru 1·37 *m*. Ucha s tory na krajích, uvnitř větévka se spirálově se zatáčejícími větvičkami olistovanými. Při koruně dvouřádkový nápis (viz facsimile obr. 261.).

Obr. 260. Nové Benátky. Kostel P. Marie v zámku. Postranní oltář s kalvarií

Na plášti malý relief: Ecce homo!

2. Zvon »Vojtěch« jest vysoký 0·82 *m*, široký 1·05 *m*. Ucha zdobí masky. Kolem koruny vine se tento nápis:

+ TENTO ZVON GMENEM WOGTIECH WLETV
1711 ZA PANOWANI WYSOCZE VROZ· P· P·
ARNOSSTA BOHV: HRABIETE —
Z SSYCZEN A LEIPOLDS HEIMBA P: NA
BENATKACH CZITOLIBY DIWICZY A BEZ
NIE TITVL Z NAKLADV ZADVSSNIHO
WIZWIZEN

Pod nápisem vlys drobných květinových rozvilinek Pricqueyových, ověšený dole festonem. Na plášti relief Madonny a pod ní zvonařský znak Pricqueyův (I: ♡ P:) pak relief Kalvarie, sv. Václava a na čtvrté straně sv. Vojtěcha, na jehož podstavci čte se nápis:

W: P: P: FRANTISSKA FRANZMANA
FARARZE P: TOBIASSE MILLERA DVCHOD
NIHO

3. Vysoký 0·64 *m*, v průměru 0·86 *m*. Ucha pletená. Na horním okraji mezi dvěma řádky větévka a pod nápisem festonky. Na plášti na straně severní světice, s obou stran medaillony: na opačné (jižní) straně hlava Kristova. Nápis:

ANNO DOMINI 1550
ISTA CAMPANA FVSA EST AD LAVDEM DEI OMNIPOTENTIS ¦
ET BEATE MARIE VIRGINIS ET SANCTE KATERINE
PER ME MAGISTRVM STANI ||
SLAVM . .

Obr. 261. Nové Benátky. Kostel P. Marie. Dvouřádkový nápis při koruně zvonu čís. 1.

V sanktusu: 1. Větší má výšky 0·30 *m*, prům. 0·396 *m*. Ucha hladká, pod korunou v pásu nápis: IOHANN GEORG KÜHNER GOSS MICH IN PRAG 1756. Pod nápisem opakuje se relief: dva andělé korunují oko boží. Na plášti reliefy Madonny a sv. Jana Nepomuckého.

2. Menší vys. 0·22 *m*, v prům. 0·26 *m*. Ucha i plášť hladké, pod korunou nápis gotický (viz facsimile) s přeházenými písmenkami:

Varhany na oratoři, tahací, ze 17. stol., pětidílní, s řezbou akanthovou.

Lavice pěkně řezané s akanthy na předku i na postranicích; počtem 18. První pol. 18. století.

Zpovědnice třídílná, s akanthy na nástavci ajour řezaném, z poč. 18. století.

Raménko na zvonek do sakristie s tepanými akanthovými lupeny.

V sakristii tabernakl z barokního oltáře ze 17. stol., s kalichem na dvířkách a sloupky po stranách.

Pod kruchtou socha Panny Marie na zeměkouli hadem otočené, dřevěná, na zděném podstavci. Slušná barokní práce.

Obr. 262. Nové Benátky. Kostel P. Marie v zámku. Ze dřeva řezané epitaphium Jana z Werthu z pol. XVII. stol.

Naproti epitafium Jana Sam. Limpeka, malované l. 1625 zetěm jeho *Mikulášem Žateckým*, malířem a sousedem novobenáteckým, nákladem Václava Limpeka, písaře obilního. Obraz na dřevě v rámu půlkruhově nahoře zahnutém: tři králové jdou, aby se klaněli Marii a Ježíšku. V pozadí chlév v podobě sbořeného hradu. Za králi stojí osoba mladá v bílém plášti, vedle pes. Šaty králů se slohovými ozdobami. Osoby malovány v pohybech dosti nezručně, barvy živé. Dole v pravém rohu erb a nápis:

S nakladem ˄rozeneho P. Waclawa
Lympeka z Staufu, toho czafu C : M. C.
Pifarze obilného Panftwj Benatfkeho
Ku Pamatce Pana Otce fweho
(Ostatek zakryt rámem.)

Epitafium Jana z Werthu,*) jenž v kostele tom jest pochován, řezané ve dřevě, v oválové kartuši renaissanční; uprostřed plastický erb, kolem řezané brnění, bubny, kotle, dudy, lebka, nahoře andílek.

Obr. 263. Nové Benátky. Kostel P. Marie v zámku. Náhrobek čís. 2. a 1.

Kolem ve dvou řádcích tento nápis na obvodu: Ill; et Ell; Dn. DNS IOANNES L^xBARO DE WERTH: DOMIUS: IN BENATECK ODENKIRCH; (druhá řádka uvnitř písmem menším): GRŸMACH ERBACH KELLENBERG & PODENSTEIN HARED'H: BVRG: ARCHIPIS COLONIEN: & MILITIA EQVESTIS GENERAL AC COLONEVS (Obr. 262)

Na stěnách nad klenbou lze na půdě kostela zjistiti zbytky fresek z konce 15. a začátku 16. století. Rámec lištový s ornamentem goticky stilisovaným, kolem obrazu: v poli domek s kalichem, výše figury v řásnatých šatech.

Hodiny na věži, signované na pastorkovém kolečku

Bernard Bis Wanger Bürger
licher Gros Und Glain
Uhr Macher In Prag
den 24 November 1706.

*) Jiný náhrobek, v hrobce, připomíná, že pocházel z terra Juliacensi a že zemřel 12. Septemb., hora IV. matutina anno 1652. Opis v Mus. kr. Č. při hesle N. Benátky.

Ve zdi pod kruchtou, do lodi obrácené, jsou čtyři náhrobky pískovcové. Po straně evangelia: 1. velký 1·85 × 0·90 *m*; na desce paní v rubáši a v čepci, s květinou v ruce; u nohou erb s dvěma ptačími hlavami; z nápisu lze přečísti jen: „pani Barbora matka . . . lowa . . z benat . . . a na narztach (?!).“ Je to dle L. Šnaidra náhrobek paní Barbory Nybšicové z Holtendorfu, manželky Petra Ježovského z Lub. Ze 16. stol. (Obr. 263.) 2. Rytíř v plné zbroji, s nasbíranými krajkami kolem krku, v pravé ruce štít, levou o meč opírá; u nohou přilba. Velik. 1·85 × 0·90 *m*. 16. stol. Po straně epištoly: 3. Panoše v plné zbroji, drží v pravé ruce štít, v němž je vyobrazen šíp, v druhé třímá meč, u nohoou přilba; velikost 1·51 × 0·85 *m*. 4. Úplně otřelý; zachoval se jen erb a v něm i v klenotu: ryba. Velikost 1·40 × 1·05 *m*.

KOSTEL SV. MAŘÍ MAJDALENY, děkanský, na starém hřbitově, obehnaném zdí kamennou. Vystavěn od Jindřicha purkrabí z Donína kolem l. 1590. L. 1640 byl spustošen, okna vytlučena, bez kostelních potřeb, takže mše svatá četla se v něm jen na den sv. Maří Majdaleny. Opraven asi od Jana z Werthu, když zámecký kostel byl uzavřen zdí — tak stal se farním.

Budova pozdní gotiky, krytá valbou, se sanktusem, silně zbarokisována. Stěny hladké, římsa nová.

Průčelí na západní straně, barokní, z konce 17. stol. Po stranách dvojice pilastrů s římsovitými hlavicemi, jež nesou kládí s triglyfy, římsa prejzová; ve středu portál s římsovitým nástavcem, nad ním liché okno s chambranou kanellovanou, se štítkem barokně ohraničeným. Nad římsou štít s pilastry čabrakovitými, na nárožích pinie, trojstranný.

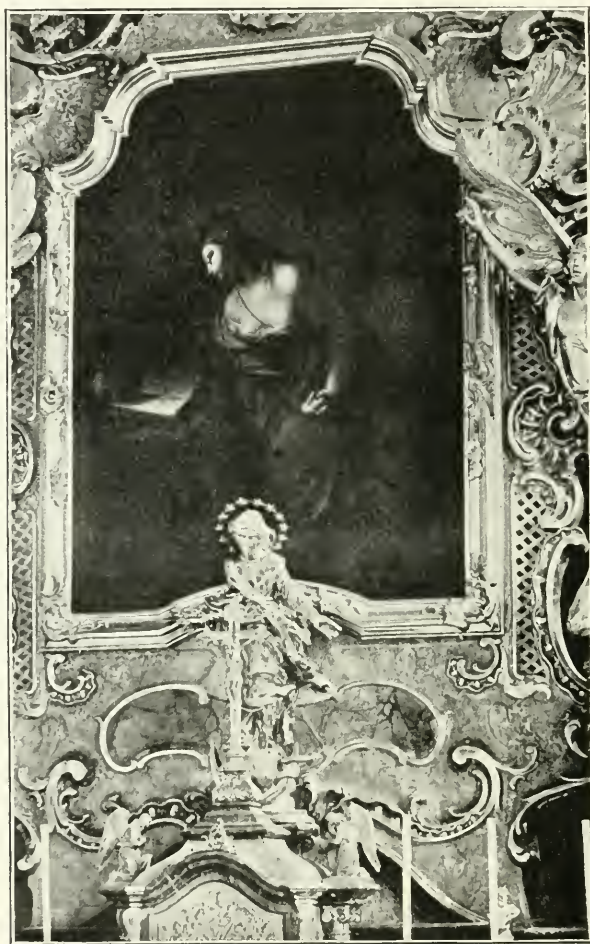
Presbytář zakončen jest pěti stranami osmiúhelníka. Okna hrotitého oblouku podlouhlá, vyšpaletovaná, na ostění žlábkem profilovaná; ve čtvrtém jest oratoř, páté — v závěru — zazděno. Klenba valená, s lunetami, nesena pilastry, v rozích lomenými, s římsovitými patkami a takovými též hlavicemi. V levo vchod do sakristie pravoúhlý, s pískovcovými chambranami. Nad ním oratoř, otevřená obloukem segmentovým, lože zasklená, s balustrádou na volutových konsolách. Sakristie, přistavěná, ploše krytá, rovněž i oratoř nad ní má strop ploský. Oratoř s barokním štítkem na severní stranu, hladkých stěn.

Oblouk triumfální polokruhový; dole sokl, v náběhu plochá římska.

Loď podélná, ploše krytá, se čtyřmi páry oken, takovými jako v presbytáři, jedno zazděno. Vchody na západě v průčelí a v jižní stěně, tento s kamennou chambranou; do severní zdi přistavěno šnekové schodiště. V západní části její kruchta na sloupech kamenných, toskánských, jež nesou trámy volutovými konsolami; poprsnice ve středu prohnutá, s plochou stuhovou dekorací pilastrů a říms.

Hlavní oltář: Mensa pískovcová, otesaná: rakev s reliefem: Ježíš, dobrý pastýř. Na predelle v předu tabernakl s pilastry a sloupky,

na dveřích beránek, svrchu kříž, za ním později přidaná socha Madonny. Po stranách sochy sv. Petra a Pavla, obraz *Brandlův* bez signatury, ač nelze pochybovati o jeho věrohodnosti: sv. Maří Magdalena modlí se z bible, u níž jest umrlčí hlava. Ruce má sepiaté, ňadra obnažená; svrchu padá světlo na ruce, obličej, ňadra a ramena. Effektní osvětlení. (Obr. 264.)

Obr. 264. Nové Benátky. Děk. kostel sv. Maří Magdaleny. Obraz na hlavním oltáři.

Rám kolem nesen jest anděly, ohraničen mušlemi; svrchu v kartuši hierogram: MRA. Nad obrazem baldachýn s lambrekinem a zástupem andělů. Z první polovice 18. stol. (Obr. 265.)

Oltáře postranní. Oba jsou starší nežli oltář hlavní, z poč. 18. stol. V levo oltář sv. Barbory, typu sloupového, se sloupy točenými, s hlavicemi korintskými a s pilastry, s oblomeným kladím, nad nímž plocha omezená pilastry a římsou. V tabernaklu zasklena sv. Rosalie.

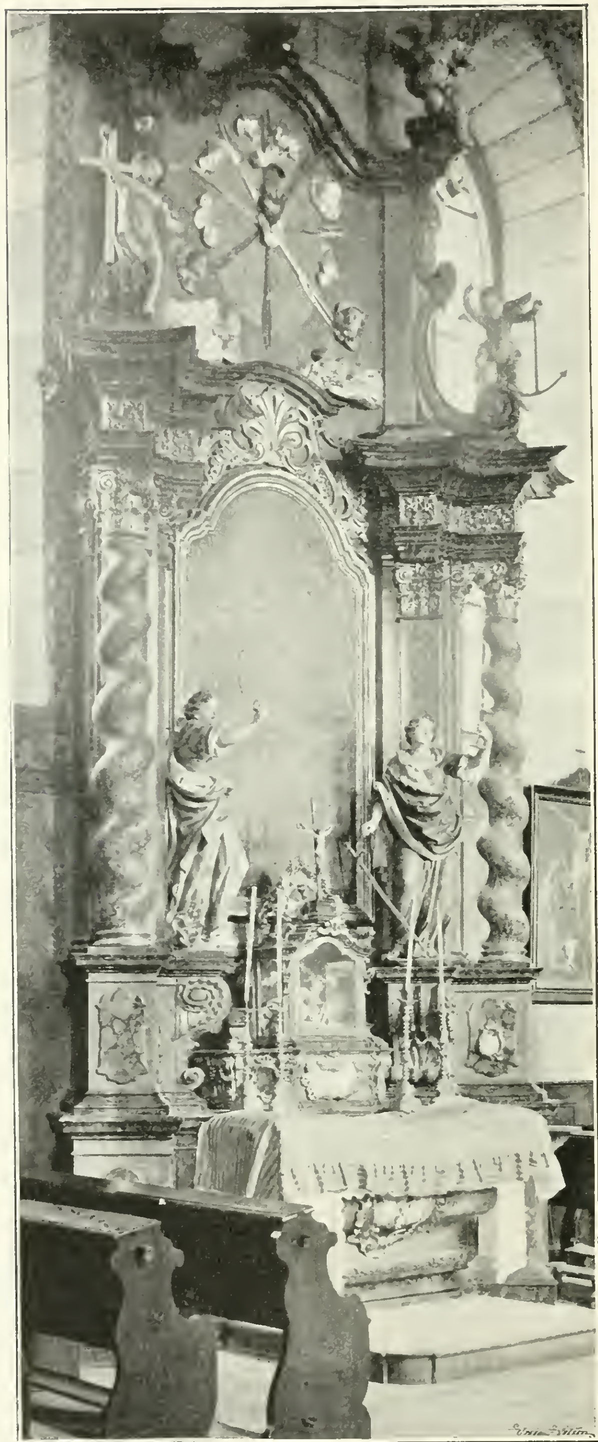
Obraz sv. Barbory: Dole kněz podává nemocnému poslední svátost. Po stranách stojí příbuzní, žena pohlíží vzhůru k oblakům, z nichž se snáší sv. Barbora ve sboru andílků, kteří nesou její attributy: věž, meč, kalich. — V nástavci srdce, nahoře vása. Po stranách oltáře sochy sv. Háty a sv. Barbory. Na mense relief stínání sv. Barbory. (Obr. 266.) Na pravém oltáři tabernakl

Obr. 265. Nové Benátky. Děk. kostel sv. Maří Magdaleny. Hlavní oltář.

ořímsovaný, nad ním obraz sv. rodiny na plátně, v nástavci holubice a andělé. Po stranách andělé a sochy sv. Františka a sv. Antonína a dále andělé.

Kazatelna: spodek jako kotel, na něm pásy s festony a akanthy; řečniště okrouhlé, ve čtyři pole pilastry členěné, v nichž kartuše s reliefy evangelistů, svrchu oblomená římsa. Stříška sedlová, na ní tři vásy a tři kartuše řezané, s akanthy; výše na podstavci anděl s knihou evangelia, v oblacích. Z pol. 18. stol.

Obr. 266. Nové Benátky. Děk. kostel sv. Maří Magdaleny. Poboční oltář sv. Barbory.

Varhany: skříň třídílná s akanthovou řezbou, se sochami andílků troubících, vkomponovaných, a trojnásobnými římsami; dole konsoly. (Varhany tyto přeneseny sem z kostela sv. Mikuláše na Starém městě Pražském.)

Mříž dělící presbytář, balustrová, dřevěná, uprostřed železná, nová.

Pontifikální křesla z pol. 18. stol., s řezbou akanthovou. Na menších stolicích znaky alianční a reliefy: Kain a Abel, Hagar a Ismael.

Kalich: noha a nodus jsou nové, kupa z pol. 18. stol.; na ní rozviliny akanthové.

Ciborium vys. 0·23 *m*, kupa šir. 0·13 *m*. Noha kruhová s vysoko tepanými rozvilinami akanthovými, s oválovými vsazenými medaillony a reliefy: sv. Josef, sv. Jan Nep., sv. Barbora a sv. Maří Magd. Nodus kuželovitý se srdčitými výpustky. Kupa nízká s pláštíkem prolamovaným, s podobnými rozvilinami akanthovými. Značky: D.S, ve druhé lev. Svršek: koruna z akanthů na víčku plochém; ve středu kříž. (Na okraji nohy vytlačeno: »Dorothea: Scheinwagnerin Den 3. Julij: Anno: 1708.)

Kalich vys. 0·26 *m*, šir. 0·09 *m*. Noha zprohýbaná barokně, šestistranná s otupenými rohy; na ní vysoko tepán dekor mušlový kolem reliefů sv. Terezie, sv. Ignác, svatá se sluncem a plamenným mečem. Nodus vásovitý, ověšený festony laurovými; kupa s pláštíkem tepaným, barokně prohnutá, mušlový ornament kolem reliefů klasů, révy a růží. Kupa se silně prohnutým retem. Značka I N spodek značky uříznut. Z polovice 18. stol.

13
1?7

Křtitelnice cínová, gotická. Tři nohy zakončené spáry nesou vousaté hlavy, mezi něž vložena jest číše: její hořejší kraj zdobí dívčí hlavy k uzavírání víka, které jest novější.

Na číši arkády gotické s kružbou, kytkami i kraby, v nichž sošky 12 svatých; kolem hořejšího okraje gotický nápis (viz facsimile obr. 267.).

Na dolejší obrubě:

A° DNI 1733.

+ RENOVAT + PERANCI + FRANCZHANI + CVRA + NEO + BENAT

V sanktusu zvony: 1. Ucha hladká, kolem koruny guirlandový pás z listů vinné révy a festony révové, na plášti nápis:

eX · VOTO MagDaLenæ PIæ
CLIentes (= 1717).

Obr. 267. Nové Benátky. Kostel sv. Maří Magdaleny. Gotický nápis na číši křtitelnice

HAEC CAMPANA FVSA IN HONOREM
SANCTÆ MARIÆ MAGDALENÆ BENEFAC.
: TORE ILLVSTRISSIMO S: R: IMP: ERNESTO
IAROSLAO COMITE DE SCHVTZ LEOPOLDS
HEVMB DOMINO IN BENETEK ZITOLIB DIWI
TZ BEZNO.

Na druhé straně relief sv. Maří Magdaleny.

2. Ucha hladká, při koruně laurový věnec. Nápis:

x NAKLADEM PANA GANA
FIALKI SLITI GEST LETA PANYE 1701

Pás rozvilin. Na plášti relief akanthových listů, sv. Maří Magdaleny, anděla strážného a andílčích hlav.

Náhrobky: 1. Na hřbitově, z pískovce tesaná deska, ohraničená akanthy a mušlemi, svrchu lebka, na ploše Madonna staroboleslavská, pod ní krucifix, pod nímž klečí dva muži; matka a dítky v peřince. Dole v kartuši byl nápis. Na druhé straně andílek drží v ruce péro, v druhé kalamář. Na okrajích had, ještěrka, sejček, lebka a p. Rokoko.

Ve zdi hřbitovní tyto náhrobky:

2. Na podstavci plastický znak, nad ním v kartuši nápis:

LETA · 1743 — DNE 15 APRIL
VSNVLA W PANV BOHABOGNA MATRONA
P KATERZINA MANZELKA UROZ P: ANTONINA
GAIGERA TOHO CZASV DVCHODNIHO PANSTVI
BENACZKEHO STARZI 41 ROK OCZEKAWAGICZE
RADÓSTNEHO WZKRZISSENÍ DEG GI BVH
LECHKE ODPOCZIWANI AMEN.

Nad podstavcem stěna s reliefem: pod krucifixem klečí s jedné strany otec a tři synové, s druhé matka a tři dítky. Nad tím baldachýn s lambrekinem, zavěšený na římsoví, v němž uprostřed oko boží a holubice. Na římse anděl s přesýpacími hodinami a lebkou.

3. Náhrobek podobné komposice. V kartuši na podstavci nápis:

Roku 1730. Dn̄e 21 Martii
Uſnul w Panu Vrozeny Pan Frantyſſek Rebenſſteiger
ſ blankenfeldu Mieſta Nowych Benatek
Primaſ wieku ſweho magyczy 50 w tomto
Miſtě odpocziwa a Radoſtneho z Mrtwych wſtani
oczekawa deygz gemu lechke odpoczinuty
Am - en.

V ploše plastický obraz: Pod křížem klečí četná rodina, v levo otec se syny — pravo matka a dcery. Nad nimi v oblacích sv. Trojice, po stra-

nách andělé a svatí: sv. Jan Nep., sv. František, sv. Václav, sv. Florián. Výše lebky okřídlené, v římse plastický erb. Výška náhrobku 2·02 *m*, šířka 0·86 *m*. (Obr. 268.)

4. Pískovcová deska 1·72 × 0·90 *m*, s opisem:

Leta P. 1636 na den Svatého ambrože to gest
7. dne Prasyncze život swug w Panu dokonala Dorota
manzelka mladſſyho Sſaſſka Zme
zyhurže. Měla Let wěku ſweho 56 a tuto Pohrzbena gest ſwým
Synem —

Uvnitř desky písmo vytřené.

Kříž z polovice 18. století, prosekávaný. Ornament stuhový a hierogram IHS. — Druhý a třetí kříž z počátku 19. stol., s ozdobou hřebenovou.

Na děkanství: Obraz arcib. Příchovského, portrait na plátně malovaný. Druhá pol. 18. stol.

MĚSTO Nové Benátky rozprostírá se na výšině po pravém břehu řeky Jizery; nejvyšší prostoru zabírá náměstí čtyřstranné s domy jednopatrovými, moderními. Zbytky loubí zachovaly se na severním, nejvyšším to okraji náměstí. Zámek a děkanský kostel nestojí na náměstí, mezi nimi táhne se severní řada domů. Ze čtyř rohů náměstí vybíhají ulice, z nichž delší jsou obě vedoucí k Jizeře; domy v nich jsou střídavě patrové a přízemní.

Obr. 68. Nové Benátky. Hřbitov u děk. kostela. Náhrobek čís. 2.

Ve středu náměstí KAPLE sv. rodiny z počátku 18. století, kterou vystavěl Ign. Z. hr. z Klenového a leta 1727 nadáním 50 zl. obdaroval. (Obr. 269.) Do roku 1795 byla kaplí, 1795 až 1897 radnicí, ježto stará radnice l. 1769 shořela.

Stavení čtyrboké, na rozích dvojice kompositních pilastrů s podstavc a na soklu. Nad pilastry kládí, jež nese římsu. Na stěnách ploché oblouky; okna ve dvou poschodích a v přízemí (z adaptace).

Průčelí kaple s portálem rokokovým, později přidaným, kryto prejzy. Z plochého stanu vystupuje lucerna zděná, osmihranná, s novou dřevěnou vížkou. Hodiny a cimbály z let padesátých.

Vnitřek rozdělen stropy ve dvě patra. Byl sklenut kopulí zděnou, nad níž byl výhled do lucerny, klenuté kopulí s 8 okénky. Šnek dřevěný (vede na bývalou kruchtu).

Obrazy v radnici: 1. Večeře páně z 18. stol., na plátně. 2. Sv. Jeronym, současný. 3. Sv. Magdalena, item. 4. Obraz z pol.

18. stol. Dole pohled na severovýchodní stranu radnice, bleskem zapálené. Byla to budova obdélná, v přízemí s opěráky, s věží krytou stanem; nad obrazem radnice sv. Trojice a patronové čeští. (Obr. 270.)

Pečetidla na radnici: 1. Okrouhlé, v průměru 0·044 *m*, stříbrné. Kolem znaku opis: SIGILVM · CIVITATIS · NEO: BENATECENSIS. Nahoře letopočet 16—33. Držadlo pevné.

2. Stříbrné, okrouhlé, v průměru 0·048 *m*. Kolem městského znaku opis: S: civium: | n: benatek: ſup | er: gizera: na folii vinuté. (Obr. 271.)

Obr. 270. Nové Benátky. Obraz staré radnice na plátně malovaný. Z XVIII. stol.

Obr. 269. Nové Benátky. Bývalá kaple sv. rodiny, potom radnice.

Na svrchní straně :HOC . SIGILVM . FECIT . CONFLARE . GENEROSUS . DOMINVS . DOMINVS . BOHVSLAVS . DE . CVNWALD . ET DE DRAZICZ Držadlo pohyblivé, z volut; ze začátku 16. stol. se stříbrným řetízkem.

Na obě pečetidla vyšívaný váček ze žlutého hedvábí; zlaté nitě. Motiv: slunečnice. 18. století.

VĚŽ vodárenská (z 18. stol.) asi 18 *m* vysoká, čtyřboká, z cihel a lomového kamene postavená, s barokní římsou profilovanou. Okna čtyřhranná, bez ostění. Střecha schází. Vodní roura připomíná se již l. 1588.

SOUKROMÉ DOMY.

Dům čís. 15. na náměstí, barokní, klenba v průjezdě bez žeber na konsolách.

Dům čís. 96.-I., barokní stavení z počátku 18. stol., přízemní. Nad okny římsy prohnuté, v nich andílčí hlavinky štukové. Stěny členěny pilastry, místy sdruženými, s hlavicemi barokně jonskými, s úseky kládí. Římsa již porušena. Uvnitř v jednom pokoji na stropě stucco: večeře Páně.

U domu čís. 77. brána polokruhová, s římsou segmentově prohnutou a s pilastry, svrchu prejzy. Nad středem, po stranách kapličky ve skále dva lvi na kapličce Madonna (pískovcová), na nárožích vásy, slušně komponované. Z první pol. 18. stol.

V domě čís. 61. ve zdi zazděn erb hrab. Šporků, pískovcový klenák, patrně odjinud sem přenesený.

Dům čís. 59. s podloubím, jednopatrový, na náměstí, z let 1690 až 1720. V přízemí podloubí o třech obloucích, sklenuto křížově bez žeber. V prvním patře nad kordonovou římsou vystupuje střed o třech osách. Okna s vysokými klenáky, nad nimi štítek se slunečními hodinami. Po stranách stucco: Kronos s přesypacími hodinami a andílkové. V křídlech: okna s plochými chambranami barokně zprohýbanými, s kapkami a rostlinnými festony. Pod nimi štukoví: 1. jaro, 2. léto, 3. podzim, 4. zima — znázorněné výjevy allegorickými. Pod středními okny: 1. vinobraní, 2. plastický kapr, 3. pokaženo. Nad okny v křídlech výjevy z řecké mythologie: 1. Hektor a Achilles, 2. Únos Helleny, 3. pokaženo, 4. Odysseus na hostině ženichů. Na nárožích pilastry barokně stylisované s akanthy. Nad štítkem sochy Panny Marie, sv. Floriána, sv. Bartoloměje. Průjezd sklenut křížově bez žeber; spodek domu částečně sklenut, s lunetami, částečně s povalovými stropy.

Obr. 271. Nové Benátky. Pečeť.

Dům čís. 91. do tří ulic: členěný pilastry a pseudojonskými hlavicemi; okna s chambranami, klenákem nebo andílkem a římsou segmentově zprohýbanou. Z pol. 18. stol.

Na domě poštovním socha Panny Marie.

SOCHY.

Socha sv. Jana Nepomuckého na náměstí. Kolem ní pískovcová balustráda, na nárožích vásy pískovcové, šestiboké. Socha stojí uprostřed na hranolovém stylobatu s římsou; na něm znaky alianční a letopočet 1693. V podstavci kaplička. Socha světcova jest mladšího původu.

Na cestě k Dražicům socha sv. Jana Nepom., pískovec, na hranolu, 18. stol.

Kříž na rozcestí silnice k Dražicům a k Chotětovu. Kříž na skalce, pod ním kaplička na hranolovém podstavci, poč. 18. stol. Postaven původně u mostu na památku moru r. 1680.

Na strojírně v cukrovaru do zdi jest zasazen kámen s letopočtem 1587; pod kamenem jest deska s nápisem: Na tomto místě stál do r. 1869 lovčí trojpatrový dům zbudovaný od Bedřicha purkrabího z Donína l. p. 1587 (totéž německy).

Na hřbitově v nové KAPLI na oltáři relief (z Dražického kostela): sv. Martin dává plášt žebrákovi. Zač. 18. stol. Ze dřeva, moderně nevkusně polychromováno.

Obr. 272. Nový Stránov. Pohled na zámek z poč. XIX. stol. Naproti přes údolí zámek Krnský.

Nový Stránov.

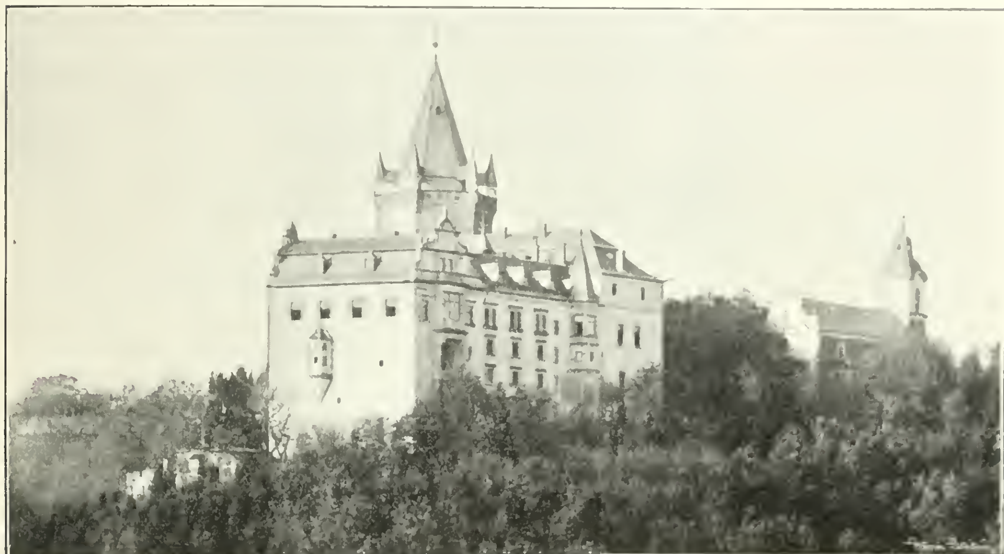
Sedláček X. 358—362; Vaněk 41; Čechy 454-456; Sommer 136.

Ve starších pamětích jmenuje se Vtelen, Vtelno: pánové ze Vtelna vykonávali právo podací při kostele sv. Jiří, tak Ctibor ze Vtelna v první polovici 13. století. Tvrz Stránov povstala v 15. věku; l. 1429 připomíná se Bohuněk ze Stránova. Jaroš ze Sovojovic jinak ze Stránova z tvrze vystavěl zámek, jenž slul napořád Nový Stránov (1463—68). L. 1545 Markvart Stránovský ze Sovojovic prodal jej Zikmundovi Berkovi z Dubé, od něhož l. 1589 koupil jej Karel z Bibersteina; vdova po něm Anna Šlikovna vdala se za Michala st. Slavatu z Chlumu, jemuž byl l. 1642 sekvestrován a prodán Janovi svob. pánovi z Lisova, důstojníku v cís. vojsku. L. 1703 přikoupen ve Vtelně dvůr Vančurov, l. 1733 Mladotov tamže. Poslední pán z Lisova Josef Rudolf zanechal dceru Růženu, jež l. 1746 vdala se za Jana V. Příchovského z Příchovic. L. 1794 koupil Stránov

svob. pán Herites, po něm rytíř Bedř. Neupauer, od r. 1864 drží jej Marie hr. Waldsteinová.

Podle Balbína (Miscellanea L. 3) a dle Sommera byl starý zámek počátkem 17. stol. zbořen a nový vystavěn (Obr. 272.); v nynější podobě své byl přestavěn v letech 1890—94 dle návrhu prof. *Jos. Schulze* od mladoboleslavského stavitele *Jos. Mráze* a kameníka *Jos. Viška* na Král. Vinohradech.

Zámek vypíná se nad potokem Skalským, kde malebné jeho údolí otvírá se k Jizeře, na stráni, s kostelíkem zámeckým a vesnicí Jiz. Vtelnem v pozadí. (Obr. 273.)

Obr. 273. Nový Stránov. Pohled na zámek a kostel sv. Václava od jihovychodu. (Stav restaurovaný.)

Přístup k němu vede z vesnice od jihu, stromořadím, jež ukončuje brána gotická, čtyřboká, jednopatrová, krytá šindelovým stanem. (Obr. 274.) Strop její jest plochý Na venkovské straně jest sklenuta do hrotu, profilovaná od náběhu prutem hruškovitým, nahoře se prostupujícím, z něhož vyrůstá druhý. Po straně pravé jest okénko s pískovcovým otupeným ostěním, po levé straně vchod menší segmentový. Vchod na straně vnitřní jest též hrotitý, s pískovcovým ostěním, na hraně otupeným. Patro lepené, dříve asi dřevěné. Vedle ve vchodu do zahrady dvéře železné s pruty, v řezu kosočtverečnými diagonálně se prostupujícími: uprostřed tvar srdce, v rozích kruhy.

Branou touto vchází se do dvora, s úpravou z 18. stol. V něm pískovcová kašna, půdorysu barokového; uprostřed ní delfín, vodu chrlící, komický. Po stranách dvora úřednická stavení, v levo kostel, v pozadí zámek.

Vchod do zámku jest po mostě na bývalém příkopě, do skály vytesaném. Na straně vnější drátěná síť držená zděnými pilířky s rokokovými vásami na vrcholu; po stranách vchodu na pilířích nohové drží plastické erby pánů z Lisova a z Příchovic. Most, sklenutý na dvou obloucích, masivně založený, s balustrádou zděnou, uprostřed polokruhově prohnutou, vede ku bráně zámecké.

Zámecká budova má čtyři křídla, rozestavěná kolem dvora, jenž má tvar nepravidelného lichoběžníka, z jehož stran východní jest nejkratší. (Obr. 275.) Zdi spočívají na živé skále (na sklepích a nadsklepí, částečně

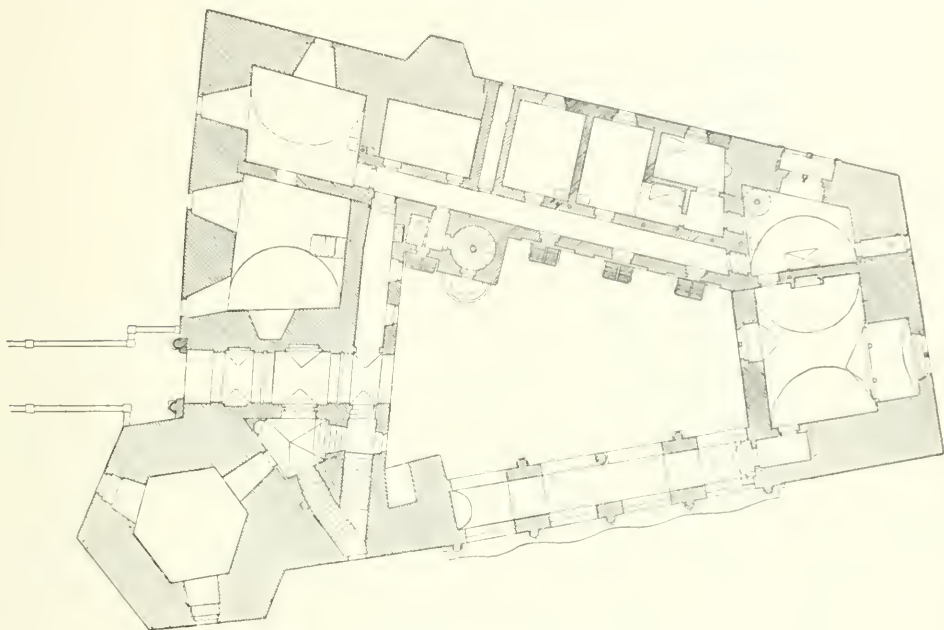
Obr. 274. Nový Stránov. Gotická brána do nádvoří.

ve skále vytesaném), založeny byly v různých úrovních, takže tato křídla mají nestejný počet pater. (Obr. 276.) Původem jsou všechny současné s věží (z konce 15. stol.), adaptace jest dílem z poč. 17. stol., dílem barokní i rokoková.

Budova celá byla, jak již praveno, zrestaurována v letech 1890—94. Některé staré detaily zachovány a zazděny pod loggie (na straně jižní), jmenovitě: části okenného ostění, patka gotického sloupu kulatého, svorník okrouhlý, hladký, se žebry profilu hruškového; kámen s vlysem diamantovým, část nadpraží s torem krouceným a část ostění z portálu se sloupky vrtulovými — všechno z 15. stol. Část nadpraží s folií, na níž zbytek nápisu: nisi domus dei i.. (Z kn. Mojž. I. 17. kap.: Terribilis est locus iste, inquit, non est hic aliud, nisi domus dei.)

Zcela nové jsou štíty, mříže v oknech, ostění oken vysázena, detaily barokní (rámy dveří s barokní malbou), konsoly, rustika na stěnách do parku, střecha břidlicová.

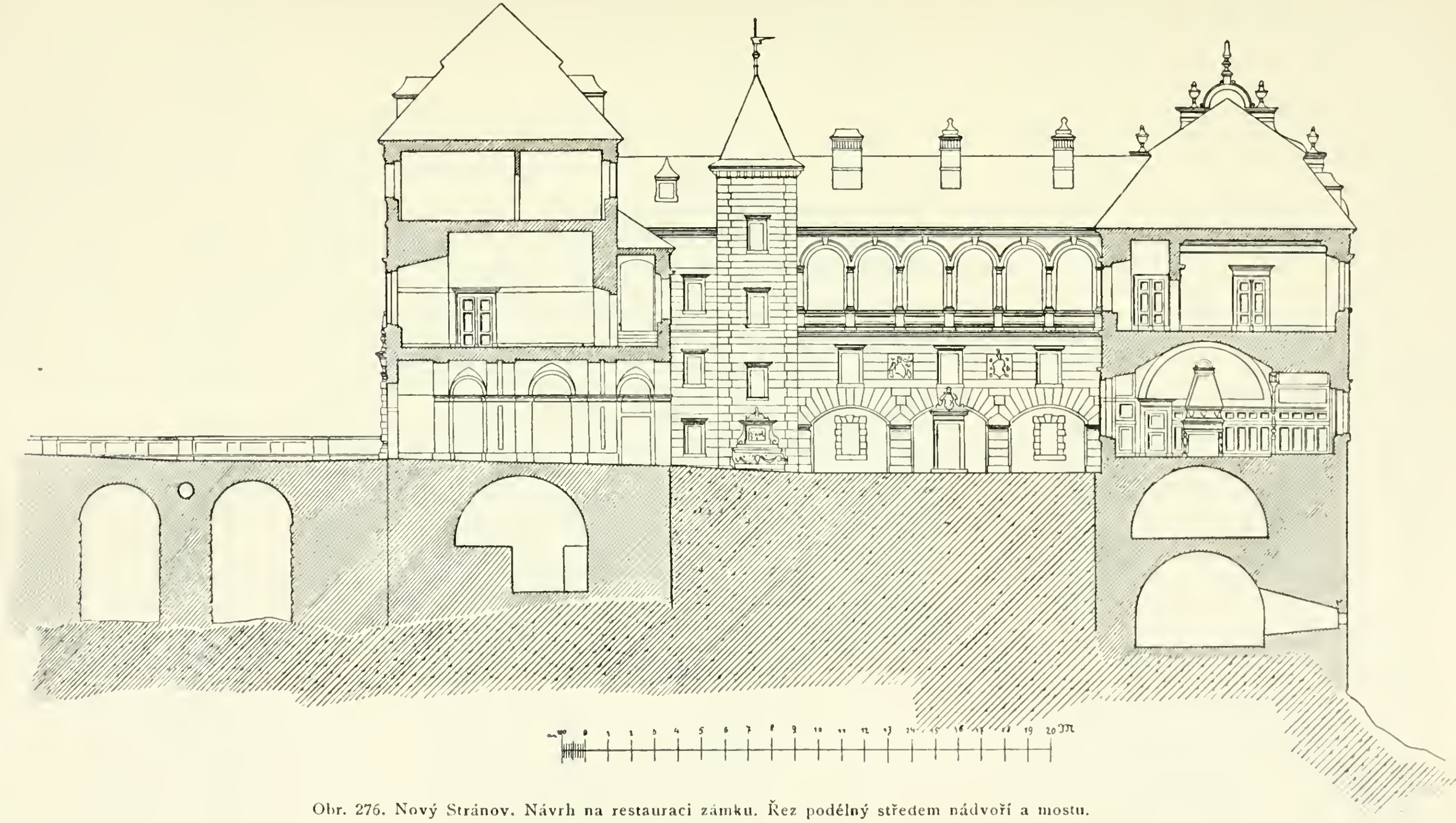
Věž mohutná, šestiboká jednou stranou a dvěma půlboky přiléhá k zámku; šířka strany 6·50 *m*. Zdivo její jest lomový kámen; nárožníky, hrany soklu, ostění oken a panely římsy jsou pískovcové. Sokl s hranou šikmou, hladkou. Stěny děleny dvěma římsami, vyžlabenými. Nad druhou římsou na rohu (k hlavní bráně) zazděno kamenné poprsí muže, otlučené. Okapní římsu, mírně vyžlabenou, nesou na rozích tesané masky

Obr. 275. Nový Stránov. Půdorys v zámku. (Stav po restauraci.)

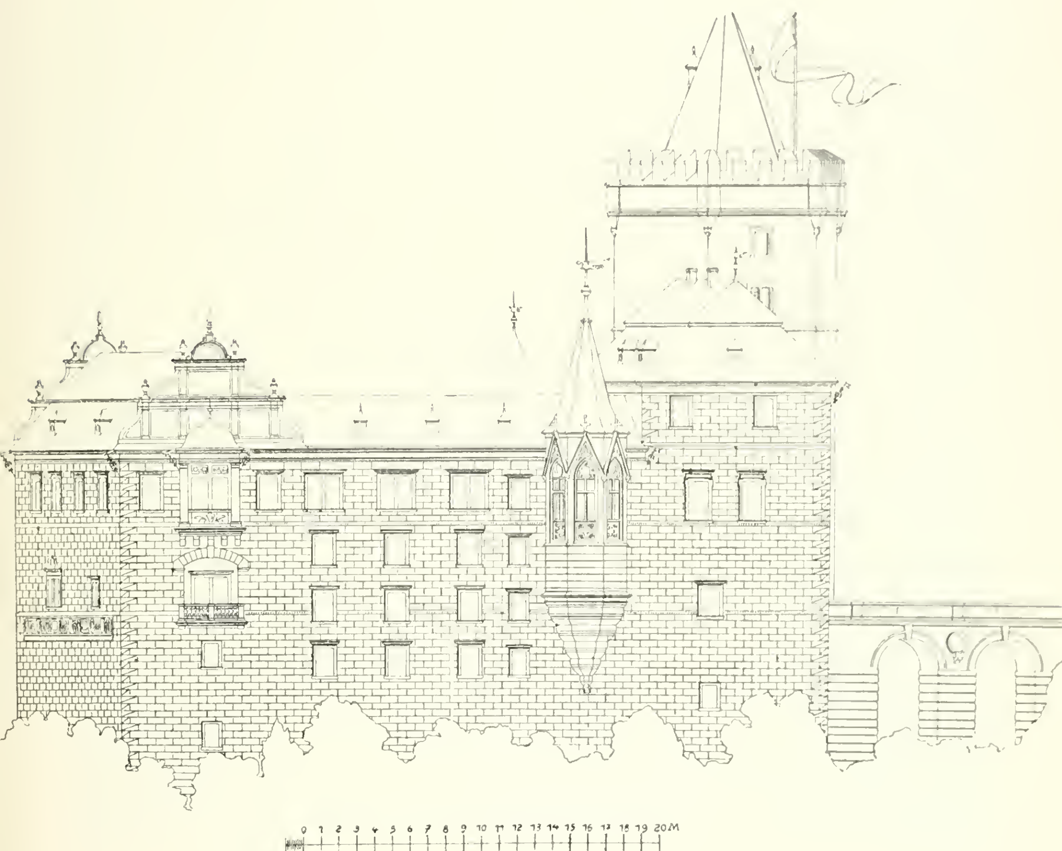
mužské v kápích, s dlouhými vlasy a vousy. Nad nimi vystupují hranolové pilířky, jež stužují kolem obíhající poprsnici ochozu. Tato poprsnice jest na každé ze šesti stran věžních rozdělena na šest polí panelovaných lichou kružbou plaménkovou. (Na poprsnici bývalo dříve zděné cimbuří.) Z ochozu zdvihá se — věž kryjíc — zděná helmice stanová (při restaurování přidány věžičky nad pilířky poprsnice), nad helmicí střecha jehlancová s pěknými vikýři. Okna čtyrhranná, s pískovcovým ostěním, s pruty se protínajícími — staré ostění zazděno jest do zdi pod loggiemi: v přízemí jedno, v 1. patře jedno, ve druhém 2, ve třetím 2, ve čtvrtém 2.

Strana západní o dvou patrech a se zvýšeným přízemkem. V přízemí tři okna (dvě sdružená) a portál s kamennou ovrubou; nad ním v patře okno, pak dvě sdružená a dvě otevřená na nově přistavěný balkon, nesený krakorci. Osm oken barokových v přistavěném druhém polopatře. Všechna okna mají barokní chambrany.

Obr. 276. Nový Stránov. Návrh na restauraci zámku. Řez podélný středem nádvoří a mostu.

Strana severní — nejdelší, nižší (40 *m* z venčí). Skládá se ze tří částí: *a)* od čelní strany západní sem hledící část jest stejně členěna s vlastní stranou podélnou. *b)* Hlavní křídlo severní s podpřízemkem, přízemím a třemi patry. Okna v souterrainu s bossáží, v patrech podélná s renaissančními římsami. — U pravé strany arkýř, vedený oběma patry: jehlancová konsola dolů hrotem obrácená, jenž nesen jest mužskou

Obr. 277. Nový Stránov. Návrh na restauraci zámku. Strana severní.

maskou, ve třetině plochy zdobená diamantovým vlysem — jeho původní část jest pod loggií zazděna — a bohatě profilovanou římsou. Původní jest zdivo do první římsy se třemi pravoúhlými okny *); nad ní přistavěn a zvýšen arkýř, ozdobený motivy souhlasně s portálkem uvnitř zamku a krytý stanem břidlicovým. — *c)* Na východním konci štít nový, renaissanční, od křídla východního; v něm arkýř barokní. — Uvnitř ve dvoře v koutě severozáp. vstavěna věž čtyrhranná, s nízkou věží jehlancovou. (Obr. 272 a 277.)

*) Na obr. 277. scházejí.

Strana východní, nejužší, — s novým arkýřem na konsole se ženskou maskou (novou), se třemi okny hrotitými a nízkou stříškou. — V celé stěně jen tři malá okénka, patro nad arkýřem má čtyři okna s pozdně goticky profilovaným ostěním (staré). (Obr. 278.)

Strana jižní (obr. 278.) skládá se *a*) ze štítu náležejícího straně východní (zmodernisováno), v němž pískovcová socha Panny Marie (novější); *b*) z prostředku: loggie rokoková; *c*) ze štítu náležejícího křídlu západnímu (zmodernisováno), s věží a schodištěm dole do parku. Přízemí loggie na čtyřech slepých obloucích, sklenuto jest na třech pilířích a dvou polopilířích u stěn. Do dvora vynechán jeden pilíř a ostatní dva spojeny segmentem. Klenby křížové. V patře oblouky čtyři, širší, segmentové; klenby plackové. Balustrády: kamenné kuželky čtyrboké, dolejší balustrády v půdorysu vyložené. V náběhu všech archivolt římsy, u spodních klenáky, ve svrchních masky pitvorné. Nad římsou svrchní (3.) balustráda s pískovcovými vásami na pilířích. Před pilíře postavena sloupová dekorace, na obě strany stejná: dole toskánské pilastry na hranolových piedestalech, s oblomeným kládím; nahoře sloupy pseudojonské se dříkem kulatým, nahoru zúženým; kládí hladké, římsa vyložená.

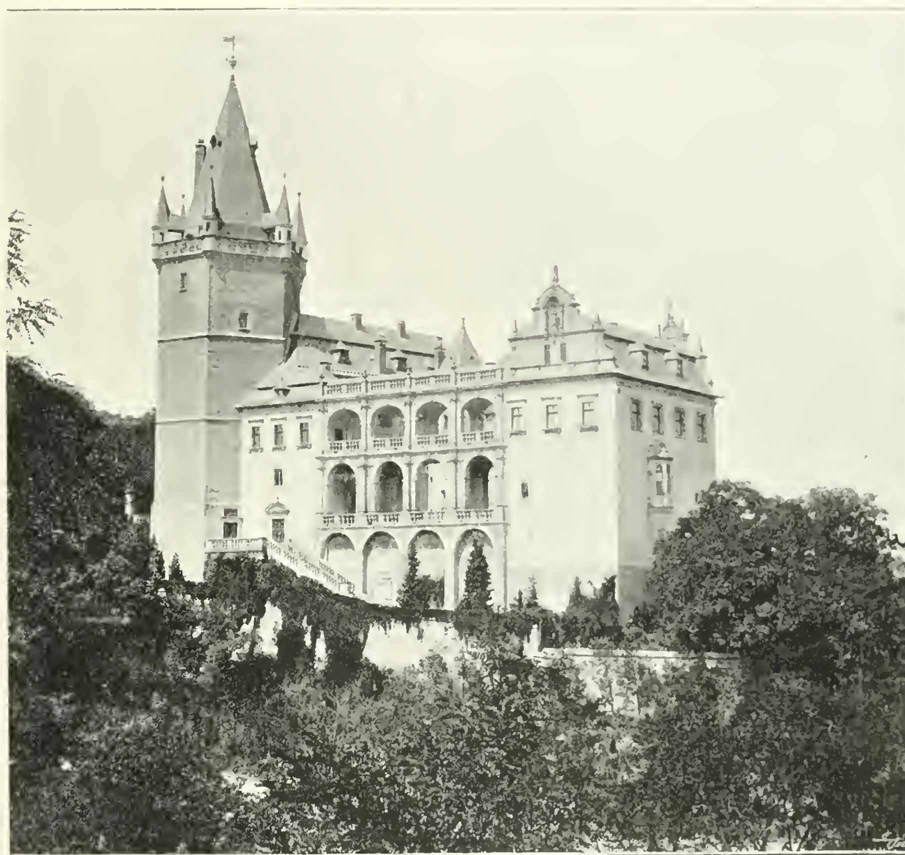
K západnímu křídlu, sem obrácenému, přistavěno schodiště, vedoucí na terasu, z ní k portálu se dvěma erby v nadpraží: Španovských z Lisova a Tenknaglů z Kamp (Tycho de Brahe); v tympanonu uzavřeném segmentovou římsou plastická, štuková dekorace ovocná. Nad portálem, v patře jedno okno, v druhém patře tři okna, nad římsou okapní plastický ananas.

Nádvoří s přistavěnými schodišti v rozích upraveno moderně; okna s prohnutými římsami.

Kolem zámku rozkládá se moderní park.

Vnitřek. Ve věži místnost v přízemí šestiboká, klenutá valeně; nábytek starožitný, vykládaný, importovaný; krb; strop malován, jehož malby v původní podobě: kvítky na žlutém podkladu, obnovil pražský malíř *Friebel.* V prvním patře portálkem v síle věžní zdi hrotitým, o čtyřech oblounech, na patkách jehlancových a 4 žlábcích — vchází se do chodby, pořád v síle věžního zdiva, přichází se ke druhému portálu s archivoltou pískovcovou a dveřím s barokním zámkem do pokoje, s klenbou šestibokou s ostrými hranami. Místnost tuto osvětluje jedno okno se špaletou 3·50 *m* silnou. V ní empirová kredenc a skříň renaissanční, vyřezávaná (s orly). Z prvního patra vede šnek pískovcový, v síle věžní zdi až do patra třetího. Druhé patro sklenuté valeně, s jedním oknem, vchodem barokním a barokním krbem. Ve třetím patře vchod segmentový se železnými dveřmi, otvírá se do síně s klenbou šestibokou, o hrotitých hranách a se dvěma okny. Před ní předsíň v síle zdiva s oknem, jejíž strop valený jest pomalován akanthy na modré půdě. Síň pak sama ozdobena jest freskami ze 16. nebo poč. 17. stol., při odkrytí jich valně poškozenými. Stěny do výše

1·20 *m* pokryty jsou architekturami zahradních budov s výhledy do parku a na zámky. Nad tím druhá řada paláců, koše s ovocem, kytky. Nade dveřmi polonahá ženština na lůžku s perlami na rukou (Kleopatra) v šesti polích klenby dívčí obrazy s dětmi, harfou . . . nejspíše allegorické obrazy, kterýž výklad dává jim prof. Sedláček. (Nevinost.) Kresba slušná, malba sytá, barvy živé. I dvéře jsou pokryty malbou. Nejvýše, ve střeše, místnost, krytá zděným stanem, se vchodem a dvěma okny; odtud vedou schody na ochoz.

Obr. 278. Nový Stránov. Pohled na zámek od jihu. (Stav restaurovaný.)

Vlastní pokoje zámecké, po 9 v každém patře, mají stropy většinou ploché, někde klenby valené nebo křížové bez žeber. V nich hojnost starožitného, pěkného nábytku vykládaného a řezaného, barokního, nejvíce ze 17. a 18. stol., na některých předmětech s letopočtem jako na skříních 1741, 1757, 1627 . . .; s cínovým nádobím, sbírkou rytin a malbami na skle, jako jsou v obou arkýřích severním i východním z let 1552 a 1555: Bohorodička star boleslavská, rytíř a šlechtična, dva emblemy cechovní, klečící světec za ním a jiný s praporcem modrým.

V křídle východním v parterru jest síň sklenutá valeně na lunety; v ní visí obraz na plátně ze 17. stol.: Valdštejn předvádí Otokarovi svých 24 synů. Nábytek bohatý, vykládaný, s cínovým nádobím — konvice z let 1523, 1564, se značkami. Odtud otvírá se portálek pravoúhlý z konce 15. věku do východního arkýře, kaple bývalé. Archivolta portálku žlábkovaná na konsolách, v ostění tři pruty na podstavcích kuželkových, prostřední jest přerušen výklenkem na konsole; nad výklenkem baldachýn v podobě koruny, nad tímto prut pokračuje ve žlábku, ovinutý listovím. Nad portálem znak pánů ze Stránova (Jaroš ze Sovojovic na S.), kteří zámek tento vystavěli, pískovcový, nad ním gotická kružba.

Kaple jest síťově sklenuta: než z původní klenby zachovány jen příporní sloupky, žebra byla z malty při restaurování přidělána. Nový jest i závěr o šesti žebrách sbíhajících se bez svorníku, i tři gotická okna — na místě bývalého výklenku gotického, jenž byl při restaurování odkryt. Výklenky gotické jsou i po obou stranách, v pravo a v levo, s hranami žlábkovitě profilovanými, v nichž jsou zavěšeny bývalé skládací oltáře. V pravém výklenku oltář z l. 1446 (basrelief) se dvěma obrazy svatých; v levém (basrelief) ze 16. stol.; dále menší křídlové oltářní obrazy ze 16. stol.; nejmenší, na zdi, basrelief, z téže doby. Po stranách portálu dva svícny řezané, renaissanční; baldachýnové, se soškou rytíře dole a nějakého světce nahoře. Pěkná práce jest truhlice cechu pravovarečného v Praze z l. 1615, s českým nápisem uvnitř a venku s intarsiemi: sv. Václav, Justitia a Fides.

ZÁMECKÝ KOSTEL SV. VÁCLAVA byl vystavěn od Jana Václ. Píchovského z Příchovic l. 1767. Zámecká kaple zde už před tím bývala, nebo l. 1685 jmenuje se tu zámecký kaplan Petr. Dom. Ludvík, ano ještě l. 1753 Tomáš Doležal, potomní farář v Krnsku.

Vkusná rokoková budova povstala adaptací sýpky a vodárenské věže. Obdélné stavení, kryté břidlicovým sedlem. Stěny jsou obloženy dole pískovcovým soklem, členěny pilastry s pseudojonskými hlavicemi a římsovitými patkami; okna obložena chambranami, oba portály pískovcovými rámy se zaoblenými kouty, na jichž klenácích vytesány plastické znaky pánů z Lisova a Příchovských z Příchovic. Dvéře železné s rosetami tepanými. (Obr. 279.) Na východě štítek nad římsou, pilastry zdobený, segmentovou římsou ukončený, s vásami na vrcholu. Po stranách vyzdívky na volutových úsecích římsa s vásami na nárožích.

Na západě stojí věž. Kouty mezi věží a lodí vyplněny jsou do obla a dekorovány pilastry a lichým oknem, nad nimi pološtíty s vásou na konci. Dole vchod na kruchtu. Věž dělena jest římsou širokou, taškami krytou, dole bez oken, nahoře čtyři okna polokruhová; na nárožích ploché pilastry sdružené, pseudojonské. Římsa nad hodinovými ciferníky prohnuta půlkruhem. Přikryta jest plechovým komolým

jehlanem s otupenými hranami, dole s vydutými stěnami, výše báň a kříž. Vikýře okrouhlé. Na straně severní, kde jest na sklonu v údolí budova podezděna, zachovala podobu sýpky se stěnami hladce omítěnými, bez vší dekorace a vyzdívky u věže.

Půdorys kostela tvoří obdélník. Presbytář obdélný, sklenut plackou, loď dvěma plackami. Klenba nesena pilastry sdruženými s hlavicemi jonskými (rokokově stylisovanými), na nich úseky kládí. Placky jsou děleny pásy, slabě vypouklými. Okna s plochými chambranami.

V lodi dva páry oken a vchod. Oblouk triumfální segmentový, pilastry opatřený, s kládím. Na západě kruchta na zděném sloupu okrouhlém, s dřevěnou balustrádou a geometrickými ornamenty ve výplních, v půdorysu prohýbanou.

Po stranách kněžiště dvě oratoře, nesené plochým stropem a sklenuté valeně s balustrádou dřevěnou a s geometrickými ornamenty. Pod levou oratoří vedou dveře do sakristie s pískovcovou chambranou, druhé na oratoř a kazatelnu, zdobené řezbou rokokovou. Sakristie sklenuta plackou se dvěma okny.

Všechen nábytek kostelní polychromován zeleně a bíle — barvami to pánů z Lisova.

Obr. 279 Nový Stránov. Kostel sv. Václava. Portál.

Hlavní oltář sv. Václava s obrazem tohoto světce, jejž nesou andělé do nebe; dole obraz bývalého Stránova. (Obr. 280.) Rám rokokový s andílky.

Tabernakl s rokokovou řezbou vybíhá v rozích v pilastry, na nichž z předu hlavy andílků, vzadu do baldachynu rocaille. Z doby kolem r. 1760.

Svícny dřevěné, stonkovité, štíhlé, pěkně komponované.

Postranní oltář sv. Antonína s pěkným obrazem, snad kopie Murilla, rám rocaillový, s vyloženou římsou a vásami řezanými; dva svícny barokní, cínové. Z téže doby 1760—70

Dva postranní oltáře mají rám rocaillový s ozdobným řezaným nástavcem. Na predellách ploché reliefy: sv. Anny a sv. Jana Nepomuckého. Na levém oltáři: obraz Nalezení sv. Kříže. Osoby v rokokových krojích, portraity to rodiny Píchovských z Píchovic, na pravém narození Panny Marie (rovněž s portraity). Svícny řezané, stonky rostlinné, vkusné. Z téže doby 1760—70.

Obr. 280. Nový Stránov. Kostel sv. Václava. Obraz na hlavním oltáři.

Naproti kazatelna. Spodek vydutý, na něm relief Krista rozsévače; nad knězem nástavec s římsou, s reliefem holubice a hlavičkami andílčími. Z let 1760—1770.

Varhany nové s původními řezbami (z pol. 18. stol.).

Zpovědnice bez nátěru, s nástavcem, barokní kartuše a dva andělíčkové.

Lavice prosté, nenatřené. Vše z původní doby kostela.

Zábradlí s ornamenty ve výplních, prosté; z počátku 19. století.

Obraz na plátně Antonína Petra Příchovského, arcibiskupa pražského, z r. 1783, malovaný od *Gerb. Kneippa.*

Pacifikal se značkou $^{FI}_{S}$, pražská práce z pol. 18. stol., vkusná provedením, darován od hraběnky Příchovské. Monstrance a kalich, rokokové a pozlacené.

Zvony. 1. vys. 0·35 *m*, šir. 0·475 *m*. U koruny nápis:

GOS MICH FRIDERICH MICHAEL SCHÖNFELD
IN DER ALTSTADT PRAG A° · 1691.

Na plášti: IN ✝ RI

JESVS MARIA JOSEPH ✝ ST. ANTONI. ST. LAVRENTI
FLORIAN. ISIDOR INOCENTI RVDOLFF
DVRCH DAS ZEICHEN DES HEYL ✝ ERLÖSE VND BEWARE
VNS O CROSE GOTT. TETRAGR A MATTON VOR DON
NER HAGELSCHLAG ALLEFEVERS SCHADEN-SEHET DAS
GREYZ CHRISTI FLIHET IHR WIDRIGE DER LÖW HAT VBER
WVNDEN VON DEM STAM IVDA VND DAS WORT CHRISTI IST
FLEISCH GEWORDEN.

Na straně protější pokračování:

CHRISTVS VBERWINDET ✝ CHRISTVS REGIRET
CHRISTVS HERSCHET ✝ CHRISTVS LEBET ✝ CHRIS
TVS BEFELET ✝ CHRISTVS BESCHIRME VNS ✝ VOR
ALLEN VBEL AMEN.
SALVUM FAC POPVLVM TVVM DOMINE ET BENE
DIC HÆRETIDATI TUÆ CONSVMATVM ✝ EST

2. Vysoký 0·46 *m*, průměr 0·63 *m*. Slit byl l. 1820 od *Karla Bellmanna* v Praze nákladem Václ. barona Heritesa.

Oujezdec

(Velký a Malý, ve starších pamětích též Starý a Nový.)

Oujezdec, tvrz, byl sídlem rytířské rodiny Odkolků z Újezdce, z nichž připomíná se listinně Soběhrd (zemřel. l. 1383); drželi jej až do l. 1544. TVRZ byla tehdy sešlá; noví držitelé Vančurové z Řehnic (Adam) vy-

stavěli tvrz novou někdy po r. 1576. L. 1610 koupila jej paní Kristina, manželka Heníka z Valdštejna, a tak dostal se k panství Dobrovickému. Dvůr v Malém O. moderní.

Na návsi ZVONICE; dřevěný sloup se zvonkem z l. 1825; na něm relief nějakého světce.

Několik kroků odtud SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO, pískovcová, 4 *m* vysoká. Na hranolovém stylobatu nápis:

St
Ioannes Nepomu
Ora Pronobis
1728.

Na podstavci horním v oblacích andílkové, nad nimi sv. Jan ku předu skloněný: levou ruku má položenou na prsou, ku pravé v záloktí přidělán relief Panny Marie Staroboleslavské.

Pěčice.

Sedláček X. 343.

Ves a TVRZ v krajině rybničné. L. 1318 připomíná se Všeslav z Pěčic. L. 1556 přikoupena k Dobrovici. Jindřich z Valdštejna vykázal tu sídlo manželce své Marketě, pro niž tu byla nová tvrz, jakožto vdovské sídlo, zbudována, pokoje i sklípky pěkně malovány.

Pětikozlí.

Vaněk 135.

Ves starožitná: již kolem l. 1200 připomíná se v župě Kamenecké Dvůr poplužní povstal tu teprve l. 1710 ze dvou statků selských.

Na kamenné ZVONICI postavena dřevěná střecha se zvonkem vysokým 0·305 *m*, širokým 0·37 *m*. Kolem hořejšího kraje ověšeny jsou listy akanthové, dolů obrácené.

Na plášti relief Madonny a pod ní v oblouku slova:

S. MARIA ORODUG
ZA NAS
I · G · K (Již na ovrubě: *Johann Georg Kühner.*)

Na druhé straně pláště čte se:

Sv. Vojtěch

LETA PANIE 1762 ZA
CZIASU RICHTARZE IANA
KNOBLOCHA A STARSSYHO
OBECZNYHO MATIEGE MARE-
CZKA Z OBECZNYCH PENIEZ TYZ
OBCZY K STATKU KRNECZKYMU
PATRZYCZY SPUSOBENY A ZAPLA
CENY TENTO ZWONECZ GEST.

Sv. Rochus?

Písková Lhota

viz Lhota Písková.

Plazy.

Vaněk 25. — Kudrnáč, Adresář 142. — Rozpravy Společnosti př. star. III., 89.

FARNÍ KOSTEL SV. ŠIMONA A JUDY. L. 1394 byl farním; toho leta byl sem po smrti plebana Petra od Václava z Vartmberka praesentován nový farář Petr řečený Zubrník. (Lib. conf. V. 256.) V době husitské stal se kališnickým kostelem a dlouho potom v době katolické (po r. 1700) podáváno bylo zde komunikantům pod obojí. Když l. 1525 Ml. Boleslav koupila panství Volenovice i s podacím kostelním v Plazích, příslušel ku správě děkanů boleslavských; l. 1878 stal se opět farním.

Po válce třicetileté spustl tak, že l. 1660 byl nezaklenut. L. 1731 stavěna byla nová věž a leta 1736 dokončena; dne 3. listopadu dokonána, ale 27. listopadu spadla. Tím i kostel byl pobořen tak, že l. 1737 se tu mše sv. nekonala. Stavbu tu vykonal boleslavský stavitel *Fr. Bossi*; proto měl dáti náhradu. 70 zl. zůstal dlužen — dluhovala je ještě vdova po něm Kateřina, až teprve syn a poslední primas m. Ml. Boleslavě je zaplatil.

Nový kostel počal se stavěti l. 1739 a l. 1759 nebyl ještě hotov.*)

Plán na kostel vypracoval *Frant. Bossi* v Ml. Boleslavi, stavbu samu prováděli *Šimon Ševčík*, boleslavský »baumeister« a s ním i boleslavský zedník *K. Nichta*; kameníci se jmenují *Gerlický a Fr. Strouhal* (asi z Boleslavě). L. 1746 zaklenuto presbyterium, dostavěna kaple a vypraven »štít nebo façada«. Léta téhož *Šimon Franc*, mistr tesařský, postavil krov, vížku nad presbytář a obojí kruchtu; dílo své červeně natřel Kostel měl dvě věže. Sklenář *Frant. Pulzner* dělal kolečka do oken; l. 1751 byl kostel uvnitř i vně vápnem nahozen a obílen, též cihlami vydlážděn. L. 1764 zedník *Jan Hejna* přistavěl sakristii. L. 1746 za novou báni na malou vížku (asi sanktusovou) z bílého plechu dáno 12 zl. »Mistr« *Ševčík* dostal mimo jiné l. 1750 za sklenutí kostela a za 4 okna.

Jiříku Jarníkovi za pozlacení koule na věž dáno 1 k. 36, za barvu zelenou na věž kostela 36 gr. Za kazatelnu l. 1757 dáno truhláři *J. Schützovi* a řezbáři *Fr. Práškovi* 40 k. gr.; zednickou práci při kazatelně vykonal mistr *Ševčík*. Nový obraz sv. Šimona a Judy na hlavní oltář maloval *Josef Kuta* (30 k. gr.), rám i s řezbou a anděly zhotovil *Fr. Prášek*, řezbář v Ml.

*) Na stavbu tuto vydáno úhrnem kolem 3500 zl.; nepočítaje v to práce a povozy »z lásky«. V sumě celkové zahrnuta jest i márnice, zvonice a opravená zeď kolem hřbitova. L. 1747 uložily si přifařené obce dobrovolnou daň po 2·20 zl. z každého lánu, Žitnovesští 1·10 zl. Dříví přiváželo se z bělských lesů, prkna z městské »panské« pily v Ml. Boleslavi, cihly z Ml. Boleslavi, kámen z lomů pod Babou, vápno z Tatobyt.

Boleslavi. Velký tento oltář štafíroval *Jan Krist. Waigert*, v Ml. Boleslavi (42 k. gr.); témuž dáno od vycídění 6 obrazů, které od »nepřátelů Prušanů« děkan boleslavský koupil a kostelu v Plazích daroval, 1 k. 15 gr. Týž *Waigert* dostal za »štafírování« kazatelny l. 1770 42 k. a od malování čtyř obrazů na korouhve 4 k. Truhláři *Matějovi* z Val dáno od udělání 20 lavic 22 k. gr.

Kostel stojí na hřbitově, obehnaném zdí, do níž prolomen jest vchod se štítkem trojhranným a s kulemi.

Západní štít kostela jest rozdělen hlavní římsou, krytou prejzy, a rozčleněn dvěma pilastry, s římsovými hlavicemi a prejzovou krytbou, jež nesou štítek trojúhelníkový, prejzový; po stranách nástavce prázdné, na rozích globus pískovcový.

Valba kostela jest tašková, sanktus plechový; stěny chrámové mají moderní úpravu; okna v presbytáři dvě jsou polokruhově, v lodi šest jsou segmentově sklenuta. Nad portálem severním i západním římsa trojúhelníkově lomená, s prejzy.

Presbytář sklenut jest křížově — dvě travée; loď sklenuta též křížově, s lunetami (3 pole); dělící pásy založeny jsou na pilastrech s římsovými hlavicemi.

Kruchta na sloupech, s poprsnicí dřevěnou, lomeně vypjatou. Ostatek moderní.

Oblouk triumfální s podobnými pilastry, sdruženými.

Hlavní oltář, slušné rokokové formy. Tabernakl s točenými sloupky korintskými a kartušovými křídly, obraz sv. apoštolů Šimona a Judy, nový, s korunou a baldachinem, nesený anděly; v nástavci Boží oko. Na oltáři čtyři svícny cínové empirové. Před oltářem dva svícny empirové dřevěné, 1·28 *m* vysoké, na třech spárech, se stvolem kanelovaným a listy opleteným.

Kazatelna rokoková. Na poprsnici řečniště: v rocaillových kartuších reliefy čtyř evangelistů, na stříšce Kristus, dobrý pastýř.

Zvony. V severovýchodním koutě hřbitova stojí zvonice nízká, čtyřboká, dřevěná, na kamenné podezdívce; v ní dva zvony:

1. Výška 0·96 *m*, průměr 1·12 *m*, ucha žlábkovaná. Podél hořejšího okraje známý vlys *pricqueyovský* a jiný pod tím, rovněž rozvilinový. Mezi nimi nápis: A FVLGVRE ET TEMPESTATE LIBERA NOS DOMINE IESV CHRISTE ANNO 1736. LAVDETVR IESVS CHRISTVS.

Na plášti: *a*) (sever) Obraz sv. Šimona a Judy.

NICOLAO PRICQVEY
ME FECIT IN REGIA
VRBE IVNIORIS . BOLE
SLAI
N: & P:

b) (vých.): s. Jan Nepomucký.
c) Umučení Páně.

POD: WY: DVST: VRO: A: WY: VCZ: P: ADAMEM: NORB: Z SCHOLTZV WYSSEH: CAN: VIC: FOR: DIEKANEM MLADOBOLES ZA VRO: P: DANIHELE TOMASIVSA TOHO CZASV PRIMASA MLADOBOLE.

d) (západ): sv. Václav. (Viz obr. 148.)

2. Menší vysoký 0·68 *m*, v průměru 0·85 *m*, má ucha se stočenými tory. Kolem koruny vine se nápis gotický:

leta bozieho tisiecieho cccc dewadesateho prwnieho

sliet gest tento zwon przi kedemsem swatemu

3. Zvonek v sanktusu: vysoký 0·29 *m*, v průměru 0·36 *m*. Kolem korunky ovinut jest laurový vínek, pod ním nápis a pak pásek květinový. Nápis: ☛ + S: PANNO MARIA . ORODVG ZA NAS 1775

Na plášti relief: Madonna; zvonařský emblem *Pricqueyův* s písmenami N: P:; sv. Jan Nepomucký; tři šalvějové listy.

Na hřbitově dva kříže, kuté ze železa, práce mistrné; z počátku 19. stol.

Předměřice.

FARNÍ KOSTEL SV. JAKUBA VĚTŠÍHO. Farním byl již ve 14. stol.: l. 1354 plebán tamní Martin směnil místo své s kn. Mikulášem (Lib. conf. 1, 10.). V době husitské jmenuje se v P. kališnický kněz Prokop l. 1574 (Arch. zem. Oecon. 161). Po katolické reformaci první katolický kněz z řádu Cyriaků v N. Benátkách Jan Kryplovic (1655) vykonával církevní správu též ve Hlavnu Kostelním, Skorkově a Mečeříži, ano nástupce jeho Ond. Alx. Tůma až v Chotětově. L. 1775 odpadlo Hlavno, l. 1788 (!) Mečeříž.

Kostel byl vystavěn v 16. stol.; z této stavby původní zachoval se presbytář s opěráky a portálkem do sakristie; l. 1725 přistavěno »atrium« a l. 1801 loď s kruchtou.

Jest to stavba orientovaná, nízká, podlouhlá, rázu barokového. Na mírném návrší, k němuž se stoupá po kamenných schodech: na počátku, po obou stranách stojí pískovcové sochy sv. Jana Nepomuckého a sv. Víta, obě z l. 1780 (vysoké 1·50 *m* bez podstavce).

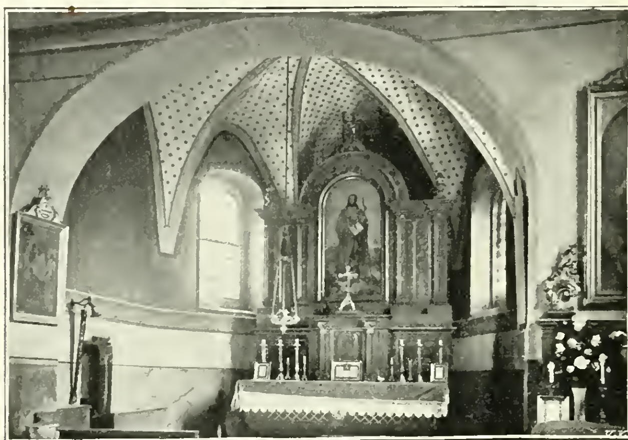
Průčelí prolomeno jest portálem pravoúhlým s ostěním pískovcovým, plochým. Ploché pilastry nesou římsu krytou prejzy, jež se nade dveřmi prohýbá segmentem. Třístranný štít s nikou, železným křížem v aktroteriu a pískovcovými vásami po stranách.

Stěny lodi jsou hladké, lisenami členěné; do nich otvírají se tři páry oken segmentových, špaletovaných, po jednom na kruchtu (nižší).

K jižní straně druží se předsíň, čtyřboká, nizounká, se zaoblenými hranami a se druhým vchodem do kostela; ve štítu pískovcový relief Matky Boží Staroboleslavské.

Nad presbytářem sanktus, plechem pobitý, se dvěma zvonky.

Presbytář jest uzavřen pěti stranami osmiúhelníka a opřen pěti opěrnými pilíři, z nichž onen na jižní straně nad jiné vyniká mohutností. Oken pět; z toho jedno zabrala sakristie, jiné oltář. Sklenut jest křížově, svorník hladký. K severní straně přistavěna čtyřboká sakristie, nízká, plechem krytá, čtyrboká. Dveře sem z presbytáře gotické s vy-

Obr. 281. Předměřice. Kostel sv. Jakuba. Pohled do kněžiště.

plněnými rohy. Triumfální oblouk segmentový. (Obr. 281.) Strop lodi plochý, oken tři páry, segmentová.

Kruchta dřevěná, rovná, s geometrickými ornamenty řezanými, na dvou dřevěných sloupech.

Hlavní oltář dřevěný, novější, s obrazem sv. Jakuba, novým.

Pobočné oltáře sv. Antonína Paduanského a Panny Marie, novější.

Křtitelnice cínová, na 3 spárech s kotlíkem a víkem, na němž stojí křížek cínový, nízký. Výška křtitelnice 0·50 *m*.

ZVONICE stojí osaměle, poblíže kostela, na místě bývalé dřevěné. Jest to stavení nízké, čtyrstranné, kamenné, v letech 1840tých postavené.

1. Průměr 0·95 *m* a výšká 0·67 *m*. Ucha hladká. Kolem horního okraje nápis:

LETHA ⌶ MDXLVI ⌶ SLIT ⌶ ZWON ⌶
KE ⌶ ƆZITY ⌶ AKƆHWALE ⌶ PANV ⌶ BOHOV
⌶ SKRZ ⌶

. . . .

E ⁑ PETRA ⁑ Z HADOE

Pod tím relief sv. Josefa, ostatně plášť holý.

2. Průměr 0·130 *m*, výška 0·97 *m*. Na uchách maska, jež přechází dolů v akanth. Pod horním okrajem v pásu 0·12 *m* širokém, rozvilinovém: akanth se svíjí v kruhový kotouč, stojí satir, rozkročený, jenž přechází ve dvě haluze od sebe zatočené. Pás tento ověšen jest listy akanthovými, dolů obrácenými.

Na plášti (na str. záp.)

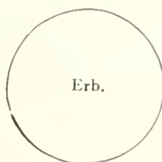
BALTAZAR ROBMHAP Z SVC
HE A NA KOPYDLNIE
(Erb.)

Na straně polední relief v oválovém rámci, laurovém: Adam a Eva v ráji.

Na straně východní: v rámečku květinovém nápis:

LETHA PANIE 15.60. (1601!) SLYT G		EST TENTO ZWON KE C
TY A CHWALE PANV BVO		HV WSSEMOHAVCZYMV
OD WACZLAWA ZWON		ARZE MIESTA MLADEHO
BOLESLAWA NAD GYZ		ERAV DO PRZEDMIERZIZ
K PAMATCZE K SWATYM	Sv.	V IAKVBV TOHO CZA-
IASV ADAM G. RYCHTA	Vít	RZ JAN CZYMBAL ADAM
KREYCZI SSTIEPAN RICH		TARZ IAN FRIDLANT KO
ŠTELNICZY KAREL ZEMA		NA WACZLAW ZKOCH
ANKV WACZLAW BYBA		ADAM TICHEY WARAWINA
RZY I. A. WA		CZLAWA I . . .*) ASS · NA

WACZLAW
Z GYC

HALAMA
ZINA

(V erbu: ruka obrněná drží zlámanou svíci.

Na straně sev. relief v oválovém, vavřínem otočeném věnci: sv. Jiří na koni potírá draka. Dole při vypouklém, kulatém vroubku lístky akanthové, porůznu. Pod tím na samém okraji sedm figurek hudců, na ostatních stranách medaillonky (5).

---

*) vytlučeno.

3. Průměr 1·02 *m*, výška 0·76 *m* (0·98). Kolem horního okraje nápis:

: ANNO : DOMINI : 1545 : ISTA :
CAMPANA : FVSA : EST : AD : LAVDEM :
DEI : OMNIPOTENTIS : ET : BEATORVM : KOSME —
ET : DAMIANI : PATRONORVM : ECCLESIE :
VETERIORIS : BOLESLAVIE : PER : ME : STANI
SLAVM : CIVEM : PRAGENSEM : AMEN :

Pod nápisem pás rozvilinový a v něm reliefy dvou světců (Kosmy a Damiana) na protějších stranách pláště.

Obr. 282. Předměřice. Socha sv. Jana Nepom. z r. 1720.

Zvonky v sanktusu. 4. Průměr 0·27 *m*, výška 0·24 *m*. Kolem korunky nápis: SLIT OD PETRA W BOLESLAWI MDLXXXII.

5. Průměr 0·234 *m*, výška 0·20 *m*, s nápisem: Leta Páně 1858 byl tento zvonek opravený.

Uprostřed návsi stojí SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO, dle chronogramu z l. 1720, 2·20 *m* + 2 *m* vysoká. Spočívá na čtyřech stupních

pískovcových, na kterých stojí stylobat hranolový; jeho přední stranu zdobí andělé na hranách, druhý otlučený. Sv. Jan, pěkně modelovaný, položenu má jednu ruku na hlavě mladé ženy, nohou dotýká se koule, pod níž zeje hlava ďábla. Na stylobatu čte se:

PERPETV	Dobrau	Nákladem	Stogj ten
VS FAMAE	Powiest	obce předměř.	kteryž Mocž
CVSTOS	Od Auražu	a péčí pana	nic Swiet
DEFENSOR	Přžed Zlostj	faráře obno-	hanbu Za
ET	Lidskau	veno l. 1900	hanj.
AVCTOR	Chranj.		

Socha tato postavena nákladem P. Josefa J. Střebského, děkana v Chrudimi, dříve faráře v Předměřicích, nákladem 150 zl. rýn. (Obr. 282).

Na kamenném mostě v lukách SOCHA SV. JANA NEPOM., 3·10 *m* vysoká, z pískovce; světec má ruce sepiaté, u nohou biret.

Rácov též Ráčov.

Nad Neuberkem u Ml. Boleslavě na stráni nad Jizerou stával HRÁDEK Rácov, z něhož zbyly jen příkopy. L. 1576 se připomíná již jako pustý; v 16. století v knihách boleslavských se častěji jmenuje mlýn pod Rácovem, též Ráčovem. L. 1738, když pod ním stavěn byl nový zámek Neuberk, použilo se k němu jako staviva kamenů z Rácova, takže zanikl úplně.

L. 1380 Václav z Ráčova, arcijáhen boleslavský; 1380 praesentován Jakub kněz z Ráčova.

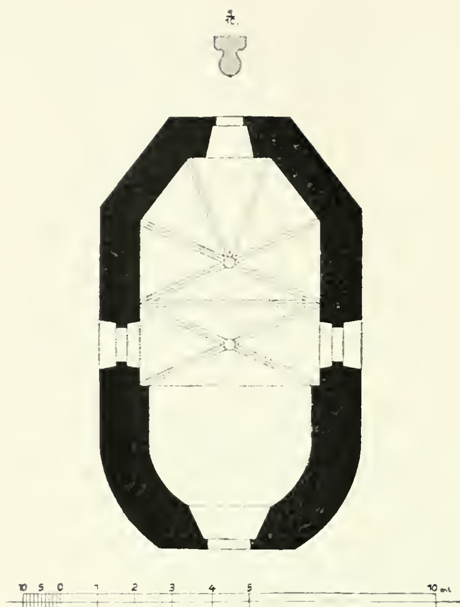
Rejšice.

A. Sládeček, Dobrovice a okolí, 500. — Rozpravy Společ. přátel starož. III., 90. — Kniha pamětní farní od l. 1808. — Zádušní počty od l. 1684.

Rejšice, ve starých pamětích též Rajšice, připomínají se poprvé l. 1255 (Milek z Rejšic, Regesta II.); l. 1363 Jakub a Borek z Rejšic. L. 1555 Anna z Vartmberka je koupila a připojila k Dobrovici. Po tvrzi v Rejšicích není stopy.

KAPLE SV. JILJÍ na hřbitově. Jest to zbytek bývalého kostela sv. Jiljí, jenž připomíná se jako farní l. 1363. (Zemřel farář Hereš a praesentován nový: Zdeněk.) Ve válkách husitských osiřel, fara, nynější dům čís. 19. najímána osobám soukromým.

Stavba gotická, ze 14. věku, orientovaná. Z původního kostela, jenž lehl l. 1730 požárem, zbylo jen kněžiště, které jest barokovou pří-

Obr. 283. Rejšice. Kaple sv. Jiljí na hřbitově. Půdorys.

stavbou a portálem kolem r. 1738 doplněno, tak že jest to nyní kaple hřbitovní. (Obr. 283.)

Kněžiště takto upraveno na kapli hřbitovní bylo l. 1755 vysvěceno. Léta před tím 1754 postaven do ní nový oltář, dřevěný, bez jakékoli architektury, jen s obrazem sv. Jiljí, jejž maloval *Jan Kurtz* z Jičína (11 zl.)

Klenba skládá se z jednoho travée a závěru o pěti stranách osmiúhelníka. Sklenuta jest křížově na žebrách hruškovitě profilovaných, kteréž sbíhají se ve dvou svornících válcovitých, hladkých; do stěn sbíhají bez opory, bez konsol. Světlo propouštějí dvě okna zbarokisovaná, třetí elipsovité v závěrku; bývala hrotitá — jak pod maltou zvenku viděti. U oltáře na straně epištoly výklenek na posvátné oleje, hrotitý. (Obr. 284.) Stěny jsou hladké, se širokými lisenami na nárožích. Okna (2) segmentová, se silnými špaletami, s ostěním pískovcovým, ploše profilovaným.

Portál 2·30 *m* vysoký, 1·90 *m* široký, čtyřboký, v rozích vyplněný, s ostěním plochým a s klenákem; nade dveřmi široké okno, nízké, segmentové, s plochým ostěním a římskou, uprostřed polokruhem prohnutou.

Dva obrazy po stranách na stěně, oba temného koloritu, představující poprsí muže vážné tváře, začátek 17. věku. U jednoho jest nápis:

52
AETATIS SVAE
AN 1632.*)

Obr. 284. Rejšice. Kaple hřbitovní sv. Jiljí. Pohled do vnitřku.

*) Sládeček se domnívá, že jest to Viktorin Vrbenský, farář rožďalovický, jenž v době pobělohorské v Dobrovici žil a zemřel, maje přes 50 let věku svého.

FARNÍ KOSTEL SV. JANA NEPOMUCKÉHO.

Když starý kostel sv. Jiljí požárem l. 1730 byl zničen, péčí a podporou kněžny z Fürstenberka byl postaven nový, nynější, ku poctivosti sv. Jana Nep. Plán a návrh zhotovil pražský stavitel *Alois Prée*, stavbu prováděl *Jiřík Sovenský* z Dobrovice a mistr tesařský *Václav Svačina* z Jabkenic. Základní kámen položil děkan dobrovický Toman. Do nového kostela přeneseny stará cínová křtitelnice a zvony na věž, kteréž až do té doby visely na zvonici dřevěné, která též byla ohněm zničena. L. 1735 byl nový kostel vysvěcen od tehdejšího vikáře a faráře v Sobotce Ant. Petra bar. Příchovského, pozdějšího biskupa královéhradeckého a arcibiskupa pražského. Při novém kostele zřízen farář; až do té doby Rejšice příslušely k církevní správě dobrovické.

Obr. 285. Rejšice. Kostel sv. Jana Nep. od jihozápadu.

L. 1737 do nového kostela farního opatřeny monstrance, kalich a ciborium — nákladem 400 zl. Stavitel *Prée* vypracoval návrh na velký oltář, kteréžto práce provedli dobrovický truhlář *Prok. Vyšohlíd* a kosmonoský řezbář *Jelínek* (l. 1738; *Vyšohlíd* dostal 185 zl., *Jelínek* 90 zl.); řezbář *Jelínek* zhotovil též čtyři anděle na oltář nákladem 5 zl. Obraz sv. Jana Nepomuckého maloval malíř v Praze (*Barbieri?*), jemuž odvezli starý obraz sv. Jana a přidali na nový 60 zl. Současně vymalován i obraz sv. Jana Křtitele na plechu na starou křtitelnici za 1 zl. L. 1739 návrhem stavitele *Prée* a prací týchž mistrů *Vyšohlída* a *Jelínka* zhotovena »kazatelnice« (100 zl. a 30 zl.). L. 1743 dáno za novou kaditelnici i s loďkou 6 zl.; l. 1754 malíři mladoboleslavskému za obraz Zvěstování Panny Marie 2 zl. 30 kr. L. 1787 shledal inženýr *Frant. Jungmann*, rodák místní, kostel ve stavu schátralém; následkem toho byly klenby strhány a rákosový kryt dán, zdi staženy kleštěmi i nový sanktus postaven. L. 1795 řízením dvorního stavitele *Zobla* prováděny nákladné opravy na kostele, jenž nazývá se »baufällig«. I r. 1799 se opravovalo nákl. 3018 zl. Do kostela opatřen l. 1796 nový kalich u *Josefa Obermeyera* v Praze za 9 zl.; l. 1803 přivezeny z Prahy dva nové oltáře. L. 1810 po-

slány do Prahy na rozkaz stříbrné spodní části z monstrance, kalicha a ciboria a nahrazeny mosaznými, které se pozlatily. L. 1855 poslední opravy kostela provedeny; »štafírovány« všechny tři oltáře, kazatelna, obrazy, varhany — vše nákladem 10.580 zl. L. 1891 obraz na hlavním oltáři přemalován od *Jana Vysekala* z Kutné Hory; l. 1892 koupena socha Panny Marie Lourdské z Tyrolska, získána nová kaditelnice; l. 1895 postaven oltář sv. Josefa (sv. rodiny) prací bratří *Bušků* na Sychrově. Též bratří *Buškové* l. 1898 postavili nový oltář sv. Aloisia se sochami sv. Vojtěcha a sv. Lidmily.

Kostel jest orientován, barokový, od domácích mistrů zhotovený, proto velice podoben kostelům v Semčicích a v Žerčicích. (Obr. 285.) Půdorys jeho má podobu kříže se širokými prostředními rameny, čímž loď chrámová valně se rozšířila. Ve východním rameni jest presbytář, v západním empora a nad ní věž. Přechod k lodi tvoří pravoúhlé vsuvky, které uvnitř jsou zdivem vyplněny; zdivo toto zde prohloubeno a obstoupeno plochými pilastry, jež nesou triumfální oblouk polokruhový; stejný oblouk při východní stěně presbytáře s tímto nesou klenbu kněžiště, valenou, s lunetami.

Presbytář čtyřhranný jest ve zdi závěreční prohlouben. Okna, dvě, jsou široká, mírně segmentová, po jednom proti sobě. Okna v lodi jsou též dvě, téže podoby, jen o málo větší.

Empora s balustrádou do lodi uprostřed vypjatou spočívá na dvou čtyřhranných pilířích. Světlo propouštějí dvě podobná okna.

Věž přiléhá ku stavbě na západě, v šířce presbytáře; dole hlavní portál s plochým, pískovcovým ostěním, a klenákem. Ploché pilastry nesou římsu profilovanou, uprostřed trojúhelníkově prohnutou. Nad portálem okno segmentové, široké, s plochou chambranou a římsou segmentovou. Hrany věže zaoblené. Nad římsou po stranách věže attika, ve věži okna (4) u zvonů, římsa podstřešní. Báň cibulová s plechovým krytem.

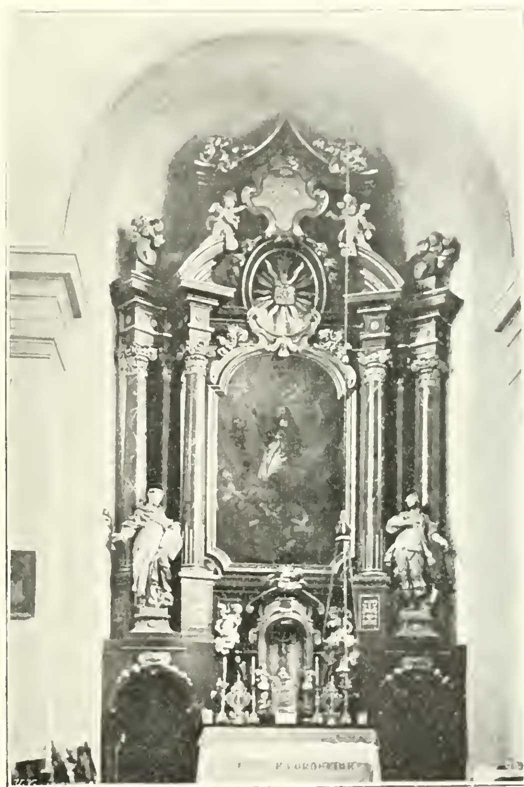
Hlavní oltář řezaný, barokový. Z první polovice 18. stol. Po stranách sochy sv. Isidora a sv. Vincence. Čtyři okrouhlé sloupy s římsovými hlavicemi nesou kládí, s volutami, na nich andělé. — Uvnitř obraz v barokovém rámu: sv. Jan Nepomucký, jak do nebe se vznáší; oči jeho obráceny jsou vzhůru k nebesům, po stranách vznášejí se andělé, dole v pozadí zpověď královny Sofie a pražský most kamenný. Po stranách tabernaklu stojí 6 svícnů cínových, 0·54 *m* vysokých, současných; krajní (4) spočívají na podstavcích barokově zprohýbaných, volutových, prostřední (2) jsou obloženy dlouhými listy šalvějovými (novější). (Obr. 286.)

Ostatní oltáře jsou vesměs z novější doby: v pravo: s obrazem Panny Marie Lourdské; 2. oltář na zdi s obrazem božské rodiny a se soškami po stranách: sv. Václav a sv. Veronika. 3. na levé straně (evangelia) oltář sv. Aloisia s obrazem téhož světce; po stranách sochy: sv. Vojtěch a sv. Lidmila.

Kazatelna jest ze dřeva řezaná, s barokovými ozdobami a volutami místy zlacená. Na nejvyšším bodě postavena socha sv. Pavla, apoštola, s mečem. Jako oltář i kazatelna pocházejí z doby, z které kostel sám.

Z obrazů sv. Jiljí, dílo vynikající ceny z 18. věku.

Monstrance, pozlacená, z 18. věku, vysoká 0·53 *m*; noha tvaru elipsovitého, mající objem 0·57 *m*, otočena jest a stažena vínkem vavřínovým a páskou uvitou z vázanek a listů akanthových. Kolem melchisedechu

Obr. 286. Rejšice. Kostel sv. Jana Nep. Hlavní oltář.

ovinut věnec z vinné révy a klasů pšeničných (chléb a víno); v záři stkví se po stranách andělé, nahoře Bůh Otec a dole Duch svatý.

Křtitelnice vysoká i s víkem 1·33 *m*, spočívá na třech nohách satyrů, o čtyřech paznehtech, nad koleny srstí pokrytých, s hlavami vousatými, jež nesou kotel cínový. Na ní relief Umučení Páně, pak křest Pána Krista, a na třetí straně deska s nápisem:

TATO . KRZIT
EDLNICZE : SLYTA GEST :
NA ZADOST : A NA PAMA
TKV : GIRIKA BALCAROW

Obr. 287. Rejšice. Kostel sv. Jana Nepom. Křtitelnice z r. 1639.

YHO Z REYSICZ : NAKLADEM : WERONYLY : MANZELY A EWY : DCZERY : GEHO : ZPVSOBIZ : TO PANBVH : ABY KE CZTI A SLAWE BOZI : AKROZSSI RZENI : CZYRKWY : SWATE : VZEWANA : BYTI MOHLA A 1639.

K hořejšímu obvodu kotle jenž měří v průměru 1·44 *m*, přidělány jsou tři hlavy mužské s plným vousem a čepicí kulatou, vysokou, kteréž drží víko křtitelnice. Víko toto, 0·44 *m* vysoké, má podobu špičatého starodávného klobouku, na dvou místech tkaničkou hluboko se zarývající přepaženého. Na víku sedí jablko, do něhož zasazen obraz na plechu: Křest Pána Krista. (Obr. 287.)

Zvony. Ve staré dřevěné zvonici visely tři zvony: Jiljí, Josef a nejmenší jména neznámého. Když l. 1732 zvonice tato shořela, byly přeneseny do nové věže kostelní.

1. Největší, v průměru 0·92 *m*, vysoký 0·67 *m*, jest nahoře otočen dvěma pásy rostlinných bordur: hořejší, užší, komponován jest z drobných rozvilin, spodní, širší, z listů akanthových. Na jedné straně pláště relief Umučení Páně s letopočtem, pod ním při dolejším lemu: MDCXXXV; na straně protější relief jakéhosi světce, patrně sv. Josefa pod nímž řadou běží literky: A. Z. W. A. E. W. R. Z. Ž, což znamená Adam z Waldšteina a Eliška Waldštejnská rozená ze Žerotína.

Erb. Erb.

Na dolním okraji jméno zvonařovo: ADALBERTI ARNOLD H. M. G., což znamená: hat mich gegossen.

2. Prostřední, vysoký 0·53 *m*, v průměru 0·71 *m*, ovinut jest týmiž pásky bordur rostlinných a též ozdoben reliefem světce, snad sv. Jiljí

(s křížem); ostatní jména scházejí, patrně proto, že nákladem týchž osob a od téhož zvonaře jako prvnější byl slit.

3. Nejmenší, průměru 0·37 *m*, umíráček, visel do nedávna v lucerně věžní. Nesl nápis: SLIT GEST W HRADCI MDXXXXVII, patrně v dílně, z níž vyšel boleslavský zvonař Petr. L. 1893 byl přelit, jak hlásá nápis:

Na pomník svému + otci dal sliti Fr. Dvořák 1893

od *Jos. Diepolta* v Praze. S reliefem sv. Václava a sv. Jana Nepomuckého.

SOCHA sv. Antonína na návsi, z 18. stol.

Na návsi proti sobě stojí SOCHY pískovcové sv. Jana Nepom. a sv. Floriána, 3·25 *m* vysoké, obě z pol. 18. stol.; l. 1811 obnovena v polích socha sv. Anny nákladem tehdejšího faráře Pittermanna.

Na starém hřbitově nalezen HROBOVÝ KÁMEN s nápisem:

Letha.. Panie po s. Dorotie umrzela urozena Panj Dorota Sokolſká z Sokolowa manzelka urozeneho Pana Iana Hausfelbergera z Hausfelberku a na Augezdczy a tuto geſt pochowana.

Náhrobek tento byl zasazen do kapličky sv. Anny u cesty ku Kosořicům.

Řehnice.

Schaller 148. — Vaněk 128.

Předhistorické nálezy u Řehnic: Pam. XIII. 283 a XV. 687.

Řehnice bývaly sídlem Vančurů, odtud z Řehnic, z nichž někteří drželi i Valečov, Studenku, rodina v Boleslavště rozšířená, z Jednoty Českobratrské. L. 1726 koupil Ř.: TVRZ a dvůr poplužní, Josef hr. Vrbna a připojil je Krnsku. V krátké době zašly; toho léta 1726 popisuje se »rytířské sídlo v Ř.« — v něm též kaple i s oltáři, mnohými obrazy, rouchy mešními a p.; za časů Schallerových byl to špejchar.

Ve vesnici na dřevěné ZVONICI visí zvonek vysoký 0·255 *m* a široký 0·35 *m*. Kolem horního kraje řada andílků rukama se dotýkajících, na plášti sv. Antonín mnich a sv. Barbora s věží a kalichem. Pod reliefem sv. Antonína: I · C · S · 1780.

Řepov.

Sedláček X. 42. — Pam. XIV. 261.

Jméno má po Řepech z Neveklova, od nichž jej koupila obec Mladého Boleslava l. 1516. Za císaře Josefa II. byl dvůr na parcely rozprodán a tak povstala z něho nynější vesnice.

Na západní straně vesnice, kde nyní domky stojí, při kopání písku v l. 1880tých objeveny byly v hloubce jednoho metru kostry v řadách,

s tváří k východu obrácenou: při nich popelnice, bronzy, nůž, jantarové korálky i peníz Boleslava II.

Poblíže stojí KAPLIČKA zděná, se sochou sv. Jana ve výklenku a lucernou, ve kteréž zvonek z poč. 19. stol., vysoký 0·28 *m*, v průměru 0·40 *m*. s reliefem sv. Jana Nep. a podpisem: S. IOHANN.

Na návsi SOCHA Panny Marie, pískovcová, 5·20 *m* vysoká, s gloriollou, v oblacích, jež nesou andílkové. Na hranolovém stylobatu nápis (patrně z opravy):

TU
susCIpe hoc qVoD
gratUs tUUs serVUs
offero VotVM
o VIrgo PIa
CVstoDI CLIentes
MarIa
18 M 23

Rokytovec.

Vaněk 128.

Název původu staroslovanského. Ve 14. stol. byl Rokytovec sídlem panským, na TVRZI zajisté při dvoře poplužním. L. 1364 uvádí se Bedřich Ceteňský z Cetně a na Rokytovci, v 16. stol. jmenují se Klusákové z Kostelce, Vančurky z Řehnic (1573 Marketa, pak Mariana). Mikuláš z Gersdorfu připojil Ř. k V. Horkám (okolo r. 1600).

Na návsi na dřevěné ZVONICI mají tu zvonek, vysoký 0·255 *m*, v průměru 0·31 *m*. Při jeho horním lemu se čte:

S. IOANES NEPOMVCENE ORA PRO NOBIS 1724.

Pod nápisem akanthové listoví s andělíčky. Na plášti relief sv. Jana Nepomuckého.

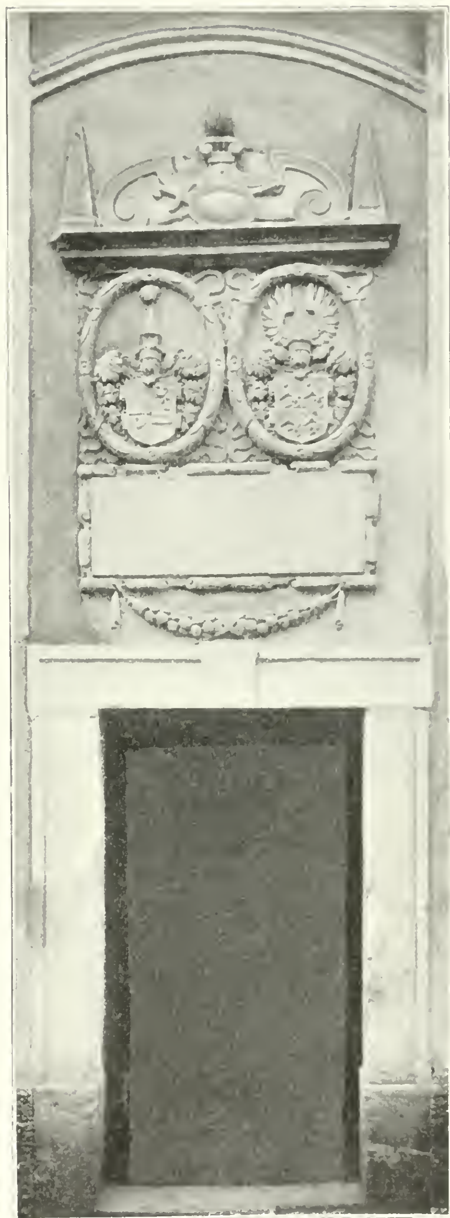
Rožatov.

MLÝN na Jizeře. V 16. věku jmenují se Rožatové mezi držiteli domů v městě Ml. Boleslava.

Nad vchodem do mlýnice dobře uchovaly se dva erby pískovcové v laurových věncích, přepásaných stuhami; nad nimi římsa s perlovcem nese kartušovitě vykrojený nástavec s vojenskými emblemy (šavle, palcát, štít) v reliefu, ukončený šiškou; po stranách dva plošné jehlany. Pod znaky deska kartušová, obdélná, dole ovocný guirland. Na desce se čte vedle sebe:

BOHVSLAW IOACHIM
HASYSTEYNSKY Z LOB
KOWICZ NA ZAMKV MLA-
DEM BOLESLAWI KOS-
MONOSICH A KRVLICHV
G. M. C. RZIMSKEHO
RADDA.

EWA HASYSTEYNSKA
LOBKOWSKA ROZENA
Z WALDSSTEYNA: NA ZA-
MKV MLADEM BOLES-
LAWI: KOSMONOSICH:
A KRVLICHV
1606. (Obr. 288.)

Obr. 288. Rožatov. Znaky z r. 1606 nad mlýnicí.

SOCHA sv. Jana Nepomuckého proti mlýnu, pod skalou, dílo zdařilé v komposici i provedení, vysoká 4·50 *m.* (Obr. 289.) Podstavec dvoudílný: Podval se stranami konkavními a s otupenými rohy a soklem profilovaným. Spodní hranol, vyšší, má při hranách liseny, zatočené dole ve voluty a ozdobené festony. Ukončen jest římsou, prohnutou uprostřed segmentovitě; ve výklenku takto utvořeném v předu mušle s guiranldami. Svrchní hranol nižší, stejně komponovaný, má voluty mohutnější a v předu hlavu andílka. Světec s pravicí k nebi obrácenou, v levici drží biret, hledí k nebesům, v extasi. Na římse spodního hranolu vyryt nápis:

VT – NO – CONFVNDAR · QVONIAM INVOCA-VI – TE

Na přední straně:

DISERTO
IN TRIBVLATIONE
SILENTIARIO
QVIA POENITENTIARIO
B. IOANI NEPOMVCENO

ADAMVS KOHAVT
ET
SOCIA TORI
VERONICA
EREXÈRE

Obr. 289. Rožatov. Socha sv. Jana Nepom. z r. 1728.

Po straně:

FORTI
IN AQVIS PVPILI
AD AQVAS
HAEC MERITO GLORIA
SVRGIT (= 1728).

Na straně opačné:

MOLDAVA
ABSTVLIT
BENEFICCENTIO ISERA
VENERATIONI
RESTITVIT (= 1728)

Na straně zadní:

DIE
FAVE PRECIBVS:
SOLATVS PROLIBVS
ORBVM ✳
PREMIA
DIGNA VO . . . LTVI
F . . . (ostatek vydroben).

Sejcín

(v starších pamětech též Sýcín, v ústech lidu Sejcína).

A. Sládeček, Paměti dobrovické str. 380—391. — Památky VIII. 425, XV. 123. — Rozpravy Společnosti přátel starožitností III. 88.

KOSTEL SV. VÁCLAVA, filiální, k Dobrovici příslušný, vypíná se malebně se svými třemi věžemi na mírném návrší pod památným Chlumem. Z druhé pol. 16. stol.

Býval kostelem farním: někdejší fara stávala na západní straně za hřbitovní zdí, na pozemku, jenž dosud jest majetkem zádušním. Nejstarší známý plebán připomíná se l. 1356: tehdejší farář Petr změnil si toto místo s plebánem lovčickým Otmarem. V době kališnické dosazováni k němu kněží pod obojí. Po válce třicetileté připadl ku správě farářů dobrovických.

Podle jistých zpráv, nalezených v makovici, vystavěl kostelík sejcínský Jiřík Cetenský z Cetně a na Vinařicích, jenž v něm i nejbližší jeho příbuzní Cetenští »svůj pohřeb měli«. Léta 1609 od Václava Cetenského

byl opravován a uvnitř malbami vyzdoben, jak připomínají erb jeho a jeho manželky (Talackovské) nad portálem do oratoria; z toho leta 1609 pocházejí obrazy s výjevy ze života Pána Krista a svatých apoštolů a plafondové malby v knížecí oratoři. L. 1614 držel pan Heník z Valdštejna na Dobrovici ve vězení malíře Němce z Vürtemberka, jménem *Kregera-Kargusa*, jenž byl dříve panu Heníkovi z Valdštejna v Dobrovici, pak

Obr. 290. Sejcín. Kostel sv. Václava. (Pohled od jihovýchodu.)

panu Cetenskému kostel v Sejcíně maloval, »ježto zašikoval« pryč *Kryst. Alex. Laujena*, malíře a poddaného páně Heníkova (Arch. Pam. XV. 123).

Ze starého oltáře ze 16. stol. sošky dřevěné v nadživotní velikosti, bíle natřené a pozlacené, uměle provedené, a l. 1878 positiv byly přeneseny kolem 1740 do kostela v Semčicích a tam dosud ve výklencích se chovají.

L. 1736 byl kostel restaurován nákladem 1822 zl. 57 kr. vně i uvnitř. Pod dohledem *Jiříka Sovenského* z Dobrovice byl sepiat kleštěmi, na věž dány hranice pod zvony, postaven nový krov šindelový a červeně natřen. K vnitřní výzdobě povolán malíř z Prahy *Jan Vodňanský*, jenž namaloval fresky ze života sv. Václava, patrona kostela, z nichž zachovaly se dosud

tři: na empoře sv. Václav, jak vykupuje dítky z pohanstva; 2. na stropě v lodi: německý král Jindřich I. a sv. Václav a 3. v presbytáři: kníže sv. Václav s korouhví, jak se obyčejně vyobrazuje. *Janu Sadařovi*, malíři dobrovickému, dáno od kruchty na třech stranách marmelísování 32 zl. Stavitel *Prée*, jež zhotovil návrh opravy a ji sám řídil, učinil též návrh na nový oltář a kazatelnu, které zhotovil dobrovický tesař *Prokop Vyšohlíd*; oltářní obraz sv. Václava maloval pražský malíř *Frant. Barbieri*.

L. 1747 starý positiv na kruchtě opravil varhanář *Ant. Spiegel*. L. 1784 dostal kostel v Sejcíně nový kryt šindelový, dodal jej tesař *Proft*, l. 1833 pokryt poprvé taškami. L. 1871 dávána na věž nová makovice. V ní našla se listina, dle kteréž stará měděná makovice pocházela z l. 1571, kdy kostel postaven; l. 1765 byla vichrem shozena a nová postavena l. 1766 od *Blažeje Drozda*, kotláře v Dobrovici.

Přehlédněme čelnější opravy kostelíka sv. Václava v Sejcíně: l. 1571 byl vystavěn, l. 1609 důkladně opravován, opět l. 1736, l. 1831, l. 1858 zednickým mistrem *Samšem*, l. 1867 architektem *Al. Turkem* z Prahy, jenž základy podchytil a položil nové; malíř *Karel Javůrek* z Prahy opravil všechny freskové malby (téhož léta 1867), vymaloval obraz sv. Jana Nep., sv. Ivana, sv. Vojtěcha a sv. Prokopa, patronů země České; opravil obraz sv. Václava na hlavním oltáři, zhotovil nový obraz sv. Ludmily pro oltář poboční. Oltář tento zhotovil *Jan Pér* z Dobrovice na místě starého, nevkusného; práci řezbářskou obstaral *Jindřich Paner*.

Kostel stojí na návrší uprostřed hřbitova zdí obehnaného. (Obr. 290.) Tato zeď jest prolomena dvěma vchody: menší ve straně severní, jímž se nyní chodí, a bývalý hlavní, vrata, proti věži, gotický, s ostěním profilovaným oblounem a žlábky. Otvírá se do polí, k poli zádušnímu, kde zajisté dříve fara stávala. Kostel jest jednolodní, orientovaný, pozdně gotický s opravami barokovými, kryt valbou prejzovou.

Kněžiště jest zavřeno třemi stranami pravidelného osmiúhelníka se dvěma opěrnými pilíři, jež sahají k okapní římse, o jednom ústupku římsovaném. Tři okna hladce špaletovaná, stěny hladké.

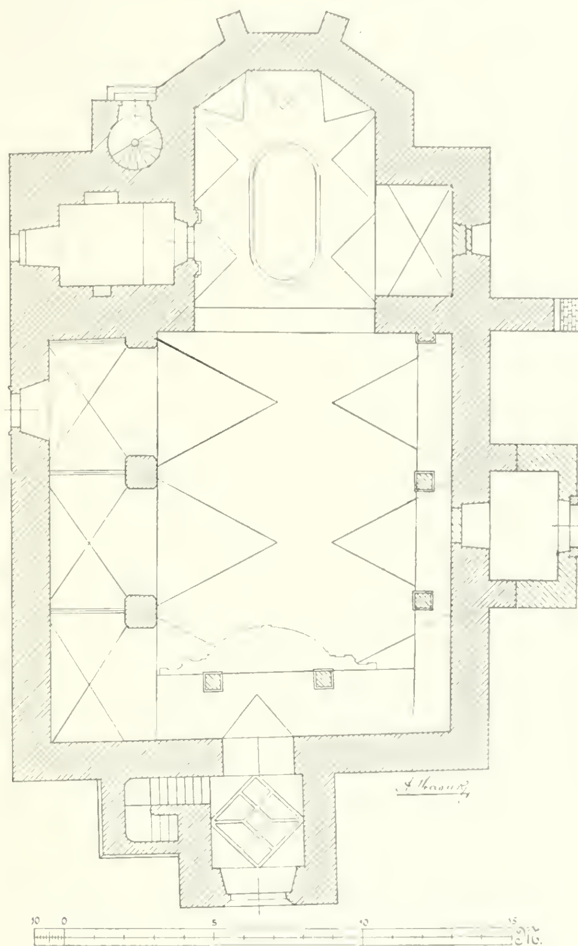
Po stranách presbytáře dvě věže, kryté stanem velice strmým, s bání.

Věž severní: v rohu přistavěno schodiště, novější. Do sakristie proraženo na severu okno pravoúhlé, s kamennou barokovou chambranou, výše střílnové, nejvýše okna hrotitá (na dvě strany), široká, bez kružeb a ostění. Po stranách tohoto okna (severního) dva erby pod římsou v úhlu lomenou: cetenský a valdštejnský. Okapní římsa vlnkového profilu pískovcová.

Věž jižní jest bez schodiště, proto užší, opřena na straně jižní opěrákem silným, barokním, zděným. Dole okno elipsové, výše renaissanční s římsou, nejvýše okna na dvě strany, s pískovcovou chambranou. Římsa okapní jako u severní.

Loď jest hladkých stěn, špaletovaných oken, krytá valbou. Na straně jižní, kam se terrain sklání, dva opěráky (jako u presbytáře) a přístavek

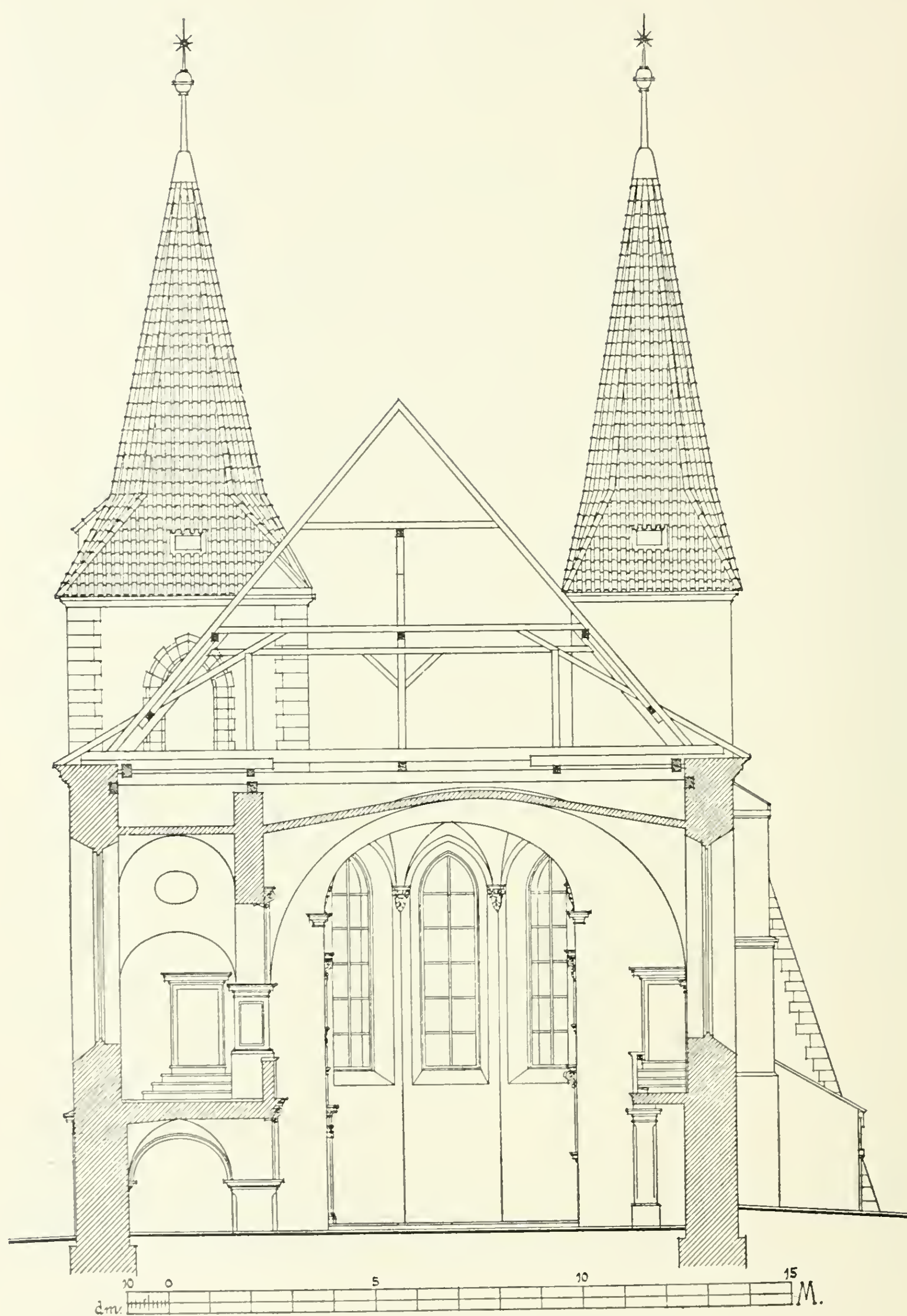
umrlčí komora, moderně gotický. Do severní zdi prolomen portálek s obloukem polokruhovým, ploše profilovaným; nad ním římsa rovná, vyložená (novější). K západní plné stěně kostela, nad níž vyzděn štítek trojúhelníkový, přiléhá věž čtyřstranná, dělená barokní římsou, prejzy krytou, odtud ve zdivu ustupující. K ní přistavěno schodiště s okénkem střílnovým.

Obr. 291. Sejcín. Kostel sv. Václava. Půdorys.

Pod věží hlavní vchod hrotitý: ostění pískovcové, profilované oblounem, žlábkem a dvěma pásy. Nad portálem okno pravoúhlé, barokní; výše menší téže podoby, nad římsou malá dvě okénka segmentová nad sebou. Kryt strmý stan prejzový.

Uvnitř (Obr. 291., 292 *a*, *b*): kněžiště dlouhé 6 *m*, široké 5·46 *m*, osvětlené třemi okny — třetí zastřeno oltářem — hrotitými, s prostou špaletou, bez kružeb. Klenba valená s lunetami. Cípy lunet jsou neseny konsolami stylisovanými renaisančně, z motivů hlavice jonské a ukončené

Obr. 292 *a*. Sejcin. Kostel sv. Václava. Příčný řez.

svislým listem akanthovým. Stěny hladké. Na stropě freska sv. Václava, nová; na stěnách pod lunetami v oválech obrazy svatých (poprsní), patronů českých, také nové. — Do sakristie v levo vede portál: oblouk polo-

Obr. 293. Sejcín. Kostel sv. Václava. Portál do sakristie.

kruhový, ploše profilovaný, se dvojím druhem perlovce ve žlábcích a pásem listů srdčitých na vnější archivoltě; klenák konsolový, ozdobený rosetou a listem akanthovým. Ve cviklech plastické rozviliny. Po stranách portálu dvojice kanellovaných pilastrů renaissančně-jonských, s kládím

vyzdobeným perlovci, vyloženou římsou se zubořezem, vejcovcem a přesahujícími abaky. Ve vlysu nad pilastry plastické andílčí hlavy, (ve vlysu) nad vchodem nápis:

Rzekl Pan Gežijſs: Gať gſem dwerze skrze mne wegdeli kdo spaſen bude a wegde uwygde a paſtwu nalezne Jan IV. X. C.

Nad kládím nástavec, ohraničený po stranách volutovými pásy, svrchu úzkou římsou, nesoucí menší štítek volutový, ukončený maskou,

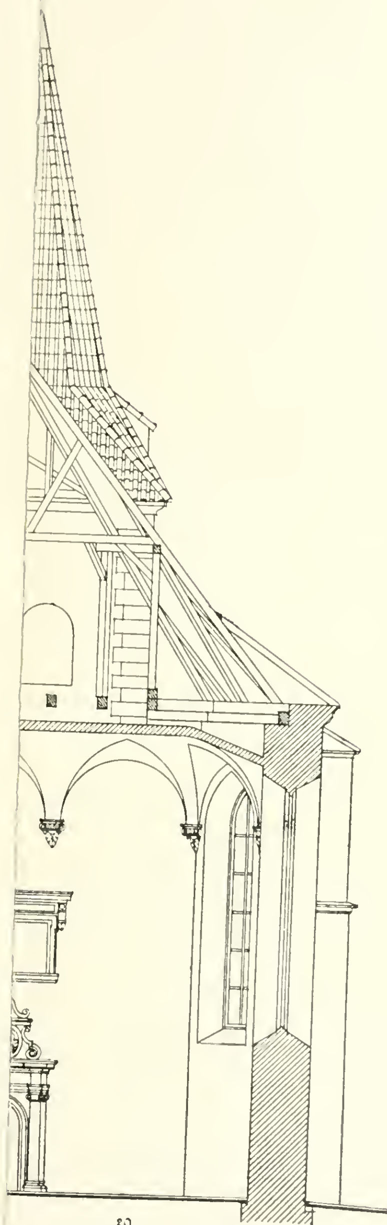

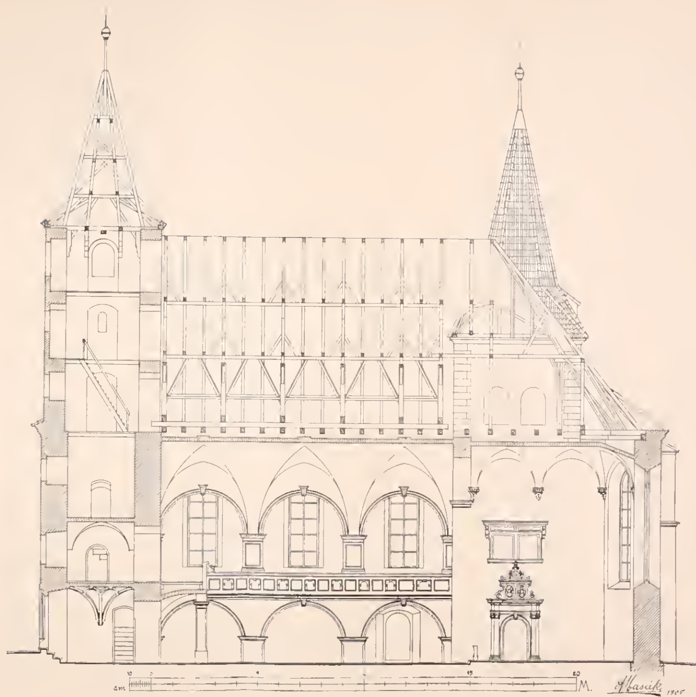
Obr. 294. Sejcín. Kostel sv. Václava. Pohled do hlavní lodi na kruchtu a fresko na záp. straně.

jež nese guirlandami ověšenou urnu. Zpodu festonek. V ploše nástavce plastické erby pana Cetenského a jeho manželky Maternové z Květnice v oválových rámech, uvitých z ovocných věnců. (Obr. 293.)

Naproti sakristii po straně epištoly oblouk půlkruhový s římsou v náběhu, ploše profilovaný, s klenákem (konsola s maskou andílka), otvírající se do hrobky, sklenuté křížově bez žeber a bez oken. V ní deska syenitová s plastickými zlacenými erby a nápisy, jež hlásají, že tu odpočívají Maxm. Josef kníže z Thurn-Taxisů († 1831) a Marie Eleon. z Lobkovic († 1834).

Nad tímto výklenkem (v jižní věži, v patře) oratoř, otevřená do kněžiště trojdílným sdruženým oknem, orámovaným torem, s římsou rovnou, na konsolách, s maskami andílků. Ve vlysu dvě podélné kartuše

20
M.
A. Hasák 1905.

Obr 292 *b* Sejcín Kostel sv. Václava Podélný řez

se zavinutými okraji. Vchod z empory od západu portálkem s jednoduchým opažením a římsou.

Naproti nad sakristií výklenek prázdný, s podobným oknem dvoudílným.

V oratoři strop dřevěný, kasetovaný. Lištami vysoko vystupujícími jest rozdělen na geometrická pole; plochy středních polí jsou prohloubeny. V 1. poli: had na poušti. Ve 2.: Kalvarie. Ve 3.—8. allegorické obrazy od jiného malíře malované, slabší: 3. SPES. 4. Ježíš dobrý pastýř. 5. CHARITAS. 6. FORTITVDO. 7. Ježíš se ženou u studny. 8. FIDES. Všechny obrazy dobře zachované. Malba živá, listy zlacené, modře polychromované. Allegorie jsou dosti nucené, barokních již komposic. Nápisy k obrazům na bílých foliích. Konec 16. až zač. 17. stol.

Oblouk triumfální polokruhový, hladký, v náběhu ořímsován.

Loď vybíhá z osy kněžiště: k severu druží se k ní poboční loď užší. Sklenuta jest valeně s lunetami; cípy klenby opírají se o římsy, pod nimi dolů sbíhají ploché pilastry. Okna — tři páry — vysoká 4·54 *m*, široká 1·20 *m*, hrotitá, hladce špaletovaná, bez kružeb.

Empora na západní straně lodi nesena jest dvěma pilíři čtyřbokými s římsovými hlavicemi. Podklenuta jest valeně; odtud vede vchod s obloukem lomeným do předsíně pod věží, jež sklenuta jest valeně a ozdobena ve formě kosočtverce dekorativními žebry profilovanými; odtud vedou schody v síle zdiva na kruchtu. Tato vybočuje prodlouženou balustrádou a prodlužuje se (v pravých úhlech) na obě strany podél zdí. Jižní, jest užší a spočívá na dvou pilířích. Severní postavena jest na stejných dvou pilířích a třech obloucích a podklenuta třemi křížovými poli bez žeber (levá loď). Na balustrádě, rovné, stojí hořejší pilíře, jež nesou klenbu spolu se třemi oblouky, které mají archivolty, zubořez a klenáky konsolové. Empora přepažena jest na tři pole stěnami povstalými od pilířů ku zdi, jež prorážejí tři polokruhové oblouky. (Obr. 294.)

Na klenbě lodi freska v barokově vykrojeném rámu, přemalovaná: Ve dvoraně barokní, sloupové, se schodištěm, přijímá německý král (Jindřich) s korunou a pod baldachýnem sv. Václava, po jehož straně spatřují se dva andělé — po straně královĕ vznešená společnost v hermelínech, zbrojnoši. (V architektuře skreslené, v pohybech affektované, málo cenné.) — Na zadní stěně za varhanami freska, omezená nahoře obloukem klenby, dole přímočárně — rovněž přemalována: Před domem barokním se schodištěm skupiny osob s dětmi na rukou, ve středu sv. Václav (»Stavba školy v Budči«?) Z pol. 18. stol.

Na vnějších třech stranách balustrády v polokruhových a čtyřhranných polích 34 obrazy: výjevy ze života Pána Krista, Panny Marie a sv. apoštolů. Tabulka s letopočtem 1609 sama hlásá stáří; na ní monogram IHR. Jsou přemalovány. (Obr. 295.)

Hlavní oltář barokní. Na rakvovité mense tabernakl barokně zprohýbaný. Oltářní obraz: »Smrt sv. Václava«, malovaný s vervou, pře-

malovaný. Po stranách obrazu diagonální sloupy a pilastry korintské svrchu nástavec s obrazem Panny Marie staroboleslavské, oko boží řezané, sošky andělů. Z pol. 18. stol.

Kazatelna současná, běžný barok. Na řečništi kartuše řezaná, mřížkovaná, zlacená. Na špičce štítu orel.

Obraz na plátně: požár v Libichově l. 1694, přemalován l. 1839 od *Al. Košateckého*, jako ony nahoře jmenované malby.

Obr. 295. Sejcín. Kostel sv. Václava. Řada obrazů na empoře z l. 1609.

Pod emporami epitafy Cetenských z Cetně a jich manželek, patronů tohoto kostela, pánů na Vinařicích; jich obrazy z pískovce vytesané, v životní velikosti, pěkné práce kamenické z konce 16. stol. Když l. 1833 byla zřizována tu knížecí hrobka Thurn-Taxiská, byly tyto epitafy z podlahy vyzdviženy a do zdi kostela (na 3 stranách) zasazeny.

1. Pískovcová deska 1·69 × 0 88 *m* s nápisem:

Leta Pane 1585 w Sobotu Po |
Neděli Laetare whodin ſedum Umrzela geſt Uro-
zena panna
Mandelina Czetenſka — — |
czera urozeneho Pana Waczlawa Czetenſkeho
z Cetne
Gegižto tielo tuto pochowa
no geſt Oczekawage Blaho
ſlaweneho wzkrziſſeni w
Kryſtu Panu.

(Erb.)

2. Pískovcový náhrobek 1·90 × 0·97 *m*; na něm vytesán stojí rytíř v plné zbroji v životní velikosti; u nohou erb Vchynských, na druhé straně nápis:

TENTO KAMEN DALA WYTESAT
. . VROZENA PANI MANDALINA
CHYNSKA MAKSOWA Z RNAONV
MANZIELKA GEHO NA PAMATKV
BVDAVCY

Kolem na čtyřech okrajích další nápis:

Leta 1587. w Sobotu Po Swatym M . . | w hodinu 17. umrzel gest Urozeny Pan Mikulass Wchynsky z Chinicz gehožto Telo | tuto pochowano gest . . . kawage Blahoslaweneho wzkrzissenj w Krystu Panu sewssemy wolenymi. Amen.

3. Na čtyřhranné desce pískovcové rozměrů i písma jako u čís. 1. čte se nápis:

Leta Panie . . . .
zesnula wsatem pokogi
a tim odessla ztohoto bidneho
sweta Panj Magdalena
Chynska rozena mamedew(?) z
maxsen gegizto Telo wtomto
miste pohrzbeno gest a k
dez Oczekawa w nadegi p
řzichodu Krysta Pana
k obecnemu wzkřzissenj a
k oslaweni téhož weczna u
radosti a Slawy Budauciho
Sstastneho Ziwota z mrtwich
wstaní (Erb Vchynských.)

4. leta 1583 wsabotu na neděli || druzebnau umrzel gest urozeni pan waczlaw czetensky z czetne || a na Ledczich a tu . . swau || . . . blahoslaweneho wzkrzisseni.

Uprostřed mezi nápisem na desce rytíř v plné zbroji s erbem cetenským (pískovec).

5. Letha Panie 1590 Wsobothu przed |
Swatym Hawlem Umrzel gest Urozeny Pan Mikulass Czetensky z Czetnie a na |
winarzyczych Gehozto Tielo toto Po |
chowano gest oczekawage Przyssty Syna Bozyho wden Posledny a saudni.

Rytíř s erbem, vše bílý mramor. (Obr. 296.)

6. Po čtyřech okrajích z původního plného nápisu uchovalo se a čitelno jest jen: Leta 1559 wnedieli. . . po s. Dorote Umrzel gest Urozenu Pan Waczlaw Czetensky z Cetne. Uvnitř na desce relief rytíře s přilbou a erbem u nohou. Pískovec.

7. Po čtyřech okrajích z nápisu jen toto málo jest uchováno:

TEN PATEK PRZED SMRTE . . NE . . . | LETA . . . LA GEST VRO | ZENA PANI LIDMILA CZETENSKA Z WRZESOW . . . | . . | . . (cet) NE ANA LEDCZYCH W LETECH 45 PAN BV RACZ VZ DVSSY GEGI MILOSTYW BYTY.

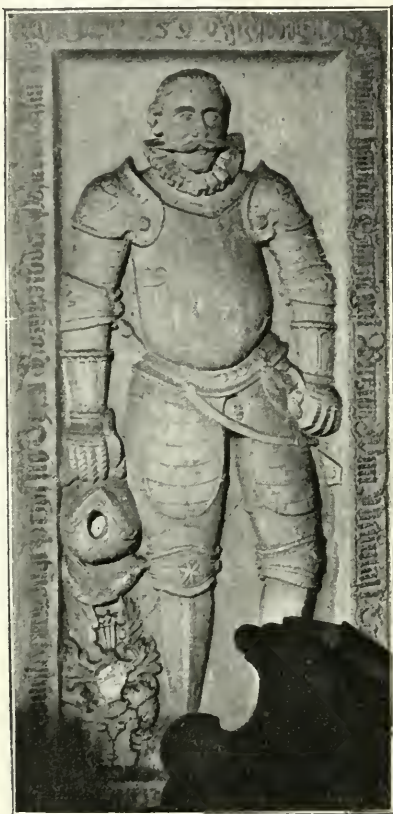
Relief šlechtičny; erb půlměsíc. Z pískovce. (Obr. 297.)

8 Po čtyřech okrajích:

Leta odnarozeni syna bozyho || mvlxxn w autery przed buozim wstaupenim umrzela gest || urozena pani Anyzka Kaplirzka z || Sulewic manzeka uroze° Pa^a^ Girzi° Cete|sky° s Cetie anawinarzicich.

Šlechtična, dole erb její. Výška epitafia 2 *m*, šířka 1 *m*. Z bílého mramoru. (Obr. 298.)

9. Leta odnarozeni Syna Bozi° Mv83 || we cztwrtek po swatosti umrzel urozeny pan Gyrzik Czeten-

Obr. 296. Sejcín. Kostel sv. Václava. Náhrobek Mik. Cetenského z Cetně.

Obr. 297. Sejcín. Kostel sv. Václava. Náhrobek Lidmily Cetenské z Vřesovic.

sky || s czetnie anawynarzicich || a tuto Tielo geho pohrzbeno a pochowano gest. Pan Buh racz . . .

Rytíř v plné zbroji, u nohou přilba a znak Cetenských z Cetně. Bílý mramor. (Obr. 299.)

Zvony. 1. Největší má průměru 1·08 *m*, výšky 0·86 *m*. Pod korunkou mezi dvěma liniemi opis: LETTA PANIE MDL9 SLIT GEST TENTO ZWON KECTY A KCHWALE PANV BOVHV ⁝ WSSE ❀ MVHVCZIMV A KZALOZENII MATKY BOZY CECYNSKEHO OD PETRA WMLADE BOLESLAWY. (Erb Cetenských z Cetně.)

Tabulka s nápisem: ZA VROZENEHO PANA
GYRZYKA PROCKA
CETENSKEHO SCETNE
A NAWYNARZYCYCH
TI CASY PANA A KOL
TVRA KOSTELA SA
CYNSKEHO

Obr. 298. Sejcín. Kostel sv. Václava. Náhrobek Anýžky ze Sulevic.

Obr. 299. Sejcín. Kostel sv. Václava. Náhrobek Jiříka Cetenského z Cetně.

Na protější straně zvonu Madonna.

2. Průměr 0·82 *m*, výška 0·65 *m*. Pod korunou pás 0·09 *m* široký z akanthu kruhově stočeného a zavěšeného; jednotlivé články odděleny karyatidou satyra.

SLYTT ZAPANA KOLATORA VROZE
NEHO PANA MIKVLASSE CZETEN
SKEHO ZCETNIE NAWINA
RZICZYCH A LEDCZY
CH

Sv. Václav. — Erb Cetenských z Cetně. — Sv. Zikmund.

V tabulce:

TENTO ZWON SLIL GEST WONDRZEI
ZWONARZ PRASKY WMIESTIE MLADE
HO BOLESLAWA NAD GIZERAV LETA 1584.

Na protější straně zvonu:

ABY ZWVKEM | Sv. Vit | ZWONV TOHO
TO WIERNIM KR | | RZESTIANVM
KSCHVZE GIGH | | SPOLECZNE K S
LOWV BOZIMV AKCHWALENI GMENA
GEHO SWATEHO WZNAMOST SE VWO
ZOWALY TEZ PROPOTRZEBV A KVPOCZ
TIWOSTY OBCE DOWSY SEICZINY K M
ATCE BOZI

Dolejší lem zvonu posázen medaillony.

3. Zvon zavěšený v okně věžním, Václav, průměr 0·73 *m*, výška 0·63 *m*, mezi dvěma pásky jemných rozvilin: SWATY WACZLAWE KNIZE CZIESKE ZEMIE ORODVG ZA NAS LETTA PANIE 1686.

Spodní pásek jest ověšen listy akanthovými, dolů obrácenými, osmi počtem. Na plášti Madonna korunovaná, na půlměsíci; pod ní zvonařský znak *J. Pricqueye.* Na protější straně relief sv. Václava. Zvon jest prasklý. (Byl již jednou přelit ze staršího zvonu, jak o tom zapsáno v knize zádušní l. 1686.)*)

4. V menší věži, v okně, visí zvonek »umíráček«, vysoký 0·26 *m*, široký 0·24 *m*. Při horním i dolním okraji pláště ovinut jest vínky z ratolestí uvitými; uprostřed pláště relief sv. Jana Nepomuckého. Z pol. 19. stol.

Semčice.

Sládeček, Dobrovice a okolí, 459—476. — Sedláček X., 341, 342. — Časopis Spol. přátel starož. V., 30.

Starobylé sídlo šlechtické rodiny, která psala se ze Semčic: l. 1297 připomínají se jako svědkové Tomáš, Konrád a Přibík ze Semčic. Kvetla ve dvou, třech větvích, které měly tu sídlo své, TVRZE. Fridrich z Donína v pol. 16. věku zboží to sjednotil. Pak se tu jmenuje Jiřík Cetenský na Vinařicích, Václav Budovec z Budova a poslední Jan Přech Třemeský ze Železna, jenž pro náboženství ušel do Sas. Semčice koupil Adam z Valdštejna a připojil je k Dobrovici. Staré sídlo panské zašlo.

---

*) Johannesovi Pricqueyovi, zvonaři, od přelití zvonu, který se roztrhl, zaplaceno: Starý zvon vážil 4 ct. 61 lb., z čehož desátá libra za v ohni strávena se srážela, zbylo tudíž 4 ct. 15 lb., od každé libry po 5 kr; dáno úhrnem 77 zl. Od milostivé vrchnosti poskytnut přídavek 4 zl.

KOSTEL SV. PROKOPA, filiální, k Dobrovici příslušný, připomíná se jako farní l. 1363. V době husitské byl v rukou kališnických, jak hlásá hlavní zvon a na něm jméno kališnického kněze Jana Jiř. Žlutického. V době katol. reformace zůstal filiálním a připojen k Dobrovici.

Starý kostel stál na hřbitově. L. 1755 byl vystavěn nynější.

Zedníci nejprve starý rozbořili a pak dle plánu a návrhu stavitele *Frant. Ign. Prée* z gruntů nový kostel kamenný i s presbytáří 62 lokte dlouhý, 23½ lokte širký a 22½ lokte vysoký, též sakristii, kostnici, věž pro zvony pod střechu přivedli i zeď kolem krchova vystavěli, uvnitř vybílili, za kteroužto práci jim i palírovi *Janu Gillychovi* z Loučeně bylo vyplaceno 1934 zl. 43 k. 5·½ den. Kameníkovi dobravskému dle kontraktu jeho s »baumaistrem dáno 288 zl. 39 k., pražskému tesaři a domácímu 463 zl. 26 k. 3 d.; dobravskému tesaři *Prok. Vyšohlídovi* 353 zl. 54 k. a za kazatelnu 120; řezbáři za oltář 160 a práci na kazatelně 70, zámečníkovi dobravskému *Šťast. Hložkovi* 243 zl. 33 k. a pražskému za kříž na věž 50; kováři dobravskému *V. Malému* 49 zl. 59 k.; klempíři za »velkej a malej kropf na věž« 21 zl. a za »plech na pobíjení obou bání i od práce 575 zl. 48 k.; malíři pražskému od štafírování kříže, obou knopfů na věž 66, od malování obrazu sv. Prokopa na hlavní oltář 65 zl. 34 k., za materialie a j. věci úhrnem 7133 zl. 44 k. 2 den.«

Ze starého kostela byly přeneseny do nového hlavní oltář, kazatelna a stolice. Starou křtitelnici přelil konvář boleslavský a ulil z ní 6 svícnů na velký oltář a velkou lampu před oltář, za co mu dáno »s přidáním cejnu« 21 zl. 8 k. L. 1761 kameník dobrovický zhotovil z mramoru novou kropenku, l. 1763 přelity zvony od pražského zvonaře (nákladem 42 zl. 41 k.); l. 1764 dobrovický truhlář *Prok. Vyšohlíd* zhotovil novou mříž před oltář a 33 nových stolic po 5 zl. 15 kr. stř.

Stavba barokní, orientovaná. V půdoryse podoby kříže, jehož střední ramena, širší, z lodi vybočují. Všechny kouty jsou zdivem vyplněny a prohloubeny.

Přední rameno činí presbytář, čtyrstranný; okna (2) segmentová, špaletovaná. Nad každým pás půlkruhový, jež nesou klenbu valenou.

Loď sklenuta valeně na ploché pilastry, jež spojují pásy polokruhové (nad okny) a příčné přes kostel. O dvou travée, do každého prolomeno jest po páru oken.

V zadním rameni empora vyložená, barokně zprohybaná, trojdílná. Postranní křídla jsou v síle zdiva, prostřední empora spočívá na dvou sloupech, jež nesou oblouk segmentový a dva oblouky po stranách. Na kruchtě totéž rozdělení; v prostřední světlosti varhany. Na emporu pouštějí světlo dvě okna, stejné velikosti s ostatními.

Portály dva pravoúhlé, s chambranami: pod věží a z jižní strany lodi.

Věž pojata jest do osnovy stavby, čtyřstranná, stěn hladkých. Kryta jest bání šindelovou, natřenou barevně; nad makovicí kříž železný.

Sanktus v poměru k rozměrům budovy malý, dřevěný.

Hlavní oltář barokový. Na dřevěných oblých sloupech s římskými hlavicemi kládí zprohybané barokově s volutami, na čemž sedí andílkové. Po stranách sochy dvou biskupů, otců církevních, v životní velikosti: uprostřed obraz sv. Prokopa v rouše opatském; v nástavci sousoší Nejsvětější Trojice. Z pol. 18. stol.

Mříž dřevěná, balustrová, uzavírá presbytář, barokní. Pás klenbový nahrazuje oblouk triumfální; k němu po straně přidělána kazatelna dřevěná: řečniště okrouhlé, římsou profilovanou, pravoúhle lomenou kryté. Na poprsnici řezaný, pozlacený výjev biblický: dobrý hospodář rozsévá símě. Klobouk s andílky (2), již nesou desatero; na hranolovém sloupci stříška římsová a na ní anděl s vážkami v jedné ruce a mečem ve druhé. Jako hlavní oltář stará.

Za obloukem vítězným, kde bývají oltáře postranní, dva výklenky, v každém socha biskupa, církevního spisovatele (s knihou), podobné jako na oltáři. Z pol. 18. stol. Po straně, na severní zdi lodi, dva obrazy: mnich držící na rukou položeného Ježíška; tři mladí mnichové, nesoucí tři kříže, nad nimiž anděl se vznáší s věncem. (Tyto obrazy byly sem zajisté přeneseny ze zrušeného jesuitského kláštera v Jičíně.) Začátek 18. stol.

Pískovcový náhrobek, do vnější strany hřbitovní zdi zasazený, široký 0·90 *m*, vysoký 3·02 *m*, s písmem vyrytým. Jeho obsah:

Leta Panie 15 . . . . .
Dokonal geſt ziwot ſwug Uroz
eny Pan Zigmund Chlum z
Chlumu a na Semczirzych a
tuto geſt Poctiwie Pochowan
Oczekawa Blahoſlaweneho
Wzkrziſſeni.

Nad erbem: hledí, koruna, půl křídla.

Zvony ve věži, v kládí, dva podle sebe, třetí o málo níže.

1. Největší má průměru 0·92 *m*, výšky 0·71 *m*.

A. Kolem hořejšího kraje vine se vlys: Herodes vraždí dítky v Betlémě, kterýžto výjev se opakuje; na jedné straně jest přerušen tímto textem:

TEHDY HERODES WYDA ZEBY OKLA . . . BYL OD
MVDRCZV Y ROZHNEWAL SE WELMI A POSLAL
ZBYT WSSECKY DYTKY KTERE BYLY W BETLEMIE
Y WE WSSECH KONCZYNACH GEHO ODEDWAV LET.

B. Na plášti pod hořejším vlysem, jejž dole zdobí listový festonek nápisy a erby:

Marta chlumowa zhorzenſſowitz	Zykmund chlum zchlumu ana ſemczyczych	Katerzina chlumowa zcetnie ana ſemczyczych
Erb	Erb	Erb

Leta 1589 tento zwon jeſt przelit
ſ nakladem urozeneho pana zyh
munda ſchlumu ana ſemczyczych

Medaillon

Vedle:

SLYT GEST TENTO ZWON
OD JAKVBA ZWONARZE MEL
NICZSKEHO W BOLESLAWY ML
ADEM NAD GIZERAV

Kristus ukřižovaný, pod ním obě Marie.

A Przïſluhowanym cirkewnym tehoz
zaduſſi s. knieze pana hirina zluticzke
ho s. fararze ſeyczinſkeho 1589

Medaillon

Při dolejší obrubě (viz facsimile). (Obr. 300.)

✠ tak buh milowal. swiet ze syna sweho gedno rozeneho

Obr. 300. Semčice. Kostel sv. Prokopa. Ukázka písma nápisu na zvoně čís. 1.

Kdoz wierzy w ſyna bozyho matt zywot ✠ tak buh milowal ſwiet, zie ſyna ſweho jednorozeneho dal, aby kazdy kdoz wierzy wneho nezahynul ale miel zywot wieżny ✠ jan w kapitole 5.

2. Zvon druhý l. 1748 spadnul a rozražen po léta zůstával; až když l. 1811 blesk do věže uhodil a i zvon nejmenší ku škodě přišel, byly oba přelity v České Lípě l. 1849 a od dobrovického děkana Dobrohlava vysvěceny. Zvon tento prostřední má nyní průměru 0·78 *m* a výšky 0·59 *m*. Kolem hořejšího okraje ověšen jest listy akanthovými dolů obrácenými, střídavě velkým a malým. Pod touto bordurou na plášti obraz sv. Prokopa, pak nápis (latinkou):

Tento zwon na jméno sw. Prokopa Semčického
w roce 1660 křtěný přelit jest v České Lípě od
zwonaře Karla Paula r. 1849 za Marie
Isabelly kněžny z Thurnu a Taxisu paní
na Daubrawici, Loučíně, Wlkawě, Niměřicích, Skalsku
a Cetně za P. Matěje Dobrohlava, děkana, Jana Šrámka,
vrchního úředníka a Františka Jonáše rychtáře.

Na druhé straně:

S weselým se raduji, se smutným kwílím,
pobožné k modlitbě wolám a toužení
wšech na zwuku swem k wysosti wznáším.

Podél dolejšího lemu páska z listí vavřínového.

3. Nejmenší, Petr, vys. 0·425 *m*, ověšen jest jako druhý bordurou akanthovou, pod ní na jedné straně ukřižovaný Kristus Pán a pod obrazem nápis: »Zroku 1773 wroku 1849 přelit ku chwále Boží« — na druhé straně vyobrazení světce ratolest držícího, snad sv. Petra. (Dle arch. zem. musea »byl slit ku czti a chwale boži letha panie 1550«.)

4. Sanktusový, vys. 0·24 *m*.

Slivínko.

Na výšině, která krajině okolní v Benátecku vévodí, u cesty k Mečeříži, vypíná se SLOUP přes šest metrů vysoký, na hranolovém stylobatu s římsou; patka attická, dřík oblý, na toskánské hlavici deska. Na přední straně stylobatu nápis, nyní silně vytřený; na ostatních stranách façetované výplně. Na vrcholku řecký kříž dvouramenný, železný.

Nápis:

Kdo Switiezy Uczinj|mk gey ſwatým W chra|mie
Boha Meho w zjew. | ſ. Jana Kap . . . 12. |
Slaup tento Wizdwyzen | Geſt Ku Czti a Chwale |
Pod Slaupem Krwj ſe Po|ticjho Pana Geziesſe |
Nakladem Slow: Muze | Jirzjka Salarze
z Male|ho Slywna a Anny Ma|nſelky
Geho W letu 1669 | (nebo 1699 — třetí číslice porušena)
Dne 21. Zarzj Od Cztih. |
dneho Knieze Pana Le
Po . . ha Far: Przedmie . .
Poſwieczen Geſt.

Slivno Dolní.

Kniha oučtů zádušních kostela farního založení sv. Františka na panství Košáteckém v D. Slivně od l. 1668 do 1737; II. od 1737—1783. Kniha pamětní od l. 1786; matrika od r. 1760.

KOSTEL SV. FRANTIŠKA SERAFINSKÉHO, farní. Jako farní připomíná se ve 14. stol.: po smrti plebána Mikuláše († 1363) Hynek vladyka ze Slivna praesentoval kněze Václava z Chorušic (Lib. conf. I. 12). V době husitské nečiní se o něm zmínky. Po reformaci uvádí se první známý farář l. 1655 Blažej Ignác Holický.

L. 1679 starý kostel opravován, postavena nová věž, l. 1690 opatřeny nový oltář, obraz, tři figury na tabernaklu; l. 1694 přístavbou rozšířen; l. 1705 zhotovena nová kazatelna; 1716 stavěna fara; l. 1748 koupeny z Řepína dva kalichy: do Dolního (1) a Horního (1) Slivna; l. 1749 pře-

Obr. 301. Dolní Slivno. Kostel sv. Františka Seraf. Obrazy Brandlův a Berglerův na hlavním oltáři.

lity dva zvony v Ml. Boleslavi; l. 1750 koupena nová kaditelnice; l. 1753 benáteckému řezbáři dáno za víko na křtitelnici (křest Páně) 4 zl.

V letech 1807 a 1808 byl kostel z gruntu nově postaven.

Před r. 1807 ve starém kostele byly tři oltáře: hlavní sv. Františka z Assisi, pobočné Panny Marie a sv. kříže. Hlavní obraz: Kristus na kříži, mistrné dílo *P. Brandla*, darovala hraběnka Jana Nepom. z Cavriani, druhý, sv. Františka, maloval *Josef Bergler*, ředitel akademie v Praze, za 200 zl.

L. 1832 oltář Panny Marie zhotovil domácí truhlář, obraz Madonny s patrony země České měl kostel už dříve; nyní zdobí jej obraz Madonny od *Hellicha*. L. 1856 opatřeny dva, l. 1890 jeden kalich, l. 1892 pacifikal; l. 1892 opraven oltář marianský; l. 1897 opatřeny sochy sv. Josefa a P. Marie, l. 1902 obraz *Brandlův* na hlavním oltáři opravil akademický malíř *Heřman*.

Obr. 302. Dolní Slivno. Kostel sv. Františka Seraf. Náhrobek hrab. Jany Kolovratové z l. 1826.

Kostel sv. Františka jest budova orientovaná, beze slohu.

Presbytář čtyřstranný se dvěma okny po stranách; loď o něco širší se čtyřmi okny většími, segmentovými, s plochým orámováním; sakristie na straně severní, obdélníková. Stěny jsou hladké, lisenami pokryté, valba tašková bez sanktusu.

Na západě věž, čtyřboká, s přistavěnými křídly, v nichž jsou schody na kůr a do kaple; věž vystupuje nad římsu kolem obíhající. V západním

průčelí vchod s chudou trojúhelníkovou římsou, s okrouhlým okénkem v patře. Okna při zvonech široká. Věž kryta jest cibulí pobitou plechem, s lucernou.

Budova kostelní sklenuta jest valeně s lunetami, na hmotných pilastrech. Triumfální oblouk segmentový. Kruchta má oblouk segmentový a vzadu za sebou ve věži měchy; jest ploše podklenuta s vypnutou do kostela balustrádou se dřevěným zábradlím. Varhany prosté.

Obr. 303. Dolní Slivno. Kostel sv. Františka Seraf. Křtitelnice ze 16. století.

Hlavní oltář. Na mense se dvojím erbem a korunou tabernakl se dvěma dvířky s emblemy řezanými (réva, klasy, kalich, pacifikál) a sochami andělů a vásami; architektura korintská ve stěně malovaná. Obraz sv. Františka Seraf. (poprsí), pěkná malba temného koloritu od ředitele akademie *Berglera* z r. 1808. (Obr. 301.) Obrazy sv. Jana Nepom. a Panny Marie, na plátně, z počátku 19. stol. Oltářní obraz, zavěšený na freskovém sloupovém oltáři, představuje Krista na kříži (se strany); pod křížem v mdlobách Matka Páně leží na klíně Marie Magdaleny, jež jednou rukou tělo její objímá, druhou vzpíná k Ukřižovanému. Se signaturou *P. Brandla.* (Obr. 301.)

Postranní oltář sv. Josefa: rovná plocha s antickým ornamentem a se znaky hrabat Kolovratů.

Druhý oltář postranní sv. Václava a sv. Lidmily, mezi nimiž chrám Matky Boží v Staré Boleslavi, nad nimi staroboleslavská Madonna; oltář sloupkový, bezcenný; ozdoby empirové.

Kazatelna s reliefy Mojžíše a deseti přikázání Páně, pak sv. Jana Křtitele na poušti; na stěně relief: Kristus dobrý pastýř; na stropě, ověšeném lambrekinem, holubice, na vrchu oko boží v paprscích. Z téže doby kdy kostel.

Obrazy nové, křížová cesta nová.

Náhrobek na jižní straně lodi, z červeného mramoru umělé pracovaný. Na mramorovém hranolu vztýčen kříž, pod nímž na desce mramorové vychvalují se skutky Jany Nepom. Marie Pie hraběnky Kolovratové-Krakovské (* 1749, † 1826), jež klečí pod křížem v říze a loktuši, modlíc se; na druhé straně anděl s rohem hojnosti dává peníze děcku, jež stařena za ruku přivádí. (Obr. 302.)

Monstrance 0·62 *m* vysoká, empirová, zlacená, malé ceny.

Kalich 0·235 *m* vysoký, průměru 0·095 *m*, hladký, empirový, kupa s pláštíkem prolamovaným, z vinné révy, hroznův a listů.

Křtitelnice cínová stojí na třech nohách, které vybíhají ve spáry lví a nahoře přecházejí v karyatidy mužské, bezruké. (Obr. 303.) Na nádobce v medaillonu vavřínové erby: po jedné straně Berkův z Dubé, po druhé Kolovratský. Podél hořejšího kraje ve dvou řádcích nápis:

MAREK : XVI : KAP : GDAVCZE PO WSSEM SWIETE KAZTE EWANGELIVM WSSEMV STWORZENI : KDOZ VWIERZI POKRZTY SE SPASEN BVDE KDOZ : NEVWERZY : BVDE — ZATRACEN ✳ ALŽBIETA KOLOWRATOWA : BERKOWNA : Z DVBE : A LIPEHO ✳ ✳ ✳ AN ⁑ NOWOHRADSKY ⁑ Z KOLOWRAT ⁑ A NA KOSSATKACH : Slova při dolejším okraji jsou nečitelna (. . . SKRZE OBMYTI . . .), dílem že jsou otřena, dílem že byla barvou natřena. Z letopočtu jest čitelno jen l. 15 . . Výška 0·76 *m*, největší objem 1·45 *m*.

Na víku: sv. Jan křtí Pána Krista; na folii čte se: Ecce agnus dei. Výška víka 0·66 *m*.

Zvony. Na věži kostelní tři zvony: dva vedle sebe. 1. Větší, v průměru 1 *m*, vysoký 0·75 *m*. Přelitý. Ucha s maskou. Pod korunou nápis: Durch die Feuers Gluth in Prag bin ich zerflofsen, Witwe Anna Kühnerin hat mich Gegofsen.

Pod nápisem mezi dvěma liniemi festony. Na plášti relief sv. Jana Nepom., níže nápis:

ZWON TENTO K CTI A CHWALE BOŽJ ZALMV
ŽEN OSADNICH W L 1749 SLIT GEST |
NICOLAVS PRICOVEY ME FECIT |
IN REGIA VRBE IVNIONIS BOLESLAI |
CVRA CVRATI IOAN OLIVA PATRIA PRAGENSIS.

Na druhé straně relief sv. Barbory a pod ním nápis: Nyni pak z Milosti Gegich Excellenz · Pani a Pani | Iohanny Hraběnky z Cauriani rozené Hraběnky | Novohradsky Kolovrath posledni z téhož | Kmene znowu přzelit w L. 1808.

Kolem dolního okraje akanthové listí.

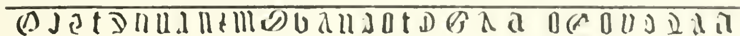
2. Druhý zvon, mající průměru 0·785 *m* a 0·60 *m* vysoký. Ucha žlábkovaná, kolem koruny laurový věnec a pod ním nápis:

☛ SLIT GEST ZWON TENTO CTI
A CHWALE BOZI Z ALMVZEN
OSADNCH WL: 1749 ✣

Pod tím vlys květinový. Na plášti: Umučení Páně na podstavci, z něhož vybíhají dva listy šalvějové; relief sv. Jana Křtitele; Madonna;

sv. František. Mezi nimi porůznu hlavy andílků, pod obrazem Madonny zvonařský znak Pricqueyův s písmenami po stranách N. P.

3. Třetí zvon: Ucha hladká, plášť hladký. Výška 0·445 *m* (s korunkou), průměr 0·56 *m*. Z 15. století. (Obr. 304. facsimile.)

Obr. 304. Dolní Slivno. Nápis na zvonu čís. 3.

Při kostele stojí ZVONIČKA, osmistranná, krytá taškami, s lucernou; v této zvonek nový z l. 1869.

Slivno Hoření.

Sommer II. 88. — Sedláček X. 394. — Pam. XIII. 181. — Společnost přátel starožitností III. 90. — Kudrnáč, Adresář 85.

V Hoř. Slivně stávala při dvoře poplužním TVRZ. Slula Sliven, Slivno Hořejší, též Větší a Slivno Dolejší, též Menší. K nim přibylo Slivenko. Na tvrzi Slivně seděli v letech 1223—1240 bratří Albrecht a Rudolf ze Slivna. V letech 1354—1394 jmenuje se Petr z Veitmile. (Na druhé tvrzi l. 1367 se připomíná Hanek ze Sl., po němž slula Hankovskou.) L. 1485 koupil Slivno Václav Bezdružický z Kolovrat a připojil je ku Košátkám.

KOSTEL SV. MARTINA, biskupa, filiální; fara v Dol. Slivně. L. 1362 připomíná se jako farní. V době husitské stal se filiálním. L. 1766 ohněm, jenž v obci té zuřil, byl zničen a l. 1767 znova postaven (zvony!) L. 1872—73 zbořen a nynější románský zbudován od pražského architekta *Aloisa Turka*.

Vypraven v historickém slohu románském ve všech svých částech: presbytář polygonální, stěny členěny lisenami, mezi nimi vlys obloučkový. Okna, věž a pod ní portál sloupový — sloupy s hlavicemi starorománskými.

Na stropě presbytáře, sklenuté konchou, freska od *Hellicha*: sv. Martin na koni, jede z kostela tohoto do Košátek, v pozadí košátecká bažantnice, tamní mlýn. Letopočet 1873. Oltář dřevěný, gotické architektury, novější, rozdělený na tři pole: v prostředním, delším, obraz (poprsí) Pána Krista s hostií, po stranách sv. Vojtěch a sv. Václav.

Kazatelna nová: na řečništi na dřevě malované obrazy církevních spisovatelů.

Posvátné knihy: Missale romanum z 1664, Antverpiae; Missale romano-bohemicum conformatum, Pragae typis archiepisc. seminarii: per Guilielmum Knauff MDXC — jako v Mečeříži. Oba misály jsou ozdobeny dřevorytinami.

Zvony na věži:

1. Ucha s maskami. Na horním i dolním okraji pláště listy akanthové, s odnoži vybíhajícími v andílky, uprostřed na jedné straně sv. Martin, na druhé hraběcí koruna. Pod tím nápis:

IOHANN GEORG KÜHNER GOSS MICH IN PRAG 1766.

Výška 0·60 *m*, průměr 0·80 *m*.

2. Na horním i dolním okraji pláště akanthy v šikmé poloze. Uprostřed reliefy: sv. Josef a Pán Ježíš. Pod tím nápis:

IOHANN GEORG KÜHNER IN PRAG 1766.

Výška 0·49 *m*, průměr 0·63 *m*.

Smilovice.

Sedláček X. 343.

Jméno mají po neznámém Smilovi. Od časů nepamětných stávala tu TVRZ. L. 1408 se jmenuje Lemar ze Smilovic. L. 1639 připojeny koupí k Dobrovici. Tvrz tehdy už sešlá, dřevěná, zašla záhy.

Ve vsi na dřevěném trámu visí ZVONEK 0·24 *m* vysoký, 0·28 *m* v průměru. Na plášti relief sv. Václava a na protější straně sv. Petra a Pavla, mezi nimi andílkové. Dole letopočet 1763 dvakrát.

Sovinky.

Sommer II. 132. — Vaněk 77. — Sedláček X. 388.

Nedaleko stojí pahorek Syslov, na němž stával hrad, po němž nazývají se Sovinky »nad Syslovem«. Městečko má ve znaku sovu, držící v pazourech dva sysly. Na sz. konci stojí dvůr, při němž ještě l. 1647 TVRZ »kamenná, nákladně se dvěma světnicemi a komorami vystavěná«. Jest to zajisté nynější stavení obytné, opřené na rozích opěracími pilíři, s pavlačí na zděných arkádách a se šindelovou valbou. Místnosti dolejší jsou valeně sklenuty, nahoře rovné stropy. Kolem ochozů štukové rámy.

Na severní straně dvoru stavení dlouhá, část ze 17. stol. s diamantovou rustikou, část z 18. stol.; na východním konci KAPLE SV. VAVŘINCE, jejíž kněžiště polokruhové vystupovalo z líce budovy; bylo vysoké až do prvého patra, sklenuto konchou a kopulí. Oblouk triumfální byl nízký, loď sklenuta valeně se 4 lunetami. Kaple tato l. 1903 byla úplně přestavěna na zámeček. V sanktusové vížce (nové), která zůstala, visí zvonek slitý r. 1888 od *Jos. Diepolta* v Praze.

Městečko mívalo PODLOUBÍ, jehož zbytky se až do nedávna uchovaly. Statek čís. 5. má pěknou bránu rokokovou: nad segmentovým vjezdem hmotný nástavec. Stavení obytné se skulacenými rohy, průčelní štít slušné formy, kolem oken chambrany.

Městská pečeť z l. 1648.

Stakory

(též Stakory Horní, Hrubé; naproti tomu: Stakorce, Stakory Dolní, Menší)

Sedláček X. 222.

Stará država desková, po níž psal se Soběhrd ze Stakor l. 1324. Zdeněk Adam Mladota ze Solopisk vystavěl tu TVRZ, kteráž se l. 1738 popisuje: Tvrz stará, od kamene, šindelem krytá, dolení díl maštale, nahoře komory. Dvůr ohrazen dílem zdí, dílem lesem. Erb mladotovský, náhrobky dosud se zachovaly. L. 1677 Černín koupí připojil je ke Kosmonosům.

Obr. 305. Horní Stakory. Bývalý kostel sv. Havla.

Obr. 306. Horní Stakory. Půdorys bývalého kostela sv. Havla. Dle staré kresby.

KOSTEL SV. HAVLA, filiální, do Kosmonos příslušný. L. 1356 jmenuje se farním. V době husitské fara zašla. L. 1650 byl úplně spustlý, lid chodil do Ml. Boleslavi na mši svatou; Jak. Heř. Černín jej znova vystavěl, ale zůstal filiálním pod správou farářů michalovických, pak kosmonoských. Pustnul, až l. 1870 byl zbořen a jeho kostelní věci rozneseny po kostelích na panství kosmonoském. Stával uprostřed HŘBITOVA, jen vysoký kříž ono místo označuje. Dle kresby z l. 1790, v úředních aktech zachované, byl to kostel barokní, s polokruhovou absidou a polokruhovými kaplemi v bocích lodi. Ve vrcholi těchto polokruhů po jednom okně (3). V průčelí pravouhlý portál s nástavcem, oknem segmentovým;

nad římsou vysoká attika se štítem kruhovitým, stlačeným, uprostřed attiky nika. (Obr. 305. a 306.)

Z náhrobků jest památný kříž železný, tepaný, z pol. 18. st. a dva kříže pískovcové s rameny ukončenými trojlistem a Kristem ukřižovaným. Letopočet jejich: 1719.

Před vraty hřbitovními dřevěná ZVONICE: na osmihranném podstavci, čtyřboká, prkenná archa se šindelovou střechou. (Obr. 307.) V ní tři zvony:

Obr. 307. Horní Stakory. Dřevěná zvonice.

Obr. 308. Horní Stakory. Nápis na zvonu čís. 1.

1. Nejstarší s gotickým nápisem kolem koruny (facsimile). (Obr. 308.)

Na plášti relief světce. Průměr 0·77 *m*, výška 0·69 *m*.

2. Kolem horní obruby vlys z hrajících andělů (?), pod ním rozvilinový pásek; na plášti Kristus na kříži, na 2. a 3. straně světci (sv. Petr a sv. Pavel?), na 4. straně v rámci ze čtyř linií s maskou v rozích, nápis:

LETHA PANIE MDLXX
VII SLIT GEST ZWON
TENTO KECTI AKCHWA

LE PANV BVOHV OD
PETRA W MLADEM BVO-
LESLAWY.

Průměr 0·80 *m*, výška 0·77 *m*.

3. Zvonek novější z l. 1849; výška 0·23 *m*, průměr 0·29 *m*; na plášti Ukřižovaný.

SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO, blíže zvonice, na hranolovém podstavci, s několikanásobnými deskami. Na zadní straně hierogram (Maria) a letopočet 1781; tehdy asi byla opravena. Dle pamětní knihy kosmonoské byla l. 1746 vysvěcena od kosmonoského rectora piarist. kolleje.

SOCHA SV. JOSEFA u silnice do Ml. Boleslavi, na čtyřstranném podstavci pískovcovém, 1·85 *m* vys.; na stylobatu s volutovými okraji relief Madonny v rámci a s letopočtem 1781; na pravé straně světec s rýčem, na levé sv. Jan Nepom.; vzadu:

Obnoveno nákladem občanů Horno-Stakorských 1884.

Stakory Dolní

zvaly se též Stakorce na rozdíl od Hořeních Stakor, kde stávala tvrz, kostel, a zvaly se Stakory. Patřily od l. 1525 ku statku města Mladého Boleslava.

Uprostřed návsi SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO, dobrá práce sochařská. Podstavec jest vysoký 2·5 *m*, socha sv. Jana 1·5 *m*. Na podstavci vyobrazeny jsou: sv. Barbora, křest Páně a v rohu jméno *B. Láska*, pak světice a nápis:

Tato Statue kecti a chwá
le Boží a ſwatému Janu Ne
pomuckému geſt obětowana
nakladem Pawla Maliny
kterauž on pro potěſſeni ſwé
též celé obce Stakorſké a na pa
matku ſwého zemřelého ſyna Jana
wizdwyhnauti a ſoſwětiti
nechal Leta Panie
1824.

Obnoveno nákladem Jana Maliny 1887.

Na mohutném stromě mezi dvěma větvemi pod stříškou ZVONEK, »klekáník«, mající průměru 0·38 *m* a výšky 0·29 *m*. Kolem korunky akanthový pásek, na plášti relief sv. Václava a pod ním jména:

IOHAN KRZOWINA ESTTAHIVS SHREIER

Na druhé straně relief sv. Jana Křtitele a pod ním: I . G . K 1781. (*Johann Georg Kühner.*)

Stará Lysá.

Otruba, Lysá 265.

Na ostrůvku řečeném »Na ostrově«, obklíčeném rybníkem a bažinami, stávala nejspíše původní osada Lysá. Z bývalých bydlišť jen prohlubeniny se spatřují; nacházejí se v nich i zlomky nádob.

Ve stráni nad školou přichází se na lidské kosti; místu tomu říká se »krchovíčko«.

Před domy č. 4., 47., stojí SLOUPY dřevěné před okny, na nichž předek stavení spočívá, typ příbytků zálabských, na způsob »podloubí« ve městech.

Na návsi mezi čtyřmi lipami KAPLIČKA, barokní, z 2. polovice 18. stol. Sklenuta jest kopulí s lucernou, nyní beze zvonku, čtyřboká. Na stěnách pilastry. Oltářík novější, rovněž po straně krucifix.

Zvonice a zvonek novější.

Staré Benátky.

Jar. Schaller 104.

FILIÁLNÍ KOSTEL NANEBEVZETÍ PANNY MARIE.

L. 1354 připomíná se jako farní. Ve válkách husitských stal se filiálním. L. 1761 starý kostel, z větší části dřevěný, byl sbořen a nynější z kamene vystavěn péčí Ign. Zikm. hraběte z Klenového l. 1764.

Kostel barokní, orientovaný. Kněžiště s ubranými rohy užší, loď širší, jsou pravoúhlé (loď připojena šikmými stěnami). Ku kněžišti na jihu tulí se sakristie; věž vstavěna částečně do lodi, hranolová. Kostel kryt jest prejzy, valbou s vikýři a sanktusem; věž se stanovou střechou a kopulí.

Okna segmentem sklenutá s chambranami, portály s pískovcovými rámy, stěny hladké, s plochými výplněmi. Hlavní římsa, mohutně vyložená, oblomuje se kolem lodi.

Kněžiště čtyřboké s přistavěnou úzkou oltářnicí, v půdorysu segmentem vyhnutou, osvětlenou dvěma okny. Oblouk triumfální půlkruhový, hladký. Klenba placková, na pilastrech s římsovými hlavicemi, diagonálně do rohu postavených, se soklem.

Loď ploše krytá na rákos, obdélná, s vyplněnými kouty, se třemi páry oken a dvěma vchody.

Kruchta rovná na trámech, poprsnice ve středu prohnutá.

V přízemí věže předsíň, valeně s lunetami sklenutá.

Oltář hlavní s novým obrazem i kazatelna — běžné rokoko, s anděly a sochami sv. Floriána a Šebestiána.

Postranní oltáře s neumělými obrazy: Madonny a sv. Trojice v rocaillových rámech, s úzkými nástavci. Po stranách sochy: sv. Alžběta a druhá (se lvem a křížem), pak sv. Prokop a sv. Vojtěch. Druhá pol. 18. století.

Varhany nové.

Křížová cesta bez ceny.

Zvony ve věži a v sanktusu:

1. Větší, vysoký 0·82 *m*, v průměru 0·85 *m*. Na plášti: po jedné straně sv. Petr (?), po druhé sv. Pavel (?) (se dvěma! meči —). Nápis:

misere x mei karzy x vale x pann bohu x marze bozi x tento ▵ sancti x spiritus x asit x nobis ▵ gracya x amen x || nostri x deus x seculi x

2. Menší zvon, vys. 0·74 *m*, v průměru 0·70 *m*. Na plášti sv. Václav. Pod ním:

REFVSA A CAROLO BELLMANN PRAGÆ 1828.

3. Vys. 0·37 *m*, průměr 0·26 *m*. Ucha hladká, kolem koruny nápis minuskulí gotickou. (Obr. 309., facsimile.)

anno m ccccc xxvi magister bartholomeus me . fecit

Obr. 309. Staré Benátky. Kostel Nanebevzetí Panny Marie. Nápis na zvonu čís. 3.

Na plášti relief Madonny, ostatně hladký.

4. Vys. 0·22 *m*, šir. 0·26 *m*. Ucha s torem, plášť hladký. Dle formy z 15.—16. stol.

KOSTNICE čtyřboká s ubranými rohy, s prejzovou střechou stanovou, s okrouhlými okny; nad vchodem plastická lebka. Z téže doby jako kostel.

Stratov.

Fr. Otruba, Lysá s okolím, 260.

Uprostřed vesnice KAPLE z 18. stol., l. 1893 obnovená, s obrazem Nejsvětější Trojice. Ve vížce nad kapličkou zvonek, jímž se klekání zvoní, v průměru 0·34 *m*, vysoký 0·43 *m*. Při hořejší i dolejší obrubě výzdoba akanthová. Na plášti reliefy sv. Jana Nepom. a sv. Vojtěcha.

Dole: I . G . K . 1778 (*Johann Georg Kühner*).

Strenice,

v starších pamětech: Strajnice, Strejnice, Strýnice.

Vaněk 105.

Na místech nynějšího nádraží, když se kopalo, nalezeny byly popelnice, bronzy i kostry; několik kusů odevzdáno zemskému museu v Praze.

KOSTEL SV. BARTOLOMĚJE, farní; jako farní připomíná se l. 1362 (Lib. conf. I., 171). V době kališnické byl utraquistický jako i jeho kollátorové; v té době opatřeny (1604) dva zvony. L. 1650 obnovena fara katolická, prvním farářem byl kvardián kláštera minoritského v Mladé Boleslavi (Fr. Zajíčkovský); matriky založeny l. 1634.

Obr. 310. Strenice. Kostel sv. Bartoloměje. (Strana severní.)

Nynější kostel vystavěn počátkem 18. stol. Stojí na svahu stráně, kam stoupá se po schodech kamenných, na starém hřbitově zdí obehnaném, orientovaný.

Presbytář čtyřboký ukončen na východní straně trojstranným štítem, s jedním barokně vykrajovaným oknem; sklenut kopulí. Na severu druží se k němu sakristie, nižší, sklenutá valeně s výseči, se dvěma podobně vykrojenými okny. (Obr. 310.)

Oblouk triumfální polokruhový, plochý, nad ním prohnuta jest římsa, kolem lodi pod stropem obíhající.

Loď ploše krytá se čtyřmi okny segmentovými, podobně dole v rozích sprohybanými; na jižní straně přiléhá k ní kaple sv. Antonína, též arcibiskupská, pražská nazývaná: krytá kopulí osmihrannou, s výklenkem pro oltář a dvěma pravoúhlými okénky.

Na západě kruchta, spočívající na železných sloupech, se dřevěnou balustrádou; dále pod věží kobka, kryta ploše, se dvěma vchody od jihu a od západu.

Věž na západě, čtyřboká, se zaokrouhlenými hranami; přepažena římsou, kolem celé budovy obíhající, nad ní druhá římsa, mezi touto a střechou veliká okna, po jednom v každé straně. V přízemí hlavní vchod s plochým pískovcovým opažením, po stranách dva menší vchody, z nichž severní vede na kruchtu. Na věži cibulová báň s lucernou.

Sanktus nad presbytářem s cibulí, valba břidlicová.

Hlavní oltář nový, s obrazem od *Hellicha*.

Postranní oltáře sloupové, barokní, s obrazem sv. Kateřiny, druhý s obrazem Madonny, novými, tento v nástavci s řezbou Nejsv. Trojice.

V kapli v oválovém rámci za oltářem obraz sv. Bartoloměje, podaný drasticky, jak mu katané kůži stahují; byl sem do výklenku přenesen z hlavního oltáře. Na oltáři obraz sv. Antonína, nový. V zasklené skříni v pozadí řezaná zahrada getsemanská, na zemi mrtvé tělo Páně, po stranách sošky čtyř svatých a světic, na skříni evangelisté Páně a andílkové; po stranách skříně dvě světice (s mastí).

Kazatelna polygonální, se sloupky se šikmými zářezy a uprostřed reliefem: Křest Páně. Na stříšce Kristus, dobrý pastýř. — Všechno běžný barok z první pol. 18. stol.

Lavice dvě s řezbou na poprsnici prolamovanou, ve středu putti v oválovém rámci, nad nimi laurový festou; na postrannicích akanthové řezby. St. 18.

Obr. 311. Strenice. Kostel sv. Bartoloměje. Monstrance ze 17. stol.

Obr. 512. Strenice. Kostel sv. Bartoloměje. Kalich ze XVII. stol.

Křtitelnice kamenná, na hranolu, polygonální, empirová.

Svícny na oltářích: šest vysokých 0·305 *m*, dva 0·21 *m*, šest 0·43 *m*, cínové, barokové z konce 18. stol., čtyři 0·51 *m* rokokové.

Monstrance z l. 1694, vysoká 0·40 *m*. (Obr. 311.) Noha čtyřlaločná s tepanými hlavičkami a ovocným dekorem; pod nodem akanthová roseta, nodus táhlý balustr; paprsky tepané plechové, nad nimi rámeček ze stříbrných rozvilin akanthových, kolem skráně věnec obláčkový, osazený tepanými andílky, rosetami a nepravými drahokamy. Technika výtečná. Značky C B =R I B S. 1694.

Druhá monstrance vys. 0·65 *m*, s tepanými obrazy sv. Václava a sv. Jana Nepom., empirová, bez ceny.

Pacifikál 0·30 *m* vys., rokokový; práce neumělá; druhý stejný, mladší.

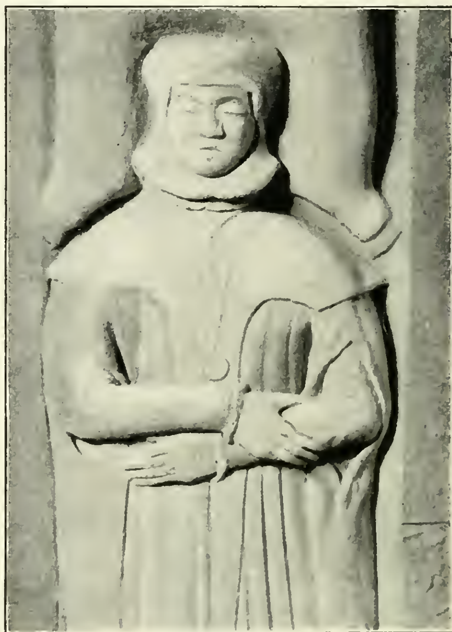
Kalich vys. 0·19 *m*, v prům. 0·09 *m*. Na šestilaločné noze vytepané obrazy Boha Otce, Panny Marie a sv. Jana. Nodus baňatý, číše v lupenech a liliích. 17. st. (Obr. 312.)

Dva slušně ze dřeva řezané reliquiáře, rokokové.

Obraz pod kruchtou: processí ze Stránova a Velkých Horek na Bezděz v době moru l. 1682, malovaný na plátně, z počátku 18. stol.

Obr. 313. Strenice. Kostel sv. Bartoloměje. Náhrobek Jana Klusáka z Kostelce.

Obr. 314. Strenice. Kostel sv. Bartoloměje. Náhrobek Lid. z Řehnic.

Obraz sv. Václava: dva andělé drží věnec nad hlavou tohoto světce mučedníka; malovaný na plátně, z počátku 18. stol.

Náhrobky pod kruchtou, pískovcové:

1. V kobce po pravé ruce ode dveří, vysoký 1·79 *m*, šir. 1·0 *m*; postava rytíře ve zbroji, u nohou přilba a erb. Z opisu zachováno:

LETHA MDLXX WE CZWR | TEK DEN BOZYHO WSTAVPENI VMRZEL GEST (VROZENY PAN IAN KLVSAK Z KOSTELCE podle

Vaňkova spisku bylo tehdy ještě čitelno: pán na Radowesnicích) ... OWSCZICH A TVTO POCHOWAN GEST. (Obr. 313.)

2. Po téže straně (pravé), avšak již v lodi do sloupu, na němž spočívá kruchta, zasazen kámen 1·43 *m* vys.: paní spící, pod hlavou má polštář, na prsou talisman; ruce křížem složené. Po straně v rámci erby s nápisy:

MARKETA Z PRZIWOR BABA
MARKY
TA Z AD
LARV (»MATIE« dle archivu zem. musea).
LIDMI
LA Z R
ZEH
NIC

Po straně: ... KA PANA IANA KLVSAKA Z KOSTE ... (Obr. 314.)

3. Naproti prvnímu, po levé straně při vchodu epitaf téže velikosti a podoby: rytíř ve zbroji, u nohou přilba a erb Klusáků z Kostelce. Opis zabílený: LETHA MDLXIII WE CZWR | TEK DEN BOZYHO WSTAVPENI VMRZEL GEST VROZENY (PAN MIKVLASS KLVSAK Z KOSTELCE) A TVTO POCHOWAN GEST.

4. Za sloupem již v lodi rytíř stejné velikosti a podoby; opis:

.. THA 1574 W PATEK PRZED | S MATIEGEM VMRZEL GEST VROZENEY PAN WONDRZEG | KLVSAK Z KOSTELCZE A RA | DOWESNICZ A TVTO GEST POCTIWE POCH ...

Všechny postavy jsou pěkně pracovány, těla souměrného, výrazných tváří, mužové plného vousu, pečlivě upravených vlasů, kolem krku krajky.

Zvony na kostelní věži; dva vedle sebe, třetí nad nimi.

1. V průměru 0·98 *m*, vysoký 0·82 *m*. Ucha s maskou na pleně, pod tím pod arkadami dvě postavy ženské. Kolem koruny vlys z lilií, po jichž stranách stočení delfínové; pak mohutný obloun, na němž zavěšena jest obloučková ozdoba dolů obrácená, ve výplních s palmetami. Na plášti tabule, obruba liliová přerušena v rozích a v polovici delších stran kulemi; nápis:

TENTO . ZWON . GEST . PRZELITEY . K ZADVSSI ⁑ STRENICZKEMV . KE CZTI . A . CHWALAM . BOZIM . ZA PANOWANI . VROZENEHO ·:· A . STATECZNEHO . RITIRZE . PANA . MIKVLASSE GERSSTORFA . Z . GERSSTORFV . A NA . WELKICH . HORKACH . NA . KLADEM ⁑ GEHO . A . WOSADNICH × LETHA . 1 . 6 . 0 . 4. ⁓ ⁑

Pod tímto nápisem erb a po jeho stranách:

⁑ M G Erb Z G ⁑

Na druhé straně pod korunou:

ʃ ANA 1 . 6 . 0 . 4 . GAR ʃ

Pod tím tři medaillony v laurových věncích. Ve středu hlava anděla, v rozích lilie. V prvním medaillonu jest relief Z mrtvých vstání Páně; ve druhém Narození Páně a ve třetím Umučení Páně. Nejdoleji na hlavě andílčí Sedmibolestná Panna Maria. Pak na dolejším okraji ve dvou oblounech nápis:

ICH ∵ MICHEL ∵ ERDZ ∵ GREBER ∵ AVS IOACHIMSTAL MIT ∵ GOTT ∵ VND ∵ SEINER HILFE.

2. Menší zvon od téhož zvonaře, mající v prům. 0·82 *m*, výšky 0 65 *m* Ucha s maskou, pod tím dekor květinový; celá přední strana ornamentována: U koruny vlys jako na prvním zvonu v oblounech z torů, pod tím anthemion z trojdílných tvarů liliových. Na plášti podélná tabule, ovruba z anthemia lilií, v rozích trojdílné lilie. Nápis:

TENTO . ZWON . GEST . PRZELITEY . K ZADVSSI . ⁑ STRENICZKEMV . KE CZTI . A CHWALAM . BOZIM . ZA PANOWANI . VROZENEHO . A . STATECZNEHO . RITIRZE PANA . MIKVLASSE . GERSSTORFA . Z . GERSSTORFV A . NA . WELKICH . HORKACH . NAKLADEM GEHO . A . ⁑

(Pod tím medaillon s narozením Páně; po stranách evangelisté a dokončení nápisu:)

⁑ WOSADNICH ⁑ ⁑ LETHA 1604 ⁑

⁑ evang. evang. Narození Páně. evang. evang. ⁑

Na druhé straně pláště:

⁑ ANO . 1 . 6 . Medailon: Z mrtvých vstání Páně. . 0 . 4 . GAR ⁑

⁑ M . G Erb. Z G ⁑

Na dolejším kraji opis:

KOSS ∵ MICH ∵ . . .

3. Nejstarši zvon z 15. stol., jenž prý byl sem přenesen z bývalého kostela v Čejkách, vysoký 0·61 *m*, průměru 0·70 *m*. Ucha (jedno uraženo) se dvěma tory vedle sebe. U koruny nápis (viz facsimile). Na plášti relief sv. Pavla, na druhé straně sv. Petra, jinak hladký. (Facsimile obr. 315.)

Obr. 315. Strenice. Kostel sv. Bartoloměje. Nápis na zvonu čís. 3.

4. V lucerně ve věži zvonek vysoký 0·20 *m*, průměr 0·26 *m*. Kolem koruny široký vlys z rostlinného ornamentu. Na plášti na jedné straně relief sv. Kateřiny, na druhé straně nápis:

S: CATHARINA
ORA PRO NO
BI (S vysekáno)
1718.

V téže lucerně dva cimbály novější (pro hodiny).

5. Sanktusník: slit byl l. 1709; přelit 1815 od *Adama Schonke*, znovu přelit 1895 od *Diepolta* z Prahy. Starý zvonek z l 1709 měl legendu: sit nomen domini benedictum.

Náhrobek, vysoký přes 1 *m*, široký 0·64 *m*, venku v jižní zdi lodi pískovcový. Postava rytíře v španělském kroji s rukama sepjatýma; v rozích hlavy andílčí. Opis (gothickou minuskulí) otlučen. Čitelno jen: a luto podjo . . ., po straně: . . . ho ze gerssdorfa. Druhá pol. 16. století.

Jiný z roku 1790, faráře Podhajského, pískovcový jehlan s kalichem a lebkou.

KOSTNICE v severovýchodním rohu hřbitova, v půdoryse osmihranná. Okna (4) barokního skružení s velkými klenáky, vchod s pískovcovým opažením, s lebkou a kostmi nahoře, kryta ploše; střecha mansarda osmistěnná, s lucernou a cibulí. Z polovice 18. stol.

Ve vsi SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO, asi 5 *m* vys., z pískovce. Světec drží v levici biret, v pravici kříž, jejž mu anděl podpírá. Z polovice 18. stol.

SOCHA BOLESTNÉ PANNY MARIE pod Vel. Horkami, u cesty k nádraží, na skále, na vysokém podstavci, v rouše volném, s gloriellou a střelou v srdci. Modelováno mistrně. (Obr. 316) Na stylobatu vyryt jest nápis:

KDIŠ NA DEN S WITA
NA SLVŽBY BOZI DO
STRENIC GELA VRO
ZENA P. P. ANNA MAR
IE BZENSKA ZPRORVBE
ROZENA STRAKOWA

Obr. 316. Strenice. Socha Matky Boží Bolestné.

ZNEDABLIC PANI NA
SPOLV SLECZNAMI SWI
MI ANNOV FRANTIſſKAV
A JOHANAV TERE
ZIGI KONE SE SPLAſſILI
A NA TOMTO MISTĚ S NI
SE KOCZAR ZWRATIL
GMENOWANA PAK SLE
CZNA JOHANA TEN DEN
BOHV GEſT POWOLAN
WIEKV SWEHO MAGE
17 LET.

SOCHA SV. VALENTINA nad Strenicemi blíže nádraží na rozcestí, asi 5 *m* vysoká na hranolovém podstavci s volutami po stranách, v pastýřském hávu (rokokovém) se širákem a holí v ruce; po stranách ovce a volek; slušná práce z 18. stol. Opravena l. 1854.

Střížovice.

Na vysokém dřevěném sloupu pod šindelovou stříškou ZVONEK, jímž se klekání zvoní, vysoký 0·27 *m*, v průměru 0·31 *m*. Pod korunkou pásek bohatého dekoru rostlinného, na plášti reliefy sv. Petra a Pavla, dole na okraji: I . G . K . 1674 (sic!). Všechna výprava jako v blízkých Kojovicích; patrně měl býti i týž letopočet 1764 — jak i jméno zvonaře (*J. Georg Kühner*) dalším jest důkazem.

Struhy.

Sedláček X., 344; Schaller IV., 31; Sommer II, 32; Kudrnáč, Adresář 77.

Na TVRZI ve Struhách připomínají se l. 1362—66 Vesel a Boník ze Struh; l. 1398 držel ji Všebor z Chrástu, jehož potomci sluli Stružští z Chrástu. Koncem 14. věku byly Struhy rozděleny: při dvoru »novém« byla tvrz, při »starém« právo podací k tamnímu kostelu. V 16. věku oba díly byly sloučeny v rukou Mitrovských z Nemyšle; v letech 1612—14 Adam Linhart z Nayenperka trvale je spojil s Vlkavou.

KOSTEL SV. PETRA A PAVLA, filiální, příslušný ku Všejanům, ve vikariátu Nymburském. L. 1362 byl farním: po smrti plebána Václava praesentován tu nový farář Matyáš (Libri conf. I. 175); farním zůstal až do válek husitských.

Nynější kostel l. 1650 uvádí se jako vyhořelý, znova vystavěn koncem 17. stol. Podle knihy počtů založené l. 1765 pochází nynější vnitřní zařízení z 2. pol. 18. stol.: tak l. 1773 dáno kosmonoskému řezbáři a truhláři za nový oltář se dvěma sochami 116 zl. a za anděle na vrch 10 zl. Nymburskému malíři za nový malovaný obraz sv. Petra a Pavla 32 zl. Tesaři od dělání kříže na ten oltář za dva dni práce 30 kr. Truhláři od přestavění dvou malých oltářů 2 zl.

Kostel stojí na návrší uprostřed vsi, obklíčen hřbitovní zdí.

Presbytář jest nižší a užší; má výšku 7·25 *m*, délku 7·30 *m*. Sklenut jest křížově bez žeber. Okna velká, půlkruhem překlenutá, vysoká 3 *m*, široká 1·35 *m*. Jedno v závěru, po stranách po dvou; na straně severní druhé okno zakryto jest sakristií.

Vítězný oblouk nižší (5·66 *m*), okrouhlý, markantně odděluje presbytář od lodi; průměr jeho světlosti 4 *m*.

Kostel jest o jedné lodi, která jest bíle uvnitř i venku omítnuta a beze vší úpravy. Délky má 12 *m*, šířky 6 *m*, výšky 7·45 *m*. Základní tvar její půdorysu jest čtverec, jehož strana měří 6 *m*. Sklenuta jest křížově jako presbytář. Skládá se ze dvou čtvercových tvavée. Do každého proloineno ve zdi po oknu na straně jižní i severní, tudíž celkem čtyři okna.

Věž čtyřhranná,*) zděná, vysoká až ku římse střechové 15·65 *m*. Pod ní širokým, půlkruhem sklenutým obloukem přichází se ku kobce křížově sklenuté a ku dveřím kostelním. Nahoře věže na třech stranách okna podoby stejné jako v lodi. Na věži střecha jehlancová, krytá taškami, s křížem dvouramenným.

Oltář hlavní barokový, ze dřeva řezaný; sloupy vrtulové s jonskými hlavicemi nesou kládí; mezi nimi obraz loučení sv. Petra a Pavla, v rámu, nahoře barokově zprohýbaném. V nástavci boží oko. Po stranách sochy sv. Václava a sv. Víta.

Oltář na pravé straně ze dřeva řezaný; čtyři sloupy kanelované s jonskými patkami i hlavicemi uzavírají kapličku, v níž na dřevě namalován jest obraz Navštívení Panny Marie; práce dosti slušná z konce 17. věku, zvýší 0·64 *m*, zšíří 0·40 *m*.

Pod obrazem čte se:

BEY REGIRVNG DES HOCH VND
WOHL GEBORHNEN HERRN HERRN
CAROL FERDINAND DES H. RÖM.
REICHS GRAFEN VON WALDSTEIN

DER HOCH VND WOHL
GEBOHRNER FRAVEN
FRAVEN MARIA ELISA
BETH GRÄFIN VON

*) O ní tužkou za oltářem jest poznamenáno: L. 1826 jako učedník jsem na tomto chrámě při opravě pracoval, v kterém čase krásná věž, která ještě stát mohla, se rozbořila a tato »vodárna« pod správou Šmída derektora a *Sedláčka* tesaře zřídila, při čemž se celý kostel opravoval. V roce 1847 kleště železný se dávaly (jimiž jest zdivo chrámu dvakráte staženo), při čemž se bílil; jako mistr jsem pracoval. Byl to zlý rok korec žita stál 28 zl. *Jan Sameš*, stavitel.

HERR AVF SWIGAN MVNICHEN GRATZ LAVTZIN BENSEN VND GROS AV GEST DER RÖM. KAY. MAY. WYRCK LICHEN CAMMERER VND REICHS HOFRATH WIE AVCH IHRO MAY: DER VERWTTIRTEN RÖM KÄVSSERIN OBRISTER STAL MEISTER Erb.	WALDSTEIN GEBOHRNE GRÄFIN VON HAR RACH FRAVEN AVF MÜNCHEN GRATZ SWIGAN . LAVTZIN GROSS AVGEST VND BENSSEN. Erb

Oltář po levé straně, dřevěný, s obrazem Matky Boží a dole na způsob tabernaklu zasklená skřínka se soškou Panny Marie; práce neumělá. Po stranách obou oltářů akanthové rozviliny. Pol. 18. stol.

Kazatelna pětiboká, zdobená akanthem; na střeše Kristus. Pol. 18. st.

Monstrance 0·51 *m*, práce tepaná, pozlacená. Na nodu čte se:

Von M. J. Fürstin v. Thurn-Taxis geb. Gr. Eltz für Struch 1853.

Kalich pozlacený, novější, 0·20 *m*.

Missale romano-bohemicum . . . Pragae Typis Archiepiscopalis seminarii in Aula Regia per Guilielmum Knauff anno MDCXC. K tomu jako allegat jest přivázáno Commun . . sanctorum . . Litomericii Typis Francisci Caroli Laube.

Zvony. 1. Mezi dvěma pásky pricqueyovských rozvilin podél horního okraje otočen jest nápis:

ANNO 1682 IST DIE GLOCKE CZVR EHREN VNSEREN HERR GOTT U: HEILIGEN PETRO V PAVLO GEGOSSEN.

Pod nápisem ověšeny jsou hlavičky pricqueyovské. Plášť zvonu rozvržen jest na čtyři části: 1. Na vých. straně vyobrazen sv. Pavel se znakem Pricqueyovým (I. P. a zvonek), 2. na západní straně sv. Petr, 3. na jižní v tabulce umístěn nápis:

D. WENCESLAVS CHRISTO. STIEPA
NOWSKI TVNC TEMP: CVRATVS VSCHEJANENSIS.
H: MARTIN GEORG DERON. HAVBTMAN.

Na severní straně (4.) v rámci:

BEY OBRIK : REG : DES HOCH. V :
WOHLGEBOHR : H : H : CARL FERD :
DES H : R : R. GRAFEN. VON WALDSTEIN
H : AVF SWIGAN LAVTSCHIN, NEUSCHLOS
V : BOH : LEIPE RI : DES GULDEN FLUS
R : K : M : WIRKL : GEHEIMEN RATH; CAMER
ERN, V : DER VERWIT : R : K : ORR : HOFMEISTERN

Erb.

Výška 0·64 *m*, průměr 0·80 *m*.

2. Zvon prostřední. Kolem hořejšího okraje ovinut vlys rozvilinový. Pod ním obraz Matky Boží s děťátkem a ještě níže nápis:

PÉČÍ W: PÁNA FARÁŘE ANTONINA REJCHARDA,
S NAKLADEM STRVSKÝCH OSADNIKV A GEGICH DOBRODINCU
BYL TENTO ZWON DNE 13 CERVENČE 1822 W PRAZE
OD PANA KARLA BELLMANA ZWONAŘE PŘELITÝ.

Výška zvonu 0·47 *m*, průměr 0·64 *m*.

3. Malý zvonek s obrazem sv. Jana Nepomuckého. Výška 0·23 *m*, průměr 0·30 *m*. Poč. 19. stol.

U silnice k Vlkavě stojí HOSPODA, bývalý mlýn; kamenné stavení, přízemek vysoký, v jehož štítu spatřuje se ve štukovém rámu hierogram IHS a letopočet 1690, ovinutý kolem větévkovým dekorem. Na vrchu gotické lilie.

Sukorady

mívaly před lety DVĚ TVRZE: první stála u cesty do Matrovic na východní straně vesnice; tvrz vodní, kde sbíhají se strouhy od Matrovic a Bechové. Dosud zachovala se část vodních příkopů, dubový trám v potoce; při kopání přichází se na zlomky různých předmětů, zámky a j. Tvrz tato zašla v letech 1519—1549. Ještě l. 1440 jmenuje se v držení jejím Lapáček, též Lapačka ze Sukorad.

Druhá tvrz stávala proti staré hospodě, kde jest nyní selský statek. Tohoto gruntu nabyl Lapačka koupí od Kateřiny z Kosořic 1457. — Týž maje v držení Březno, přenesl tam sídlo své; obě tvrze zašly, l. 1543 už ani jako pusté se neuvádějí.

Na návsi na vysokém dřevěném sloupu pod stříškou ZVONEK, mající průměr 0·33 *m*, výšku 0·25 *m*. Podél vrchního lemu ovinut pásek rozvilinový. Na plášti: sv. Václav; nápis: Tento zvonek byl zřízen nákladem obce Sukoradské 2. ledna 1750; relief ukřižovaného Krista; nápis: Znovuzřízen v listopadu 1899. Ulil *Arnošt Diepolt* v Praze.

Uprostřed návsi stojí SOCHA SV. VÁCLAVA, pískovcová, 3·20 *m* vysoká, otočená čtyřstrannou balustrádou z kamenných sloupů. Socha spočívá na hranolovém stylobatu s volutami po stranách; na průčelní straně ve výplni relief sv. Vojtěcha, nad ním v římse letopočet 1780. Nad tím súžený podstavec bohatě profilovaný a na něm socha světcova, oštafírovaná.

Na zadní straně čte se:

Ke czti a chwale
Bozí
geſt wizdwizena
nákladem Obcze
zdegſſy.

Obnoveno 1899.

U silnice na rozcestí k Husí Lhotě KAMENNÝ KŘÍŽ, 3·5 *m* vysoký, pískovcový. Hranolový stylobat s volutami po stranách; na průčelní straně ve výplni relief Matky Boží Bolestné a pod ní letopočet 1712. Na stylobatu podstavec zúžený, hojně profilovaný a na něm zasazen kříž s rameny ukončenými trojlístkem. Na kříži plechový, pozlacený Kristus.

Tuřice,

ves nad Jizerou na bývalém panství brandýském, jejíž jméno pověst odvozuje od Tyra, jednoho z vrahů sv. Václava. Na návsi ZVONEK Ave Maria, vysoký 0·27 *m*, v průměru 0·35 *m*. Kolem koruny ovinut jest páskem rozvilinovým, plechovým, applikovaným; na plášti reliefy sv. Maří Majdaleny a sv. Jana Nep. Dole při okraji: ☛ I. W. K. 1801.

Podle Adressáře, str. 86, bývala zde před časy TVRZ, l. 1354 jmenuje se Jošt z Tuřic při osazení fary v Předměřicích (Lib. conf. I. 14).

Týnec,

obecně Tejnec, Týnice.

Sedláček X. 341 — Sládeček, Paměti o Dobrovici 423—428. — Sommer II. 41.

Na samém okraji jižním výšiny Chlumské rozkládá se vesnička se dvorem poplužním a kostelem, jenž dominuje dobrovickému okolí. Při dvoře tomto stávala TVRZ, jež v 16. stol. znova byla vystavěna; nezachovalo se z ní ničeho, ani z bývalé fary johannitského řádu.

KOSTEL v Týnci, nyní sv. Anně posvěcený, dříve sv. Janu Křt, filiální, připomíná se poprvé l. 1255: toho leta Hostilka na Březně darovala jej křižovníkům svatojanským v Ml. Boleslavi, kteří sem kněze podávali. Po válkách husitských spravovali kostel zdejší kněží evangeličtí: Heník z Valdštejna dosadil sem Vavřince Šubarta od sv. Jana v Ml. Boleslavi, kněze luteránského. V době katolické, po reformaci, zůstal filiálním a připadl ku Dobrovici. Nynější kostel vystavěn l. 1725 od Eleonory hr. Valdštejnské, paní na Dobrovici.

»Počet záduší Tejneckého« od leta 1684 vypravuje, že ještě l. 1684 ano 1770 podáváno bylo v tomto kostele pod obojí. L. 1697 posláno do konsistoře za dovolení ku stavbě nového kostela. Leta 1711 dělána nová kostnice, l. 1817 předsevzaty větší opravy: dánoť za práci zednickou 720 zl., sklenáři 427 zl., tesaři 299 zl.

Kostel tento jest stavba baroková, orientovaná.

Půdorysem stavby chrámové jest kříž, v jehož západním konci stojí věž, pojatá do stavby. Patero podvojných oken propouští světlo. Nad lodí pne se placka při zdích kruhovými oblouky opíraná; závěrek její

zdobí obraz Nejsv. Trojice. Podpěrné tyto oblouky vycházejí z pilastrů ořímsovaných, v rozích umístěných. Nad presbytářem pne se táž klenba, ale není tu podpěrných pásů.

L. 1773 postavena nynější sakristie na straně jižní.

Dolejší prostora věže představuje sinec chrámový, nad ním pne se kruchta, jež spočívá na dvou sloupích čtyřhranných; oblouky jsou segmentové. Střecha kostela mansardová, na ní věž sanktusová.

Hlavní oltář (z první pol. 18. stol.). Dva okrouhlé dřevěné sloupy s korintskými hlavicemi nesou kládí. Do něho zasazen obraz sv. Anny, jež v knize čte, velmi slušný, jenž byl sem přenesen l. 1839 ze zámecké kaple v Dobrovici, když byla zrušena; ze 17. st. Nahoře do nástavku zasazený l. 1735 obraz Nejsv. Trojice maloval neznámý malíř pražský, jemuž za tuto práci dáno 45 zl. dle smlouvy se stavitelem *Kankou*, jenž byl asi tvůrcem tohoto kostelíka. Po

Obr. 318. Týnec. Kostel. Článek vlysu Petra zvonaře.

stranách oltáře stojí sochy sv. Václava a sv. Jana Nep. Svícny na oltáři počtem šest: dva z nich, po obou stranách tabernakula, 0·40 *m* vys, zdobené drobnými rozvilinami a se značkami M. D. a C. D. v oválových štítcích, z l. 1725; další dva 0·34 *m* vys., se srdcovými štítky, s letopočtem 1698 a značkou W. H., s ozdobou květinovou; oba krajní 0·34 *m* vys.

Postranní oltáře: v pravo s obrazem sv. Antonína Paduanského, jenž sem byl přenesen z Dobrovice l. 1741; konec 17. stol. Po levé straně Umučení Páně, postavený l. 1824, vesměs v podobě soch.

Kazatelna bez ozdob a bez řezby, z l. 1742.

Obraz sv. Jana Křtitele byl sem přenesen kolem l. 1735 z Dobrovice a stával na druhém oltáři; dílo mistrovské. Obraz sv. Františka Seraf., v bohatém rámci řezaném, stával dříve na hlavním oltáři, jejž l. 1735 maloval neznámý malíř; zavěšen jest na zdi v levo, kde dříve býval vedlejší vchod do kostela, jenž byl tehdy l. 1735 zazděn.

Mimo tyto zachovaly se tu obrazy sv. Maří Majdaleny a sv. Františka Borgiáše.

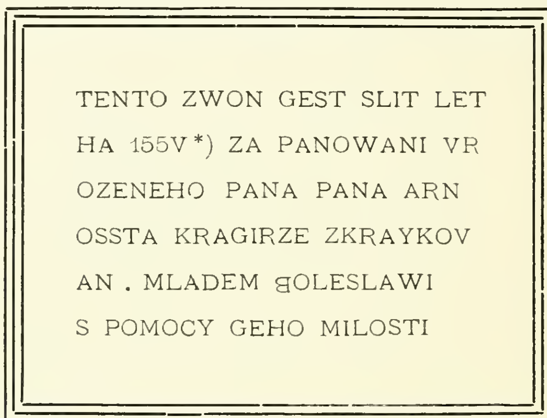
KECZTII A KCHAWALE PANV BOVHV WSSEMOHVCZIMVLETHA PANIE MDLV SLIT GEST

Obr. 317. Týnec. Kostel sv. Anny. Nápis na zvo u Petra zvonaře čís. 1.

L. 1737 zakoupen pro Týnec positiv od varhaníka z Vrchlabí za 50 zl.

Zvony. Na kamenné věži visí dva zvony skoro stejně velké, různého však stáří; třetí malý v sanktuse.

1. Největší má výšky 0·88 *m*, průměru 1·07 *m*. Kolem hořejšího okraje nápis renaissanční: SLIT GEST KE CZTII A KCHAWALE PANV BOVHV WSSEMOHVCZIMV LETHA PANIE MDLV (Facsimile obr. 317.) — Schází jen dodatek: skrze *Petra*, zvonaře boleslavského, z jehož rukou vyšel. Nápis spočívá na pěkně komponovaném vlysu květinovém (Facsimile obr. 318.) Uprostřed pláště na jedné straně erb pána z Krajku, patrona, na druhé pak v kartuši nápis:

TENTO ZWON GEST SLIT LET
HA 155V*) ZA PANOWANI VR
OZENEHO PANA PANA ARN
OSSTA KRAGIRZE ZKRAYKOV
AN . MLADEM BOLESLAWI
S POMOCY GEHO MILOSTI

Obr. 319. Týnec. Kostel sv. Anny. Nápis na zvonu čís. 2.

2. Druhý, menší zvon, má výšky 0·72 *m*, průměru 0·94 *m* Kolem hořejšího lemu nápis gotický (facsimile obr. 319).

Třetí zvon byl prý dle Sládečkových Pamětí slit od *Pricqueye* v Ml. Boleslavi a měl legendu: »Sit nomen domini benedictum in seculum« — jako se čte na Pricqueyově zvonu v Dobrovici. Než takových věcí jsem tu nenašel, ale na zvonku v sanktuse nápis: S. FLORIANE ORA PRO NOBIS 1727. Pod ním relief sv. Floriána. Patrně, že byl přelit od Pricqueyova syna Mikuláše léta výše jmenovaného 1727. Výšky má 0·21 *m*, průměru 0·23 *m*.

Úhelnice též Ouhelnice.

Ves v lesích, která měla svou vlastní někdy TVRZ: l. 1440 na sjezdu v Nymburce jmenuje se též Vršek z Úhelnice. Od l. 1525 připadla s Volenovicemi ku statku města

*) Číslice 5 jsou v originalu obráceny.

Ml. Boleslava. Na tento rod upomínají dva rybníky: Dolení a Hoř. Vrškovský, nyní lesem zarostlé, nad Husí Lhotou.

Uprostřed vesnice na vysokém sloupu dřevěném, pod stříškou ZVONEK, nepřístupný. Kolem hořejšího kraje pásek rozvilinový, na plášti relief sv. Donáta, klečícího, pod ním: S. DONATVS; na straně protější, západní, relief sv. Vojtěcha a pod ním: I : W : K : 1795 (*Johannn Wenzel Kühner*).

Újezdec viz Oujezdec.

Valy viz Volenovice.

Vinařice.

Sedláček, X. 338. — Sládeček, Dobrovice 365. — Čechy XII. 432.

Vinařice, »Nový Valdštýn«, kterýž název se neujal, vypínají se na jižním okraji velebného Chlumu a vévodí kraji dobrovickému.

Byla to prastará država pánů z Chlumu; připomínají se již v první pol. 13. stol. L. 1320 na TVRZI vinařické seděl Byčen z Vinařic. Od pánů z Klinštejna v 15. věku vystavěn zámek. Od l. 1517 drželi je Cetenští z Cetně, kteří jich l. 1623 konfiskací pozbyli. Adam z Valdštejna zámek přestavěl (kolem l. 1638), jak se dosud zachoval — nese tudíž ráz 17. století — a nazval jej Nový Valdštejn. Postavil jej na vysoké terase, o dvou patrech, se dvěma věžemi v rozích a šindelovou střechou.

Při zámku jest panský dvůr, moderní. Adaptace z osmnáctého století; tak přistavěno bylo severní křídlo během 18. stol., jakožto konírna, v přízemí, s malými okny obdélníkovými a barokním štítkem na severním průčelí.

ZÁMEK jest budova dvoupatrová, z pískovcových kvádříků a cihel kolem l. 1650 vystavěná, podélná, krytá moderní valbou, věže stanovou, v průčelí v rozích se dvěma rondelly osmihrannými. (Obr. 320.) Stěny jsou hladké, členěné podélnými lisenami a pilastry bez hlavice; okna mají pískovcové opažení, v přízemí s vyloženou římsou nadpražní, v patrech jen s chambranou.

Vnitřek. Okna a dvéře moderní, klenutí valené s lunetami nebo křížové bez žeber; v pokoji na východě klenba valená se štukovými žebry oválovými, na jichž průsečnících rosety plastické, jmenovitě bohaté na prostředním. Žebra zabíhají do rohů, na stěnách jsou oble natažena.

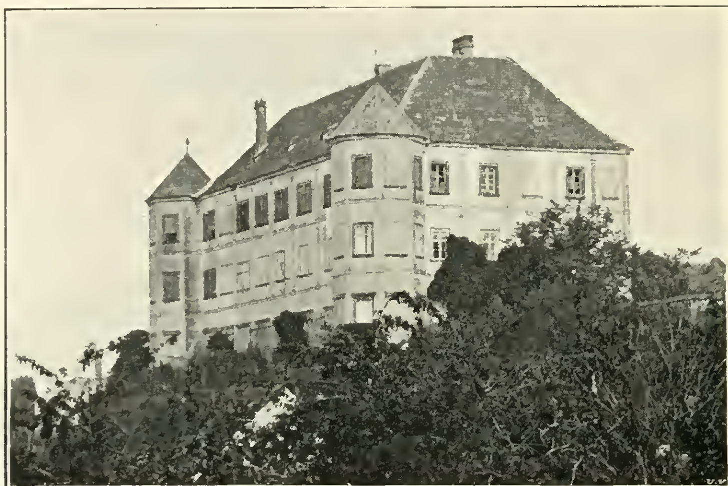
Portálky s pískovcovým opažením, nad nimi rovné římsy.

Rondelly jsou v přízemí uvnitř kulaté, sklenuté kopulí. Do pater vede stočené schodiště, vyzděné kolem dutého válce na elipsovitém základě.

Stropy v prvním i druhém patře povalové. V druhém poschodí krb s pískovcovým rámem a se zbytky maleb na stěně: rozviliny barokně stylisované ze druhé pol. 17. stol.

Druhé poschodí zpustlé.

Zámek nemá portálu, jen prostými novými dveřmi se do něho vchází, do místností, které slouží za byty panským úředníkům a zřízencům. Přístup do zámku jest panským dvorem, branou, při níž stojí hospodářské stavení (býv. ovčín), se štítem obráceným ku vsi, jenž nasvědčuje 17. stol.

Obr. 320. Vinařice. Zámek. Pohled se strany jižní.

Na návsi stojí KAPLIČKA vystavěná l. 1840, obnovená l. 1901. V ní jest soška P. Marie, obrazy Zvěstování Panny Marie, Nejsv. Trojice a sv. Václava. Na kapličce zvonek v průměru 0·22 *m*, vysoký 0·22 *m*, z téže doby.

Vinec chybně Podvinec.

J. E. Vocel, Grundzüge der böhm. Alterthumskunde (1845); týž: Kunstarch. Bereis. Böhmens: týž v Akademii nauk 1852. — Ferd. Mikovec, Starožitnosti II. 178. — P. Ferd Lehner v Methodu XVII. a Děj. umění nár. Č. — Ad. Pecenka ve druhé zprávě Společnosti přátel starožitností. — B. Grueber ve zprávách c. k. centrální kom. pro zachování histor. památek 1856; týž: Die Kunst des Mittelalters in Böhmen. — Arch. Pam. II. 123. — V. Kugler, Die Geschichte der Baukunst, Stuttgart 1858, II. 546. — A. Müller, Karte der mittelalterlichen Kirchenarchitektur Deutschlands. — Dr. Jos. Neuwirth, Geschichte der bilden. Künste in Böhmen. — Jindř. Otte Handbuch der christl. Kunstarchaeologie des deutschen Mittelalters. — Schnaase, Geschichte der bildenden Künste.

O praehistorickém nalezišti ve Vinci Arch. Pam. XV. 687.

Vinec, ves nad Jizerou, 3 *km* jihoz. od Ml. Boleslavi vzdálená, se starožitným KOSTELÍKEM SV. MIKULÁŠE, jenž nazývá se obecně

Obr. 321. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Strana severní.

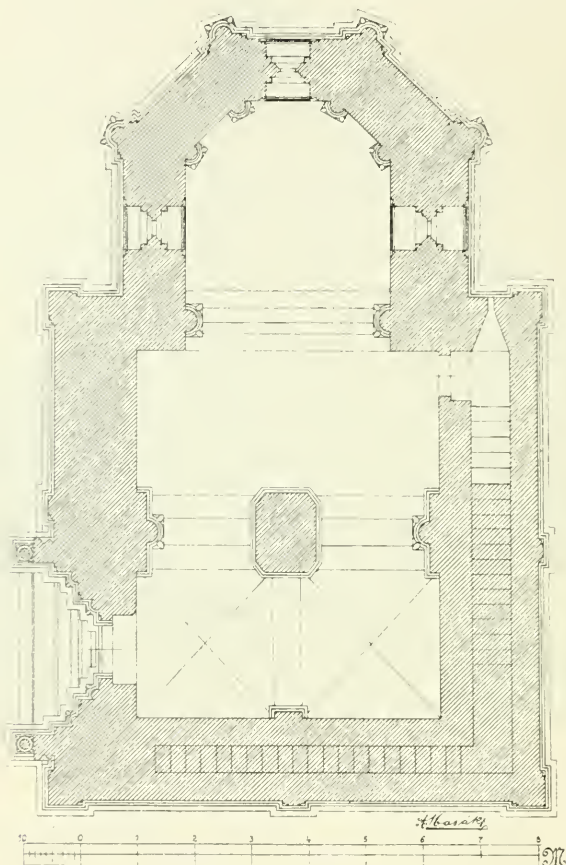
»vinecká kaple«, filiální, příslušný farní správou k Ml. Boleslavi, ale pod patronát dobrovický.

Připomíná se již ve 12. stol. mezi farními kostely děkanátu kameneckého; dle knih konfirmačních l. 1354 po smrti plebana Martina od Zdislava ze Zvířetic podán jest kněz Hanek. Ještě l. 1425 podán do Vince kněz Václav, z řádu svatojanského, jenž v kostelíku tom církevní správu vykonával za válek husitských. Od té doby jest filiálním.

Je to orientovaná budova románská z r. 1165, jak hlásá letopočet pod triumfálním obloukem (v pravo), v novější době i do okna v presbytáři vpravený. Opravován byl v letech 1564, 1697, 1722 a 1886; všechny tyto opravy byly podřízeného způsobu, aniž setřely jeho původní ráz; po opravě

l. 1697 byl znova vysvěcen, při poslední l. 1886 byly i základy podchyceny. Práce tyto dle návrhu a pod egidou inž. *Pecenky* prováděl boleslavský stavitel *Josef Mráz.*

Kostelík rozměrů skrovných, skládající se z lodi do čtverce založené, 5·69 *m* dlouhého, 5·30 *m* širokého, a kněžiště 3·60 *m* dlouhého, s nímž činí celá délka stavby 10·80 *m*. (Obr. 322.) Kryt jest jehlanem komolým, šindelovým, na na němž věžička se střechou stanovou a bání. (Obr. 321.)

Obr. 322. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Půdorys.

Z d i v o jest nejsilnější na jižní straně lodi, v němž jest schodiště 1·72 *m*, na straně západní a severní 1·45 *m*; v presbytáři na východní straně 1·35 *m*, ostatně 1·10 *m*. (Obr. 322.) Vystavěn jest z pískovcových kvádříků, tesaných, vrstvených a vázaných. Dole otočen jest soklem, v presbytáři vyšším nežli v lodi — pro větší svah terrainu na stráni k Jizeře.

P r e s b y t á ř. Na nárožích stojí oblé příporné s l o u p k y (4). (Obr. 323.) Jich patku tvoří sokl kolem se vinoucí, jen že spodní deska jest rozšířena

a přidány nárožníky ve způsobě zvířecích drápků. Dřík jest oblý, polokruhový, hladký, hlavice nad prstencem krychlová, jejíž plochy jsou ozdobeny reliefními ornamenty z palmet, roset, řeménkových motivů. Mezi sloupy stěny jsou hladké, jen po krajích táhnou se liseny, profilované žlábkem a pravoúhlými ústupky a spojené nahoře vlysem obloučkovým. (Obr. 324.) Nad tímto podřímsovím táhne se zubořez, i kolem hlavic sloupů se oblomující; nad ním římsa, profilovaná oblounem, s palmetovým vlysem

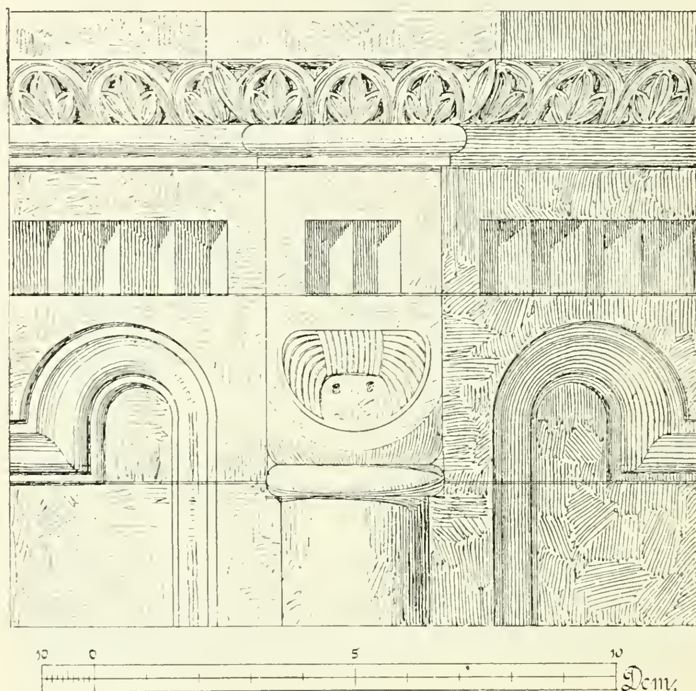

Obr. 323. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Presbytář od východu.

(Tento zubořez i římsa prodlužují se i na východní straně lodi, připojujíce se tam k nárožní lodní liseně.) Okna (3) ve zdi jižní, východní i severní, půlkruhová, špaletovaná, jichž ostění má profil: ústupek, šikmá špaleta úzká, ústupek široký, do rohu vstaven obloun; vnější arkáda profilována dvěma ústupky, dělenými plochým žlábkem.

Loď, čtyřstranná, s lisenami na nárožích a uprostřed stěn, kteréž již zvenku ukazují vnitřní rozdělení chrámu: na loď a emporu. (Obr. 321.) Kolem nich se sokl oblomuje. Podřímsoví a římsa se neuchovaly, stopy jich na severní straně se spatřují. Stěna západní jest hladká, bez otvorů. Stěna jižní: v pravé polovici okno do lodi úzké, polokruhové, s tímto ostěním: ústupek, špaleta šikmá, ústupek, vnější archivolta profilovaná žlábkem mezi dvěma ústupky. Jeho výška 1·15 *m*, šířka ve světlosti 0·20 *m*,

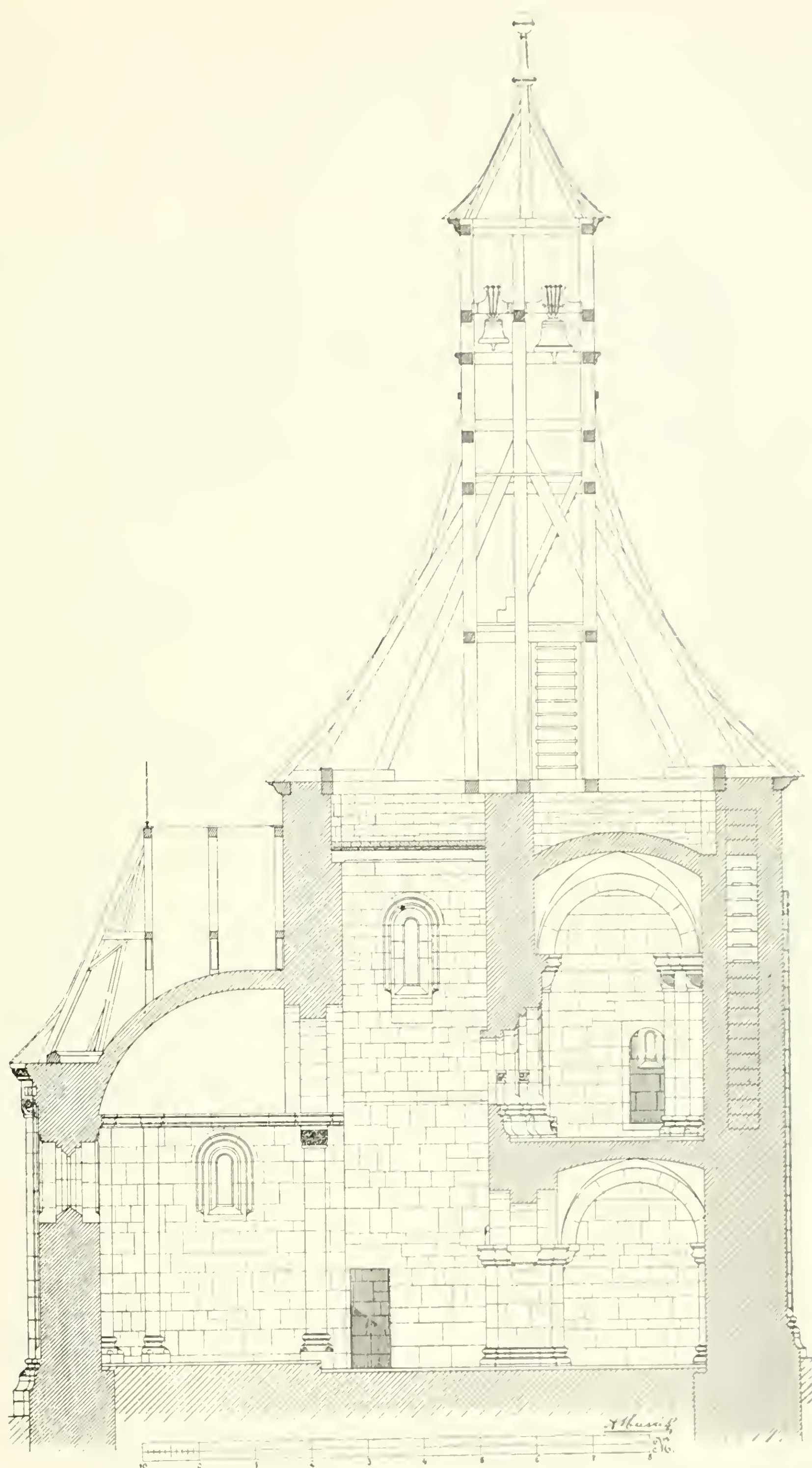
špaleta vnější 1 *m*. (Obr. 325.) V levé polovici otvory do schodiště: níže otvor kruhový (obr. 326.) s hranou skosenou, na níž jsou nasazeny bobule; výše okénko podélné, polokruhově překlenuté, špaletované, rovněž s bobulemi po hraně archivolty. (Obr. 326.) Stěna severní: V levé polovici okno do lodi, shodné profilem i rozměry s obdobným na straně jižní; v pravé polovici bohatý portál (obr. 327., 331.), nad ním liseny spojeny jsou obloučkovým římsovím, nad ním zubořezem a ještě výše dekorativní římsou, která ukončena jest po stranách dvěma maskami a ozdobena

Obr. 324. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Římsa s palmetovým vlysem, zubořez, obloučkový vlys, hlavice nárožních přípor na kněžišti.

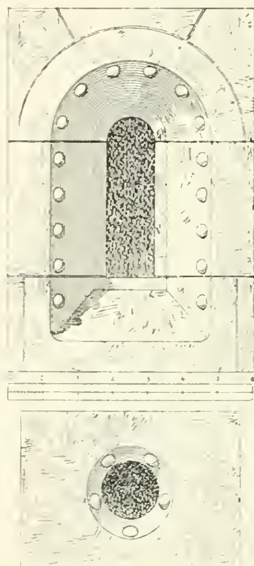
řadou obloučků s palmetami (v reliefu). Nad touto římsou proraženo okno (obr. 328.), vedoucí na emporu s profilovaným ostěním: oblounem, žlábkem a několika ústupky. Uvnitř růžice s kružbou: gotický čtyrlist pruhový.

Portál (obr. 321., 327., 331.) už zmíněný jest bohatě vypraven, s ostěním mnohonásobně profilovaným, vystupujícím z líce stěny. Světlost otvoru do výšky 2·05 *m*, do šířky 0·82 *m*; otvor tento jest podoby čtyrstranné. Ostění o dvou pravoúhlých ústupcích, nároží ústupků profilováno žlábky a oblounem. Do koutů ústupků vpraveny polosloupy s hladkými dříky a krychlovými hlavicemi, jichž plochy jsou zdobeny palmetami, řeménky a řadami hrubě tesaných lístků jazykových, nad sebou seřazených. Ústupky i sloupy mají

Obr. 325. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Řez podélný.

společný sokl, na rozích pak nárožníky mušlové. Nad celou soustavou touto táhne se římsa náběžníková, bohatě oblomovaná, o třech článcích (krycí desce a dvou oblounech). Archivolty polokruhové odpovídají dole ústupkům a sloupům: nad sloupy jsou oblé, nad ústupky hranaté; jich nároží jest stejně profilováno. Nad portálem tympanon polokruhový, otočen jest známým obloučkovým vlysem (téhož typu jako v presbytáři); v ploše relief: Kristus na kříži, jemuž se koří dvě osoby mužské. Z líce stěny vystupuje archivolta hranolová a oblounová, obě neseny párem pilířů hranolových a párem před ně postavených sloupů. Sokl i římsa náběžníková prodlouženy i na tyto hranoly a sloupy. Sloupky tyto mají ještě patky: desku, attickou patku se čtyřmi mušlemi; dřík vrtulovitě rýhovaný, hlavice kalichová, obstoupená čtyřmi ptáky (pávy a holubicemi) s roztaženými křídly. Celková výška portálu 4 *m*, šířka 3·84 *m*.

Obr. 326. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Okno a okrouhlý otvor do schodiště.

Vnitřek.

Presbytář uzavřen třemi stranami osmiúhelníka, jež mají šířku 1·25—1·80 *m*, vlastně čtverec se skosenými rohy. (Obr. 322.) V koutech stojí přípory (4), s patkami attickými na desce, s nárožníky, oblými dříky a hlavicemi, jež tvoří římsa kolem obíhající, téhož složení jako římsa náběžníková na portálu. Okna téhož ostění jako vnější. Klenba koncha nepravidelná, novější, která není v konstruktivném spojení s příporami, s moderní freskou (z r. 1888). Její výška 6·60 *m*.

Oblouk triumfální 6·50 *m* vysoký, 3 *m* široký a 1·05 *m* silný, polokruhový, s užší archivoltou hranolovou do středu vsazenou, nesenou dvěma polosloupky o týchž patkách a dřících jako u ostatních, jen krychle pod patkou jest vyšší; dřík ukončen prstencem; hlavice krychlové s rohy ubranými, jež zdobí relief z řeménkových ornamentů. (Obr. 329.) Patky jsou vysoké 0·355 *m*, široké 0·60 *m*; dříky vys. 3·30 *m*, silné 0·37 *m*, hlavice vysoké 0·32 *m*, šir. 0·45 *m*. Římsa oblomuje se i kolem těchto sloupků.

Loď dlouhá 6·55 *m* (s podruchtím), široká 5·25 *m*, vysoká do stropu 8·85 *m*, podkruchtí dlouhé 3·80 *m*, široké 5·30 *m*, vys. 3·65 *m*. Jak zvenčí už naznačeno, jest rozdělena lisenami z polovice na loď, z polovice na emporu s podkruchtím. (Obr. 321., 322.). Stěny jsou hladké. Zdivo ustupuje na straně severní jednou, na jižní pak, kde jest schodiště (ve zdi), dvakráte. Pod stropem povalovým moderním okna s týmž profilem ostění jako zvenku. (Obr. 325.) — Schodiště, v síle jižní zdi a osvětlené dvěma okny od strany jižní: širokým 0·18 *m*, vys. 0·45 *m*, jedním od východu 0·12 *m* širokým. 18 schodů vede směrem k západu na emporu, k portálku s hladkou archi-

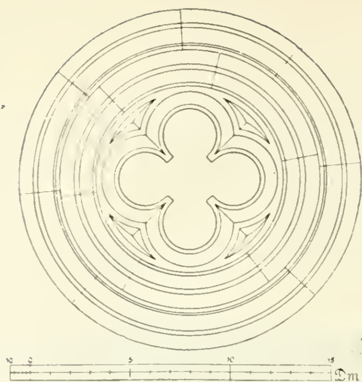
voltou — odtud schodiště přechází do zdi západní a poněkud se zúžujíc po 21 schodech vede na půdu a na věž. I zdivo schodiště jest z pískovcových kvádříků, strop jeho vrstven stupňovitě kvádry.

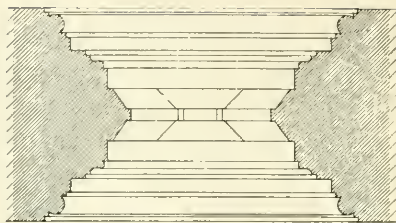
Uprostřed lodi stojí mohutný pilíř čtyrboký (obr. 322., 330.), jehož půdorys měří 1·35 *m* × 1·05 *m*, s rohy skosenými, soklem a římsou profilo-

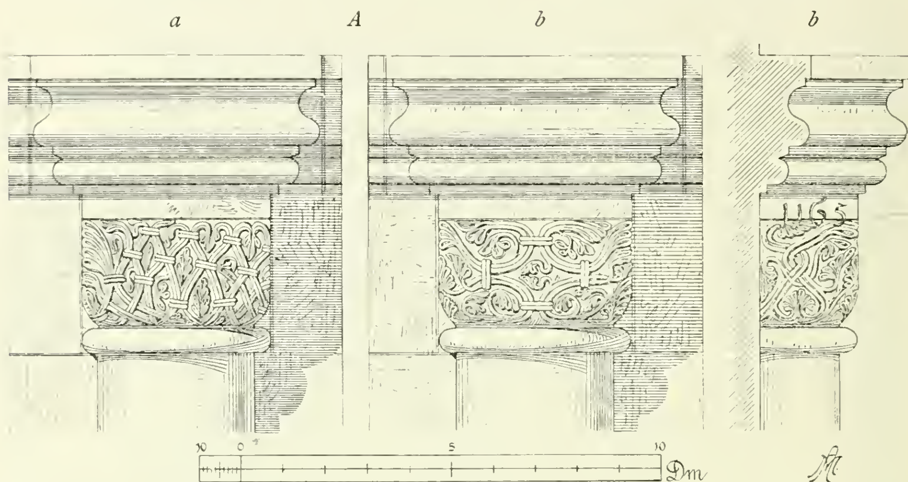
Obr. 327. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Portál.

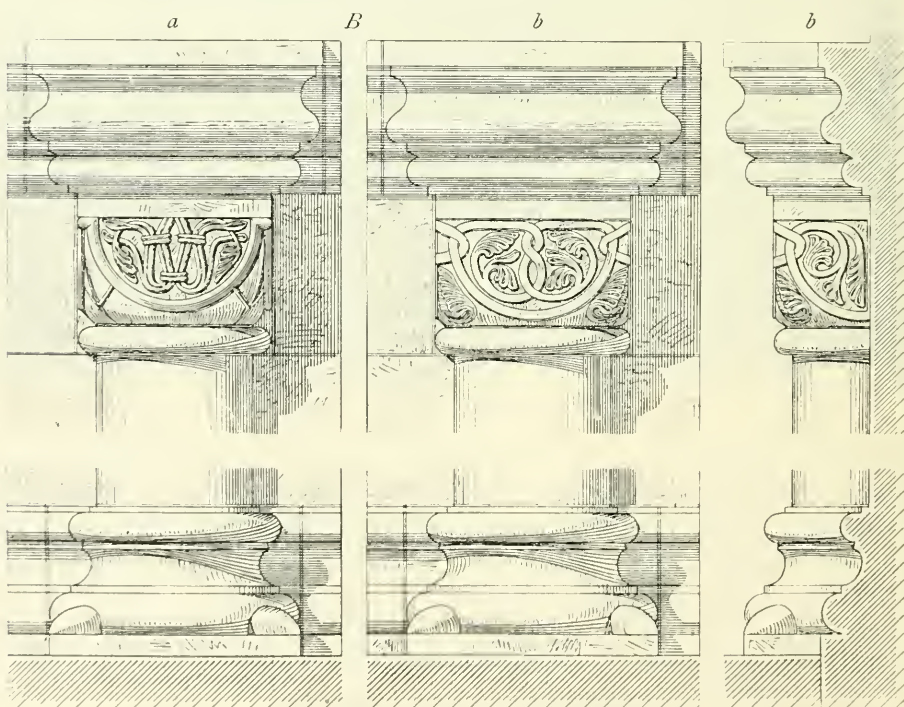
vanou (články jako na portálu). Na pilíř jsou sklenuty dva polokruhové oblouky zvýší 2·88 *m*, zšíří 1·70—1·80 *m*, nesené u stěn severní a jižní polopilíři, vysokými 2·10 *m*, šir. 1·35 *m*, plochými, se stejnými sokly a římsou. Hranolové jejich archivolty jsou neseny na onom pilíři středním konsolami a na přízedních polopilířích polosloupy s patkami (jako v presbytáři) a hlavicemi krychlovými, ubranými, s prstencem a ozdobou palmetovou a řeménkovou. (Obr. 329.)

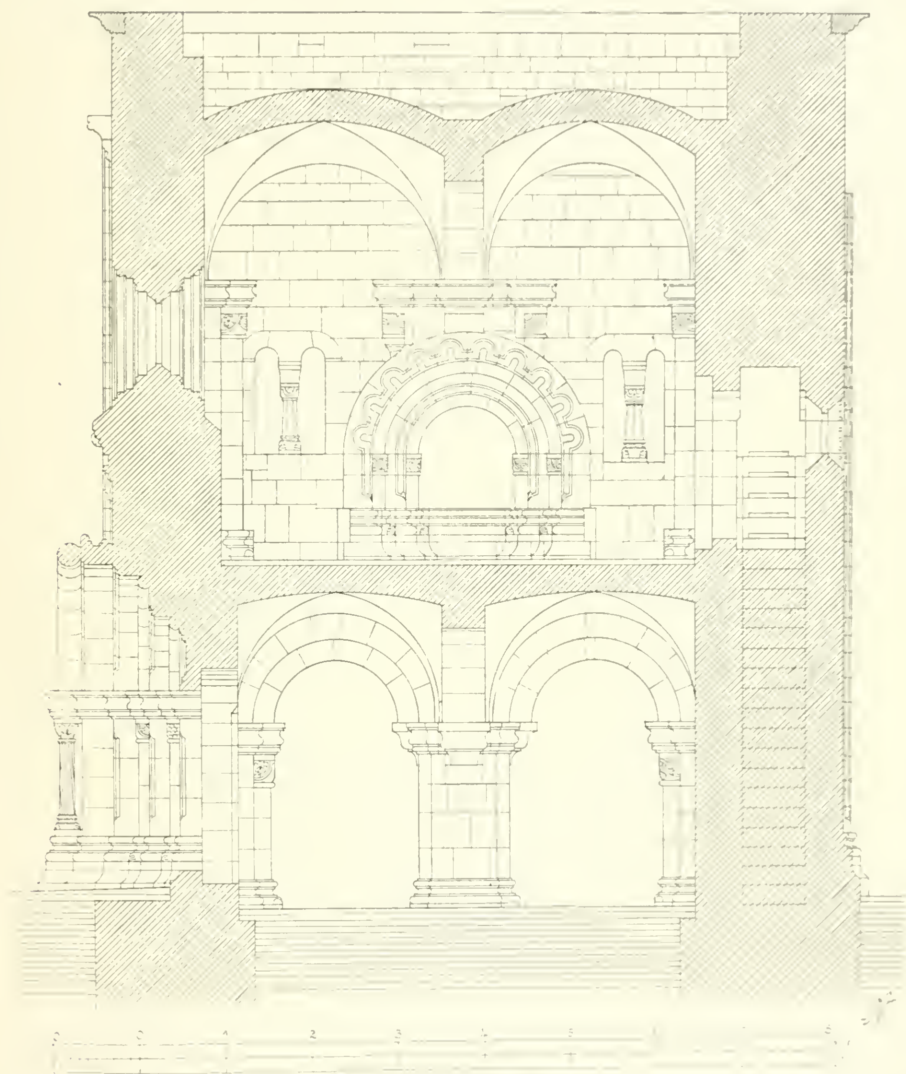
Obr. 328. Vinec. Kostel sv. Mikuláše.
Kružba a řez okna nad portálem.

Obr. 329. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Hlavice a patky přípor.
A na triumfalním oblouku: *a* v levo, *b* v pravo; *B* pod emporou: *a* v levo, *b* v pravo.

P o d k r u c h t í zabírá větší polovici lodi: 5·30 *m* šíř., 2·50 *m* (i s plochou pod oblouky 3·80 *m*) dlouhé; sklenuto jest dvěma kříži bez žeber, s ostře vyznačenými hranami, jež jsou děleny pásem 0·50 *m* širokým, opřeným o konsolu, na zdi západní o pilíř plochý s patkou a římsou jako na portále.

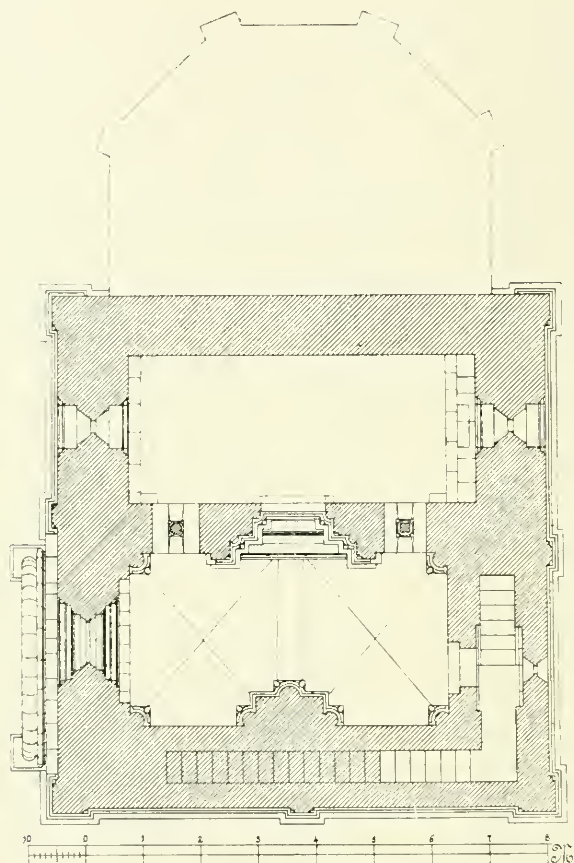

Obr. 330. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Řez příčný emporou a hlavním portálem.

V rozích cípy kříže vybíhají ostře. Stěny jeho jsou hladké: do stěny severní vyražen portál, sklenutý uvnitř plochým obloukem. Na dvéřích barokní zámek, vedle zazděná pískovcová kropěnka renaissanční.

Na obloucích těchto a pilíři středním zbudována jest z e ď d ě l i c í e m p o r u o d l o d i. (Obr. 330., 331.) Jest prolomena ve středu otvorem s polo-

kruhovým obloukem, s vysazenou hranolovou archivoltou a slabě vyloženými hranoly v náběhu. Po stranách dvě okna podvojná (obr. 333.), stejná, vysoká 1·23—1·30 *m*, šir. 0·73—0·82 *m*, dělená sloupky vysokými 0·82 až 0·88 *m*; jich patky 0·27—0·29 *m* šir., dříky 0·50—0·55 *m* vys., hlavice 0·18—0·19 *m* vys. 1. Sloupek v pravém okně: deska, na ní patka s vysokým článkem, žlábkem a osmibokým plinthem, s mušlemi v rozích; dřík

Obr. 331. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Horizontální řez emporou.

osmiboký, vzhůru se zúžující, s prstencem osmihranným, plochým; hlavice krychlová, v jejíž plochách jsou vytesány kříže v kruzích, palmeta a p. Římsa náběžníková přechází zvolna k síle zdi, na konci válečky. 2. V levém okně sloupek: deska, patka attická se silně vyvinutým spodním článkem a mušlemi; dřík ze svazku čtyř sloupků nahoru zúžených, na talířové patce a s prsténcovou hlavicí; hlavice široká, krychlová, zaoblená, ozdobená dvěma obloučky na každé ploše. Náběžník jako první.

Empora se vchodem polokruhovým od strany jižní, s oknem růžicovým od severu (s týmž profilem jako na vnějšku), sklenuta jest obdobně

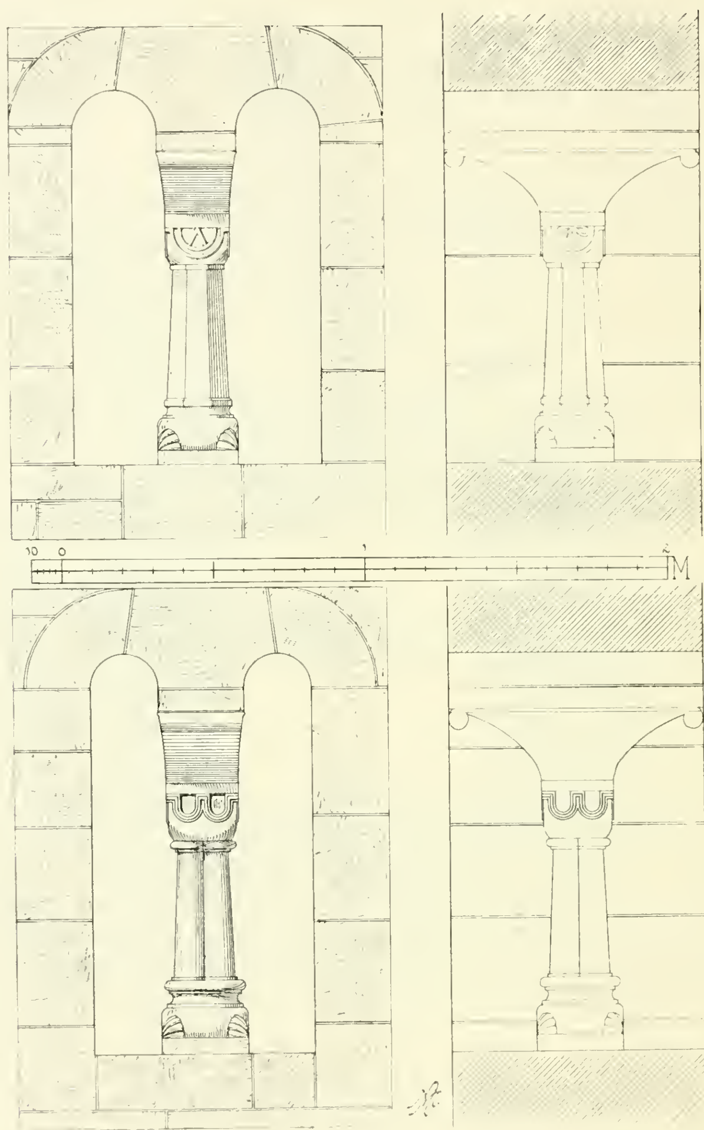
s podkruchtím dvěma kříži bez žeber s hranami. (Obr. 331.) Klenba jest dělena pásem polokruhovým, hranolovým, opřeným o konsolu krakorcovou, ořímsovanou a naproti o polopilíř nástěnný s patkou a římsou (jako v lodi), před nějž postaven jest polosloupek s patkou profilovanou, s nárožníky,

Obr. 332. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Střední oblouk empory.

prstencem, s hlavicí krychlovou, zdobenou řadou soustředných polokruhů. — V rozích pod cípy klenby postaveny jsou sloupky (6) o stejných patkách, s nárožníky a různě zdobených hlavicích, s římsou, jež všude stejně jest profilována. — Na straně severní, kde jest okno kulaté (růžicové), ustupuje zdivo kolem okna pravoúhle. Dva sloupy na stěně východní nemají dříků ani patek (obr. 330., 332.), jsouce přerušeny vý-

klenkem pro varhany. — Uprostřed oné východní zdi známý již otvor (obr. 330., 332.) polokruhový do empory vypraven jest bohatým ostěním o dvou ústupcích; nároží stejně jako na hlavním portále profilováno, v rozích

Obr. 333. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Sdružená okna v empoře. Jich příčný řez.

sloupky s hlavicemi, jež zdobeny jsou palmetami; archivolty oblé i hranolové; dole společný sokl známého už profilu. Římsa náběžníková není. Nejkrajnější archivolta ozdobena obloučkovou římsou známého typu (obr. 332.).

Nábytek, všechno zařízení kaple moderní.

Zvony visí na vížce dřevěné, postavené na spodní budově kamenné, kam těsnými, temnými schůdky těžce se stoupá. 1. Větší, od boleslavského zvonaře *Petra,* má výšku 0·53 *m*, průměr 0·76 *m*. Ucha ozdobena jsou provazci pletenými. Kolem horního okraje dvouřádkový nápis:

LETAH PANIE MCCCCCXXXXXII TENTO ZWON GEST SLIT ❀ — KE CZTY A K CHWALE PANV BVOHO WSSEMOHVCZIMV SKRZE PETRA ❀.

Na plášti reliefy sv. Mikuláše a sv. Jana.

2. Menší zvon, průměr 0·505 *m*, výška 0·42 *m*. Na plášti holý. Kolem hořejšího okraje gotický nápis. (Obr. 334.)

Obr. 334. Vinec. Kostel sv. Mikuláše. Nápis na zvonu čís. 2.

Vodice,

nyní »Dolanský statek«, nazvaný po majetnících ze 17. stol., býval deskovou državou: vladykové v držení toho zboží zvali se z Vodic, též z Odic. Na začátku 15. stol. byly v držení Johannitů u sv. Jana v Ml. Boleslavi. L. 1436 připomíná se Smil z Vodic; l. 1498 Šimon Dalibůh z Vodic, od něhož koupila Vodice obec m. Boleslava Mladého, jež většinu polí rozprodala spolusousedům. TVRZ, která se tu připomíná ještě v l. 1521—22, koupil boleslavský fysik a impressor M. Mik. Klaudyanus, jenž odkázal ji Bratřím.

Volenovice.

Sedláček X., 42.

Bývalá TVRZ, která se ve 14. a 15. stol. častěji připomíná. L. 1525 tvrz pustou prodal Markvart Frycek z Daliměřic městu Boleslava Mladého. L. 1595 se tvrz ještě uvádí. Pak zašla úplně a v 18. věku povstala tu vesnička. Z bývalé tvrze, jež stála na jižní straně nynější vesnice, zachoval se jen příkop, podoby okrouhlé, v průměru asi 200 *m*. Hloubka jeho jest místy 2 *m*. Svah měl ku straně východní. Na místě tvrze jest pole. Při tvrzi býval dvůr popl., jenž byl rozprodán sedlákům ve Stakorách, v Husí Lhotě . . .

Vrutice Kropáčova.

Sedláček X., 395; Sommer IV., 83; Adresář 79.

Na místě, kde se v krepích řepa ukládá, objeveny: *a*) kostra s ozdobami bronzovými; *b*) na výšině »Žákovci« nalezeny kulturní jámy, pazour-

kové zbraně; *c*) na poli ke Krpům popelnice; *d*) na místě, kde vrutická cihelna stojí, našly se zbytky mlatů, mlýny kamenné. (Pam. Archaeol. XII., 437.)

Někdejší TVRZ stávala na ostrožně řečené »Na hrádku«, z níž se nic nezachovalo. Odtud se psal Markolt z Vrutice, komendator svatojanský l. 1385. Z potomních pánů vrutických známějšího jména jsou Valkounové z Adlaru, Hrzanové z Harasova, jimž byla l. 1622 zabavena a prodána Filipovi Fabriciovi z Rosenfeldu a Hohenfallu. Dcera, která ji zdědila, vdala se za Zikm. V. Kropáče z Krymluva, odtud se zove Vr. Kropáčova. L. 1877 koupil ji Jan Faltys z Trutnova.

Uprostřed vesnice nad kapličkou mezi čtyřmi sloupky pod stříškou visí ZVONEK, široký 0·43 *m*, vysoký 0·37 *m*. Na plášti se spatřují na jedné straně relief sv. Petra a Pavla, po druhé straně veliký erb a nad ním pět menších erbů; pod nimi dole:

I : G : K : 1763. (*Johann Georg Kühner*).

Všelisy.

Vaněk, 101; Sedláček X., 389.

Nalezeny zde kroužky esové a denárky Břetislava II.

Všelisy náležely l. 1180 chrámu sv. Víta v Praze. Ve 14. stol. jmenují se ve Všelisích některé vladycké rodiny. V 15. stol. stávala zde TVRZ; l. 1566 nazývá se stará, t. j. pustá, jež asi tehdy zašla. Od l. 1586—1657 drželi Všelisy Bzenští z Prorubí na Bezně, od l. 1657—1795 pánové z Věžník, od l. 1827 Šporkové. Nynější zámek byl vystavěn l. 1832.

Uprostřed Vel. Všelis na kamenné, čtyřstěnné KAPLIČCE, v níž kříž a obraz Panny Marie, visí zvonek, mající průměru 0·41 *m*, výšky 0·34 *m*. Při hořejším okraji bordura: v kruzích zavěšené festony Na plášti reliefy sv. Josefa a sv. Aloisia. Pod sv. Josefem vyraženo:

Od Vel. Všelis na sever, za struhou jsou Malé Všelisy, v nich KAPLE sv. Václava, vystavěná l. 1840.

I . G . L . 1739.

Zalužany,

starobylá TVRZ; za krále Jiříka jako odúmrť dána Michalovicům 1468; od té doby zůstává ve svazku se zbožím michalovickým, později řeč. boleslavským, pak kosmonoským. Tvrz zašla, zůstal poplužní dvůr. Zalužany jsou prý rodištěm proslulého botanika a lékaře Adama Zalužanského.

U dvora SOCHA SV. PROKOPA, velice sešlá, kterou l. 1748 rektor piar. škol kosmonoských světil.

Zámostí

viz Krnsko Dolení a sv. Jiří pod Krnskem.

Zdětín.

L. Š Město N. Benátky 1865.

Před vesnicí, u silnice chotětovské, předhistorické naleziště s kostmi, popelnicemi, bronzy . . .

Bývalá desková država a při ní zajisté TVRZ. L 1189 drželi ji Johannité, v husitské době byla v držení Václava Myšky z Hrádku, jenž

Obr. 335. Zdětín. Kostel Všech Svatých. Pohled od východní strany.

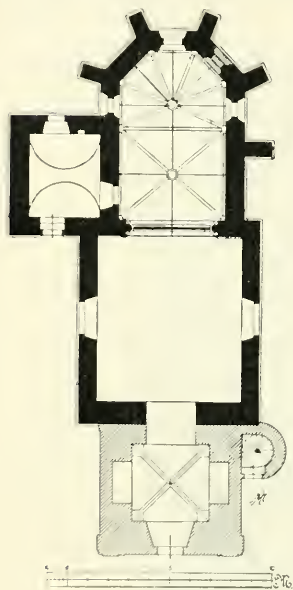
Husa do Kostnice provázel. Císař Zikmund zastavil Zdětín Janovi z Kunvaldu na Dražicích, s nimiž ostal pak trvale spojen.

KOSTEL VŠECH SVATÝCH, filiální, příslušný k N. Benátkám, připomíná se l. 1260 jako farní (Lib. conf.), l. 1392 plebán Lupus za-

měnil si Zdětín svolením velmistra Johannitského Hereše ze Zvířetic (Tadra III., 339).

Kostel gotický ze XIV. stol, uprostřed vesnice, na hřbitově (starém), orientovaný. Kryt jest prejzy, s věží na západě (barokní), se sanktusem, stavěn z lámaného kamene.

Presbytář zavřen jest pěti stranami osmiúhelníka. Pět opěráků na lícních stranách pískovcových, 0·65 *m* širokých; na nich ústupek s římskou ze spoda profilovanou plochým žlábkem; svršek skosen a kryt prejzy. Kolem celé budovy i sakristie obíhá trnož sešikmený, 0·78 *m* vysoký. Okna goticky lomená, hladce špaletovaná. Stěny hladké. (Obr. 335.)

Obr. 336. Zdětín. Kostel Všech Svatých. Půdorys.

Věž podoby komolého jehlanu; stěny hladké, nároží s pilastry. Na západní straně vchod s pískovcovou chambranou, nad ním několikanásobná čabrakovitá kartuš a římsa. Okno v prvém patře oválné, jinak okna široká, segmentově zaklenutá. Ve druhém patře hodiny. Římsa rovná, střecha stanová. Na jihu přistavěn šnek s okénky střílnovými, se střechou prejzovou.

Vnitřek: Presbytář zavřen pěti stranami osmiúhelníka, jehož strana měří 2·15 *m*. Délka presbytáře 7·75 *m*, šířka 4·86 *m*. (Obr. 336.) Okna tři gotická, neprofilovaná, vys. 2·60 *m*, šir. 0·74 *m*. Klenba: závěr o šesti žebrech profilu hruškového (obr. 336., 337., 338.) se svorníkem hladkým, kulatým. Přízední archivolty v lunetách z pískovce. Kříž o hladkém, okrouhlém svorníku, oddělený žebrem, rovněž s přízedními archivoltami. Žebra jsou nesena konsolami (obr. 338.) ve výši od země 3·58 *m*, všechny. o pěti stranách osmiúhelníkových s dvojitým plinthem:

1. v levém koutě triumfálního oblouku otlučená maska;
2. pás rozvilin vysoko plastických, pod ním maska;
3., 4., 5., 6., 7., 8., masky různé podoby.

Výklenek olejní vysoký 0·50 *m*, šir. 0·30 *m*; kolem rám s profilovaným žlábkem, ukončený špičkou — nejspíše otlučená to kytka. Panel s gotickými nosy. Sanktuarium (obr. 339.) vys. 1·10 *m*, šir. 0·50 *m*. Výklenek podélný, rám šikmý se žlábkem, končí oslím obloukem a vybíhá v kytku, pod níž římska, zpod žlábkovaná; na archivoltě tři a čtyři kraby. Panel, gotické nosy, v nichž zase nosy, jichž rohy jsou zakončeny liliemi. Mříž z plochých prutů, pravoúhle se protínajících, v průsečnících na štítku rosety; zámek gotický.

Ve stěně severní barokní vchod s rámovým pískovcovým opažením, vedoucí do sakristie původní, dlouhé 4·05 *m*, šir. 3·15 *m*,

s klenbou goticky valenou; okno a vchod zvětšeny. Ve východní stěně zachován výklenek pro oleje vysoký 0·34 *m*, s pískovcovým opažením gotickým, s otupenými hranami.

Triumfální oblouk široký 3·88 *m*, silný 0·70 *m*, pískovcový, hrotitý. (Obr. 337., 340.) Oblouk s obou stran sešikmený, profilován ve výšce

Obr. 337. Zdětín. Kostel Všech Svatých. Pohled do kněžiště při restaurování l. 1903.

od země 2·175 *m* na obě strany hlubokým žlábkem, dvěma ústupky a čtvrtkruhovým oblounem. Sokl pokračuje ještě po severní straně lodi.

Loď obdélná, dlouhá 8·35 *m*, šir. 7·05 *m*, se dvěma okny svrchu, polokruhovými, zbarokisovanými, se stropem na rákos se štukovým zrcadlem. Na západě vchod segmentový, moderní vede do podkruchtí věže, jež sklenuto jest křížově s lunetami, barokně; prvé patro věže sklenuto též, druhé s povalem, zvonice.

L. 1903 zrestaurován. Při restaurování objevena na jižní straně dvě okna gotická (po obou stranách nynějšího), hluboce špaletovaná, o $^1/_3$ nižší nežli v presbytáři: vys. 1·50 *m*, široká 0·53 *m*, s pískovcovým ostěním, původní. — Na severní straně lodi odkryt gotický portál s opažením pískovcovým, profilovaným: žlábkem, oblounem; spodek jeho zazděn cihlovým soklem. Druhý portál barokní objeven ve věži, segmentový, maltou zakrytý.

Uvnitř na zdích presbytáře našli jsme a po nás jiní freskové malby z konce 14. stol.: Na klenbě kolem svorníku ve čtyřech kruzích symboly evangelistů Páně, ovinuté větvovím barvy červené. Za oltářem v závěru různé malby: Kalvarii, nahoře jakási stavení. Na zdi po straně evangelia rozdělené na tři pole: 1. texty z písma svatého

Obr. 338. Zdětín. Kostel Všech Svatých. Konsoly v kněžišti. Profil žebra.

ve dvou sloupcích, latinský a český; 2. veliký freskový, pěkně kolorovaný obraz: Kristus Pán (za ním Panna Maria a apoštolové) přijímá hříšnici (obr. 341.); 3. biblické výjevy (6). Po straně epištoly po celé délce stěny Ukřižovaný: pod ním třemi řádky latinskými rozdělena jest stěna na čtyři pole, v nich obrazy obsahu biblického.

Oltář z r. 1682. Mensa z pískovce se soklem a stolem sešikmeným bez profilu. Tabernakl novější, bez ceny. Oltářní obraz na plátně představuje svaté v nebi, jasného koloritu, slušný v kresbě z XVIII. století. Po stranách obrazu dva korintské sloupy, na dřících ovinuty větévky s listy lipovými, kládí s prostou, oblomenou římsou a úseky římsy segmentové; nad tím polopatro s vrtulovými sloupky korintskými, ovinutými révou. Kládí štítkově zlomené. Na vrcholu na rameně akanthovém terč

s monogramem $\overset{+}{\text{I H S}}$ ve zlatozáři. Ve středu na plátně oko Boží s anděly. Po stranách hlavního obrazu sochy sv. Václava a sv. Zikmunda, slušné; nad nimi krabatiny; na kládí andílkové. Nad obrazem v kartuši: A . M . / D . G . Po stranách oltáře jednoduché brány se dveřmi, nad nimiž ve vlysu letopočet 16—82.

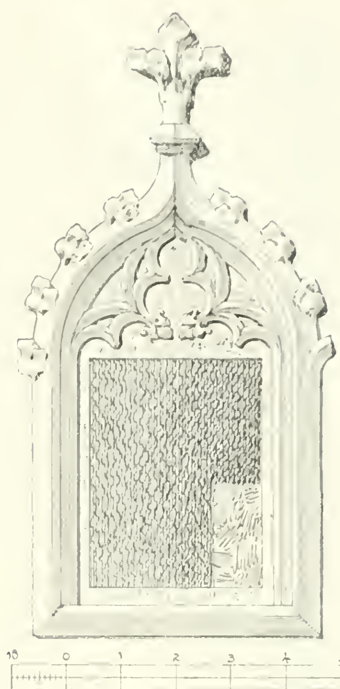
Oltář sv. Jana Nepomuckého z polovice 18. stol., s obrazem sv. Jana almužníka, na plátně, ztemnělého koloritu, rám rocaillový, po stranách vásy s kyticemi; v nástavci v paprscích jazyk sv. Jana. Sošky světců řádových. Čtyři svícny cínové, barokní, současné.

Kazatelna chudá, bez ceny, z počátku 19. století.

Kruchta dřevěná, varhany nové.

V sakristii dvě barokní kredence, bezcenné.

Pod kruchtou zpovědnice, bez ceny, z konce 18. stol.

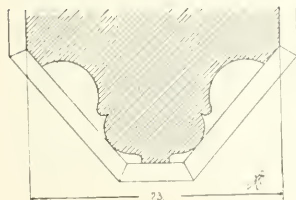

Obr. 339. Zdětin. Kostel Všech Svatých. Sanktuarium.

Obrazy: sv. Jana Nepomuckého a sv. Antonína na plátně, z poč. 18. století, Uzdravení Lazara, bez ceny, z konce 18. století. Obraz z l. 1763: v sále sloupovém, barokovém sv. Mikuláš s měšcem. Na zadní straně poznamenáno: Tento obraz na ſwug naklad dal poſtawiti pan Frantiſſek Swaczina ſauſed obcze Zdietinſke na wiecznau Pamatku. Leta 1763 den 2. Deczemb. Wenzl Slansky 1854.

Zvony na věži kostelní:

1. Největší z nich má výšky 0·76, v průměru 0·98 *m*. Kolem horního okraje nápis dvouřádkový, gotický: (Vladislavská koruna a W) A nativitate Cristi Anno domini millesimo quatuor centesmo nonagesimo octavo laus sumo reddatur || Gratisime beate marie virginis memoratur hoc opus confla . um est per magistrum egidium nove civitatis pragensis (Facsimile obr. 342.)

Obr. 340. Zdětin. Kostel Všech Svatých. Profil triumfálního oblouku.

2. Výška 0·8 *m*, průměr 0·80 *m*. Ucha s maskami. Kolem horního kraje věnec vavřínový. Pod ním nápis: + ☛ SANCTCTE WENCESLÆ ORA PRO NOBIS ANNO DOMINI 1687.

Pod tím pásek z drobných rozvilin, ověšený listy akanthovými, dolů obrácenými; mezi nimi

Obr. 341. Zdětín. Kostel Všech Svatých Fresco: Kristus napomíná Maři Majdalenu.

andílčí hlavičky. Na plášti: 1. Madonna na kouli potírajíc hada; pod ní znak Pricqueyův s jeho I: P. 2. Relief sv. Václava s praporem v ruce a štítem (orlem) u nohou; 3. Kristus na kříži a pod ním obě Marie; 4. nápis v kartuši ovinuté páskem vavřínovým:

HOCH VNDT WOHL GEBOHRNE
F. F. SVSANNA MARIA GRÆFIN
GABIN GEBOHRNE GRÆFIN VON
KVFFSTEIN DER HERRSCHAFFTEN
BENATECK VNDT SARECK

3. Nad ostatními zvony ve věži u hodin zvon bez srdce, vys. 0·53 *m* (s uchy), šir. 0·475 *m*. Ucha i plášť hladké. Z 15.—16. století.

4. V sanktusníku zvonek vysoký 0·22 *m*, šir. 0·23 *m*. Ucha hladká. U koruny pás laurový a nápis:

☛ IESVS MARIA ET IOSEF. A. D. MDCCII +.

Na plášti v kartuši hierogram: MRA a štítek Pricqueyův (NP), mezi tím hlavy andílčí.

Kostel tento stojí uprostřed bývalého hřbitova, zdí obehnaného. V něm na straně východní zděná barokní KOSTNICE (obr. 335.), osmistěnná, sklenutá plackou se štukovým elipsovým rámem a dvěma okny a střílnami podoby křížové; římsa velmi hmotná; kolem vchodu bosáž, rám maltový a římsa segmentově prohnutá s klenákem. Na severu vchod s prohnutou římsou nad otvorem.

Na hřbitově KŘÍŽ tepaný ze železa, motivů rokokových, z počátku 19. století.

Obr. 342. Zdětín. Kostel Všech Svatých. Nápis na zvonu čís. 1.

Žerčice.

Schaller 91; Sommer 42; Vaněk 57; Sládeček (Dobrovice) 441; Společnost přátel starožitností III. 90.

Osada původu starožitného, bývala majetkem biskupů pražských. Nejstarši historická zpráva (u Kosmy) z l. 1070: biskup Jaromír posvětil ve svém dvoře nový kostel. Při tomto dvoře, na TVRZI měli biskupové pražští sídlo své.*) Tvrz tato byla l. 1639 tak spustlá, že se v ní bydliti nemohlo. Osada slula Žerčiněves. Od léta 1511, kdy se stala městečkem, psala se Žerčice. Za války 30leté spustla a přestala pomalu městečkem se nazývati; výroční trhy prodala. L. 1621 Adam z Valdštejna koupil Žerčice a připojil k Dobrovici.

*) Palacký I., 225 a 229.

KOSTEL SV. MIKULÁŠE připomíná se jako farní l. 1384. V době husitské byl ve službách strany kališnické, l. 1592 znám jest evangelický farář Vít; ještě l. 1723 podáváno zde pod obojí. Po válce 30leté fara zašla, spravovali ji farářové v Dobrovici; l. 1786 zřízena v Žerčicích lokalie, l. 1854 fara.

Bývalý kostel žerčický byl dřevěný, l. 1698 jmenuje se v něm oltář sv. Mikuláše; i zvonice byla dřevěná a v ní dva zvony: menší z l. 1545, větší l. 1670 přelitý. Kostel byl l. 1730 sbořen a nynější od Eleonory hrab. z Valdštejna nákladem 3658 zl. 26 kr. 2 d. vystavěn — podle »abrisu a předúkazu baumeistra *Frant. Maxa Kanky*« z Loučeně, od mistra zednického *Jiříka Sovenského.* L. 1736 velký oltář postavili dle návrhu stavitele pražského *Prée* kosmonoský řezbář *Jelínek,* truhlář *Prokop Vyšohlíd*; hlavní oltářní obraz zaplacen 90 zlatými »Frant. Barběti« (*Barbieri*), celkem vydáno na hlavní oltář 367 zl. 51 kr. *Prokop Vyšohlíd* zhotovil též novou kazatelnu s kosmonoským *Jelínkem.* Velký oltář, kazatelnu, kůr musikální štafíroval *Jan Hendrych*, malíř z Duchcova, za kterouž práci dáno mu 500 (!) zl.

L. 1731 opatřena nová kaditelnice, l. 1739 »metalovej« zvonek k sakristii za 1 zl.), l. 1751 štafírován nový oltář sv. Jana Nepomuckého, l. 1775 koupen druhý oltář ze zrušeného jesuitského kláštera v Jičíně (za 15 zl); l. 1782 stažena kleštěmi klenba; l. 1786, když byla zřízena lokalie, koupena stará cínová křtitelnice z Dobrovice (za 10 zl.) a měděná stará monstrance z Domousnic.

L. 1790 *J. Hořejší* z Dobrovice zhotovil novou zpovědnici (4·30 zl.) a l. 1816 *Gottstein* v Semilech nové varhany (56·30 zl.).

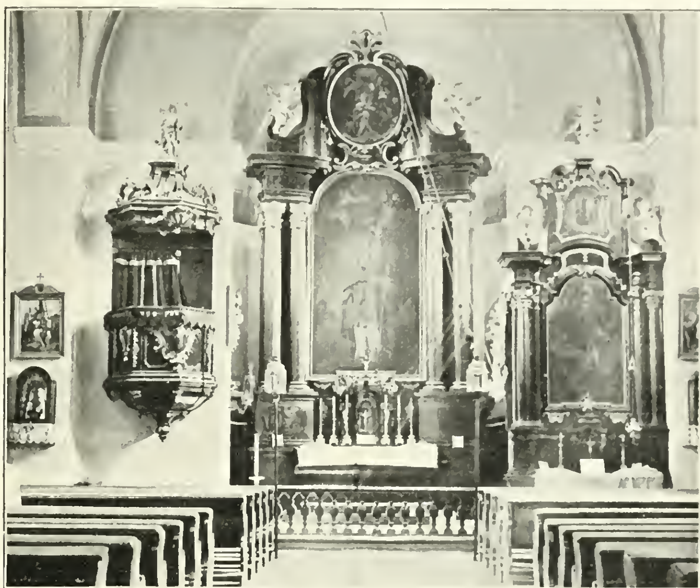
Kostel tento má velikou podobu se semčickým, vyšly oba z týchž rukou.

Stavba barokní, orientovaná, s věží na západě do kostela pojatou tím, že v koutech lodi a věže vyzděny jsou okrouhlé výplně pro schodiště a boží hrob. Stěny hladké, okna orámována chambranami maltovými, vchody pískovcem, římsa silně profilována, kryt valbový, taškový; věž kryta bání plechovou. Sanktus nad lodí. Presbytář opřen na východě dvěma opěráky se dvěma ústupky; po stranách přízemní přístavky. Na jižní i severní straně lodi přístavky v půdoryse polokruhové, s nikami, kryté prejzy. Na západě hlavní vchod s rámem pískovcovým a nástavcem, s římsou, nad kterouž na východě vztyčen štít trojúhelníkový.

Uvnitř. Presbytář čtyřboký, sklenutý plackou na pilastrech v koutech postavených. Dvě okna segmentová, dva vchody pod nimi: do sakristie a kaple. Oblouk triumfální polokruhový, s římsou v náběhu. Loď sklenuta valeně s lunetami, o dvou polích; mezi okny a v rozích silně vystouplé polopilíře s římsovou hlavicí. Dva páry oken, podobných v kněžišti Vchod na západní straně, kde sklenuté přízemí věže činí předsíňku. Kruchta otevřena vzadu do věže obloukem, dřevěná, na dvou sloupích, elipsovitá, silně vyložená. Pod i nad kruchtou otvírají se tři oblouky v prostředním umístěny varhany.

Hlavní oltář. Čtyři oblé sloupy s korintskými hlavicemi nesou kládí s volutami a klečící anděle s vysokým nástavcem, v němž obraz korunování Panny Marie, bezcenný. Hlavní obraz sv. Mikuláše, velmi pěkný, zachovaný —

z let 1730tých. (Obr. 343.) Po stranách tabernakula šest svícnů cínových, jichž noha jest barokně zprohybána, stvol prstencovitý. Nejbližší tabernaklu, 0·50 *m* vysoké, s nápisem: ZADUSSI ZERCZISKEMU 1676; na druhém páru 0·48 *m* vysokém totéž; na třetím levém, 0·46 *m* vysokém: NAKLADEM ZADUSSI SEMCZICSKEHO; (na třetím) v pravo v oválovém zarámování: NAKLA DEM GI RZIKA HA NUSSE RY CHTAR-ZE PECZ ICSKEHO. Po stranách nad východy za oltář sochy sv. Václava a sv. Víta v životní velikosti.

Obr. 343. Žerčice. Kostel sv. Mikuláše. Hlavní oltář a kazatelna.

P o s t r a n n í o l t á ř e. 1. Sloupový, běžný barok z pol. 18. věku s obrazem sv. Jana Nepomuckého, přemalovaným (viz nahoře), v nástavci obraz Matky Boží staroboleslavské. — 2. a 3. oltář stejné nástěnné plochy, svrchu zdobené lambrekinem, s obrazy: Seslání Ducha svatého a Panny Marie (nový), z konce 18. století.

K a z a t e l n a rokoková, slušná v rozvrhu, třeba střízlivém, se soškou Pána Ježíše.

Barokní k r u c i f i x dřevěný.

O b r a z y na stěnách v lodi: 1. sv. Jana Nepomuckého, 2. sv. Aloisia, oba v oválových rámech s korunou a dole s draperií, z 18. stol.; 3. sv. Ignáce z Loyoly a 4. sv. Františka Xavera, oba (3. i 4.) z Jesuitského kostela v Jičíně. Oba v kněžském rouše a s otevřenými knihami, v nichž se čte: CONSTITVTIONES SOCIETATIS IESV — AD MAIOREM DEI GLORIAM a DOMINI NOSTRI JESV CHRISTI EVANGELIVM.

M o n s t r a n c e měděná, pozlacená, 0·53 *m* vysoká, obyčejné výpravy, posázená nepravými drahokamy. Ze 17. stol.

Křtitelnice cínová: kotel na třech nohách, jež vybíhají dole v tlapy zvířecí, držící koule, nahoře v hlavy vousatého muže. Na plášti kotle masky lví plastické, držící v tlamě kruh, a počátek nápisu v rámci. Počátek 17. stol. Na víku tři hlavy andílčí.

Zvony. 1. Větší, byl třikráte přelit: l. 1670, zajisté od zvonaře *Pricqueye* v Klatovech a v Ml. Boleslavi, l. 1755 od zvonaře pražského a l. 1829 v nynější podobě. Výšky má 0·59 *m*, průměr 0·82 *m*. Pod korunou ovinut jest věncem vinné révy, na plášti relief sv. Mikuláše. Na dolním okraji nápis:

Ex proventibus Ecclesiae Zercicensis.
Fusa Fui Prage Anno 1829 a Carolo Bellmann Sub patronatu Celsissimi Principis Caroli Anselmi De Thurn et Taxis.

2. Výška 0·58 *m*, průměr 0·74 *m*. Kolem horního okraje nápis

PER STANISLAVM ⁑ CLATOVINVM ⁑ FVSA EST ⁑ ANNO 1545.

Na plášti relief světce (sv. Josefa?).

3. V sanktusu zvonek vys. 0·26 *m*, v průměru 0·33 *m*. Pod horním okrajem mezi silnými liniemi nápis: ☛ VALENTIN LISSIACK HAT MICH GEGOSSEN IN PRAG 1740. Pod nápisem vlys komponovaný z andílků. Na plášti relief sv. Jana Nepomuckého.

Pečeť farní z l. 1786: SIGILVM ECCLESIAE LOCALIS ZERCZIC : S : NICOLAI. Uprostřed obraz sv. Mikuláše.

Žitnoves.

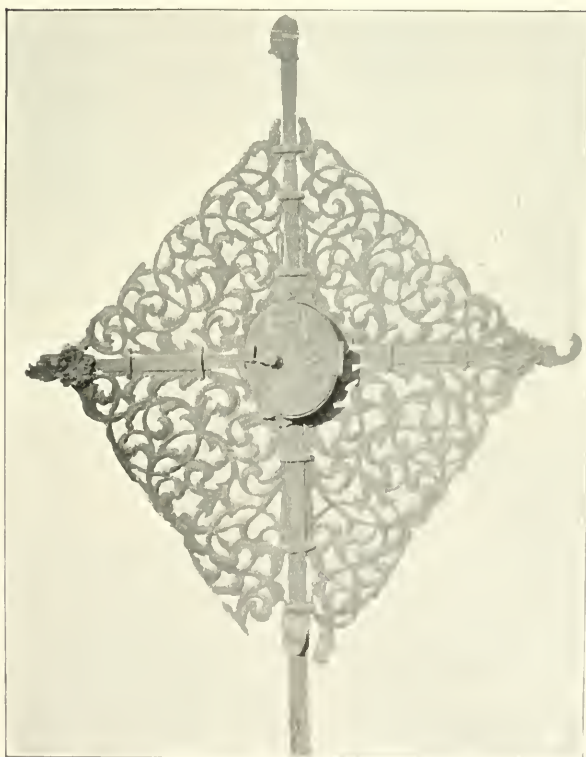
U silnice na návsi stojí KAPLE novější, ve slohu gotickém vystavěná, s oltářem a obrazem sv. Anny, novějším (z l. 1866). Na věži visí dva zvony: 1. větší s reliefy sv. Vojtěcha, Petra a Pavla a sv. Jana Nep., na čtvrté straně s nápisem pětiřádkovým: Na památku od války za ubytování vojska saského od 26. června 1866. věnováno na tento zvon slitý u Eduarda Paula v Č. Lípě.

2. Menší vys. 0·26 *m*, šir. 0·33 *m*, nahoře pod korunkou otočen jest pásem rozvilinovým; na plášti vyobrazeni jsou (reliefy) sv. Petr a Pavel a sv. Vojtěch. Pod tímto pak na dolejším kraji: I. G : K : 1780.

SOCHA SV. VOJTĚCHA 3·20 *m* vys., pískovcová, z polovice 18. stol. Hranolový stylobat s volutami po stranách, na přední jeho straně kamenný relief sv. Floriána. Nad ním římsa uprostřed prohnutá a v ní mušle. Zúžený, profilovaný podstavec a na něm socha světce, jenž drží v levici knihu a berlu (u nohou kyj), pravici k nebi má pozdviženou.

SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO. Na zděné podezdívce podstavec hranolový. Na soklu sochy nápis: S : IOES : NEP : Pískovec Z druhé polovice 18. stol.

Obr. 203 *a*. Mladá Boleslav. Museum. Kříže ze starého hřbitova sv. Havla.

SEZNAM MÍST.

SEZNAM UMĚLCŮV A ŘEMESLNÍKŮ.

OPRAVY A DOPLŇKY.

Na straně 207. při *křtitelnici* má státi: víko dřevěné s nátěrem boleslavského pískovce.

Na straně 339. má státi *Alois Prée* — jinde všude Frant. Ignác Prée.

» » 367. řádek 2. zdola má státi: MDCXC.

» » 390. řádek 5. shora má státi: zvenčí 8·75 *m* dlouhé, 8·40 *m* široké a kněžiště 4·50 *m* dlouhého a 6 *m* širokého, s nímž činí celá délka stavby zvenčí 13·25 *m*.

Na straně 390. řádek 7. zdola má státi: schodiště, 1·72 *m*;

